

Ernest Hemingway
Fiesta

Regény
Szépirodalmi Könyvkiadó Budapest
OLCSÓ KÖNYVTÁR

A mű eredeti címe FIESTA
Fordította DÉRY TIBOR
Az utószót GÉHER ISTVÁN
ina
) Jonathan Cape Ltd, London, 1960
Szerkesztte Varga Katalin

ELSŐ KÖNYV

Robert Cohn egykor középsúlyú ökölvívóbajnok volt Princetonban. Ne gondolják, hogy valami nagy jelentőséget tulajdonítok e címnek, de Cohn számára rengeteget jelentett. Valójában füttyült az ökölvívásra, sőt mi több, utálta, de sok veszély árán, alaposan kitanulta a mesterséget, hogy valamiképp kiegyensúlyozza azt az állandó félszegséget s alsóbbrendűségi érzést, amely zsidó volta miatt Princetonban hatalmába kerítette. Megnyugtató tudat volt, hogy mindenkit leüthet, aki pi-maszkodik vele, noha rendes és kissé félszeg gyerek lévén, ezután sem bokszolt soha másutt, mint a szorítóban. Spider Kellynek legjobb tanítványa volt. Spider Kelly minden növendékét pehelysúlyúnak képezte ki, akár százöt fontot nyomott, akár kétszázötöt, de úgy látszik, Cohnnak megfelelt a dolog. Rendkívül fürge volt. Oly jól bokszolt, hogy Spider végül is kénytelen volt kiütni, s jóvátételként szétlapítani az orrát. Cohn ettől fogva még jobban utálta az ökölvívást, de az eset valamilyen különös fajta elégedettséggel töltötte el, az orrának pedig kétségkívül használt. Princetoni utolsó évében sokat olvasott, s megszokta, hogy pápaszemet viseljen. Sohasem találkoztam senkivel az évjáratából, aki emlékezett volna rá. Még arra sem emlékeztek, hogy középsúlyú ökölvívóbajnok volt.

Általában bizalmatlan vagyok az egyszerű, szókimondó emberek iránt, főképp, ha történeteik túlságosan rímelnék egymásra. Nem hittem el Róbert Cohnnak, hogy középsúlyú ökölvívóbajnok volt. Azzal a gyanúperrel éltem, hogy egy ló rúgta

7

szét az orrát, vagy az anyja állapotos korában megijedt valamitől, vagy szörnyet látott, vagy hogy gyerekkorában a fejére ejtették. De végül is találkozom valakivel, aki igazolta Spider Kelly-ről szóló történetét. Spider Kelly nemcsak hogy jól emlékezett Cohnra, de gyakran érdeklődött is felőle.

Róbert Cohn, apja után, New York egyik leggazdagabb zsidó családjához tartozott, anyja után az egyik legrégebbhez. A kadétskolában, ahol Princetonra készült, s amelynek rugby-csapatájában is jól megállta a helyét, senki sem ébresztette fel benne faji öntudatát. Senki sem érezte vele, hogy zsidó, s hogy bármiben különbözik a többiektől, egészen addig a pillanatig, amíg Princetonba nem került. Kedves, barátságos gyerek volt, nagyon félszeg, s Princetonba elkésztette. Ökölvívásba temette bánatát, s amikor elhagyta Princetont sérült önérzetével és szétlapított orrával, az első lány, aki kedves volt hozzá, elvettette magát vele. Öt évig volt házasság, három gyerekük született, felélte az apja által ráhagyott ötvénezer dollár nagyobb részét – a vagyont anyja örökölte –, s a gazdag feleséggel töltött boldogtalan évek alatt láthatóan megkeseredett, ami éppenséggel nem vált előnyére. S amikor végül is elhatározta, hogy otthagya az asszonyt, a felesége megelőzte. Megszokott egy miniatürfestővel. Minthogy Cohn már hónapok óta készülődött rá, hogy elhagyja feleségét, s csak azért nem tette meg, mert túlságos kegyetlenségnek tartotta, hogy a feleségét megfosssa magától, az asszony szökése egészséges megrendülést keltett benne.

Azután törvényesen is elváltak, és Róbert Cohn a tengerpartra költözött. Kaliforniában irodalmárok közé került, s minthogy az ötvénezer dollárból még maradt valamennyi pénze, rövidesen egy művészeti folyóiratot alapított. A folyóirat Car-melben, Kaliforniában látta meg a napvilágot és Provincetownban, Massachusettsben múlt ki. Idő-

vei Cohn, akire a munkatársak mint védangya-lukra tekintettek, de akinek

neve a címlapon kezdetben csak tanácsadó tagként szerepelt, a lap egyedüli szerkesztője lett. Elvégre az ő pénzén ment a lap, s a szerkesztői tekintély sem volt utolsó dolog! S amikor végül is be kellett szüntetnie a lapot, mert túl sok pénzébe került, nehéz szívvel mondott le róla.

Igaz, hogy ez idő tájt már más gondjai is voltak. Egy asszony vette kézbe, aki abban reménykedett, hogy a folyóirat segítségével maga is érvényesülni fog. Erélyes nő lévén, Cohnnak semmi esélye nem volt arra, hogy valaha is kicsússzon a kezéből. Egyébként • is meg volt róla győződve, hogy szerelmes az asszonyba. De amikor ez észrevette, hogy a folyóirat hanyatlóban van, hirtelen megcsömörlött Cohntól. Elhatározta, hogy kivesz belőle, amit lehet, s ameddig lehet, s ezért arra beszélte rá, hogy hajózzanak át Európába, ahol Cohn teljesen az írásnak szentelheti magát. At is jöttek – az asszony itt nevelkedett –, s három évig maradtak itt. E három évből az elsőben utazgattak, a másik kettőt Párizsban töltötték. Róbert Cohn két barátot szerzett, Braddocks volt az irodalmi barátja, én a teniszpartnere.

A nőt, aki Cohnt kisajátította, Francesnak hívták. A második év vége felé úgy látta, hogy alakja elnehezül, öregedni kezd. Magatartása Róberttel szemben eg5'szerre megváltozott.

Elhatározta, hogy az eddigi könnyed kizsákmányoló rendszerét házasságra cseréli be. Róbert anyja akkoriban háromszáz dollár havi járandóságot fizetett a fiának. Meg vagyok róla győződve, hogy két és fél évig Robert Cohn nern is gondolt más nőre. Boldog volt, leszámítva, hogy mint a legtöbb Európában megtelepedett amerikai, jobb szeretett volna Amerikában élni. Az írást is megszerette. Egy regényt írt, amely nem is volt olyan rossz, mint amilyenek a kritikusai később elmondták, habár elég gyöngye regény volt. Sok

könyvet olvasott, bridzsezett, teniszezett, bokszolt is egy helybeli ökölvívó-iskolában.

Hogy a barátnője mit tart róla, azt akkor fedeztem fel, amikor egyszer egy este hármásban vacsoráztunk. Az Avenue-ban ettünk, s utána átmentünk feketére a Café de Versailles-ba. Fekete után megittunk néhány konyakot, aztán azt mondtam, hogy el kell mennem. Cohn arról beszélt, hogy a hét végére utazzunk el valahová kettesben. Ki akar kerülni a városból. Azt ajánlottam, hogy repüljünk Strasbourgba, onnét gyalog fel Saint Odile-ba, vagy valahová máshová Elzászban. – Ismerek egy lányt Strasbourgban – mondtam –, aki megmutathatná nekünk a várost.

Valaki megrúgott az asztal alatt. Azt hittem, véletlen. – Két éve él már ott – folytattam –, s mindent tud, amit a városról tudni érdemes. Remek lány.

Megint megrúgtak az asztal alatt. Észrevettem, hogy Frances, Robert barátnője, előreszegzi állat, az arca megmerevedik.

– Mi a fenének mennék Strasbourgba! – mondtam. – Mehetnének Bruges-be is vagy az Ardennekbe !

* "i

Cohn mintha megkönnyebbült volna. Többé nem rúgtak meg az asztal alatt. Jó éjt kívántam és elmentem. Cohn azt mondta, hogy újságot akar venni, s elkísér a sarokig.

– Az isten áldjon – mondta –, miért beszéltél arról a Strasbourg! lányról? Nem láttad Frances arcát?

– Miért néztem volna? – mondtam. – Mi köze ahhoz Francesnak, hogy ismerek egy amerikai lányt, aki Strasbourgban él?

– Mindegy – mondta Cohn. – Akármilyen lányról beszéltél volna is, mindegy. Legföljebb nem megyek veled.

• – Megőrültél?

– Nem ismered Frances. Akármilyen lányról
10

beszéltél volna is, mindegy. Nem láttad, milyen laposan nézett rád?

– Helyes – mondtam. – Akkor menjünk Sen-lis-be!

– Ne légy ingerült!

– Nem vagyok ingerült. Senlis jó hely, meg-szállunk a Grand Cerf-ben, felmegyünk az erdőbe, aztán hazajövünk.

– Jó lesz.

– Holnap a teniszpályán látjuk egymást – mondtam.

– Jó éjt, Jaké – mondta Cohn, s indult vissza a kávéházba.

– Elfelejtettél újságot venni.

– Elfelejtettem – mondta. Elkísért a sarki standig.
– Nem haragszol^ Jaké? – Megfordult az újsággal a kezében.
– Miért haragudnék?
– Tehát holnap a tenisznél! – Utánanéztem, ahogy ment vissza a kávéházba, kezében az újsággal. Szerettem Robertet, s az az asszony alighanem rendbe tette az életét.

A télen Robert Cohn a regényével átment Amerikába, ahol egy elég jó kiadó lekötötte a könyvét. Elutazását, mint később hallottam, óriási botrány előzte meg, s azt hiszem, ez volt az a fordulat, amikor Frances végleg elvesztette.

New Yorkban sok nő udvarolt Cohnnak, s mire visszatért, teljesen megváltozott. Soha még ennyire nem lelkesedett Amerikáért, s már sem egyszerű nem volt, sem jó fiú.

A kiadók agyba-főbe dicsérték a regényét, s ez, úgy látszik, a fejébe szállt. Volt néhány nője is, aki eltökélte, hogy leveszi a lábáról, s ettől, úgy látszik, megnövekedtek az igényei. Igényei teljes

ii

négy éven át csak a feleségéig értek fel, további három évig, vagy majdnem három évig Francesz-szal kellett beélnie. Meggyőződésem, hogy még életében nem volt szerelmes.

Róbert azért házasodott meg, hogy bosszút álljon rohadt egyetemi évein, s Francesszal azért állt össze, hogy bosszút álljon a felfedezéséért, amiért a felesége nélküle is meg tud lenni. Akkor még nem volt szerelmes, de észrevette, hogy vonzza a nőket, s egyáltalán nem isteni csoda, ha egy nő megszereti, s vele akar élni. Ezek a felfedezések annyira megváltoztatták, hogy már megközelítően sem éreztem magam olyan jól a társaságában, mint azelőtt. Hozzájárult ehhez, hogy New Yorkban bridzsen, jó lapjárása révén, nyert néhány száz dollárt; persze igen magas alapon játszott, ami tulajdonképpen nem is lett volna módjában. Olyan büszke lett a játékára, hogy több alkalommal is hallottam, amint arról beszélt, hogy az ember bridzsből is meg tudna élni, ha a körülmények arra kényszerítenek.

De volt még egyéb is. Elolvasta W. H. Hudson. Ez elég ártatlanul hangzik, de Cohn újra s újra elolvasta a Bíbor színű Ország-ot. A Bíbor színű Ország végzetes olvasmány, ha túl későn kerül az ember kezébe. A könyv egy kifogástalan angol dzsentlmen képzeletbeli, ragyogó szerelmi kalandjairól szól, rikítóan romantikus környezetben, melyet a szerző kitűnően ábrázol. De ha egy harmincnégy éves férfi forrásmunkának tekinti a könyvet arra, hogy mit várhat az élettől, az majdnem olyan biztonságos, mintha egy francia kolostorból egyenesen a Wall Streetre menne egy sorozat Alger-féle kalandregénnyel a hóna alatt. Azt hiszem, Cohn a Bíbor színű Ország minden szavát olyan komolyan vette, mintha egy R. G. Dun-ri-port volna. Értenek, ugye? Itt-ott talán voltak fenntartásai, de egészében véve elfogadta a könyvet. S ennyi elég is volt, hogy kiborítsa egyensúlyából. De hogy milyen alaposan kiborult, azt

12

csak akkor vettem észre, amikor egy nap bejött hozzám az irodába.

– Hello, Róbert – mondtam. – Azért jöttél, hogy felvidíts?

– Nem akarnál Dél-Amerikába menni, Jaké? – kérdezte.

– Nem.

– Miért nem?

– Nem tudom. Sohasem akartam. Túl költséges. Itt Párizsban annyi dél-amerikait láthatsz, amennyit akarsz.

– Nem igazi dél-amerikaiak.

– Szerintem elképesztően igaziak.

Épp a heti krónikámat írtam, amellyel el kellett érnem az'esti hajójáratot, •\$ még a felével sem készültem el.

– Tudsz valami piszkos pletykát? – kérdeztem.

– Nem tudok.

– Egyik bolond ismerősöd sem válik?

– Nem válik. Ide figyelj, Jaké, ha megfizetném a költségeidet, eljönnél velem Dél-Amerikába?

– Miért épp én?

–" Mert tudsz spanyolul. S kettesben szórakoztatóbb.

– Nem megyek – mondtam. – Szeretek Párizsban lenni, s nyáron megyek Spanyolországba.

Cohn leült.

– Mióta az eszemet tudom, mindig Dél-Amerikába vágytam – mondta. – Megöregszem s nem fogom látni.

:

–: Ne kergülj! – mondtam. – Tele vagy pénzzel, oda mehetsz, ahova akarsz,

– Tudom. Csak nem bírom rászáni magam,

– Fel a fejjel! – mondtam. – Minden ország • olyan, mint a mozivásznon.

Hanem azért megsajnáltam. Nagyon nekikeseredett.

– Nem bírom el azt a gondolatot – mondta –, hogy elmúlik az életem, anélkül, hogy igazan éltem volna.

– Senki sem élvezi ki úgy az életét, ahogy kellene, kivéve a torerókat.

– A torerók nem érdekelnek. Nem élnek természetes életet. Vidéken szeretnék élni, Dél-Amerikában. Egy szép nagy utat tehetnék.

– Gondoltál-e valaha arra, hogy Brit Kelet-Afrikába is el lehetne menni, vadászni?

-- Arra nincs kedvem.

– Oda elmennék veled.

– Nem. Nem érdekel.

– Azért nem érdekel, mert még nem olvastál Kelet-Afrikáról szóló könyveket. Ülj neki és olvass el egy regényt, amelyben gyönyörű néger királykisasszonyok szerelmeskednek!

– Dél-Amerikába akarok menni. Kiütközött rajta nyakas, önfejű, zsidó természete.

– Gyerünk le! Igyunk valamit!

– Te nem dolgozol?

– Nem – mondtam. Lementünk a lépcsőn a földszinti kávéházba.

Felfedeztem, hogy ez a legegyszerűbb módja annak, hogy az ember lerázza a barátait. Ha az ember ivott velük egy pohárral, s azt mondja nekik, hogy: vissza kell mennem elintéznem egy-két sürgőnyt, már rendben is van az ügy. Aki szerkesztőségben dolgozik, annak mindig legyen kéznél egy ilyen vészkijárata, mert ennek a szakmának az erkölcsse azt kívánja, hogy az ember úgy éljen, mintha semmi dolga nem volna a világon. Szóval lementünk a bárba, és whiskyt

Knk szódával. Cohn szemügyre vette a polcokon ikozó üvegeket.

– Jó hely – mondta.

– Itt van mit inni – mondtam.

Cohn nekitámaszkodott a pultnak. – Ide figyelj, Jaké! – mondta. – Sosem érezted még azt, hogy az élet elmúlik fölötted, s nem használod ki? Tudod-e, hogy nagyjából már leélted az életed felét?

:- Gondoltam rá – mondtam.

– Tudod-e, hogy körülbelül harmincöt év múlva mind a ketten a föld alatt leszünk?

– Mi bajod, Róbert? – mondtam. – Mi bajod?

– Komolyan beszélek.

– Nem érdekel – mondtam.

– Pedig érdekelhetne.

– Elég gondom van így is – mondtam. – Unom a gondjaimat.

– El akarok menni Dél-Amerikába.

– Róbert – mondtam –, nem használ az sem, ha az ember elutazik. Azt is kipróbáltam már. Azzal, hogy egyik helyről a másikra szaladsz, még nem szabadulsz meg önmagádtól. Nincs semmi értelme.

– Te sem voltál még Dél-Amerikában?

– A fene ott egye Dél-Amerikát! Ha ilyen lelkiállapotban mész oda, akár el se menj. Jó hely ez itt. Párizsban is kezdhetsz új életet.

. – Unom Párizst – mondta Cohn. – Unom a Quartier-jával együtt.

– Hagyd a fenébe a Quartier-t! Csavarogj egy kicsit a városban egyedül, s figyeld meg, hogy mi történik veled!

– Semmi sem történik. A múltkoriban egy éjjel egyedül csavarogtam, és csak anyi történt, hogy egy kerékpáros rendőr, megállított és leigazoltatott.

– De azért csak tetszett a város éjjel?

– Nem érdekel – mondta Cohn.

Ott voltunk, ahol elkezdtek. Sajnáltam 'Robertet, de nem lehetett rajta

segíteni. Akármit mondott neki az ember, makacsul visszatért két rögeszméjéhez: nem szereti Párizst, és Dél-Amerikába akar menni. Az egyik ötletéről tudtam, hogy egy könyvből szedte, alighanem a másikat is.

– Hát – mondtam – nekem most fel kell mennem, és elintéznem a sürgőnyeimet.

– Csakugyan fel kell menned?

– Csakugyan – mondtam. – El kell intéznem azokat a sürgönyöket.

– Nem zavar, ha veled megyek, s megvárom az irodában, amíg elkészülsz?

– Nem zavar – mondtam.

Leült az előszobában, és elolvasta az újságokat, mialatt a szerkesztőm, a kiadóm meg én jó két óra hosszat belekönyököltünk a munkába. Aztán szétraktam a másolatokat, legépeltem egy kísérőlevelet, az egész anyagot beraktam két nagy borítékba, s becsöngettem a kifutófiút, hogy vigye el őket a Saint Lázáré pályaudvarra. Kimentem az előszobába. Róbert egy karosszékben aludt. Fejét karjára hajtva, aludt. Nem szívesen keltettem föl, de le akartam zárni az irodát s hazamenni. A vállára tettem a kezemet. Fejét csóválta. – Nem tehetem meg – mondta s újra a karjára hajtotta a fejét. – Nem tehetem meg. Senki nem fog rábírní arra, hogy megtegyem.

– Róbert! – mondtam s megráztam a vállánál fogva. Felnézett. Rám mosolygott, hunyorgott.

– Kotyogtam valamit? – kérdezte.

– Valamit mondtál, de nem lehetett kivenni, mit.

– Micsoda baromi álmodtál!

– A gépirástól álmosodtál el?

– Alighanem. Az éjjel nem aludtam.

– Mi baj volt?

– Beszélgettünk – mondta.

El tudtam képzelni, hogy miről beszélgettek. Gyalázatos tehetségem van ahhoz, hogy elképzeljem barátaim hálószoja-jeleneteit. Lementünk a Café Napolitainbe, egy aperitifre, a bulvár esti nyüzsgését nézegettük.

16

Meleg tavaszi este volt.: A Napolitain teraszán ültem, Róbert már elment. Nézttem az utcát. Lassan besötétedett, kigyulladtak a villanyreklámok, majd a forgalmi jelzőtáblák vörös és zöld fényei, a tömeg ide-oda hullámozott, az úttest szélén konflisok döcögtek a sűrű taxiforgalom mentén, a „tyúkók" egyesével, kettesével himbálóztak el a terasz mellett, nézték, hogy kereshetnék meg a vacsorájukat. Egy jóképű lány haladt el az asztalom mellett, utánabámultam, lassan ment felfelé az utcán, elvesztettem szem elől, aztán egy másikat figyeltem egy ideig, az első meg visszajött. Újra elhaladt az asztalom mellett, a tekintetünk találkozott. Bejött a teraszra, leült az asztalomhoz. A pincér már ott állt.

– Mit iszol? – kérdeztem.

– Pernod-t.

'– Nem kislánynak való.

– Magad vagy az. Pincér, egy pernod-t!

– Nekem is egyet – mondtam.

– Mi újság? – kérdezte a lány. – Van programod?

– Miért ne volna? Neked nincs?

– Nem tudom. Ebben a városban sose lehet tudni.

– Nem szereted Párizst?

– Nem – mondta a lány.

– Miért nem mész másfelé?

– Nincs hová menjek.

'– De azért jól érzed magad, igaz?

– Fenét – mondta a lány.

A pernod zöldes színű abszintpótlék. Ha az ember vizet önt rá, tej színe lesz. Olyan az íze, mint a medvecukornak, az ember hamar fellelkesedik tőle, de éppoly hamar ki is józanodik. Üldögéltünk, ittunk. A lány durcásnak látszott.

– Nos – mondtam –, fizetsz nekem egy vacsorát?

\ Elnevette magát. Megértettem, hogy eddig miért nem nevetett. Amíg csukva volt a szája, csinos volt. Fizettem, kimentünk az utcára. Intettem egy konflisnak, a kocsis meghúzta a gyeplőt. Hátradültünk a lassan, puhán gördülő

„fiákerben”, végighajtottunk az avenue de l'Opérán, a már csukott üzletek kivilágított kirakatai mellett, a széles utca csillogott, de már néptelen volt. Elhajtottunk a New York Herald irodái előtt, melynek a kirakatában egymás mellett lógnak az órák.

– Mire jó ez a sok óra? – kérdezte a lány.

– Mutatja, hogy Amerikában mikor hány óra van.

– Ne ugrass! – mondta a lány.

Az avenue-ből befordultunk a rue des Pyrami-des-ba, átvergődtünk a rue de Rivoli sűrű kocsiforgalmán, majd egy sötét keresztutcán át a Tui-lériák kertjébe. A lány hozzám bújt, átkaroltam. Felém nyújtotta az arcát, hogy megcsókoljam. A kezével is megérintett, de eltoltam.

– Hagyd!

– Mi vaj? Beteg vagy? :- Az – mondtam.

– Mindenki beteg – mondta a lány. – Én is.

A Tuilériákból újra kiértünk a világosságba, átmentünk a hídon, aztán befordultunk a rue des Saints Peres-be.

– Nem szabadna pernod-t innod, ha beteg vagy.

– Neked sem.

– Nálam nem számít. Nőknek nem árt.

– Hogy hívnak?

– Georgette-nek. S téged?

– Jacobnak.

– Az flamand név.

– Amerikában is használják.

– Nem vagy flamand?

– Nem, amerikai vagyok.

– Helyes – mondta a lány. – Utálok a flamandokat.

18

Időközben elértünk a vendéglő elé. Szóltam a kocsisnak, hogy álljon meg. Kiszálltunk, de Georgette-nek nem tetszett a hely.

– Nem valami előkelő hely – mondta.

– Nem – mondtam én. – Inkább a Foyot-ban vacsoráznál? Ha megtartod a kocsit, mindjárt mehetsz is tovább.

Ostoba érzélgősségből szedtem fel, abban a hi-szemben, hogy jó lenne valakivel kettesben vacsorázni. Már nagyon rég nem vacsoráztam kettesben egy tyúkkal, s elfelejtettem, hogy milyen unalmas lehet. Bementünk a vendéglőbe, elhaladtunk a pénztárban ülő Madame Lavigne mellett, egy kis különszobába ültünk be. Vacsora közben Georgette felélénkült.

– Nem rossz hely – mondta. – Nem elsőrangú, de jó a konyhája.

– Jobb, mint amit Liége-ben kaptál.

– Mármint Brüsszelben.

Még egy üveg bort hozattam, Georgette egy viccet mesélt. Mosolygott, a rossz fogait mutogatta. Koccintottunk. – Jó gyerek vagy – mondta. – Kár, hogy beteg vagy. Jól megférnének egymással. Mi bajod van tulajdonképpen?

– Harctéri sebesülés – mondtam,

– Ronda egy háború volt!

Valószínűleg tovább fejtegettük volna ezt a kérdést, megegyeztünk volna abban, hogy a háborúk tönkreteszik a civilizációt, s talán jobb volna, ha el lehetne kerülni őket. Untam az életemet. Csakhogy ebben a pillanatban valaki átkiáltott a szomszéd szobából.

– Barnes! Hello Barnes! Jacob Barnes!

– Egy barátom hív – mondtam és otthagytam a nőt.

Braddocks ült egy nagy asztal mellett a feleségével, Cohnnal, Frances Clyne-nal s még néhány ismeretlennel.

– Nem jössz táncolni? – kérdezte Braddocks.

– Hova?

IQ

– Valamilyen lokálba. Nem tudja, hogy újabban megint táncolni járunk? – kérdezte Brad-docks-né.

– El kell jönnie, Jaké – mondta Frances az asztal végéről. – Mind megyünk. – Karcsú volt és mosolygott.

-- Persze hogy velünk jön – mondta Brad-docks. – Ülj át hozzánk, és igyál egy feketét, Jaké!

– Rendben van – mondtam,

– Hozza át a barátnőjét is! – mondta Brad-docksne nevetve. Kanadai volt, fesztelen, kellemes

' modorú.

– Köszönöm, hozom – mondtam. Visszamentem a kis szobába. – Kik a barátaid? – kérdezte Georgette.

– Írók és művészek.

– Az sok van itt a bal parton.

– Sok.

– Túl sok – mondta Georgette. – De azért van köztük, aki jól keres.

– Persze! – mondtam.

Befejeztük a vacsoránkat, kiittuk a bort. – Gyere! – mondtam. – A feketénket odaát isszuk meg.

Georgette kinyitotta a retiküljét, a kis tükrét maga elé tartva néhány vonással rendbe tette az arcát, kirajzolta a száját, megigazította a kalapját.

– Megvagyok – mondta.

Bementünk a másik különterembe, amely tele volt emberekkel. Braddocks és a férfiak felálltak.

– Engedjék meg, hogy bemutassam a menyasz-szonyomat, Georgette Leblanc kisasszonyt – mondtam. Georgette megvillogtatta rossz fogait, körben kezét fogtunk.

– Rokona Georgette Leblanc énekesnőnek? – kérdezte Braddocksne.

– Connais pásl – mondta Georgette.

1 Nem ismerem

– De hisz közös nevük van – magyarázta Braddocksne szívélyesen.

– Dehogyan van – mondta Georgette. – Nincs közös nevünk. Engem Hobinnak hívnak.

– De hisz Barnes úr Leblanc néven mutatta be, kisasszony – mondta makacsul Braddocksne, akit annyira felizgatott, hogy franciául beszélhet, hogy fogalma sem volt róla, mit mond.

– Mert hülye – mondta Georgette.

– Ó, szóval tréfált? – kérdezte Braddocksne.

– Igen – mondta Georgette. – Meg akart nevettetni bennünket.

– Hallottad ezt, Henry? – kiáltott át Braddocksne az asztal másik végén ülő férjének. – Barnes úr Leblanc néven mutatta be menyasszonyát, akit pedig pillanatnyilag Hobinnak hívnak.

– Hallottam, szívem – mondta Braddocks. --Hobin kisasszonyt már időtlen idők óta ismerem.

– Ó, Hobin kisasszony – kiáltotta Frances. Nagyon gyorsan beszélt, és szemlátomást sem büszke nem volt rá, sem elképedve tőle, hogy franciául hangzik, amit mond. – Már régóta él Párizsban? Szeret itt élni? Ugye, szereti Párizst?

– Ki ez? – kérdezte tőlem Georgette. – Muszáj neki felelnem?

Frances felé fordult, aki összekulcsolt kezekkel, mosolyogva nyújtotta előre a fejét karcsú nyakán, félig nyílt szájjal, további társalgásra készen.

– Nem szeretem Párizst – mondta Georgette. – Piszkos város és drága.

– Ugyan? Én pedig olyan tisztának találom. Egyike a legtisztább városoknak Európában.

– Pedig piszkos – mondta Georgette.

– Milyen érdekes! Talán még csak rövid ideje él itt?

– Épp elég régen – mondta Georgette.

– De a párizsiak kedvesek, igaz? Ezt el kell ismernie.

Georgette felém fordult.

21

– Helyes barátaid vannak – mondta. Frances már egy kissé el volt ázva, és szerette

volna fenntartani ezt az állapotot, de közben megérkezett a kávé s Madame Lavigne a líkőrökkel, s utána valamennyien felkerekedtünk, s elindultunk Braddocks tánclokáljába.

A lokál egy bal musette volt a rue de la Mon-tagne Sainte Geneviève-ben. Hetenként öt este a Pantheon-negyed dolgozó népe foglalta el, egyszer egy héten lokál volt, hétfőn pedig zárva tartott. Amint odaértünk, még üres volt, csak egy rendőr üldögélt a bejárat mellett, meg a tulajdonos felesége a bádogpult mögött,

s ott volt persze maga a tulajdonos is. Amikor beléptünk, a tulajdonos lánya épp lejött a lépcsőn. Hosszú padok és asztalok szelték át a helyiséget, a táncparkett a végén volt.

– Nem tudom, az emberek miért nem jönnek korábban – mondta Braddocks. A tulajdonos lánya odajött hozzánk; és megkérdezte, hogy mit iszunk. A tulajdonos felkapaszkodott egy magas székre a bárpult mellett, s harmonikázni kezdett. Madzagra fűzött csengőket kötött az egyik bokája köré, s játék közben azzal verte a taktust. Mindannyian táncoltunk. Meleg volt, megizzadtunk, mire a parkettről visszaértünk a helyünkre.

- Uramisten – mondta Georgette –, micsoda gőzfürdő!
- Meleg van.
- Mondhatni!
- Vedd le a kalapodat!
- Nem rossz ötlet.

Valaki felkérte Georgette-et, s én a bárhoz telepedtem. Valóban, nagyon meleg volt, a harmonikaszó jól illett a fülledt éjszakához. Kiálltam az ajtóba, megittam egy pohár sört, az utcáról a hűvös szél az arcomba fújt. Két taxi ereszkedett le a meredek utcán, mind a kettő megállt a lokál előtt. Egy csomó fiatalember szállt ki belőlük, némelyek szvetterben, mások ingujjban. Az ajtóból

22

kiáramló fényben látni lehetett a kezüket s frissen mosott, hullámos hajukat. A bejáratnál-álló rendőr rám nézett és elmosolyodott. A fiatal emberek bejöttek. Fehér, fintorgó arcok, hadonásztak, hangosan beszélgettek. És Brett is velük volt. Angyalian nézett ki, és nagyon jóba volt velük.

Egyikük meglátta Georgette-et. – Ehol ni, egy igazi ringyó! – kiáltotta. – Lett, ide figyelj, ezzel fogok táncolni.

– El ne hamarkodd a dolgot! – mondta az, akit Lettnek hívtak, egy magas, barna bőrű fiú.

– Ne izgasd magad, fiam! – mondta a szőke, hullámos hajú. És Brett velük volt.

Elfogott a düh. Ez a népség mindig kihozott a sodromból. Tudom, hogy az emberek általában mulatságosaknak tartják őket, és sok mindent elnéznek nekik, de én a legszívesebben leütöttem volna az egyiket, mindegy, hogy melyiket, annyira nem bírtam ezt az ostoba, nyegle fölényeskedést. Kimentem az utcára, s a legközelebbi bárban megittam egy pohár sört. Rossz sör volt, s utána egy még rosszabb konyakkal mostam ki az ízét. Amikor visszaértem a lokálba, a parkett már zsúfolva volt. Georgette a hosszú szökével táncolt, aki félrehajtott fejjel, égnek emelt szemekkel táncolt, és himbálta a csípőjét. Alighogy a zene elhallgatott, egy másik kérte fel Georgette-et. Rákaptak. Tudtam, hogy sorra mindegyik le fogja kérni. Mert ezek ilyenek.

Leültem egy asztalhoz. Cohn is ott ült. Frances táncolt. Braddocksné odajött, s bemutatott nekem egy Róbert Prentiss nevű embert. New Yorkból jött, Chicagón át, újonnan felfedezett, fiatal regényíró volt. Kissé angolos kiejtéssel beszélt. Meghívtam egy konyakra.

- Nagyon köszönöm – mondta –, de épp most ittam egyet.
- Igyék még egyet!
- Hát köszönöm – mondta.

Odaintettem a tulajdonos lányát, s rendeltünk egy-egy fine á l'eau-t.

– Hallom, hogy ön Kansas Cityből való – mondta.

– Onnét – mondtam.

– Párizs hogy tetszik?

– Tetszik.

– Csakugyan?

Egy kissé már el voltam ázva. Nem épp részeg. a szó szoros értelmében, csak kaptos és kissé laza.

– Az isten áldja meg, miért ne tetszenék? – mondtam. – Miért, magának talán nem tetszik?

– Milyen elragadóan tud dühös lenni! – mondta. – Énnekem arra nincs tehetségem.

Felálltam s a táncparkettre mentem. Braddocks-né utánam jött. – Ne legyen utálatos Róberttel! – mondta. – Még olyan gyerek.

– Nem voltam utálatos – mondtam. – Csak attól féltem, hogy kihányom a vacsorámat.

– A menyasszonyának nagy sikere van – mondta Braddocks-né,

szemmel követve Georgette-et a parketten, aki a Lett nevű, hosszú, barna bőrű fiúval táncolt.

– Ügy látszik – mondtam.

– Határozottan nagy sikere van – ismételte Braddocks-né.

Cohn tűnt fel mellettünk. – Gyere, Jaké, igyunk valamit! – mondta.

Átsétáltunk a bárpulthoz. – Mi bajod? – kérdezte Cohn. – Mi bosszantott fel?

– Semmi – mondtam. – Csak épp felfordul a gyomrom ettől a cirkusztól.

Brett hozzánk Jépett.

– Hello, fiúk! – mondta.

– Hello, Brett! – feleltem. – Miért vagy józan?

– Én már többé nem iszom le magam – mondta. – Fiúk, melyiketek kínál meg egy konyakkal?

24

Pohárral a kezében állt mellettünk, s láttam, hogy Róbert figyel. Úgy nézte, ahogy egykori honfitársa nézhette az ígéret Földjét. Igaz, hogy jóval fiatalabb volt. De ugyanaz a vizsgálódó, fürkésző, mohó vágy csillogott a szemében.

Brett pokolian jó formában volt. Egy jerseypu-lóvert viselt, háziszóttos szoknyát, a haját –fiúsán hátrafésülte. Ezt a divatot ő hozta be Párizsba. Olyan vonalai voltak, mint egy versenyjachtnak, s valamennyit nyomon lehetett követni a gyapjúpulóvere alatt.

– Jó társaságban vagy, Brett – mondtam.

– Ugye, hogy búbajosak? Te meg hol szedted fel azt a nőt, drágám?

– A Napolitainben.

– Jól töltötted az estédet?

– Példátlanul jól – mondtam. Brett nevetett.

– Rosszul titted, Jaké. Mindenkit megsértesz vele. Nézd meg Francest, és Jó-t!

Ez a figyelmesség Cohnnak szólt.

– Arról nem szólva, hogy elvonod az üzletétől – mondta Brett, és újra elnevette magát.

– Csodálatosan józan vagy – mondtam neki.

– Ugye, az vagyok? – mondta Brett. – Pedig ebben a társaságban, amellyel idejöttem, bátran le is ihatnám magam.

A zene újra rákezdett.

–Lady Brett, szabad egy táncra kérnem? – mondta Cohn.

Brett rámosolygott.

– Ezt a táncot Jacobnak ígértem el – mondta. Megint nevetett. – Micsoda ádáz bibliai neved van, Jaké!

– S a legközelebbi? – kérdezte Cohn.

– Már el kell mennünk – mondta Brett. – Találkánk van fenn, a Montmartre-on.

Tánc közben Brett válla fölött Cohn-t figyeltem. Még mindig a pult mellett állt, s Brettet nézte.

– Megint elcsavartad valakinek a fejét – mondtam neki.

–v- Hagyjuk! Szegény fiú! Eddig észre sem vettem.

– Azt hiszem, listát vezetsz róluk – mondtam.

– Bolond vagy?

– Te vagy az – mondtam.

– Hát aztán! – mondta Brett. – Bolond vagyok. S abból mi következik?

– Semmi – mondtam. A tulajdonos a harmonikáján játszott, valaki bendzsózott. Meleg volt, remekül éreztem magam. Eltáncoltunk Georgette mellett, aki nálár megint egy másik fiú karján csörgött.

– Miféle ötlet volt, hogy ezt idehozd? – kérdezte Brett.

– Nem tudom – mondtam. – Elhoztam.

– Átkozottul romantikus lettél!

– Unatkozom – mondtam.

– De most nem?

– Gyerünk el innét! A nő jó kezekben van.

– Csakugyan el akarsz menni?

– Nem szóltam volna, ha nem akarnék, Lementünk a parkettről, leakasztottam a felöltőmet a falról, felvettem. Brett a pultnál állt, Oohnnal beszélgetett. Megálltam a pénztárnál, s egy borítékot

kértem. Végül a tulajdonosné talált egyet. Egy ötvenfrankos bankjegyet vettem ki a zsebemből, betettem a borítékba, leragasztottam s átadtam a tulajdonosnénak.

– Ha a lány, aki velem jött, keresni találna, adja ezt oda neki – mondtam. – De ha valamelyik fiatalúrral távoznék, tegye el nekem.

– C'est entendu, Monsieur – mondta a tulajdonosné. – Már mennek? Ilyen korán?

– Megyünk – mondtam.

Elindultunk az ajtó felé. Cohn még mindig beszélt Éretthez. De a lány elköszönt, jó éjt kívánt, belém karolt. – Jó éjt, Cohn – mondtam. Az utcára érve, szétnéztem egy taxi után.

2 Megértettem, uram, rendben 26

– El fog úszni az ötven frankod – mondta Brett.

– El – mondtam.

– Nincs taxi.

– Elsétálhatnánk a Pantheonhoz, ott kapunk.

– Gyere, menjünk el a szomszéd kocsmába – mondta Brett –, ott iszunk valamit, s elküldünk taxiért.

– Semmi áron nem vagy hajlandó gyalogolni?

– Nem vagyok hajlandó – mondta Brett. – Ha egy mód van rá, hogy elkerüljem.

Átmentünk a legközelebbi bárba, s elküldtük a pincért taxiért.

– Hát ezektől megszabadultunk – mondtam. A magas bádoggpult mellett álltunk, egyikünk

sem szólt egy szót sem, néztük egymást. A pincér visszajött, jelentette, hogy itt a taxi. Brett keményen megszorította a kezemet. Egy frankot adtam a pincérnek, kimentünk. – Mit mondjak neki, hova vigyen? – kérdeztem.

– Akárhova – mondta Brett.

Azt mondtam a sofőrnek, hogy menjen a Pare Montsouris-ba, beszálltam, bevágtam az ajtót. Brett a sarokban ült, hátratámaszkodva, behunyt szemmel. Melléje húzódtam. A taxi hirtelen nekilódult.

– Olyan boldogtalan voltam, édesem – mondta Brett.

A taxi felmászott a dombra, átvágott a kivilágított téren, behajtott a sötétségbe, még egyre kapaszkodva befordult egy sötét utcába a St. Étienne du Mont mögött, puhán rágurult az aszfaltra, elhagyta a fákat, s a place de la Contrescarpe-on állomásozó omnibuszokat, aztán rázötyögött a rue Mouffetard macskaköveire. Jobbra-balra kivilágított bárhelyiségek és éjszaka is nyitva tartó üzletek maradtak el mögöttünk. Egymástól félrehú-

27

zódba ültünk, de aztán összerázott a taxi, amikor leereszkedett a rosszul kövezett, öreg utcán. Brett kalapja lecsúszott, fejét hátravetette. A nyitott üzletek fényében néha megláttam az arcát, aztán eltűnt a sötétben, s újra tisztán láthatóvá vált, amikor kiértünk az avenue des Gobelins-re. Itt fel volt szakítva a kövezet, munkások dolgoztak a sínek között az acetilén lámpák fényében. Brett arca fehér volt, nyakának hosszú vonala megcsillant a lámpák vakító fényében. Aztán újra elsötétedett az utca, megcsókoltam. Ajkaink szorosan összetapadtak. Hirtelen elfordult, s hátrahúzódott a sarokba, amilyen messzire csak tudott. A fejét is lehajtotta.

N

– Ne nyúlj hozzám! – mondta. – Kérlek, ne nyúlj hozzám!

– Mi bajod?

– Nem bírom el – mondta.

– Brett!

– Nem szabad! Értsd meg, nem szabad. Egyszerűen riem bírom el.

Édesem, hát nem érted?

– Nem szeretsz?

– Hogy nem szeretlek? Minden tagom kocsonyává lesz, ha hozzám érsz.

– Hogy lehetne segíteni ezen? – kérdeztem. Most egyenesen ült.

Átkaroltam, ő meg nekem

támaszkodott. Mind a ketten nagyon nyugodtak voltunk. A szemembe nézett, a-maga különös, kifejezéstelen tekintetével: az ember nem tudta volna megmondani ilyenkor, hogy egyáltalán látja-e azt, amit néz. Nézett, nézett, hosszan, kitaratóan, mintha még akkor is nézni akarna, ha már minden szem a világon réges-rég lecsukódott. Ügy nézett, mintha nem volna a világon semmi, amit ne épp így akarna nézni, ijedten a sok látnivalótól, amit néznie kell.

– S nincs ezen a rohadt világon semmi, ami segítene! – mondtam.
– Nem tudom – mondta Brett. – De ezt a poklot nem akarom még egyszer megjárni.

28

– Nem szabadna találkozunk.
– Muszáj, szívem! Muszáj, hogy találkozzunk. Tudod, hogy nem. csak arról van szó.

– De mindig az a vége.
– Annak is én vagyok az oka. Mindenért meg kell fizetni, ugye?
Egész idő alatt a szemembe nézett. A szeme mélysége minduntalan változott; néha egész sekélynek látszott. De most az ember nem ért a mélyére.

– Ha arra gondolok, hogy hány embert gyötörtem már meg. Most megfizetek érte!

– Ne beszélj számárságokat! – mondtam. – De egyébként is azt, ami velem történt, az emberek általában komikusnak tartják. Látod, én már nem is gondolok vele.

– Te nem, azt tudom.

– Akkor ne beszéljünk róla!

– Annak idején én is mulatságosnak tartottam – mondta Brett.

Most nem nézett a szemembe. – Az öcsémnek egy barátja is így került haza Monsból. Po-kolian mujatságosnak látszott.

– A férfiak ostobák – mondta Brett.

– Az emberek általában azok – mondtam. Számomra ez' az ügy már rég el volt intézve.

Volt ldq persze, amikor természetesen én is jobb-ról-balról minden lehetséges szempontból el-eltű-nődtem a dolgon, s azt is tudtam nyilván, hogy vannak fogyatkozások és tökéletlenségek, amelyek kétségkívül nevetségeseknek hatnak, kivéve annak a számára, aki nem tud megszabadulni tőlük.

– Mulatságos, mi? – mondtam. – Rendkívül mulatságos. Szerelmesnek lenni is jó multság.

– Azt hiszed? – A szeme megint egészen sekélynek látszott.

– Hát nemcsak multságos – mondtam. – A maga nemében kellemes is lehet.

– Nem az – mondta Brett. – Pokol!

29

– Azért mégis jólesik, ha olykor látjuk egymást.

– Nem esik jól – mondta Brett.

– Nem is akarsz látni?

– Muszáj, hogy lássalak.

Ügy ültünk most egymás mellett, mint két idegen. Jobbról feltűnt a Pare Montsouris, s a vendéglő a pisztrángmedencével, ahonnét az ember ráláthat a parkra. A vendéglő most zárva volt, az ablakai sötétek. A sofőr hátrafordította fejét.

– Hova vigyelek? – kérdeztem. Brett elfordult.

– Menjünk a Selectbe!

– Café Select – mondtam a sofőrnek. – Boulevard Montparnasse. – A kocsi egyenesen haladt tovább, megkerülte a belfort-i orozslánt, amely az elhaladó montrouge-i villamosokat figyel. Brett maga elé nézett. A boulevard Ras-pail-ra érve, feltűntek Montparnasse fényei. – Rossz néven vennéd, ha megkérnélek valamire?

– Ne bomolj!

– Egyszer csókolj meg, mielőtt odaérünk. Amikor a taxi megállt, kiszálltam, kifizettem.

Brett is kiszált, feltette a kalapját. A kezét nyújtotta, amikor kilépett a kocsiból. A keze reszketett. – Nagyon züllött vagyok? – Lehúzta férfi velúrkalapját, benyitott a bárba. Odabent, a sön-tésnél az asztalok mellett ugyanaz a társaság ült, amelyet a lokálban hagytunk.

– Hello, fiúk! – mondta Brett.

– Innék valamit.

– Ó, Brett! Brett! – A .kis görög arcképfestő, aki hercegnek mondta magát, de akit mindenki Zizinek hívott, eléje szaladt. – Egy remek történetet tudok, Brett.

– Szeretném egy barátomat bemutatni – mondta Zizi. Egy kövér ember állt mellette.

– Engedje meg, gróf Mjppipopolous, hogy bemutassam Lady Ashley-nek.
 – Hogy van? – kérdezte Brett.
 – Remélem, jól érzi magát Párizsban, asszonyom – mondta Mippipopolous gróf. Őralácán egy rénszarvasfog himbált.
 – Jól – mondta Brett.
 – Párizs remek város – mondta a gróf. – Elsőrangú! De az a gyanúm, hogy odaát Londonban sem unatkozik az ember.
 – Nem unatkozunk – mondta Brett. Braddocks az asztalához hívott.
 – Barnes –
 mondta –, igyunk valamit! A menyasszonyod veszett egy botrányba keveredett.
 – Miféle botrányba?
 – A tulajdonos lánya valamilyen megjegyzést tett rá, erre olyan botrányt vert ki, barátom! Remek volt. Megmutatta a bárcáját, s azt követelte, hogy a tulajdonos lánya ls mutassa meg. Mondom, olyan botrány volt...
 – S mi történt végül?
 – Valaki hazavitte. Jóképű lány volt. Érdekes tájszólással beszélt. Ülj le, s igyál valamit!
 – Köszönöm – mondtam. – Tolatok haza. Nem láttad Cohnt?
 – Hazament Franceszal – közölte Braddocks-né.
 – Szegény fiú, nagyon megviseltnek látszik – mondta Braddocks.
 – Én is úgy látom – mondta Braddocks-né.
 – El kell mennem – mondtam. – Jó éjt! Brett a pultnál állt, tőle is elköszöntem. A gróf pezsgőt fizetett.
 – Nem inna velünk egy pohárral, uram? – kérdezte.
 – Nagyon köszönöm – mondtam. – El kell mennem.
 – Csakugyan méysz? – kérdezte Brett.
 – Megyek – mondtam. – Rohadtul fáj a fejem.
 – Látlak holnap?
 – Gyere fel az irodámba!
 – Azt nem – mondta Brett.
 – Hát akkor hol akarsz látni?
 – Ahol akarod, öt- körül.
 – A bal parti negyedben?
 – Jó lesz – mondta Brett. – A Crillonban leszek ötre.
 – Jó, ötre. Ott leszel, ugye?
 – Biztosan – mondta. – Még sosem ültettelek fel.
 – Mit hallasz Mike-ról?
 – Ma kaptam tőle levelet.
 – Jó éjt, uram – mondta a gróf. Kimentem az utcára, a járdán lementem a

Boulevard St. Michel felé, a Rotonde még zsúfolt asztalkái mellett, nézegettem az út túlsó oldalán a Dôme-otj amelynek asztalsorai lenyúltak a járda széléig. Az egyik asztal mellől valaki felém intett. Nem láttam, ki volt, továbbmentem. Otthon akartam lenni. A boulevard Montparnasse néptelen volt. Lavigne csukva, s a Closerie des Lilas-ban is már egymásra rakták az asztalokat. Elhagytam Ney szobrát, az ívlámpa fényben csillanó rügyező gesztenyefák között, a talapzaton egy napszitta, bíborszalagos koszorú feküdt. Megálltam, elolvastam a szalag felírását: „A Bonapartisfák csoportjától” – s egy dátum, amelyet már elfelejtettem. Ney marsall jól festett térdig érő csizmájában, kardjával a frissen rügyező zöld gesztenyelomb felé nyúlva. Épp szemben laktam vele, néhány házzal feljebb a boulevard St. Michelen.

A házmesterlakás még világos volt, bekopogtam, elkértem a postámat. Jó éjszakát kívántam, felmentem a lépcsőn. Két levelem volt meg néhány újság. Meggyújtottam az ebédlőben a gázlámpámat, megnéztem a leveleket. Amerikából jöttek. Az egyik a banknak egy számlakivonata volt, 2432,60 dollárról. Elővettem a csekk-könyvemet, levontam a hó elseje óta kibocsátott négy csekk

32

összegét, s megállapítottam, hogy még 1832,60 dollárom van a bankban. Ráírtam a számlakivonat hátára. A másik levél házassági értesítés volt. Aloysius Kirby és felesége tudatja, hogy Katalin lányuk férjhez ment. Nem ismertem sem a lányt, sem azt, aki elvette. Lehet, hogy egész New Yorkot értesítették az

eseményről? Furcsa nevük volt. Úgy emlékszem, nem ismertem senkit, akit Aloysius-nak hívtak volna. Jó katolikus név volt. Az értesítőn egy grófi korona volt. Zizinek, a görög hercegnek is ilyesféle koronája lehet. Meg a grófnak. Különös alak volt. Érettnek is van valamilyen címe. Lady Ashley. Pokolba Brett-tel! Pokolba veled, Lady Ashley!

Meggyújtottam a lámpát az éjjeliszekrényemen, eloltottam a gázt, kinyitottam a széles ablakokat. Az ágy jó messze állt az ablaktól, meztelenül ültem mellette. Kint az utcán, a villamossíneken egy élelmiszerrel megrakott éjszakai szerelvény zakatolt a piac felé. Nagyon hangosak olyankor, ha az ember éjszaka nem tud aludni. Vetkőzés közben megnéztem magam a nagy ruhásszekrény tükrében, mely az ágyam mellett állt. Jellegzetes francia szobaberendezés volt. Bizonyára célszerű is. Mindenfajta sebesülés között alighanem ez a legneveltségesebb. Felvettem a pizsamámat, lefeküdtem. Nézegettem a két, bikaviadalokkal foglalkozó sportlapot, aztán letéptem a szalagjaikat, az egyik sárga volt, a másik narancsszínű. Mind a kettőben ugyanazok a hírek, ha az egyiket elolvastam, fölöslegessé teszi a másikat. A Le Toril volt a jobbik, így hát azt kezdtem olvasni. Alaposan átvettem, az első betűtől az utolsóig, még a szerkesztői üzeneteket és a cornigrammokat is. Eloltottam a lámpát. Talán el tudok aludni.

De alighogy sötét lett, az agyam működni kezdett. A régi ügy. A legrondább fajta sebesülés volt, ami az embert érheti, s ha ehhez hozzáveszem, hogy egy olyan nevetséges fronton kaptam, amilyen az olasz front volt, s repülés közben!...

33

Az olasz kórházban együletet akartunk alapítani. Roppant nevetségesen hangzott olaszul a neve. Vajon hova lettek a többiek, az olaszok? Az Os-pedale Maggiore-ban feküdtem, Milánóban, Pa-diglione Ponté. A szomszéd háznak Padiglione Zomba volt a neve. Egy szobor állt előtte, Ponté szobra, de lehet, hogy Zomba szobra volt. Az ősz-szekötő őrnagy ott látogatott meg. Az is egy nevetséges ügy volt. Akkor derült ki először, hogy milyen nevetséges az egész. Összevissza voltam kötözve, de már előzőleg beszéltek neki rólam. Nagyon szép beszédet mondott: „Őn, a külföldi, az angol (minden külföldit angolnak néztek), többet áldozott az életénél.” Jó beszéd volt! Egy kivilágított táblán szeretném látni az irodámban. De nem nevette el magát. Nyilván elképzelte magát az én helyemben. „Che mala fortuna! Che mala fortuna!”³

Azt hijszem, máig sem értem a dolgot. Igyekszem ellenni, ahogy lehet, teszem, amit tenni kell, nem akarok senkinek a terhére lenni. Talán nem is lett volna semmi baj, ha nem akadok össze Brett-tel, amikor áthajóztak Angliába. Azt hiszem, az a fajta nő, aki csak azt kívánja meg, amit nem tud megkapni. Vannak ilyen emberek. Ördög vigye őket! A katolikus egyház remekül meg tud felelni ezekre a kérdésekre. Jó tanácsokat ad, akárhogy nézi az ember. Nem szabad rá gondolni. Kitűnő tanács. Próbálja meg, éljen vele időnként! Próbálja ki, fogadja meg!

Nem tudtam elaludni, gondolataim ide-oda keringtek. Aztán végleg nem bírtam tovább, s Brett-tel kezdtem foglalkozni, s minden egyéb gondom elpárolgott. Érettre gondoltam, az egyensúlyom helyre billent, gondolataim sima hullámokban követték egymást. Aztán hirtelen sírva fakadtam. Egy idő múlva jobban éreztem magam, feküdtem

3 Micsoda szerencsétlenség! 34

az ágyban, figyeltem a súlyos villamoskocsik ide-odacsörömpölését az ablakom alatt, elaludtam.

Felriadtam. Pokoli lárma hallatszott kintről. Fülelni kezdtem, azt hittem, megismerem a hangot. Magamra kaptam a hálóköpenyemet, az ajtóhoz mentem. Odalent a házfelügyelőnő tárgyalt valakivel. Dühös volt. A nevemet hallottamé

Lekiáltottam.

– Maga az, Monsieur Barnes? – kérdezte a házfelügyelőnő.

– Én vagyok.

– Valami nő van itt, Monsieur Barnes – jelentette a házfelügyelőnő. – Már az egész utcát fellármázta. Hogy nem sülsz ki a szeme éjnek idején! Azt mondja, okvetlenül beszélnie kell magával, hiába mondom, hogy alszik.

Aztán Brett hangját hallottam. Félálomban azt hittem, hogy Georgette-é. Nem tudom, miért gondoltam rá, nem is tudhatta a címemet.

– Küldje fel, kérem, a hölgyet!

Jött fel a lépcsőn. Láttam, hogy holtrészeg.

– Furcsa, mi? – mondta. – Nagy botrány volt. Mondtam neki, hogy még nem alszol. Vagy aludtál?

– Mit gondoltál, mit csinálók?

– Tudom is én, mit gondoltam. Hány óra van? Az órára néztem. Fél öt volt. – Sejtelmem sem

volt, hány óra van – mondta Brett. – Leülhet itt az ember? Ne dühöngj, édesem! Épp most váltam el a gróftól. O hozott ide.

– Miféle ember? – Elővettem a konyakot, szódat, poharakat.

– Csak egy keveset! – mondta Brett. – Eszedbe ne jusson, hogy leitass. Hogy milyen a gróf? Hát olyan. Közénk való.

– Tényleg gróf?

– Az. Legalábbis azt hiszem. Mindenesetre megérdemli, hogy az legyen. Pokoli dolgokat tud az emberekről, mindenkiről. Ördög tudja, honnét vette. Egy sor cukrászdája van Amerikában.

35

Kortyolt egyet a poharából.

– Képzeld, „sor”-nak mondja. Vagy sorozatnak, nem tudom. Mind elsorolta a boltjait, egytől egyig. Sokat beszélt róluk. Érdekes volt, azt hiszem. Úgy látom, közénk való. Határozottan, ehhez kétség sem férhet. Az ilyesmi meglátszik az emberen.

Még egy pohárral ivott.

– Sokat locsogok, ugye, drágám? Nem haragszol? Ő pénzeli Zizit is, ha nem tudnád.

– Zizi is valódi herceg?

– Kitelik tőle. Az is görög, érted? Rossz festő. A grótot jobb szeretem.

– Hol voltál vele?

– Mindenütt. Aztán ide hozott. Tízezer dollárt ajánlott fel, ha elkísérem Biarritzba. Mennyi az fontban?

– Körülbelül kétezer.

– Sok pénz – mondta Brett. – De mondtam neki, hogy nem mehetek. Nagyon édes volt. Azt mondtam neki, hogy túl sok ismerősöm van Biarritzban. Nevetett.

– Keveset konzumálsz, drágám – mondta. Még csak egy kortyot ittam a konyakomból. Felemeltem a poharat, ledöntöttem, ami benne volt.

– Így már jobb. Nagyon mulatságos volt – mondta Brett. – Azt akarta, hogy menjek vele Cannes-ba. Vagy Monté Carlóba. Azt mondtam neki, hogy Monté Carlóban is sok az ismerősöm. Mondtam neki, hogy mindenütt sok az ismerősöm. Nem így van? Ezért hát megkértem, hogy hozzon ide.

Rám nézett, könyökével az asztalon, felemelt pohárral. – Ne nézz olyan csúnyán! – mondta. – Közöltem veled, hogy szerelmes vagyok beléd. Nem úgy van? Ne nézz olyan csúnyán! Édes volt. Holnap el akar vinni vacsorázni, együtt mind a kettőnket. Van kedved?

– Miért ne?

36

– Azt hiszem, 'jobb, ha most hazamegyek.

– Miért?

– Épp csak látni akartalak. Ostoba egy ötlet volt. Öltözz fel, és gyere velem. Itt a kocsi a ház előtt.

– A gróf kocsija?

– Ő maga is itt van. Meg az egyenruhás sofőrje. Körül akar vinni a városban, s aztán megreggeliztetni a Bois-ban. A kocsi tele van kosarakkal. Mind Zellinél vette. Tizenkét üveg Mumm. Nem csábít?

– Reggel dolgoznom kell – mondtam. – Any-nyi előnyötök van, hogy úgysem tudnám behozni. Sernmi hasznomat nem vennétek.

– Számár vagy – mondta Brett.

– Nem mehetek – mondtam.

– Hát jó. Valami gyöngéd üdvözléted van a részére?

– A legteljesebb mértékben – mondtam.

– Jó éjszakát, édes.

– Ne érzelegj!

– Beteg vagyok, ha látlak – mondta Brett. Megcsókoltuk egymást. Brett reszketett. – Jobb,

ha megyek – mondta. – Jó éjszakát, édesem.

– Nem kell elmenned.

– Nem kell – mondta Brett.

Újra megcsókoltuk egymást a lépcsőházban.

Becsöngettem a házfelügyelőnökhöz, az ajtó mögött ingerült motyogás' hallatszott. Aztán visszamentem szobámba, s a nyitott ablakon át néztem Brettet, amint egyenesen egy ívlámpa alatt várakozó kocsi felé tartott. Beszállt, a kocsi elindult. Megfordultam. Az asztalon egy üres pohár állt, mellette egy félig üres. Kivitettem mind a kettőt a konyhába, a félig üres pohárból kiöntöttem a konyakot a mosogatóba. Az ebédlőben eloltottam a gázt, lerúgtam a papucsomat a lábamról, lefeküdtem. Ez volt Brett, akiért az imént alighanem sírva fakadtam. Aztán elképzeltem, amint megy lefelé az utcán, s beszáll a kocsiba, úgy, ahogy

37

utoljára láttam, s egy idő múlva pokolian éreztem magam. Nappal könnyű keménynek s fölényesnek lenni, éjjel nehezebb.

Reggel lementem a bulváron a rue Soufflot-ig, kávé akartam inni brióssal. Szép reggel volt. A Luxembourg-parkban a gesztenyefák virágban álltak. Érezni lehetett a kora reggeli levegőben, hogy meleg nap lesz. Megkávéztam, közben elolvastam az újságokat, aztán rágyújtottam egy cigarettára. A csarnokból épp akkor érkeztek meg a virágárosok, elrendezték friss készleteiket. Diákok szállingóztak az utcán, a jogászok felfelé, a bölcsészek lefelé, a Sorbonne irányában. A bulvár tele volt munkába siető emberekkel, villamosokkal. Felszálltam egy S buszra, elmentem vele a Made-leine-ig, a hátsó peronon. A Madeleine-nél leszálltam, s a boulevard des Capucines-en át elgyalogoltam az Operáig, majd tovább az irodám felé. Elmentem a játékbekákát ugráltató ember mellett, majd elhagytam a boksztétét árusító férfit is. Ki kellett tét-nem, hogy bele ne gabalyodjak a cérnába, amellyel az árus társnője igazgatta a bokszolókat. Mozdulatlanul állt, fejét elfordítva, a cérna vége egymásra kulcsolt kezében. Az ember két külföldit biztatott vásárra. Három másik külföldi megállt és figyelt. Egy ember ment előttem, aki egy festékhengert tolt maga előtt a járdán, a henger a CINZANO szót rajzolta fel a kövezetre. Mindenfelé munkába siető emberek jártak. Jó érzés volt munkába menni. Átvágtam az avenue-n, és felmentem az irodámba.

Fent a szerkesztőségben elolvastam a francia reggeli lapokat, cigarettáztam, aztán leültem az írógép mellé. Jól ment a munka.

Tizenegy órakor taxin elmentem a Quai d'Or-say-ra, s körülbelül egy tucat újságíróval együtt

38

meghallgattam a külügyminisztérium szóvivőjét, egy fiatal diplomatát, aki csontkeretes pápaszemével a Nouvelle Revue Francaise diplomatáira emlékeztetett, s egy jó félóra hosszat kérdésekre válszolgatott. A miniszterelnök Lyonban beszédet mondott, jobban mondván már útnak is indult Párizsba. Voltak, akik csak azért tettek fel kérdéseket, hogy a saját hangjukat hallhassák, de a távirati ügynökségek embereinek volt néhány kérdése, amelyekre nyilvánvalóan választ vártak. Nem volt különösebb újság. A szerkesztőségbe hazafelé egy taxiba ültünk Woolsey-val és Krummal.

– Mit csinálsz esténként, Jaké? – kérdezte Krum. – Sehol sem látlak.

– A túlsó parton lakom.

– Egy este majd átmegek. Talán a Dingóba? Azt mondják, jó hely.

– Jó hely hát' – mondtam. – A Select, sem rossz.

– Én is gondoltam rá, hogy átköltözöm – mondta Krum. – De tudod, ha az embernek felesége és gyerekei vannak!

– Teniszszel még? – kérdezte Woolsey.

– Már nemigen – mondta Krum. – Az idén még nem játszottam. Folyton készültem rá, de vasárnap mindig esett az eső, s a pályák is mindig foglaltak.;

– Az angolok már szombaton is szabadnaposok – mondta Woolsey.

– Boldog naplopók – mondta Krum. – De ide figyeljete! Én sem fogok életem végéig szerkesztőségekben dolgozni. Akkor meg majd lesz időm egy-egy kirándulásra.

– Az az igazi! Vidéken élni, és egy kiskocsit tartani.

– Én már gondoltam arra, hogy jövőre veszek kocsit.

Kikopogtam a sofőrnek. A kocsi megállt. – Én megérkeztem – mondtam. Jöjjetek be, és igyatok valamit!

– Köszönöm, öregem – mondta Krum. Wool-sey a fejét rázta. – Rendbe kell tennem a reggeli anyagot.

Egy kétfrankost nyomtam Krum kezébe.

– Megőrültél, Jaké – mondta. – Ma én fizetem a kocsit.

– Amúgy is a szerkesztőség számlájára megy.

– Hagyd már abba! – mondta Krum. – Mondom, hogy én fizetem.

Búcsút intettem nekik. Krum kidugta fejét az ablakon. – Csütörtökön együtt ebédelünk?

– Bizonyára – mondtam.

A felvonón felmentem az irodába'. Cohn már várt. – Hello, Jaké – mondta.

– Eljössz velem ebédelni?

– Elmehetek. Csak megnézem, nincs-e valami újság.

– Hol eszünk?

– Akárhol.

Megnéztem az íróasztalomat.

– Hol akarsz ebédelni?

– A Wetzelen? Jó hors d'oeuvre-jeik vannak. A vendéglőben mind a ketten hors d'oeuvre-t

rendeltünk és sört. A sört kívül gyöngyökkel díszített magas kőkorsókban hozták. Jó hideg volt. A hors d'oeuvre-ben tizenkét féle hideg étel volt.

– Jól mulattál az éjjel? – kérdeztem.

– Nem – mondta Cohn. – Nem hiszem.

– Hogy megy az írás?

– Sehogy. Nem boldogulok ezzel a könyvemmel.

– Az mindenkivel megesik.

– Tudom – mondta Cohn. – Engem mégis elkedvetlenít.

– Már nem akarsz Dél-Amerikába menni?

– Dehogynem.

– Akkor miért nem mész? – kérdeztem.

– Frances – mondta Cohn.

– Vidd magaddal!

40

– Nem neki való. Nem éreznél jól magát. Nem tud meglenni társaság nélkül.

– Küldd a pokolba!

– Nem lehet. Le vagyok neki kötelezve. Eltolta m,aga elől az uborkaszeletes tálat, sós heringet szedett a tányérjára.

– Mit tudsz Lady. Ashley Érettről, Jaké?

– A neve Lady Ashley. A Brett nevet maga találta ki. Kedves nő – mondtam. – Most válik a férjétől, Miké Campbell fogja elvenni. De az most Skóciában van. Miért kérded?

– Rendkívül vonzó nő.

– Igen?

– Van valami megnevezhetetlen ... valami különös finomság benne. Finom és őszinte.

– Nagyon kedves – mondtam.

– Nem tudnám, hogy írjam le pontosabban. Alighanem a gyerekszoba teszi.

– Úgy látom, tetszik neked.

– Tetszik – mondta Cohn. – Nem csodálnám, ha beleszeretnék.

– Iszik – mondtam. – Szerelmes Miké Camp-bellbe, és hozzá fog menni. Campbellnek annyi pénze lesz, mint a szemét.

– Nem hiszem, hogy hozzá fog menni.

– Miért nem hiszed?

– Nem tudom. Nem gondolom, hogy hozzá fog menni. Régóta ismered?

– Elég rég – mondtam. – A háború alatt ápolónő volt abban a kórházban, amelyben feküdtem.

– Akkor még gyerek lehetett.

– Most harmincnégy éves.

– Mikor ment hozzá Ashley-hez?

– A háború alatt. Közvetlenül azután, hogy az igazi nagy szerelmét elvitte a vérhas.

– Epés vagy.
– Bocsánat – mondtam. – Nem volt szándékomban. Épp csak a tényeket akartam neked elmondani.
– Nem hiszem, hogy hozzámenne bárkihez is, akit nem szeret.
– Kétszer már megtette – mondtam.
– Nem hiszem.
– Hát ne hidd! – mondtam. – Minek kérdezel, ha nem vagy kíváncsi a válaszaimra?
– Ezt nem kérdeztem.
– Azt kérdezted, hogy mit tudok Ashley Érettről.
– De arra nem kértelek, hogy sértegesd. – Eriggy a fenébe! – mondtam.
Felállt, az arca elfehéredett. Ott állt falfehér arcával, dühösen a hors d'oeuvre apró tálacskái fölött. – Ül vissza! – mondtam. – Ne kergülj!
– Vond vissza, amit mondtál!
– Hagyjuk ezeket a kadétiskolai hülyeségeket!
– Vond vissza!
– Szívesen – mondtam. – Sohasem hallottam Ashley Érettről. Ki az?
– Nem erről beszélek. Arról, hogy a fenébe küldtél.
– Ne menj a fenébe! – mondtam. – Maradj itt! Még meg sem ebédeltünk.

Cohn elmosolyodott, leült. Ügy festett, mint aki boldog, hogy ismét leülhetett. Mihez kezdett volna, ha nem ülhet le?

– Olyan sértő tudsz lenni, Jaké!
– Bocsáss meg – mondtam. – Csípős a nyelvem. De sohasem gondolom komolyan, ha goromba vagyok.
– Tudom – mondta Cohn. – Azt hiszem, te vagy a legjobb barátom, Jaké.

„Uramisten” – gondoltam. – Felejtsd el, amit mondtam – mondtam hangosan. – Sajnálom.

– Rendben vagyunk – mondta Cohn. – Nagyon örülök neki. Én is csak egy percig voltam ingerült.

– Helyes – mondtam. – Együnk még valamit!

Ebéd után elmentünk a Café de la Paix-be,

42

\
megittunk egy feketét. Éreztem, hogy Cohn újra szóba akarja hozni Érettet, de kitértem előle. Elbeszélgettünk egyről-másról, aztán elbúcsúztam tőle, és visszamentem az irodába.

öt órára a Hotel Crillonba mentem, ahol Brett-tel volt találkám. Még nem volt ott. Leültem, megírtam néhány levelet. Nem voltak valami jó levelek, de azt reméltem, hogy a Crillon levélpa-írja feljavítja őket. Brett nem futott be, így hát háromnegyed hatkor lementem a bárba, s George-dzsall, a mixerrel megittam egy Jack Rose-t. Brett a bárba sem jött el. Felfelé menet még egyszer megnéztem, nincs-e a kávéházban, aztán taxin a Café Selectbe vitettem magam. Mikor átmentünk a Szajna fölött, épp egy sor üres uszály úszott el a híd alatt, magasan kiemelkedve a vízből, a kormányosok a híd közeledtére a kormánylapáthoz álltak. Szép volt a folyó. Mindig jó mulatság átkelni a párizsi hidakon.

A taxi megkerülte a szemafor feltalálójának a szobrát, mely maga is szemafor módra lendítette fel a karját, s befordult a boulevard Raspailra. Hátradültem az ülésen, amíg el nem hagytuk a bulvárt. Nem szerettem ezt az útszakaszt, így -voltam a P. L. M.4 vasútvonal egy szakaszával is, Fontainebleau és Montereau között, az is hdlálo-san elfárasztott, untatott, amíg túl nem voltam rajta. Ügy nézem, bizonyos gondolattársulások hasítanak ki ilyen holt részeket egy-egy tájékból. Akad Párizsban más utca is, amelyik van olyan sivár, mint a boulevard Raspail, s ha gyalog megy rajta végig az ember, nem is olyan elviselhetetlen. Kocsiban ülve azonban végképp nem bírom. Talán valami olvasmányemlékemmél függ össze. Ro-

4 Paris–Lyon–Méditerranée rövidítése 43

bért Cohn is ilyesféleképp volt Párizssal. Sokszor eltűnődtem rajta, hogy miért képtelen Párizst élvezni. Lehet, hogy Menckentől ragadt rá. Azt hiszem, Mencken gyűlöli Párizst. Sok fiatal ember Menckenbol meríti rokonszenveit és ellenszenveit. A taxi megállt a Rotonde előtt. Akármelyik bal parti kávéházba viteti magát az ember egy jobb parti taxisofőrrel, mind kivétel nélkül a Rotonde

előtt áll meg. Mához tíz évre nyilván a Café du Dôme előtt fog megállni. Igaz, nincsenek messze egymástól. Elhaladtam a Rotonde sivár asztalai előtt, bementem a Selectbe. Néhány ember üldögélt bent, a bárban, kint, a teraszon pedig Harvey Stone, egyes-egyedül, tekintélyes mennyiségű csészealjával az asztalán, borotvátlanul.

– Ülj le! – mondta Harvey. – Épp téged'kerestelek.

– Milyen ügyben?

– Semmilyen ügyben. Csak kerestelek.

– Voltál lóversenyen?

– Nem voltam. Vasárnap voltam utoljára.

– Mit hallasz hazulról?

– Semmit. Egy szót sem.

– Történt valami?

– Nem tudom – mondta Harvey. – Végeztem velük. Visszavonhatatlanul végeztem velük.

Előrehajolt, a szemembe nézett.

– .Mondjak valamit, Jaké?

– Mondd!

– Öt napja nem ettem egy falatot sem. Gyors számvetést csináltam magamban. Harvey

három nappal ezelőtt kétszáz frankot nyert tőlem pókerkockán a New York. bárban.

– Mi történt? – kérdeztem.

– Nincs pénzem. Nem jött meg a pénzem – mondta. Szünetet tartott. – Tudod, milyen különös dolog ez, Jaké? Ha nincs pénzem, nem kívánom a társaságot. Senkit sem akarok látni. Egész nap nem mozdulok ki a szobámból. Mint a macska, Jaké!

44

A zsebembe nyúltam.

– Egy százas kisegítene, Harvey?

– Ki – mondta.

– Gyere, együnk valamit!

– Nem sürgős. Innék inkább. , – Jobb, ha eszel.

– Nem jobb. Ebben az állapotban nem érdekel, hogy eszem-e vagy koplalok.

Italt hozattunk. Harvey a csészealjamat a maga oszlopára rakta. – Ismered Hencként, Harvey?

– Ismerem. Miért kérded?

– Miféle ember?

– Rendes ember. Remek ötletei vannak. Amikor legutoljára együtt ebédeltünk, Hoffenheimer-ről beszélt. Az a baja, mondta róla, \hogyan szereti a nőket. *

– Nem rossz.

– De már kész – folytatta Harvey. – Már mindenről írt, amihez értett, s most arról ír, amihez nem ért.

– Rendes ember lehet – mondtam. – De a könyveit nem bírom.

– Senki sem olvassa már a könyveit – ,mond-ta Harvey.

– Kivéve azokat, akik az Alexander Hamilton-intézet kiadványait is elolvassák.

– Nem rossz kiadványok azok sem – mondtam.

– Nem hát – mondta Harvey. Aztán egy darabig szótlanul ültünk, elgondolkozva.

– Még egy portóit?

– Lehet – mondta Harvey.

– Ott jön Róbert Cohn – mondtam. Cohn épp átvágott az utcán.

– Gyöngelméjű – mondta Harvey. Cohn az asztalunkhoz lépett.

– Hello, tagok! – mondta.

– Hello, Róbert – mondta Harvey. – .Épp

45

most mondtam Jake-nak, hogy gyöngelméjű vagy.

– Hogy érted? – kérdezte Cohn.

– Most ne gondolkodj! – mondta Harvey. – Mondd ki egyszerre, ahogy eszedbe jut: mihez kezdenél, ha azt tehetned, amit akarsz?

Cohn eltűnődött.

– Ne gondolkodj! Add ki, ahogy eszedbe jut!

- Nem tudom - mondta Cohn. - Miről van szó tulajdonképp?
• - Azt kérdelem, hogy mihez kezdenél a legszívesebben?... mi az, ami először jut az eszedbe? Add ki, akármilyen hülyeség is!
- Nem tudom - mondta Cohn. - Ha igaz, ' hogy ismerem magam s megtanultam, hogy kell magammal bánni, akkor azt mondanám, hogy a legszívesebben megint futballoznék.
- Rosszul ítéletelek meg - mondta Harvey. - Nem vagy gyöngelméjű. Csak visszamaradtál a fejlődésben.
- Elképesztően szellemes vagy, Harvey - mondta Cohn. - Egyszer még szájon vág valaki.
Harvey Stone nevetett. - Azt hiszed? Nem fognak szájon vágni. Nem érdekel, hogy szájon vágnak-e. Nem vagyok ökölvívóbajnok.
- Mégis érdekelne, ha valaki megtenné - mondta Cohn.
- Nem érdekelne. Ez a te nagy tévedésed. De ezt nem értheted meg, mert ehhez ostoba vagy.
- Ne foglalkozz velem! - mondta Cohn.
- Pedig így van - mondta Harvey. - Nem érdekelne, ha szájon vágnának. Te sem érdekelsz.
- Hagyd abba, Harvey! - mondtam. - Igyál még egy portóit!
- Nem kell - mondta. - Megyek és eszem valamit. Viszontlátásra, Jaké.

Kiment "a- kávéházból az utcára. Figyeltem, amint a taxik között átvág az úttesten; zömökén, lomhán, öntudatosan.

46

- Mindig fel tud dühíteni - mondta Cohn. - Ki nem állhatom.
- Én jól bírom - mondtam. - Sőt, szeretem. Az ember nem tud rá megharagudni.
- Tudom - mondta Cohn. - De az idegeimre megy.
- Írtál délután?
- Nem. Nem tudom elindítani a könyvet. Sokkal nehezebben megy, mint az elsónél. Nagyon kínlódom vele.

Egészséges önbizalma, melyet kora tavasszal Amerikából hazajövet magával hozott, elpárologt^ Akkor még hitt magában, s csak melleleg vágyódott kalandokra. Az önbizalmának most vége volt. Úgy látom, még nem sikerült Róbert Cohnt érthetően megrajzolnom. Nyilván az az oka, hogy amíg bele nem szeretett Érettbe, nem hallottam soha egy szavát sem, amely megkülönböztette volna a többi embertől. Az ember szívesen elnézegette, amikor teniszezett, jó alakja volt, és formában tartotta magát; ügyesen bridzsezett, az egész lényében volt valami kedves, diákos üdeség. Társaságban soha nem mondott olyat, amire az ember felfigyelt volna. Olyan ingeket viselt, amelyeket iskolában pólóingeknek nevezünk, s lehet, hogy ma is annak nevezik őket, mégsem hatott eltökélten fiatalosnak. Nem hinném, hogy sok időt szánt volna az öltözködésére. Külső modorát Princeton formálta meg, lelkileg a két nő csiszolta ki, akik a kezükbe vették. De kedves, fiús vidámságát nem ölték ki belőle, s lehet, hogy ezt a vonását még nem hoztam ki eléggé. Boldog volt, ha teniszben nyert. De az sem bosszantotta, ha alul maradt. Gondolom, legalább olyan szenvedélyesen játszott, mint Lenglen. Amikor beleszeretett Érettbe, egyszerre elfelejtett teniszezni. Olyanok vertek rá, akiknek azelőtt a legkisebb esélyük sem volt, hogy megverjék. De ezért sem haragudott.

Egyszóval a Caf é Select teraszán ültünk, és Har-vey Stone épp átment az utca másik oldalára.

47

- Gyerünk át a Lilas-ba! - mondtam.
- Találkám van itt.
- Mikor?
- Hét óra tizenötökör. Frances jön.
- Már itt is van.
A túlsó járdáról jött épp felénk. Magas nő volt, rengeteget mozgott járás közben, integetett, mosolygott. Néztük, hogy vág át a kocsiuton.
- Hello - mondta. - Örülök, Jaké, hogy itt van. Úgyis akartam magával beszélni.
- Hello, Frances - mondta Cohn s mosolygott.
- Hello, Róbert, te is itt vagy? Remek napom volt - folytatta. Nagyon

gyorsan beszélt. – Ez itt – állával Cohn felé bökött – ebédre sem jött haza.

– Úgy tudom, nem is vártál.

– Én nem vártalak, de a szakácsnak nem mondtad le az ebédet.. Nekem is volt egy találkám, de Paula nem volt az irodában, erre elmentem a Ritzbe, ott vártam rá, persze hiába, s persze nem volt elég pénz nálam, hogy megebédeljek a Ritzben ...

– S mit csináltál?

– Hát elmentem, természetesen – mondta Frances. Valamilyen hamis vidámság volt a hangjában. – Én betartom a megbeszéléseimet. Azt hiszem, az egyetlen ember vagyok manapság. Pedig már okulhattam volna. Maga hogy van, Jaké?

– Jól.

– Milyen jó kis nőt hozott magával a bárba! S miért hagyta faképnél, amiatt a Brett miatt?

– Brett nem tetszik neked? – kérdezte Cohn.

– Elragadó nő – mondta Frances. – Neked nem tetszik?

Cohn nem felelt.

– Ide hallgasson, Jaké, szeretnék magával beszélni. Átjönne velem a Dóme-ba? Te itt megvárhatnál, Róbert. Jöjjön, Jaké!

48

Átmentünk a boulevard Montparnesse másik oldalára, leültünk egy asztalhoz.

Egy rikkancs a Paris Time-t árulta, vettem egyet s kinyitottam.

– Mi baj, Frances?

– Semmi – mondta Frances. – Robert el, akar hagyni.

– Hogy érti?

– Mindenkinek elmondta, hogy feleségül vesz, én meg elmondtam az anyámnak, s persze másoknak is, most meg hallani sem akar róla.

– Mi történt?

– Eszébe jutott, hogy még nem élt eleget. Előre tudtam, amikor New Yorkba ment, hogy ez lesz a vége.

Nyílt tekintettel, szemeit ragyogtatva nézett rám. – Akkor sem mennék hozzá, ha el akarna venni – mondta, szemlátomást erőltetett könny-nyedséggel. – Eszemben sincs. A világ semmi pénzéért nem lennék a felesége. De előbb is megmondhatta volna, nem három év múlva, amikor végre nagy nehezen megnyertem a válóperemet.

Nem feleltem.

– Arra készültünk, hogy megünnepeljük a dolgot, s ehelyett reggeltől estig veszekszenk. Gyerekes dolog, ugye, Jaké? Szörnyű botrányaink vannak. Róbert sír és könyörög, hogy térjek észre, de azért kitart amellett, hogy pem vehet feleségül.

– Rohadt dolog – mondtam.

– Rohadt – mondta Frances. – Két és fél évet pazaroltam rá. Ki tudja, férjhez tudok-e még menni. Két évvel ezelőtt Cannes-ban akárki elvett volna, akit kiválasztok. Ahány javakorabeli férfi egy jó megjelenésű, megállapodott asszonyt keresett Cannes-ban, az mind nekem udvarolt. Most meg, azt hiszem, már nem kellek senkinek.

– Akárki elvenné magát, Frances – mondtam.

– Nem venne el. Nem hiszem. De meg szere-

49

tem is Robertet. Gyereket is szeretnék. Azt reméltem, hogy lesznek gyerekeink is ...

Sugárzó arccal nézett rám. – Sose szerettem különösképpen a gyerekeket, de abba nem tudok belenyugodni, hogy sohasem lesz gyerekem. Azt gondoltam, ha majd megszüلöm, meg is szeretem őket.

– Róbertnek van gyereke.

– Persze hogy van. Gyereke van, pénze van, van egy jómódú anyja, a könyve is megjelent, az én írásaimat pedig senki nem akarja kiadni, senki, érti? Pedig nem rosszak! S pénzem sincs. Kaphattam volna tartásdíjat, de lemondtam róla, hogy meggyorsítsam a válást.

Újra rám nézett sugárzó tekintetével.

– Ez nem igazság. Tudom, hogy az én hibám, de nemcsak az enyém. Tudhattam volna előre. De ha ezt elmondom neki, rögtön sírva fakad, s azt mondja, hogy nem vehet feleségül. Miért nem vehet feleségül? Jó feleség

lennék. Jó élete lenne mellettem. Felőlem tehetne, amit akar. Nincs ez így jól.

– Szégyenletes dolog – mondtam.

– Szégyenletes – ismételte Frances. – Persze semmi értelme, hogy az ember beszéljen róla. Jöjjön, menjünk vissza a kávéházba!

– Én, ugye, nem lehetek a segítségére?

– Nem – mondta Frances. – De ne mondja meg neki, hogy beszéltem magával. Tudom, hogy ő mit szeretne. – Az arca elváltozott, hirtelen eltűnt róla elviselhetetlenül sugárzó vidámsága. – Vissza akar menni New Yorkba, egyedül, hogy ott legyen, amikor megjelenik a könyve. Érti?

– Lehet, hogy nem is lesz sikere – mondtam. – Egyébként nem hiszem, hogy ez a szándéka. Komolyan mondom, Frances, nem hiszem.

– Nem ismeri úgy, mint én, Jaké. Pontosan ezt akarja. Tudom, tudom. Ezért nem akar megházasodni. Ha ősszel kijön a könyve, egyedül akar lenni, s kihasználni a sikereit.

50

– Menjünk vissza a kávéházba?

– Igen... menjünk!

Feálltunk – elfelejtettek kiszolgálni bennünket – s az úttesten –át visszamentünk a Selectbe, ahol Cohn már messziről mosolygott ránk a márványasztalka mögül.

– Kire mosolyogsz? – kérdezte Frances. – Olyan jókedved van?

– Rajtatok nevetek – mondta Cohn. – A titkaitokon.

– Nincs titkunk – mondta Frances. – Nagyon hamar ki fog derülni amúgy is. De nem akartam, hogy Jaké jobbra-balra kiforgatva tudja meg.

– Mit? Az angliai utadat?

– Igen, az angliai utamat. Ó, Jaké, elfelejtettem elmondani magának, hogy Angliába megyek.

– Az jó lesz! – mondtam.

– Igen – mondta Frances. – A jobb családokban ezt így csinálják. Róbert fizeti. Kétszáz fontot fog nekem adni, én meg meg fogom látogatni angliai ismerőseimet. Ugye szép lesz, Jaké? Ismerőseim persze nem tudják, hogy meg fogom látogatni őket.

Cohn felé fordult, rámosolygott. Cohn most nem mosolygott.

– Eleinte csak száz fontot akartál adni, ugye, Róbert? De aztán rávettem, hogy kétszázat adjon. Nagyon bőkezű volt, igaz? Ugye, az vagy, Róbert?

Nem értem, mint lehetséges, hogy az emberek ilyen elképesztő dolgokat mondhatnak Róbert Cohn szemébe. Vannak emberek, akiket az ember nem mer megsérteni. Azt éreznék ilyenkor, hogy a világ összedőlne, a szemünk előtt dőlne össze, ha kimondana bizonyos dolgokat. De Cohn mindent bevett. Itt ült előttem, mindez előttem történt, s nekem még csak eszembe sem jutott, hogy elhallgattassam Francest. Pedig ez még csak "ártatlan kötődés volt ahhoz képest, ami később jött.

– Hogy beszélhetsz így?... Frances? – szakította félbe Cohn.

– Figyeljen csak! – mondta Frances. – Angliába megyek. Ismerősöket látogatok meg. Járt már látogatóban ismerősöknél, akik nem kíváncsiak magára? Majd beletörődnek, igaz? „Hogy vagy drágám? Milyen rég nem láttunk! Hogy van drága anyád?” Nos, hogy van drága jó anyám? Egész vagyonát francia hadikölcsönökbe fektette. Jól érti, francia hadikölcsönbe. Alighanem az egyetlen ember a világon, aki francia hadikölcsönbe fektette a vagyonát. „Hát Róberttel mi van?” Vagy valamilyen más tapintatos kérdés „a mi drága Robertünk” hogylétéről. „Drágám, jobb; ha hern is hozzuk szóba, szegény Frances nagyon megjárta veled!” Ugye mulatságos lesz, Róbert? Ugye mulatságos lesz, Jaké?

Megint rám villogtatta sugárzó vigyorgását. Szemlátomást örült neki, hogy végre közönséget kapott.

– S veled mi lesz, Róbert? Tudom, az én hibám, rendben van, csak az én hibám. Amikor rávettelek, hogy küldd el a kis titkárnodat, aki a szerkesztőségben veled dolgozott, tudhattam volna, hogy előbb-utóbb engem is ugyanígy el fogsz küldeni. Jaké erről még nem is tud. Elmondjam neki?

– Az isten áldjon meg, Frances, hallgass már!

– Jó, elmondom. Róbertnek volt egy kis titkárnöje a lapnál. Angyalian édes teremtés volt, a legaranyosabb kis nő a világon, Róbert majd megveszett érte, s ekkor belém ütközött, s értem is majd megveszett,

így hát rávettem arra, hogy küldje el. Róbert Provincetown-ból hozta magával Carmelbe, amikor átköltözött a folyóiratával, s még csak útiköltséget sem adott neki, amikor elküldte, hogy visszamehessen Kaliforniába. Csak azért, hogy a kedvemben járjon. Akkoriban azt tartotta, hogy elbűvölő vagyok, igaz, Róbert?

– Félre ne értsen, Jake, a titkárnőhöz csak platói érzelmek fűzték. Még csak plátóiak sem. Tulajdonképpen semmi sem fűzte. De a lány oly

52

szép és kedves volt. S elküldte, csak azért, hogy a kedvemben járjon. Helyes, aki kardot ránt, az kard által vessz.en. Szépen mondtam?' Vedd be a legközelebbi könyvedbe, Róbert!

– Tudja, ugye, Jaké, hogy Robert most gyűjti az anyagot új könyvéhez, igaz, Róbert? Azért hagy el. Ügy döntött, hogy nem vagyok jó anyag. Amióta együtt élünk, annyira elfoglalja a könyve, hogy már semmire sem emlékszik a kefetőnk dolgából, így hát most körbe jár s új anyagot keres. Remélem, olyat fog találni, hogy a 'szava is eláll meglepetésében.

– Ide figyelj, Róbert, drágám! Hadd mondjak neked valamit! Nem veszed rossz néven, ugye? Ha fiatal hölgyekkel lesz dolgod, kerüld el a nagy jeleneteket, ha egy mód van rá. Próbáld meg! Mert nem állod meg, drágám, hogy rögtön sírva ne fakadj, s erre nyomban úgy megsajnálod magadat, hogy egy szót sem hallasz abból, amit a másik mond. S így persze sohasem tudod, hogy mit beszéltek. Szedd össze magad, drágám, s figyelj! Tudom, nem könnyű. De hát gondold meg, hogy az irodalomért teszed. Mindannyiunknak áldozatokat kell hozni az irodalomért. Nézz meg engem! Egy szó tiltakozás nélkül elmegyek Angliába. Az irodalom érdekében, ugye, drágám? Segítenünk kell a fiatal írókon, igaz, Jaké? Te most harmincnégy éves vagy, Róbert. Nagy írónak aránylag fiatal vagy, ha például Hardyt nézem, vagy Anatole France-t. Nemrég halt meg. Igaz, hogy Róbert nem nagyon becsüli. Francia barátai beszéltek le róla, mert ő maga nemigen tud franciául. Te jobb író vagy nála. ugye, Róbert? Mit gondolsz, France-nak is folyton anyagot kellett gyűjtenie? Mit gondolsz, mit mondott a szeretőinek, amikor közölte velük, hogy nem veszi őket feleségül? Bizonyára ő is sírva fakadt, ugye? Várj csak... eszembe jutott valami! – Szájához emelte kesztyűs kezét. – Eszembe jutott, Jaké, hogy Róbert miért nem akar elvenni. Ebben a pillanat-

53

ban jutott eszembe. Az előbb, odaát a Selectben, azt hiszem, látomásom volt. Misztikus, ugye? Egyszer majd emléktáblát helyeznek el a Selectben, úgy mint Lourdes-ban. Megmondjam, hogy mi jutott eszembe, Róbert? Megmondjam? Olyan egyszerű, drágám. Nem is értem, eddig miért nem jutott eszembe. Nos, Róbert mindig arról álmodozott, hogy szeretőt tartson, s ha most nem vesz feleségül, nos, akkor volt egy szeretője. „Több mint két évig. a szeretője volt!” – fogják mondani. Érti, Jaké? De ha .feleségül vesz, ahogy folyton ígérte, akkor vége volna a romantikának. Milyen elmés vagyok, hogy erre is rájöttem, igaz? De így van. Csak rá kell néznie, Jaké, nem tagadhatja le. Hova megy, Jaké?

– Be kell mennem a kávéházba – mondtam. – Beszélnem kell Harvey Stone-nal.

Cohn -rám nézett, amikor felálltam. Falfehér volt. Miért marad ülve? Miért tűri?

A bárpulthoz léptem, s az ablakon át néztem őket. Frances még nem hagyta abba. Cohn arcába nézett sugárzó mosolyával, egyenesen a szemébe. „Igaz, Róbert?” De lehet, hogy már ezt sem kérdezte. Lehet, hogy most egészen mást mondott. Mondtam a mixernek, hogy most nem iszom; s az oldalajtón át kimentem az utcára. A küszöbön hátrafordultam, s a két vastag üvegen át még egyszer megpillantottam őket. Még mindig egymás mellett ültek, Frances még mindig beszélt. Egy mellékutcán kimentem a boulevard Raspail-ra. Az első taxiba beültem, s a sofőrnek megadtam a lakásom címét.

Már a lépcsőhöz értem, amikor a "házmesterné rám kopogott a portásfülke ablakából. Alighogy megálltam, már ki is jött. Néhány levelet adott át s egy sürgönyt.

54

– Tessék a postája! Egy hölgy is kereste.

– Nem hagyta itt a névjegyet?

- Nem hagyta - mondta a házfelügyelő. - Az a hölgy volt, aki az éjszaka is itt járt. Azt hi-szem^ tévedtem. Nagyon jóra való nő.

- Valamelyik barátom kísérte ide?

- Nem tudom. Még nem láttam itt. Jól megtermett ember volt, mondhatni, jó kövér. De a hölgy nagyon aranyos. Mondhatom, olyan helyes ... Az éjszaka talán ... - A tenyerébe fektette fejét, ide-oda ingatta. - Megmondom, ahogy van, Monsieur Barnes. Az éjjel egyáltalán nem volt aranyos. Az éjjel egészen más véleményem volt róla. De figyeljen arra, amit mondok, Barnes úr, nagyon-nagyon édes nő. S jó családból való, azt első pillanatra meglátni.

- Nem hagytak üzenetet?

- Azt mondták, hogy egy óra múlva visszajönnek.

- Akkor küldje fel őket - mondtam.

* - Helyes. Barnes úr. S az a hölgy, az a hölgy, kérem, az nem akar ki. Egy kissé különc, nem mondom, mais quelqu'un, quelqu'un.J

A házfelügyelőnek, mielőtt házfelügyelő lett, italmérési engedélye volt a párizsi lóversenyeken. Kenyerét a pelouse-onó kereste, de a pe-sage⁷ közönségét figyelte, s nagyra volt vele, hogy meg tudta mondani vendégeimről, milyen modoruk van, milyen családból származnak, s hogy melyik igazi sportman - ami francia szó, s a hangsúly a „man“-en van. Nem is volt vele más baj, mint hogy azokat az ismerőseimet, akik a három kategória egyikébe sem illettek bele, rendszerint azzal küldte el, hogy nem vagyok otthon. Egyik barátom, egy feltűnően rosszul táplált fiatal festő, akit Madame Duzinell sem jól neveltnek,

5 Valaki

6 Gyep

7 Mázsáló

55

sem jó házból valp fiatalembernek, sem sport-manihek nem volt hajlandó tekinteni, levélben kért, adjak neki személyazonossági igazolványt, hogy a házfelügyelőné beengedje, ha olykor egy este meg akarna látogatni.

Felmentem a lakásomba. Mivel főzhette meg Brett a házfelügyelőt? A sürgönyt Bill Gorton küldte, tudatta, hogy a France-szal érkezik. A pos-, tát letettem az asztalra, átmentem a hálósobába, levetkőztem, lezuhanyoztam magam.

Épp törülközni kezdtem,, amikor csöngettek. Felvettem egy fürdőköpenyt, papucsba bújtam, s ajtót nyitottamé Brett volt. A háta mögött a gróf állt, egy nagy rózsacsokorral.

- Hello, drágám! - mondta Brett. - Beenged bennünket?

- Jöjjenek! Épp fürödtem.

- Milyen boldog ember! Fürdik!

- Csak zuhanyoztam. Üljön le, gróf Mippipo-polous! Mit iszik?

- Nem tudom, szereti-e a virágot, uram? - mondta a gróf.

- Bátorkodtam önnek néhány szál rózsát hozni.

- Adja ide! - Brett elvette tőle a csokrot. - Hozzál ebbe vizet, Jaké! - Vizet eresztettem a konyhában a nagy agyagvázába, Brett beletette a rózsákat, s az ebédlőasztal közepére állította a vázát.

- Micsoda napunk volt! - mondta.

- Arról nincs emléked, hogy találkád volt velem a Crillon-ban?

- Találkánk volt? Nem emlékszem. Lehet, hogy feledékeny vagyok.

- Részeg volt, asszonyom - mondta a gróf.

- Lehet, hogy az voltam - mondta Brett. - De a gróf remekül

bírta.

- Mivel babonáztad meg a házfelügyelőnél? - kérdeztem.

- Kellett - mondta Brett. - Kétszáz frankkal.

56

- Megbolondultál?

- Az ő pénze - mondta Brett, a grófra pillantva.

(

- Ezzel tartozunk neki - mondta a gróf - a tegnapi éjszakáért. Jó későre járt már az idő.

- Nagyszerű ember - mondta Brett. - Mindenre emlékszik, ami történt.

- Maga is, asszonyom!

- Még az kellene! - mondta Brett. - Senki sem akar mindenre visszaemlékezni. Jaké, nincs ital a házban?

- Hozd be - mondtam - tudod, hogy hol van. Addig én felöltözöm.

- Helyes - mondta Brett.

öltözködés közben halottam, hogy Brett poharat csörget, leteszi a szódat az asztalra, aztán beszélgetni kezdtek. Nagyon lassan öltöztem, 'az ágy szélén ülve. Fáradt voltam, letört. Brett pohárral a kezében bejött a szobába, mellém ült az ágyra.

- Mi baj, édesem? Ki vagy borulva? Hűvös szájával megcsókolta a homlokomat.

- Ö, Brett, annyira szeretlek!

- Édesem! - mondta. Majd: - Elküldjem?

- Nem. Nagyon kedves ember.

- Elküldöm.

- Ne küldd!

- De elküldöm.

- Azt nem teheted meg.

- Miért ne tehetném meg? Maradj csak itt! Örültem szerelmes belém.

Kiment a szobából. Lefeküdtem az ágyra, arccal lefelé. Komiszul éreztem magam. Hallottam, hogy beszélnek, de nem figyeltem.

Brett bejött, az ágyra ült.

- Szegénykém, drágám! - A fejemet simogatta.

- Mit mondtál neki? - A fal felé fordítottam az arcomat, nem akartam látni.

- Pezsgőért küldtem. Boldog, ha pezsgőt hozhat.

57

Egy kis szünet után: - Jobban vagy már, édesem? A fejed fáj? -- Már nem fáj.

- Feküdj nyugodtan! A város másik végébe ment.

- Nem élhetnénk mi együtt, Brett? Nem lehetne az, hogy együtt éljünk?

- Nem hiszem - mondta Brett. - Mindenkivel megcsálnálak. Nem bírnád kit

- Most is bírom.

- Az más volna. Tudom, az én hibám, Jaké. Ilyen vagyok.

- Nem mehetnénk egy időre vidékre?

- Nem használna. Megyek veled, ha akarod, de bizonyos, hogy nem tudnék vidéken élni. Még azzal sem, akit szeretek.

- Tudom.

- Hát nem szörnyű? S mit használna neked, ha tudod is, hogy szeretlek.

- Te is tudod, hogy szeretlek.

- Ne beszéljünk róla! - mondta Brett. - Szalmacséplés. Elmegyek tőled, s Michael úgyis visszajön.

- Miért mennél el?

- Jobb lesz neked. Nekem is.

- Mikor mész?

- Amilyen gyorsan lehet.

- Hova?

- San Sebastianba.

- Nem mehetnénk együtt?

- Nem. Tiszta örület lenne, azok után, amit most megbeszéltünk.

- Semmit sem beszéltünk meg.

- Te is tudsz mindent, édesem » mondta Brett. - Ne légy önfejtő!

- Igazad van - mondtam. - Belátom. Rossz napom van, s ilyenkor nem tudom, mit beszélek.

Felültem, lehajoltam a cipőmért, amely az ágy mellett állt, felhúztam, felálltam.

- Ne nézz így rám, édesem!

58

.- Mit tehetek egyebet? - kérdeztem.

- Ne örülj meg! - mondta Brett. - Holnap elutazom.

- Holnap?

- Igen. Még nem mondtam? Holnap utazom.

– Hát akkor igyunk! – mondtam. – A gróf is már esedékes.
– Már itt is kellene lennie – mondta Brett. • Félelmetesen ért a pezsgőhöz. A világ semmi pénzéért nem adná, hogy ért hozzá.

Átmentünk az ebédlőbe, a konyakos üvegből előbb Érettnek töltöttem, aztán magamnak. Csengettek, ajtót nyitottam, a gróf volt. A sofőr mögötte állt, egy kosár pezsgővel.

– Hol teheti le a kosarat, uram? – kérdezte a gróf.

– A konyhában – mondta Brett.

– Vidd be, Henry – utasította a gróf a sofőrt. – Most pedig eriggy, és hozz jeget! – A konyha ajtajából nézte a pezsgős kosarat. – Remélem, íz-teni fog – mondta.

– Tudom, Amerikában most nincs sok esélyünk arra, hogy jó borok közt válogathassunk, de ezt egy barátomtól hoztam, aki a szakmában dolgozik.

– Mindenütt van egy barátja, aki épp a szakmában dolgozik – mondta Brett.

– Ez a maga szőlőjében dolgozik – mondta a gróf. – Több ezer holdja van.

– Hogy hívják? – kérdezte Brett. – Veuve Cliquot-nak?

– Mummsnak – mondta a gróf. – Báró Mummsnak.

– Isteni! – mondta Brett. – Hát nem isteni, hogy valamennyiünknek van valamilyen címünk. Neked miért nincs, Jaké?

– Biztosíthatom, uram – a gróf karomra tette kezét –, nem tesz jót az embernek. Legtöbbször csak pénzébe kerül.

59

– Hát nem tudom – mondta Brett. – Néha átkozottul jól jön.

– Nem tudok róla, hogy neked bármikor is jót tett volna.

– Mert nem használta ki – mondta Brett. – Engem a magamé már rengeteg dologban kisegített.

– Üljön le, gróf! – mondtam. – Szabad a botját?

A gróf az asztal fölött a gázlámpa fényében Érettet figyelte. Brett cigarettázott, s a hamut a szőnyegre szórta. Észrevette, hogy én is nézem. – Nem akarom tönkretenni a szőnyegeidet, Jaké – mondta. – Miért nem adsz az embernek hamutartót?

Találtam néhány hamutartót, szétraktam őket az asztalra. A sofőr egy kosár sós jeget hozott. –f Hüts be két üveget, Henry! – kiáltott a gróf.

– Mást nem parancsol, Sir?

– Várj lenn a kocsiban! – A gróf felénk fordult. – Elmegyünk a Bois-ba vacsorázni?

– Ha kedve van rá – mondta Brett. – Én most egy falatot sem tudnék enni.

– Én mindig szívesen megeszem egy jó vacsorát – mondta a gróf.

– Hozzam be a bort, Sir? – kérdezte a sofőr.

– Hozd be, Henry! – mondta a gróf. Egy vastag disznóbőr tárgyat húzott elő a zsebéből, megkínált. – Nem próbálna meg egy igazi amerikai szivart?

• Köszönöm – mondtam. – Előbb elszívom a cigarettámat.

– Szeretem a jól szelelő szivarokat – mondta a gróf. Az óraláncán viselt arany szivarvágójával levágta a szivar hegyét. – A legtöbb szivar rossz-szul szelei.

Meggyújtotta a szivart, kifújta a füstöt, az asztal fölött Érettet nézte. – De ha most elválik, Lady Ashley, akkor elveszti a címét is.

– El – mondta Brett. – Kár!

60

– Nem kár! – mondta a gróf. – Nincs szüksége semmilyen címre. Az igazi nemességnek nincs címre szüksége.

– Milyen kedves! – mondta Brett. – Köszönöm.

– Nem ugratom – mondta a gróf, s egy nagy füstfelhőt fújt maga elé. – Magában megvan a nemesség, kifejezőbben, mint bárkiben, akit eddig ismertem, így született.

– Nagyon kedves – mondta Brett. – Mama örülne neki, ha hallaná. Nem adhatná írásba? Elküldeném neki.

– Megmondom neki is szívesen – mondta a gróf. – Nem gúnyolódok. Sose szoktam gúnyolódni. Azt tartom, hogy az csak ellenségeket szerez az embernek.

– Igaza van – mondta Brett. – De milyen igaza van! Én

mindenkit ugratok, s nincs is egyetlen barátom sem a világon. Kivéve Jake-et.

. – Öt nyilván nem ugratja.

– Nem hát – mondta Brett.

– Most ugratja? – kérdezte a grófi – Ebben a pillanatban?

Brett rám nézett, a szeme sarkában apró ráncok képződtek. – Nem ugratom – mondta Brett.

– Öt nem akarnám ugratni.

– Lám, lám – mondta a gróf. – Szóval nem ugratja.

– Ez pokolian unalmas beszélgetés – mondta Brett. – Nem innánk egy kis pezsgőt?

A gróf lenyúlt, s megpörgette a palackot a csillogó vödörben. – Még nem elég hideg. Maga örökké iszik, asszonyom. Miért ne beszélgethetnénk egyszer?

– Istentelenül sokat beszéltem már életemben

– mondta Brett. – Jake-nek már kibeszéltem az egész életemet.

– Szívesen elhallgatnám egyszer, ha beszélne. Ha velem van, még a mondatait sem fejezi be.

61

– Azt magára bízom – mondta Brett. – Akárkire, akinek kedve van befejezni őket.

– Érdekes módszer. – A gróf lenyúlt, újra megpörgette az üveget a vödörben. – Mégis szívesen meghallgatnám magát egyszer.

– Hát nem bolond? – kérdezte Brett.

– Nos – mondta a gróf, miközben kiemelte a palackot a vödörből –, talán már elég hideg lesz.

Egy törülközőt hoztam, a gróf megtörülte vele az üveget, felemelte. – Literes üvegben jobb szeretem a pezsgőt – mondta. – Jobb a bora, de nehezebb behűteni. – Még egyszer felemelte az üveget, egy ideig nézegette. Kikészítettem a poharakat.

– Gondolom, kibonthatná – indítványozta Brett. «

– Igen, asszonyom – mondta a gróf. – Most ki fogom bontani.

Döbbenetesen jó pezsgő volt.

– Ez bor! – Brett felemelte a poharát. – Fel kellene valakit köszöntenünk. „Szállók az úrnak!”

– Ez túl jó ahhoz – mondta a gróf –, hogy bárkit is felköszöntsünk vele. Kár érzelmekkel felhígítani, asszonyom. Nem érezné az ízét.

Brett pohara már üres volt.

– Egy könyvet kellene írnia a borról, gróf – mondtam.

– Barnes úr – válaszolta a gróf –, semmi mást nem óhajtok a bortól, mint –hogyan örömet szerezzen nekem.

– Hát akkor örüljünk neki! – Brett közelebb tolt a poharát. A gróf nagyon óvatosan töltött.

– Tessék! – mondta. – Most ezt lassan, nagyon lassan igya ki, s aztán berúghat, ha úgy tetszik.

– Berúgni? Berúgni?

– Elragadó, asszonyom, ha be van rúgva.

– Hallod ezt az embert, Jaké?

– Barnes úr – mondta a gróf –, Lady Ashley az egyetlen hölgy ismerőseim között, aki részegen éppoly elragadó, mint józanul.

62

– Nem sokfelé fordulhatott meg, gróf – mondtam.

– Épp ellenkezőleg, uram. Nagyon sokfelé megfordultam, nem is hinné.

– Igya ki a borát! – mondta Brett. – Valamennyien rrrár mindenfelé megfordultunk. Fogadok, hogy Jaké legalább annyit látott a világból, mint maga.

– Meg vagyok győződve róla, hogy Barnes úr már sok mindent látott. Eszem ágában sincs kételkedni benne. De én is sokfelé megfordultam.

– Persze hogy megfordult, drágám – mondta Brett. – Csak dühíteni akartam.

– Hét háborúban vettem részt és négy forradalomban – mondta a gróf.

– Katona volt? – kérdezte Brett.

– Olykor az is, asszonyom. S vannak sebeim, melyeket nyíllövés ejtett rajtam. Láttak már nyílsebesüléseket?

– Nézzünk egyet! – mondta Brett.

A gróf felállt, kigombolta mellényét, kinyitotta az ingét. Atlétatrikóját

felhúzta a melléig, és szőrös, fekete mellével, kifeszített hasizmokkal a lámpa alá állt.

– Látják?

Bordái alatt két kidudorodó, fehér heg húzódott.

– Most nézzék meg a hátamat – mondta –, ott jöttek ki. – A keresztcsontja fölött ugyanaz a két heg húzódott, mint elöl a hasán, ujjvastagságyira kidudorodva.

– Ez már valami – mondta Brett.

– Elöl be, hátul ki – mondta a gróf. Visszagyömöszölte az ingét.

– Hol szerezte ezeket? – kérdeztem.

– Abesszíniában. Huszonegy éves koromban.

– Mit kerestett ott? – kérdezte Brett. – Katona volt?

– Üzleti úton voltam, asszonyom.

– Nem' megmondtam, hogy közölünk való – fordult Brett felém. –

Imádom magát, gróf!

– Boldoggá tesz, asszonyom. Sajnos, nem mond igazat.

– Szamár! – mondta Brett.

– Lássa, Barnes úr, sok mindenfélét láttam már életemben, azért tudok most mindennek örülni. Nincs igazam?

– Tökéletesen igaza van – mondtam.

– Tudom, hogy igazam van – mondta a gróf. – Ez a nyitja a dolgoknak. Mindennek ismerni kell az értékét.

– S az értékei sohasem csapják be? – kérdezte Brett.

– Nem csapnak be – mondta a gróf. – Ma már nem.

– Még nem volt szerelmes?

– Mindig az vagyok – mondta a gróf. – Mindig szerelmes vagyok.

– S az nem árt meg az értékeinek?

– Ennek is megvan a helye az értékeim között.

– Nincs a maga számára semminek sem értéke – mondta Brett. – Maga egy hulla.

– Téved, asszonyom. Nincs igaza. Nem vagyok hulla.

Három üveggel ittunk a pezsgőből, s a gróf a konyhában hagyta a kosarát. A Bois-ban vacsoráztunk meg. Jó vacsora volt. Az étkezés előkelő helyet foglalt el a gróf értékrendszerében. A bor is. A gróf kitűnő formában volt vacsora alatt. Brett is. Jó együttes volt.

– Hova óhajtanának menni? – kérdezte a gróf vacsora után. Az utolsó vendégek voltunk az étteremben. A két pincér az ajtó mellett állt, már szívesen hazamentek volna.

– Felmehetnénk a hegyre – mondta Brett. – Ugye hogy jól töltöttük az időt?

A gróf sugárzott. Láthatóan nagyon boldog volt.

– Milyen kedves emberek maguk ketten –

64

mondta. Megint szivarozott. – Miért nem házasodnak össze?

– Mind a ketten a magunk életét akarjuk élni

– mondtam.

– A magunk módja szerint – mondta Brett.

– No, elég volt! Hagyjuk ezt!

– Ígyunk még egy konyakot! – mondta a gróf.

– Megihatjuk fönn a hegyen is.

– Ígyunk meg itt! – mondta a gróf. – Itt nyugodtabban vagyunk.

– Nyugodtabban?... Nyugodtabban? – mondta Brett. – Nem tudom, miért szeretik a férfiak a nyugalmat.

– Mert jó dolog, asszonyom – mondta a gróf.

– Mi a nyugalmat szeretjük, maga a lármát.

– Rendben van – mondta Brett. – Hát akkor ígyunk egy konyakot!

– Pincér! – kiáltotta a gróf.

– Igenis, uram.

– A legöregebb konyakjuk?

– 1811-es évjárat, uram.

– Hozzon egy üveggel!

– Ne vágjon fel, gróf! – mondta Brett. – Hívd vissza a pincért, Jaké!

– Hallgasson ide, asszonyom! Sokkal többet kapok a

pénzemért, ha öreg konyakba fektetem, mintha bármilyen más' régiségbe.

– Sok antik holmija van? – kérdezte Brett.

– Tele van velük a házam.

De végül is felmentünk a Montmartre-ra. A Zelli zsúfolva volt, füstös, lármás. A zene fejbe vágta az embert, ha belépett az ajtón. Brett és én táncoltunk. Annyi volt az ember, hogy alig lehetett mozogni. A néger dobos Brett felé integetett. Présben voltunk, egy helyben táncoltunk épp előtte.

– Hogy van?

– Remekül.

– Akkor jó.

65

Csupa száj és fog volt.

– Régi jó barátom – mondta Brett. – Átkozottul jó dobos.

A zene elhallgatott, elindultunk az asztal felé, amelynél a gróf ült.

De a zene újra rákezdett. Újra táncolni kezdtünk. Nézttem a grófot. Ült az asztalnál és szivarozott. A zene újra elhallgatott.

– Menjünk vissza hozzál

Brett elindult az asztal felé. A zene újra rákezdett, s mi megint táncoltunk, beszorítva a tömegbe.

– Rohadtul táncolsz, Jaké – mondta Brett. – Minden ismerősöm közül Michael a legjobb táncos.

– Remek gyerek – mondtam.

– Van nálam néhány^ jó pontja – mondta Brett.

– Kedvelem – mondtam. – Szeretem.

– Feleségül megyek hozzá. Érdekes! Egy hét óta nem is gondoltam rá.

– Nem írsz neki?

– Nem. Sose írok leveleket.

– Lefogadnám, hogy ő ír neked.

– Nyertél. Nagyon jó leveleket ír.

– Mikor házasodtok össze?

– Honnét tudhatnám? Mihelyt kiíondják a válást, Michael most azon van, hogy az anyját is mozgósítsa.

– Segíthetnék neked valamiben?

– Bolond vagy. Michaeléknak annyi a- pénzük, mint a szemét.

A zene elhallgatott... Visszamentünk az aszr tálhoz. A gróf felállt.

– Kitűnő – mondta. – Kitűnően festenek együtt.

– Ön nem táncol, gróf?

– Túl öreg vagyok.

– Hagyja ezt! – mondta Brett.

– Asszonyom – mondta a gróf –, ha örömöm

66

telnék benne, megtenném. Nekem az az örömöm, ha magukat nézhetem.

– Pazar – mondta Brett. – Majd táncolok magának olykor. Mit csinál a kis barátja, Zizi?

– Őszintén megvallva – mondta a gróf –, bár nem ellenszenves gyerek, de szívesen elnékülözném a társaságát.

– Sivár ember – mondta Brett.

– Van jövője – mondta a gróf. – De szívesen elnékülözöm a társaságát.

– Jaké is így van vele.

– Kitör a nyavalya, ha látom – mondtam.

A gróf vállat vont. – Bizonyára van jövője! – mondta. – S az apja legjobb barátja volt az én apámnak.

– Gyerünk táncolni! – mondta Brett. Táncoltunk. Meleg volt, sok volt az ember.

– Édesem – mondta Brett –, olyan boldogtalan vagyok.

•

Az volt az érzésem, mintha újra átelnék valamit, ami már egyszer megtörtént velem. – Egy perccel ezelőtt még jól érezted magad!

– Nem lehet kétszer... – énekelte a dobos.

– Már nem – mondta Brett.

– Mi baj?

– Nem tudom. Rettenetesen boldogtalan vagyok.
 ... énekelte a dobos, s felemelte a dobverőket.
 – Menjünk?
 Mintha lidérc ülne rajtam! Az volt az érzésem, hogy valami megismétlődik bennem, valami, amin már átestem, s amin most újra keresztül kell mennem.
 ... énekelte halkan a dobos.
 – Menjünk! – mondta Brett. – Nem haragszol?
 ... harsogta a dobos, és Brettre vigyorgott.
 – Rendben van – mondtam. Kinyomakodtunk a tömegből. Brett a ruhatárba ment.
 – Brett menni akar; – mondtam a grófnak. Bólintott.
 – Kitűnő – mondta. ← Rendelkezzenek a kocsimmal, Barnes úr! Én még maradok egy darabig.
 Kezet fogtunk.
 – Remek este volt – mondtam. – Szeretném, ha megengedné... – Egy bankjegyet vettem ki a tárcámból.
 – Barnes úr, ne tegye magát nevetségessé! – mondta a gróf.
 Brett már belépőjében jött vissza. Megcsókolta a gróft, és vállára tette kezét; nem akarta, hogy felálljon. Amikor kimentünk az ajtón, visszaneéztem, már három nő ült az asztalnál. Beszálltunk a nagy kocsiba. Brett a szállodája címét mondta be a sofőrnek.
 – Nem, rie gyere fel! – mondta, amikor megérkeztünk. Már csöngetett, nyitották az ajtót.
 – Tényleg nem akarod?
 – Nem akarom, édesem.
 – Jó éjszakát, Brett – mondtam. – Sajnálom, hogy rosszul érzed magad.
 – Jó éjszakát, Jaké. Jó éjszakát, édesem. Nem látjuk többé egymást.
 – Megcsókoltuk egymást ' az ajtóban. Ellökött. Újra megcsókoltuk egymást. – Nem, ne! – mondta Brett.
 Gyorsan megfordult, bement a szállodába. A sofőr hazavitt a lakásomra. Húsz frankot adtam neki. – Jó éjt uram – mondta, kezét sapkájához emelve. A kocsi elindult. t Megnyomtam a csengőt. A kapu kinyílt, felmentem a lépcsőn, lefeküdtem.

MÁSODIK KÖNYV

Érettet nem láttam többé, amíg vissza nem jött San Sebastianból. Onnét egy levelezőlapot kaptam tőle. A Conchát ábrázolta, a szövege a következőképp szólt: – Édesem, nyugodt vagyok, egészséges. Üdvözlöm a fiúkat, Brett.
 Robert Cohnt sem lát\am. Tudtam, hogy Frances elutazott Angliába, s Cohn néhány sorban arról értesített, hogy két hétre vidékre utazik, még nem tudja, hová, de számít rá, hogy nyáron együtt elmegyünk Spanyolországba, horgászni, ahogy tavaly télen megbeszéltük. Bankja révén írta, mindig elérhetem.
 Brett távol volt, Cohn különféle bajai nem foglalkoztattak túlságosan, örültem, hogy nem kell vele teniszeznem, a szerkesztőségben sok munkám volt, néha kijártam a lóversenyre, olykor barátaimmal vacsoráztam, s időnként túlóráztam az irodában. Elvégeztem, ami hátralékos munka év közben 'felgyűlt, hogy ha majd Bill Gorton megérkezik, s június végén elmegyünk Spanyolországba, a titkárnőmre bízham az irodát. Bill Gorton megérkezett, két napig nálam lakott, aztán elutazott Bécsbe. Remek jó kedve volt, Amerika óriási, mondta. New York is remek. Nagy színházi szezon volt, egy egész sor remek fiatal nehézsúlyú ökölvívó tűnt fel. Akármelyik alkalmas rá, hogy néhány év múlva, ha még felszednek egy kis súlyt, lelépják Dempsey-t. Bili nagyon boldog volt. Utolsó könyvével máris sok pénzt keresett s még többet fog keresni. Remekül töltöttük azt a néhány napot, amíg Párizsban volt, aztán elutazott Bécsbe. Három hét múlva fog visszajönni, ak-
 kor elmegyünk Spanyolországba, horgászni, és megnézzük Pamplonában a fiestát8. Bécs isteni, írta. Aztán Budapestről küldött egy lapot; – Jaké, Budapest isteni! Végül sürgöny jött tőle: – Hétfőn érkezem.
 Hétfő este állított be. Hallottam, hogy egy taxi megáll a kapu előtt, az ablakhoz mentem s lekiáltottam neki; visszaintegetett s a bőröndjeivel a kezében elindult a kapu felé. A lépcsőn talákoztunk, elvettem az egyik bőröndjét.
 – Szóval – mondtam –, isteni utad volt?
 – Nagyszerű – mondta. – Budapest isteni város.

– Hát Bécs?
– Nem olyan jó, Jaké. Nem, nem olyan jó. Jobbnak látszott, mint amilyen.

– Hogy érted? – Poharakat, szódásüvegeket állítottam az asztalra.

– Berúgtam, Jaké. A sárga földig leittam magam.

– Érdekes – mondtam. – Nem innánk?

Bili homlokát 'dörzsölte. – Érdekes – mondta ő is. – Sejtelmem sincs róla, hogy történt. Egyszerre csak be voltam rúgva.

– Soká voltál berúgva?

– Négy napig, Jaké. Teljes négy napig.

– Hol jártál?

– Nem emlékszem. Neked írtam egy lapot, arra emlékszem. Határozottan emlékszem.

– Mást nem csináltál?

– Mást? Lehet, hogy mást is. Nem vagyok benne bizonyos.

– Gyerünk, mondd el!

– Nem emlékszem, Jaké. Mindent elmondtam, amire emlékszem.

– Gyerünk, Bili! – mondtam. – Idd ki ezt a poharat, és próbálj emlékezni!

8 Szó szerint ünnep, az ünnepélyes keretek között rendezett bikaviadal

– Valamire emlékszem – mondta Bili. – Valami bokszmérkőzésre alighanem. Káprázatos bécsi bokszmérkőzés. Egy négerrel. A négerre határozottan emlékszem.

– Mondd csak tovább!

– Csodálato's néger volt. Szakasztott Tiger Flowers, csak négyszer akkora. A közönség meg megdobálta, nem tudom, miért. Én nem dobáltam, Jaké. A néger leütötte a helybeli gyereket, aztán felemelte a kesztyűs kezét, ők meg dobáltak. A néger beszédet akart tartani. Rém előkelő arcú néger volt. Épp el akarta kezdeni a beszédet, de a helybeli fehér gyerek kupán vágta. A néger rögtön leütötte. Aztán mindenki székekkel kezdett dobálózni. Magunkkal vittük a négert a kocsinkban. A ruhája ott maradt, az én kabátomban jött el. Most már az egésze emlékszem. Csodálatos sportesemény volt.

– S mi lett a vége?

– Ruhát adtam a négerre, és visszamentem vele.' Meg akartuk szerezni a fellépti díját. Erre azt mondták, hogy nekik tartozik a néger, mert a közönség szétverte a helyiséget. Csak tudnám, ki tolmácsolt? Én lettem volna?

– Nem hiszem – mondtam.

– Igazad van. Nem én voltam, határozottan nem én voltam. Egy másik fiú volt. Elneveztük a helybeli Harvard tanárnak. Határozottan emlékszem rá. A Zeneakadémián tanult.

– S hogy végeztetek végül is?

– Nem jól. Jaké. A világ igazságtalan. Az impresszárió szerint a néger megígérte, hogy kiütteti magát a helybeli fehér gyerekekkel. Panaszkodott, hogy a néger szerződészegést követett el. Egy bécsi gyereket nem lehet Bécsben kiütni. „Isten látja a lelkemet, Gorton úr – mondta a néger –, negyven álló percig úgy vigyáztam rá, mint a szemem fényére. Aztán egyszer egy horogütést akart adni s elesett. Én hozzá sem értem.”

– Megkaptátok a pénzt?

73

– Egy fillért sem, Jaké. Csak a ruháját. De az óráját megcsapták. Jaké. Csodálatos néger volt. Kár, hogy Bécsbe jött. Bécs nem jó város, nem olyan isteni, ahogy gondoltam.

– S mi lett a négerrel?

– Visszament Kölnbe. Ott ól a néger. Nős ember, megházasodott. Mondta, hogy majd ír levelet, és megküldi a pénzt, amit kölcsönadtam neki. Nagyszerű néger. Remélem, jól adtam meg' neki a címetet.

' – Reméljük – mondtam.

– Mindegy, menjünk vacsorázni! – mondta. Bili. – Hacsak'nem az az óhajod, hogy még egypár úti kalandomat közöljem veled.

– Halljuk! – mondtam.

– Inkább ennél – ajánlotta Bili. Lementünk a lépcsőn, ki az utcára, a meleg júniusi estében, egész a boulevard St. Michelig.

– Hol vacsorázunk? – kérdezte Bili.

– Akarsz a szigeten?

– Persze – mondta Bili.

Végigmentünk a bulváron. A rue Denfert-Ro-chereau s a bulvár keresztezésénél egy szobor áll; két férfialak, dagadozó ruhában.

– Tudom, kik ezek – mondta Bili, miközben szemügyre vette a szobrokat. – Ezek az urak találták ki a gyógyszerészetet. Ismerem Párizst, Jaké, engem nem fogsz átejteni.

Továbbmentünk.

– Itt meg kitömött állatok árulnak – mondta Bili egy idő múlva. – Nem vennél valamit? Egy csodálatos kitömött kutyát?

– Gyere! – mondtam. – Sasszemed van!

– Csodálatos kitömött ebek – mondta Bili. – Jól mutatnának a lakásodban.

– Gyere!

– Csak egyetlen kitömött ebet, Jaké! – mondta Bili. – Az ember elviheti őket sétálni, vagy magukra hagyhatja őket a lakásban, választása

74

szerint. Ne makacskodj, Jaké! Csak egyetlenegy kitömött ebet!

– Gyerünk! – mondtam.

– Boldoggá tennél, Jaké, ha megvennéd – mondta Bili. – A fél világért nem mondanál le róla többé. Egyszerű értékcsere! Te pénzt adsz nekik, ők egy kitömött ebet adnak.

– Majd megvesszük hazafelé – mondtam.

– Rendben van – mondta Bili. – Tégy, ahogy jónak látod! Sajnálak. A pokolba fogsz kerülni megvásárolatlan kitömött ebekkel kövezett utadon. Tehetek róla? Nem tehetek róla.

Továbbmentünk.

– Mióta szereted annyira a kutyákat? – kérdeztem.

– Mindig is imádtam őket – mondta Bili. – Imádtam a kitömött állatokat.

Betértünk egy bárba, ittunk valamit.

– Imádok inni – mondta Bili. – Neked is meg kellene egyszer próbálnod, Jaké!

– Legalább száznegyvennégy pont előnyöd van

– mondtam.

– Nem szabad elbátortalanodnod, Jaké! Ne hagyd el magad! Ez minden sikerem titka. Ne hagyd el magad! A nyilvánosság előtt ne hagyd el magad!

– Hol szoptad le magad, Bili?

– Benéztem a Crillonba – közölte Bili. – George kevert két Jack Rose-t, George nagy ember. S mi a sikere titka? Nem hagyja el magát.

–; Még három pernod, Bili, s el fogod magad hagyni.

– De nem a nyilvánosság előtt – mondta Bili.

– Ha érzem, hogy elhagyom magam, eltávozom. Olyan vagyok, mint a macska.

– Mikor találkoztál Harvey-val? – kérdeztem.

– A Crillonban – mondta Bili. – Épp elhagyta magát egy kissé. Három napja nem evett. Nem is iszik többé. Olyan, mint a macska, mondta. Szomorú dolog, mi?

75

• »

– Nincs annak semmi baja.

– Akkor jó – mondta Bili lelkesen. – Csak ne lenne olyan, mint a macska! Szörnyen idegesít.

– Mit csinálunk este?

– Mindegy – mondta Bili. – Csak ne hagyjuk el magunkat. Ha ezeknek itt volna kemény tojásuk, nem kellene elmennünk a Szigetre vacsorázni.

– Nix – mondtam. – Rendesen meg fogunk vacsorázni.

– Nem rossz ötlet – mondta Bili. – Az a véleményed, hogy induljunk?

– Gyerünk – mondtam. Továbbmentünk a bulváron. Egy lovas kocsi haladt el mellettünk. Bili szemügyre vette.

– Látod ezt a lovat? – kérdezte. – Azt hiszem, ki fogom tömetni neked karácsonyra. Mindenki kitömött állatot kap tőlem karácsonyra,

Jaké. Rajongok a természetért.

Egy taxi haladt el mellettünk, valaki kiintett az ablakon, majd megdöngötte az ablaküveget, a taxi megállt, aztán a járdához farolt. Brett ült benne.

– Isteni nő! – mondta Bili. – El fog bennünket rabolni?

– Hello – mondta Brett –, hello!

–, Ez Bill Gorton – mondtam. – Lady Ashley.

Brett rámosolygott Bilire. – Ebben a pillanatban érkeztem. Még meg sem fürödtem, Michael este jön meg.

– Helyes – mondtam. – Most gyere velünk, együtt megvacsorázunk, aztán valamennyien kimegyünk eléje.

– Előbb meg kell fürödnöm – mondta Brett.

– Istencsudáját! Gyere velünk!

– Meg kell fürödnöm – mondta Brett. – Michael nem fut be kilenc előtt.

76

– Hát akkor gyere, és igyunk valamit, mielőtt megfürdesz!

– Jól van – mondta Brett. – Ha nem káromkodszt többé.

Beszálltunk a taxiba. A sofőr hátrafordult.

– Hajtson, a legközelebbi bisztróba! – mondtam.

– Akkor inkább a Closerie-ba – mondta Brett.

– Nem bírom ezeket a pocskék konyakokat.

– Closerie des Lilas. Brett Bill felé fordult.

– Már régóta él ebben a pestises városban?

– Ma érkeztem meg Budapestről.

– Milyen volt Budapest? ~.

– Csodálatos. Budapest csodálatos volt.

– Bécsről kérdezz tőle! – mondtam.

– Bécs különös város – mondta Bili.

– Hasonlít Párizsra. – Brett rámosolygott, a szeme sarkában kis ráncok képződtek.

– Pontosan – mondta Bili. – Pontosan olyan, mint Párizs ebben a pillanatban.

– Nejn maradt le a startnál – mondta Brett, s újra rámosolygott.

A Lilas teraszán ültünk, Brett whiskyt rendelt szódával, én is. Bili megint pernod-t hozatott.

– Hogy vagy, Jaké?

– Remekül – mondtam. – Remekül telt az időm.

Brett rám nézett.

– Bolond voltam, hogy elutaztam – mondta.

– Bolondnak kell lenni ahhoz, hogy az ember elmenjen Párizsból.

– Nem jól érezted magad?

– Dehogynem – mondta Brett. – Érdekes volt. Persze nem észveszejtőn érdekes.

– Kikkel találkoztál?

– Senkivel. Nem is igen jártam ki., – Nem is fürödtél?

– Egyszer sem. Semmit nem csináltam.

– Tisztára Bécs – mondta Bill

77

Brett szeme sarkában újra kis ráncok képződtek, Bilire nézett.

– Szóval ilyen volt Bécs is?

– Ilyen – mondta Bili. Brett újra rámosolygott.

– Rokonszenves barátod van, Jaké.

– Rendes gyerek – mondtam. – Allatok ki-tömésével foglalkozik.

– Ott nem – mondta Bili. – Ott már mind döglöttek voltak.

– Még egy pohárral – mondta Brett –, s már itt sem vagyok. Küldd el a pincéért taxiért!

– Ott állnak szemben – mondtam. – Egy egész sor.

Megittuk a whiskyt, aztán taxiba ültettük Brett-t.

– Gondolom, tíz körül a Selectben lesznek? – kérdezte Brett. – Mind a ketten, ugye? Michaelt is elhozom.

– Ott leszünk – mondta Bili. A taxi elindult, Brett integetett.

– Micsoda egy nő! – mondta Bili. – Csodálatos nő! Ki az a Michael?

– Aki feleségül fogja venni.

– Hát persze! – mondta Bili. – Mindig ilyenekkel találkozom, akiket

épp feleségül vesznek. Mit küldhetnek nekik nászajándékba? Gondolod, hogy örülnének két kitömött versenylónak?

– Menjünk vacsorázni! – mondtam.

– Tényleg Lady Izé, vagy hogy hívják? – kérdezte Bili a taxiban, amellyel a Saint Louis-sziget-re vitettük magunkat.

– Tényleg – mondtam. – Szerepel a Gothá-ban is, meg egyebütt.

– Hát igen – mondta Bili.

Madame Lecomte vendéglőjében vacsoráztunk, a Sziget túlsó végén. Tele volt amerikaiakkal, sorba kellett állnunk, amíg helyhez jutottunk. Valaki betette a címét az Amerikai Nöegylet útikalauzába, azon a címen, hogy érdekes, amerikaiaktól

78

ritkán látogatott hely, így hát negyvenöt percig kellett várnunk, amíg asztalhoz jutottunk. Bili már járt itt 1918-ban, néhány nappal a fegyverszünet után, s Madame Lecomte nem győzte ünnepelni, amikor megpillantotta.

– De azért asztalt nem szerez – mondta Bili.

– Isteni nő!

Jó vacsorát kaptunk, sü^t csirkét, fiatal zöldbabot, burgonyapürét, salátát, aztán almás lepényt, sajtot.

– Jó világ van itt magánál – mondta Bili. Madame Lecomte felemelte a kezét. – Istenem!

– mondta.

– Meg fog gazdagodni.

– Remélem.

Megittuk a kávé s a fine-i, megkaptuk a számlát, palatáblára írva, ami nyilván az üzlet „érdekes különlegességei” közé tartozott, fizettünk, kezét fogtuk a tulajdonosnővel.

– Miért nem látjuk már soha, Barnes úr? – kérdezte Madame Lecomte.'

– Sok a honfitárs – mondtam.

– Jöjjön ebédidőben! Akkor kevesebben is vannak.

– Jó – mondtam. – Eljövök rövidesen.

A Szigetnek a Quai d'Orléans felé eső partján sétáltunk, a folyó fölé ágaskodó fák lombja alatt. A túlsó parton csupasz falak meredtek az ég felé, öreg házakat bontogattak.

– Itt utcát törnek – mondtam.

– Rájuk vall – mondta Bili.

Tovább mentünk, körben a Szigeten. A folyó sötét volt, egy bateau mouche jött arra, erősen kivilágítva, gyorsan, hangtalanul elsiklott a híd alatt, eltűnt. Lejjebb a Notre-Dame látszott, laposan az éjszakai ég alatt. A Quai de Béthune-ről a gyaloghídon átvágtunk a Szajna bal partjára, megálltunk a hídon, a Notre-Dame-ot nézegettük. A híd felől sötét volt a sziget, a házak magasan kinyúltak az ég felé, a fák árnyékokká váltak.

79

– Irtózatosan szép – mondta Bili. – Uramisten, be jó, hogy visszajöttem.

A híd karfáján könyököltünk, s néztük a folyót s távolabb a nagy hidak fényeit. Lent a víz fekete volt és sima. A hídpillérek körül sem adott hangot.

Egy férfi és egy lány haladt el mellettünk. Egymást átölelve jártak.

Átkeltünk a hídon, felkanyarodtunk a rue du Cardinal Lemoine-ra. Az utca meredek volt. Végigmentünk rajta, egészen a Place Contrescarpe-ig. A ívlámpák fénye átsütött a fák lombján, egy indulásra kész S busz állt alattuk. A Nègre Jo-yeux ajtaja mögül zeneszó hallatszott. A Café Aux Amateurs ablakain át látni lehetett a hosszú bá-dogsöntést, künn, a teraszon munkások iddogál-tak. Az Amateurs nyitott konyhájában egy lány burgonyaszeleteket sütött ki olajban. Egy nagy vasfazékban stew főtt.

A lány kimert belőle egy öregember tányérjára, aki egy üveg vörös borral a kezében állt előtte.

– Akarsz valamit inni?

– Nem – mondta Bili. – Nem kívánom. Jobb felé tértünk el a place Contrescarpe-ről.

Szűk közök öreg, magas házai közt jártunk. Az egyik ház kiugrott az utca felé, a másik visszahúzódott. A rue du Pôt de Fer-re jutottunk ki, azon át a rue Saint Jacques-ra, amely egyenesen húzódik északról dél felé, itt délnek fordultunk, elhagytuk a Val de Grace hosszú, vasrácsos udvarát, kibukkantunk a boulevard du Port Royalra.

- Mihez akarsz most kezdeni? - kérdeztem. - Nézzünk el a kávéházba Éretthez és Mike-hoz?

- Miért ne?

Végigmentünk a Port Royalon, amíg boulevard Montparnasse nem lett belőle, elmentünk a Lilas, a Lavigne, a Damoy s a többi kis kávéház előtt, a Rotonde-hoz érve, elhaladtunk kivilágított asztalai mellett, átvágtunk az úttesten. A Select előtt álltunk.

80

Michael az asztalok között már jött felénk. Barnára sülve, egészségesen.

- Hello, Jaké! - mondta. - Hello, hello! Hogy vagy, öregfiú?

- Remek formában vagy, Miké!

- Miért ne lennék? - mondta. - Félelmetesen jól érzem magam.

Semmi mást nem tettem na'phosszat, csak sétáltam, reggeltől estig. Naponta mindössze egy pohárral ittam, a délutáni teához, anyámmal együtt.

Bili bement a bárba. Brett-tel beszélgetett, aki keresztbe tett lábbal ült egy magas bárszéken. Nem volt rajta harisnya.

- Örülök, hogy látlak, Jaké - mondta Michael. - Kissé el vagyok ázva, tudod? Megdöböntő, mi? Láttad az orromat?

Az orrnyergén alvadt vérfolt sötétlett.

- Egy öreg hölgy bőröndje - mondta Miké. - Le akartam segíteni, és az orromra esett.

A bárpult felől Brett a cigarettaszipkájával felénk integetett, s a szeme sarkát ráncolta.

- Egy öreg hölgy volt - mondta Miké. - A fejemre esett a bőröndje. Gyerünk be Éretthez! Kivételes nő! Elragadó nő vagy, Brett! Hol vetted ezt a kalapot?

- Egy fiú vette. Nem tetszik?

- Szörnyű kalap - mondta Miké. - Vegyél egy rendes kalapot!

- Persze, most rengeteg pénzünk van - mondta Brett. - Bilit még nem ismered? Szeretetre méltó házigazda vagy, Jaké!

Miké felé fordult.

- Ez Bill Gorton. Ez a pálinkáshordó pedig Miké Campell. Campell úr nemrég csődbe ment.

- Tudod-e, Brett - mondta Miké -, hogy tegnap Londonban találkoztam néhai üzlettársammal? Azzal, aki behúzott a csőbe.

- Mit mondott?

- Fizetett egy pohár whiskyt. Gondoltam, figyeljen nyugodtan. Brett, • kivételes nő vagy! Hát nem észveszejtő, mondjátok?

- Észveszejtő? Ezzel a kalappal?

- Az is észveszejtő. Fordulj csak felém! Hát nem kivételes nő?

- Ez az úr - mondta Brett - még nyugodtan maradhatott volna egy ideig Skóciában.

- Brett - mondta Michael -, ma korán hazamegyünk.

- Ne légy szemérmetlen, Michael! - mondta Brett. - Ne felejtse el, hogy hölgyek ülnek ebben a bárban!

- Hát nem kivételes! - mondta Miké. - Neked mi a véleményed erről, Jaké?

- Este bokszmérkőzés van - mondta Bili. - Nem volna kedvük?

- Bokszmérkőzés? - kérdezte Miké. - Kik mérkőznek?

- Ledoux és még valaki.

- Ledoux nagyon jó - mondta Miké. - Szívesen megnézném - szemmel láthatóan igyekezett összeszedni magát -, de nem mehetek. Találkám van ezzel itt, igen Brett, hallod, vegyél egy új kalapot!

Brett mélyen a jobb szemére húzta a velúrkalapot, mosolygott alatta.

- Maguk ketten menjenek el a mérkőzésre, nekem haza kell vinnem Campell urat.

- Nem igaz, nem vagyok részeg - mondta Miké. - Legfeljebb egy kicsit berúgva. Brett, kivételes nő vagy!

- Menjenek a mérkőzésre! - mondta Brett. - Campell úr kezd elviselhetetlenné válni. Mire jók ezek az érzelmi megnyilvánulások, Michael?

- Mondom, hogy kivételes nő vagy.

• Elbúcsúztunk. - Sajnálom, hogy nem mehetek - mondta Mike. Brett nevetett. Az ajtóból visszanéztem, Miké egyik kezével a pultnak támaszkodva,

Brett felé hajolt és beszélt. Brett hűvösen figyelte, de a szeme sarka mosolygott.

82

- El akarsz menni a mérkőzésre? – kérdeztem odakinn a járdán.
- Természetesen – mondta Bili. – Ha nem kell gyalogolnom.
- Miké odavan a nőért – mondtam a taxiban.
- Hát igen – mondta Bili. – Nem lehet rossznéven venni tőle.

9

Ledoux június 20-án mérkőzött Kid Fráncisszal. Jó mérkőzés volt. Másnap levelet kaptam Róbert Cohntól Hendaye-ből. Csöndesen éldegél, írta, fürdik, néha golfozik, és sokat bridzsel. Hendaye-ban remek strand van, de már alig várja, hogy elindulhasson velünk Spanyolországba. Mikor indulok? Vegyek neki egy dupla fonatú zsineget, majd odalenn megfizeti.

Még aznap írtam az irodából Cohnnak, hogy Bili és én huszonötödikén indulunk Párizsból: ha másképp határoznánk, sürgönyzünk. Bayonne-ban találkozhatnánk, onnét a hegyláncon át busz-szál mehetnénk tovább Pamplonába. Ugyanaznap este hét óra körül benéztem a Selectbe Michael-hez és Éretthez. Nem voltak ott, tehát átmentem a Dingóba.

Bent ültek, a bárban.

- Hello, drágám! – Brett már messziről intett.
- Hello, Jaké! – mondta Miké. – Azt hiszem, az este el voltam ázva.
- Dehogy voltál elázva – mondta Brett. – Undorító voltál.
- Ide figyelj! – mondta Miké. – Mikor mentek le Spanyolországba? Mit szólnál hozzá, ha veletek tartanánk?
- Remek volna.
- Tényleg nem bánnád? Én már voltam Pamp-lonában, tudod, de Brett majd megőrül érte, hogy lemelessen. Biztos, hogy nem fogsz bennünket a pokolba kívánni?
- Szamár vagy – mondtam.
- Egy kicsit el vagyok ázva – mondta Miké.
- Biztos nem szóltam volna, ha nem volnék. Tényleg nem leszünk a terhedre?
- Hagyd már abba, Michael! – mondta Brett.
- Nem mondhatja a szemünkbe, hogy a terhére leszünk. Majd én kftlön megkérdem tőle.
- Ugye, nem leszünk a terhedre? – mondta Miké.
- Ne kérdezd többet, mert kihozol a sodromból – mondtam. – Bili és én huszonötödikén reggel indulunk.
- Igaz, Bili hol van? – kérdezte Brett.
- Chantillyban vacsorázik ismerősökkel.
- Kedves fiú.
- Csodálatos gyerek – mondta Miké. – Komolyan gondolom.
- Hisz már nem is emlékszel rá – mondta Brett.
- Dehogynem! – mondta Miké. – Világosan emlékszem rá. Ide hallgass, Jaké! Huszonötödikén este indulunk. Brett reggel nem bír felkelni.
- Az igaz – mondta Brett.
- Feltéve, ha megjön a pénzünk, és egész biz- tos, hogy nem leszünk a terhedre.
- A pénzed meg fog jönni – mondtam. – Majd én utánajárok.
- Milyen felszerelés kell? – kérdezte Miké.
- Vegyetek két-három horgászbótót, horgokkal és zsinegekkel, és egypár legyet!
- Én nem fogok horgászni – szólt közbe Brett.
- Akkor csak két bótót vegyetek, s Bilinek nem kell vennie.
- Helyes – mondta Miké. – Majd sürgönyö-zök az intézőmnek.
- Fenséges lesz – mondta Brett. – Spanyolország! Pokolian fogunk mulatni.
- Tehát huszonötödikén. Az mikorra esik?

84

- Szombatra.
- El kell készülnünk akkorra – mondta Brett.
- Tudod, mit – mondta Miké –, megyek a borbélyhoz.

– Nekem meg meg kell fürödnöm – mondta Brett. – Kísérj el a szállodáig, Jaké. Megteszed?

– Búbajos szállodában lakunk – mondta Miké. – Azt hiszem, bordély. A csomagjainkat itt hagytuk a Dingóban, amikor odamentünk, és a szállóban azt kérdezték tőlünk, hogy csak délutánra kell-e a szoba. Nagyon meg voltak hatva, amikor meghallották, hogy éjjelre is ott maradunk.

– Igen, alighanem bordély lesz – tette hozzá Miké egy kis szünet után. – Én csak tudom.

– Hallgass már! – mondta Brett. – Eriggy s nyírasd le a hajadat! Miké kiment. Leültem Brett mellé a bárpulthoz.

– Iszol még valamit?

– Lehet.

– Mert rám fér – mondta Brett. Felsétáltunk a rue Delambre-on.

– Még nem is láttalak, amióta hazajöttem – mondta Brett.

– Még nem..

– Hogy vagy, Jaké?

– Remekül.

Brett rám nézett. – Mondd, Robert Cohn is veletek tart?

– Igen – mondtam. – Miért kérded?

– Nem gondolod, hogy egy kissé rosszul fog neki esni?

– Miért esnék neki rosszul?

– Hát mit gondolsz, kivel voltam San Sebastianban?

– Fogadd szerencsekívánataimat! Továbsétáltunk.

– Ezt most miért mondtad el?

– Nem tudom. Mit kellett volna mondanom? Továbbmentünk, befordultunk egy sarkon,

85

– Jól tartotta magát – mondta Brett. – Igaz, hogy az ember idővel megunja.

– Ügy?

– Azt hittem, jót fog neki tenni.

– Miért nem mész el szociális gondozónőnek? – kérdeztem.

– Ne légy undok!

– Nem leszek – mondtam.

– Tényleg nem tudtad?

– Nem tudtam – mondtam. – Azt hiszem, nem is jutott eszembe.

– Mit gondolsz, nagyon meg lesz bántva?

– Attól függ – mondtam. – Írd meg neki, hogy te is velünk jössz. Akkor lemaradhat, ha akar.

– Majd megírom neki – mondta Brett. – Akkor még idejében lemondhat nektek.

Brett-tel csak huszonnegyedikén este találkoztunk újra.

– Cohn felelt?

– Hogyne! – mondta Brett. – Nagyon boldog.

– Uramisten! – mondtam.

– Én is meghökkenem – mondta Brett. – Azt írja, alig várja már, hogy viszontlásson.

– Talán azt hiszi, hogy egyedül jössz?

– Nem hiheti – mondta Brett. – Megírtam neki, hogy valamennyien együtt megyünk, Michael is.

– Csodálatos ember – mondtam.

– Hát nem?

Másnapra várták a pénzüket. Abban maradtunk, hogy Pamplonában találkozunk, ők egyenesen San Sebastianba mennek, s ott ülnek vonatra. Pamplonában a Montoyában találkozunk.

Ha legkésőbb hétfőig nem érkeznek meg, felmegyünk Burguetéba, a hegyekbe, horgászni. Bur-guetéba autóbuszok járnak. Felírtam nekik a menetrendet, hogy utánunk tudjanak jönni.

A Gare d'Orsay-ból indultunk Bill-lel a reggeli

86

vonattal. Gyönyörű idő volt, nem túl meleg, a tá- , jék kezdettől fogva elbűvölően szép. Átmentünk az étkezőkocsiba és megreggeliztünk. Mikor vissz-szamentünk a fülkénkbe, a pincértől jegyeket kértem az első ebédhez.

– Csak az ötödikre van már – mondta.

– Hogyhogy? – kérdeztem.

Ezen a vonaton sohasem volt több két turnusnál, s mindegyikre bőven lehetett helyet kapni.

– Minden hely le van foglalva – mondta a pincér. – Az ötödik turnust három harminckor kezdjük.

– Ez nem tréfa – mondtam Bilinek.

– Adj neki tíz frankot!

– Fogja! – mondtam. – Az első turnusban szeretnénk ebédelni.

A pincér zsebre tette a tíz frankot.

– Köszönöm – mondta. – Azt ajánlanám az uraknak, lássák el magukat néhány szendviccsel. Az első négy turnusra már valamennyi helyet lefoglalták a társaság irodájában.

– Sokra fogod vinni, fiam – mondta Bili angolul. – Feltéve, hogy csak öt frankot adunk, mit ajánlottál volna szendvicsek helyett? Hogy ugorjunk ki a vonatból?

– Comment?9

– Erigy a pokolba! – mondta Bili. – Hozd el a szendvicseket, és egy üveg bort! Mondd meg neki, Jaké!

– S küldje át a szomszéd kocsiba! – Elmagyaráztam neki, hogy hol a helyünk.

A fülkében rajtunk kívül egy férfi ült feleségével és gyerekével. –

Gondolom, az urak amerikaiak? – kérdezte a férfi. – Szép helyeken jártak?

– Isteni helyeken – mondta Bili.

– Úgy helyes – mondta a férfi. – Addig utazzék az ember, amíg fiatal.

Mi is már régóta ké-

9 Hogyan?

8?

szülődünk az asszonnyal, de hát várnunk kellett egy darabig.

– Már tíz évvel ezelőtt is átjöhettél volna, ha akarsz – mondta az asszony. – De te csak arról beszéltél, hogy: előbb Amerikát kell megismerni! Hát meg is ismertük, akár akartuk, akár nem.

– Úgy látom, sok amerikai utazik ezen a vonaton – mondta a férj.

– Hét kocsival vannak Dayton, Ohióból. Zarándokúton voltak Rómában, most meg lemennek Biarritzba és Lourdes-ba.

– Szóval zarándokok – mondta Bili. – Nyavalyás puritánok.

– Ti honnét jöttök, fiúk? – kérdezte a férfi.

– Én Kansas Cityből – mondtam. – Ö meg Chicagóból.

– Mind a ketten Biarritzba mennek?

– Nem Biarritzba. Spanyolországba horgászni.

– Az nekem nem esetem – mondta a férfi. – De ott, ahonnét mi jövünk, sokan vannak, akik bolondulnak érte. Montana államban, nálunk vannak a legjobb horgászóhelyek. Néha én is elmentem a fiúkkal, de hát nem az én esetem.

– Nem sokat horgásztál te azokon a túrákon – mondta a felesége.

A férfi felém hunyorított.

– Ilyenek a nők – mondta. – Ha az ember közelebbről megtekint egy pohár bort, vagy néhány üveg sört hozat, már attól félnek, hogy el-kárhozik.

– Nem lehet a férfiakkal bírni – mondta az asszony. Felénk fordult, összekulcsolt kezeit terjedelmes ölében pihentetve. – Csak azért szavaztam az alkoholtilalom ellen, hogy a kedvében járjak, s mert magam sem bánom, ha néhány palack sör van a házban, s erre ez a hála. Én mondom, csoda, hogy akad még nő, aki feleségül megy hozzájuk.

– Hallották – kérdezte Bili –, hogy a zarándokatyák bandája délután fél négyig lefoglalta az étkezőkocsit?

88

– Hogy mondja? Ezt csak nem teszik meg.

– Próbáljon helyet kapni! – mondta Bili.

'– Asszony – mondta a férfi –, alighanem jobb lesz, ha visszamegyünk, és még egyszer megreggelizünk.

Az asszony felállt, s lesimította ruháját.

– Lesznek oly szívesek szemmel tartani a holminkat? – mondta. –

Gyere, Hubert!

Mindhárman átmentek az étkezőkocsiba. Egy idő múlva a steward végigment a

folyosón, s bejelentette az első ebédturnus kezdetét. A zarándokok, papjaikkal az élen, vonulni kezdtek. Sem barátunk, sem családja nem jött vissza. A folyosón feltűnt egy pincér a szendvicseinkkel, és egy üveg Chablis-val. Beszólítottuk.

– Sok dolguk lesz ma – mondtam. Bólintott. – Most kezdik, tíz-harminckor.

– Mi mikor eszünk?

– Hát én mikor eszem? – kérdezte.

Két poharat adott az üveg borhoz. Kifizettük a szendvicseket, borravalót aUtunk neki.

– Visszajöjjenek a tányérokért? – kérdezte. – Vagy visszahozzák őket?

Megettük a szendvicseket, megittuk a Chablis-t, és néztük az ablakból a vidéket. A gabona már érésben volt, a földek telehintve pipaccsal. A legelők zöldek voltak, nagy fák álltak mindenfelé, és széles folyók és kastélyok tűntek fel mögöttük.

Tours-ban kiszálltunk, vettünk még egy üveg bort, s mire visszaértünk a fülkébe, a montanai gentleman feleségével és fiával, Huberttel már ott ült teljes kényelemben.

– Jó a fürdő Biarritzban? – kérdezte Hubert.

– A gyerek bolondul a vízért – mondta az asszony. – Nem könnyű dolog ilyen gyerekekkel útra kelni.

– Jó a fürdő – mondtam. – De elég veszélyes, ha a tenger háborog.

– Kaptak ebédet? – kérdezte BÚI.

– Természetesen. Már ott ültünk, amikor a zarándokok özönleni kezdtek. Alighanem azt hitték, hogy a csoporthoz tartozunk. Az egyik pincér valamit mondott nekünk franciául, aztán három zarándokot visszaküldött.

– Alighanem félt tőlünk – mondta a férfi. – Ebből is látnivaló, hogy a katolikus egyháznak mekkora hatalma van. Kár, hogy maguk nem katolikusok. Maguknak is adtak volna ebédet.

– Én az vagyok – mondtam. – Hisz épp az a dühítő.

Negyed ötkor végül mi is megkaptuk az ebédünket. Bill-lel már nemigen lehetett bírni. Gomblyukánál fogva kihalásztta az egyik papot a zarándokok visszaözönlő tömegéből.

– Mi, protestánsok, mikor kapunk enni, tisztelendő atyám?

– Erről semmit sem tudok – mondta a pap. – Váltottak ebédjegyet?

– Az embernek kedve volna belépni a Ku-Klux-Klánba – mondta Bili. A pap hátranézett.

Bent az étkezőkocsiban a pincérek az ötödik ebédet tálalták. Az, aki bennünket kiszolgált, már csuromvizes volt. Fehér zubbonya biborszínű volt a hóna alatt.

– Sok vörös bort iszik.

– Vagy vörös atlétatrikót visel.

– Kérdezzük meg tőle!

– Hagyd! Alig áll a lábán.

A vonat fél óráig állt Bordeaux-ban. Kimentünk az állomásról egy kis sétára.

Arra már nem volt időnk, hogy bejussunk a városba. Később a vonat a Landes-okon futott át, s mi a naplementét néztük. A fenyőfák között széles nyiladékokat vágtak, az ember úgy nézett rajtuk keresztül, mint egy-egy hosszú utcán. Mögöttük erdős dombok álltak. Hét óra harminc tájban megvacsoráztunk, s a nyitott ablakon át néztük tovább a tájat. Homokos volt, csupa fenyves és han?a. Kis tisztásokat láttunk, középuütt házakkal, s olykor-olykor egy fűrészmalom mellett halad-

tünk el. Sötétedett. Az ablakon túl érezni lehetett a forró, homokos sötét tájat, és kilenc óra körül Bayonne-ba érkeztünk. Az ember, a felesége és Hubert kezét fogott velünk. Ők La Négresse-be mentek tovább, ott szálltak át Biarritz felé.

– Remélem, jól fognak mulatni – mondta a férfi.

– Óvatosan a bikaviadalokkal!

– Talán Biarritzban látjuk egymást – mondta Hubert.

Bőröndjeinkkel s horgászfelszereléseinkkel leszálltunk, átmentünk a sötét állomásépületen. Odakint, a kivilágított téren hosszú sorokban várakoztak a

lovass kocsik és szállodabuszok. A londoniak között ott állt Róbert Cohn. Eleinte nem látott meg. Aztán hirtelen nekiindult.

– Hello, Jaké! Jól utaztál?

– Kitűnően – mondtam. – Ez itt Bill Gorton.

– örülök.

– Gyertek! – mondta Róbert. – Fogadtam egy kocsit. Kissé rövidlátó volt, eddig nem is vettem észre. Bilit nézte, nem tudta, mihez kezdjen velem. De félszeg is volt.

– Az én szállodámba megyünk. Elég jó hely. Elég jól megvan benne az ember.

Beszálltunk a kocsiba, a kocsis felrakta bőröndjeinket a bakra, felszállt, megpattogtatta ostorát, s a sötét hídon át behajtott a városba.

– örülök, hogy megismerhettem – mondta Róbert Bilinek. – Jaké már sokat beszélt önről, s a könyveit is olvastam. Megkaptad a leveleimet, Jaké?

A kocsi megállt a szálló előtt. Kiszálltunk, bementünk a haliba. Jó kis szálloda volt, a portán jókedvűen fogadtak bennünket, s igen rendes kis szobákat kaptunk.

10

Reggel sütött a nap, az utcákon öntözőkocsik jártak. A kávéházban reggeliztünk. Bayonne csinos kis város. Olyan, mint egy nagyon tiszta spanyol város, s egy nagy folyó partján fekszik. De már a kora reggeli órák ellenére is nagyon meleg volt a hídon, amikor átkeltünk a folyó túlsó partjára. Szét akartunk nézni a városban.

Mint ahogy egyáltalán nem bíztam abban, hogy Miké horgászbotjai idejében megérkeznek Skóciából, egy sportfelszerelési üzlet keresésére indultunk. Bili horgászbotját végül is egy rövidáruüzlet félemeleti helyiségében vettük meg, ahol horgászholmit árultak. A boltos nem volt az üzletben, meg kellett várunk, amíg vissza nem jön. De végül is megérkezett s vettünk egy tűrhető botot és két varsát.

Aztán kimentünk az utcára, s megnéztük a ka-tedrálist. Cohn megjegyezte, hogy szép példánya • ennek vagy annak a stílusnak, már elfelejtettem, hogy melyiknek. Szép katedrális volt, szép és komor, mint a spanyol templomok. Aztán továbbmentünk, elhaladtunk a régi erődítmény mellett, megállapodtunk a helyi Syndicat d'Initiative előtt, ahonnan a menetrend szerint a busznak indulnia kellett. Itt közölték velünk, hogy a járat csak július elsejétől kezdve közlekedik. Az utazási irodában megtudtuk, hogy mibe kerül egy autó Pamplonába. s a városi színház mellett levő nagy garázsban négyszáz frankért kibéreltünk egy kocsit. Megállapodtunk, hogy negyven perc múlva értünk jön a szállodába, aztán betértünk a téren a kávéházba, ahol reggel megreggeliztünk, s ittunk egy pohár sört. A sört nem hűtötték be, de a városnak friss, kora reggeli szaga volt, jólesett a kávéházban üldögélni. Szél kerekedett, érezni lehetett, hogy a tenger felől jön. A téren galambok

10 Idegenforgalmi Hivatal 92

röpködtek, a házaknak napsütötte sárga színük volt, s nem volt kedvem kimenni a kávéházból. De vissza kellett mennünk a szállodába csomagolni, s kiegyenlíteni a számlánkat. Kifizettük a söröket, illetve kockát vetettünk, hogy ki fizeti, s azt hiszem, Cohn vesztett. A szállodában tizenhat frankot fizettünk összesen, Bili meg én, tíz százalékot a kiszolgálásért, aztán leküldtük a poggyászt, s megvártuk Cohnt. Mialatt vártunk, egy svábbogarat pillantottam meg a padlón, lehetett vagy öt centi hosszú. Megmutattam Bilinek, aztán rátapostam. Megállapítottuk, hogy nyilván most mászott be a kertből, mert a szálloda egyébként valóban •kínosan tiszta volt.

Végül is Cohn lejött, s valamennyien kimentünk a kocsihoz. Nagy, csukott kocsi volt, a vezető fehér porköpenyben, kék gallérral és manzsettákkal. Hátrahúztuk vele a kocsi fedelét, aztán berakta a poggyászt s elindultunk. Néhány szép kert mellett haladtunk el, hátrafelé nézve jó kilátás nyílt a városra, s egyszerre csak kinn voltunk a zölden hullámzó dombok között. Az út folyvást emelkedett. Ökrös fogatokat és csordákat hajtó baszkokat hagytunk el magunk mögött, és szép fehérre meszelt tanyákat, alacsony tetőkkel. Baszkföldön zöldek és dúsak a földek, a házak, falvak gondozottak, tiszták. Minden falunak van egy pelota-tere, 11 némelyiken gyerekek játszottak a forró napsütésben. A templomokon feliratok tiltották el a pelota-játékot a templom szomszédságában, a házaknak vörös cserépfedelük volt. aztán az út hirtelen elkanyarodott, felkapaszkodott egy domboldalra, s egy ideig a domb peremén haladtunk, alattunk

egy völgy és a tenger felé ereszkedő hegyoldal. De a tengert még nem lehetett látni, még túl messzire volt. Csak dombokat és újra dombokat, s az ember tudta, hogy merre van a tenger.

11 Pelota, spanyol labdajáték. Fallal körülvelt téren játsszák.

93

Áthaladtunk a spanyol határon. Egy kis folyó fölött híd, az egyik végén spanyol karabinierik napóleoni bőrkucsmában, s rövid csövű-puska a hátukon, a másik végén kövér, bajszos franciák fcefi-ben. Csak az egyik bőröndünket nyitották ki, átvették az útleveleinket és megnézték. Egy-egy bolt és kocsmá volt a határ mindkét oldalán. A sofőrnek be kellett mennie a vámházba, s kitölteni néhány, a kocsira vonatkozó iratot, s mi is kiszálltunk, s a folyóhoz mentünk, megnézni, van-e benne pisztráng. Bili megpróbált spanyolul beszélni az egyik karabinierivel, de nem sokra ment vele. Cohn új javai a vízre mutatva, megkérdezte, hogy van-e benne pisztráng, s a karabinieri azt mondta, van, de kevés.

Megkérdeztem, hogy szokott-e halászni, s azt felelte, hogy nem szokott, nem érdekli.

Közben egy öregember közeledett a híd felé, napszitta hajjal, szakállal, a ruhája mintha zsákvászonból készült volna. Egy hosszú botot tartott a kezében, a hátán egy kecskegidát cipelt, melynek mind a négy lába össze volt kötözve, a feje lefelé lógott.

A karabinieri a karjával hátraarcot intett neki. Az öregember szótlanul megfordult, s ment visszafelé a fehér úton Spanyolországba.

– Mi a baj az öreggel? – kérdeztem.

– Nincs útlevele.

Megkínáltam a határőrt cigarettával. Elfogadta és megköszönte.

– Mihez fog kezdeni? – kérdeztem. Az őrnagyot köpött a porba-

– Átgázol a folyón.

– Sok a csempész? – kérdeztem.

– Hát van – mondta. – De mind keresztüljut.

A sofőr kijött, összehajtogatta az iratokat, kabátja belső zsebébe csúsztatta őket. Mindannyian visszaültünk a kocsiba, elindultunk a poros, fehér országúton be, Spanyolországba. Egy ideig a tájék

94

nagyjából olyan volt, mint addig, aztán – egyre emelkedve – átvágtunk egy hegygerincen –, az út előre, majd hátrafelé kanyarodott, s végül valóban Spanyolországban voltunk. Hosszúkás, barna hegyek látszottak, itt-ott fenyőfák, s távolabb egyik-másik hegyen nagy bükkerdőségek. Az út a hegygerincet követte, aztán hirtelen leereszkedett. A sofőrnek nem volt dudája; fékeznie kellett, majd hirtelen élesen elkanyarodnia, nehogy elgázolja az út közepén alvó két szamarat. Leértünk a hegyről, be egy tölgyerdőbe, a fák között néhány fehér szarvasmarha legelt. Még lejjebb zöld síkság és tiszta víző folyók látszottak, aztán átkeltünk az egyik folyón, áthaladtunk egy kis, komor falun, s az út megint emelkedni kezdett. A kocsi mászott, mászott, egy újabb magas hegygerincre ért fel, a hegy peremén kanyarogtunk, aztán az út jobb felé újra ereszkedni kezdett, s déli irányban egy újabb hegyláncot pillantottunk meg, barna, kiszült színű, különös formákba darabolt hegyek.

Egy idő múlva kikerültünk a hegyek közül. Fák sorakoztak az út két oldalán, egy folyó mentén érett gabonaföldek. Az út egyenesen szaladt, nagyon fehéren és nyílegyenesen, aztán kissé megemelkedett, s balján hirtelen feltűnt egy domb, egy öreg kastéllyal a tetején, körülötte épületek és egy nagy tábla búza vagy rozs, mely a házfalakig ért, és ide-oda hajladozott a szélben. Elöl ültem a sofőr mellett s hátranéztem. Cohn aludt, de Bili figyelt, felém bólintott. Aztán egy nagy síkságon vágtunk át, s jobboldalt egy hatalmas folyót pillantottam meg, erősen csillogott a fák között, s távolabb már látni lehetett a pamplonai fennsíkot, kiemelkedve a síkságból, rajta a városfalakat, a nagy barna székesegyházat s a többi templom töredezett körvonalait. A fennsík mögött ismét hegyek emelkedtek, s bármerre nézett az ember, újabb és újabb hegyek következtek, s előttünk az út fehéren nyúlt át a síkságon Pamplona felé.

95

A fennsík másik oldalán jutottunk be a városba, meredeken emelkedő, poros úton, melyet kétoldalt kis árnyékú fák szegélyeztek. Befutottunk az öreg falakon kívül épült új városrészbe. A napfényben rendkívül tömören ható, fehér, magas arénát elhagyva, egy keskeny mellékutcán át kijutottunk a nagy térre, és

megálltunk a Hotel Mon-toya előtt.

A sofőr lesegítette a poggyászsunkat. Egy csapat gyerek vette körül a kocsit, a téren forrón sütött a nap, a fák zöldek voltak, a zászlók ernyedten lógtak a rudakon, s jó volt az árkádok árnyékába kerülni, melyek körülfutották az egész teret. Mon-toya örült, hogy viszontláthatott, kezét fogott mindegyikünkkel, s, jó szobákat adott, amelyek a térre nyíltak, aztán megmosakodtunk, s lementünk az étterembe ebédelni. A sofőr is ott maradt ebédre, utána kifizettük, s visszament Bayonne-ba.

A Montoyának két étterme van. Az egyik a második emeleten, ablakai a térre nyílnak, a másik az alagsorban, egy emelettel a tér szintje alatt, s van egy ajtaja, mely arra a hátsó utcára nyílik, melyen át a bikák reggelenként az arénába futnak. Az - alagsori étterem mindig jó hűvös, s kitűnő ebédet kaptunk. Spanyolországban az első étkezés alapos megterhelést jelent: hors d'oeuvre-k, egy tojásétel, hétféle sült, főzelék, saláta, tészta és gyümölcs, kiadásán kell inni hozzá, hogy az ember legyűrhesse. Cohn igyekezett elmagyarázni, hogy nem kívánja a második sültet, de úgy látszik, nem tudtuk kellőképp közvetíteni kívánságát, mert a pincéernő pótlásként egy tál hideg felvágottat hozott neki. Cohn egyébként is, amióta Bayonne-ban találkoztunk, meglehetősen idegesnek látszott. Nem tudta, vajon hallottunk-e róla, hogy Brett lenn volt nála San Sebastianban, s ez a bizonytalanság félszeggé és sértődékennyé tette.

- No - mondtam -, estére talán Brett és Miké is megérkezik.

96

- Nem vagyok benne biztos, hogy jönnek-e - mondta Cohn.

- Miért ne jönnének? - kérdezte Bili. - Persze hogy jönnek.

- Az bizonyos, hogy mindig elkésnek.

- Én nem hiszem, hogy jönnek - mondta Cohn.

Oiyan fölényes, határozott hangot használt, hogy mindkettőnket felingerelt.

- Ötven pezetába fogadok, hogy estére itt lesznek - mondta Bili. Ha feldühödött, mindig fogadásokat ajánlott fel, tehát rendszerint ostobaságokra fogadott.

- Tartom - mondta Cohn. - Tartsd eszedben, Jaké! Ötven pezeta.

- Majd én eszemben tartom - mondta Bili. Láttam, hogy dühös, csitítani próbáltam.

- Holtbiztos, hogy jönnek - mondtam. - De lehet, hogy nem ma este.

- Álljak el a fogadástól? - kérdezte Cohn.

- Miért? - mondta Bili. - Akár százba is fogadok.

- Azt is tartom.

- Elég volt - mondtam. - Különben felcsapok bukmékernek, és százalékot szedek.

- Rendszerben van - mondta Cohn. Már mosolygott. - Bridzsen úgyis visszanyeri.

- Még nincs a zsebében - mondta Bili. Kimentünk, az árkádok alatt elsétáltunk a Café

Irunába feketézni. Aztán Cohn közölte, hogy borbélyhoz megy s megborotválkozik.

- Mondd - kérdezte Bili -, van valami esélyem arra, hogy megnyerjem a fogadást?

- Nincs -- mondtam. - Soha sehova nem érnek el idejében. S ha a pénzünk nem jött meg, mérget lehet rá venni, hogy'estére nem lesznek itt.

- Már megbántam, alighogy kinyitottam a szájamat. Egész rendes fiúnak látszik, azt hiszem, de miért olyan fenemód határozott? Miké és Brett velünk állapotok meg, hogy mikor jönnek.

97

Láttam, hogy Cohn a téren át felénk tart.

- Már jön.

- Ha módodban van - mondta Bili -, akadályozd meg, hogy megint határozott legyen. Nem szeretem ezt a zsidó fölényt.

- A borbély zárva van - mondta Cohn -, csak négykor nyit.

Megfeketéztünk az Irunában, s az árkádok hűvösében, a kényelmes nádszékeken ülve nézegettük a nagy teret. Egy idő múlva Bili visszament a szállodába, leveleket írni, Cohn meg átment a borbélyhoz. Még mindig zárva volt, így hát elhatározta, hogy megfürdik a szállodában, én meg még egy darabig a kávéház előtt üldögéltem, aztán sétára indultam a városban. Rekkenő meleg volt,

de az utcák árnyékos felén jártam, átvágtam a piacon s örültem, hogy újra Pamplonában vagyok. Az Ayuntamientoba mentem, megkerestem azt az öregurat, aki minden évben megveszi számomra elővételben a jegyeket a bikaviadalra, már megkapta a pénzt, amit Párizsból küldtem neki. Ő volt a levéltáros, a város valamennyi archívumát az ő szobájában raktározta fel. Ez nem tartozik a történethez, mindegy ... az irodájának kettős ajtaja volt, egy posztóval bevont zöld, és egy vastag faajtó, s amikor kimentem a szobájából, ott maradt ülve az archívumai között, amelyek beleptek minden falat, és én behúztam magam mögött mind a két ajtót, s amikor az épületből ki akartam lépni az utcára, a portás megállított, s lekefélt a kabátomat.

– Alighanem autón jött – mondta.

Hátul, a kabátom gallérja s a vallani szürke volt a portól.

– Bayonne-ból.

– Igen, igen – mondta. – Ahogy a por itt lerakódott a kabátján, abból látni lehet, hogy autón jött. – így hát két rézpénzt adtam neki.

Az utca végén megpillantottam a székesegyházat, s elindultam feléje.

Amikor először meglát-

98

tam, az volt a benyomásom, hogy csúnya, de időközben megszerettem. Bementem. Komor és sötét volt, magas oszlopokkal, emberek imádkoztak benne, tömjénszaga volt, és néhány óriási, csodálatos ablaka. Letérdepeltem és imádkozni kezdtem, mindenkiért imádkoztam, aki eszembe jutott, Érettért, Mikéért, Biliért, Róbert Cohnért és magamért, s valamennyi toreróért, külön azokért, akiket szerettem, s összesítve a többiekért, aztán újra magamért imádkoztam, s miközben magamért imádkoztam, észrevettem, hogy elálmosodom, tehát inkább azért imádkoztam, hogy a bikaviadatok érdekesek legyenek, s hogy szép legyen a fiesta, s hogy egy jót horgászhasunk. Gondolkodtam, van-e még egyéb imádkoznivalóm, s az jutott eszembe, hogy örülnék, ha volna pénzem, tehát azért imádkoztam, hogy sok pénzt keressek, s erre elgondolkodtam, miként is kereshetnék pénzt, s a pénzről eszembe jutott a gróf, s hogy vajon hova lett, és sajnáltam, hogy nem láttam többé a Mont-martre-on eltöltött éjszaka óta, erre egy különös dolog jutott eszembe, amit Brett mesélt róla, s minthogy egész idő alatt, amíg térdepelve s homlokomat a fára hajtva imádkoztam, elképzelter»»ma-gamat imádkozás közben, hirtelen elszégyelltem magam, és rosszul esett, hogy olyan rossz katolikus vagyok, s tisztában voltam vele, hogy ezen nem lehet segíteni, legalábbis egy időre nem, de lehet, hogy sohasem, s közben tudtam, hogy a katolikus vallás hatalmas vallás, és szerettem volna áhitatot érezni, s reméltem, hogy legközelebb talán sikerülni is fog: aztán egyszerre csak kinn voltam a forró napfényben, a templom lépcsőjén, s a jobb kezem hüvelykujja, s a többi is még izzadt volt, de a napon rögtön megszáradtak. Forrón és szárazon tűzött a nap, átmentem a házak árnyékába, majd 'mellékutcákra vissza a szállodába.

Vacsoránál megállapítottuk, hogy Róbert Cohn rnegfürdött.

megborotválkozott, levágatta a haját, samponnal megmosatta, s utána valamivel beke-

99

netté, hogy lesimuljon. Ideges volt, de nem igyekeztem segíteni rajta. A San Sebastian-i vonatnak kilenc órára kellett beérkeznie, s ha Brett és Miké jön, azon érkeznék. Húsz perccel kilenc előtt még félig sem ettük meg a vacsorát. Róbert Cohn felállt az asztal mellől, s azt mondta, hogy kimegy az állomásra. Hogy felbosszantsam, felajánlottam neki, hogy vele megyek. Bili azt mondta, hogy esze ágában sincs otthagyni a vacsoráját. Mondtam, hogy pillanatok alatt visszaérünk.

Az állomáshoz sétáltunk. Élveztem Cohn idegességét. Azt reméltem, hogy Brett ott lesz a vonaton. Az állomáson megtudtuk, hogy a vonat késik, kimentünk a peronra, egy tárgoncára ültünk, s vártunk a sötétben. A polgári életben még soha senkit nem láttam olyan idegesnek, mint most Cohnt – és olyan mohónak. Pokolian élveztem. Gyalázatos dolog volt, hogy élveztem, gyalázatosan is éreztem magam. Cohn csodálatosan értett hozzá, hogy kihozza az ember leghitványabb tulajdonságait.

Egy idő múlva füttyülni hallottuk a vonatot a fennsík másik oldalán, aztán megpillantottuk a mozdony reflektorát, amint lassan felkapaszkodott a dombon. Bementünk az állomásra, s a tömeggel együtt közvetlenül a sorompó mögé álltunk. A vonat befutott, megállt, s az utasok a sorompó felé özönlöttek.

Nem voltak az utasok között. Megvártuk, amíg az utolsó is ki nem szállt, átment a sorompón, s beült a buszba vagy kocsira szállt, vagy barátaival, vagy rokonaival nekivágott a sötétben a városba vezető útnak.

– Tudtam, hogy nem jönnek – mondta Róbert. Mi is mentünk vissza a szálló felé.

– Én azt hittem, hogy megjönnek – mondtam. Bill a gyümölcsnél tartott, amikor megérkeztünk, s épp az utolsó bort töltötte be poharába.

– Nem jöttek meg, mi?

100

– Nem jöttek meg.

– Nem baj, ha csak reggel adom meg a száz pezetát, Cohn? – kérdezte Bili. – Még nem váltottam be a pénzemet.

– Felejtse el! – mondta Cohn. – Fogadjunk valami másra! Fogadhatnánk bikákra.

– Fogadhatnánk – mondta Bili –, de nem okvetlenül szükséges.

– Tisztára olyan volna – mondtam –, mintha az ember a háborúra fogadna. Minden anyagi érdek kikapcsolásával.

Montoya jött az asztalunkhoz. Sürgöny volt a kezében. – Önnek szól! – mondta s felém nyújtotta.

így szólt: „Éjszakára San Sebastianban maradunk.”

– Tőlük jött – mondtam és zsebre tettem a sürgönyt. Más körülmények között odaadtam volna nekik.

– San Sebastianban maradtak – mondtam Cohnnak. – Üdvözlnek.

Nem tudom, mi vitt rá, hogy megkínozzam. Persze, ma már tudom, hogy vadul, megbocsáthatatlanul féltékeny voltam arra, ami vele történt. Ezen nem változtatott az a körülmény sem, hogy természetesnek vettem azt, ami történt. Gyűlöltem. De azt hiszem, csak akkor gyűlöltem 'meg, amikor ebédnél kiéreztem hangjából azt az árnyalatnyi fölényt – s később, amikor a borbélyhoz szaladgált. Tehát a zsebembe gyűrtem a sürgönyt. Egyébként is nekem volt címezve.

– Nos – mondtam –, holnap a déli busszal átme gyünk Burguetéba. Ha holnap este megérkeznek, utánunk jöhetnek.

San Sebastianból csak két vonat járt Pamploná-ba; egy kora hajnali, és az, amelyikkel most vártuk őket.

– Jó ötlet – mondta Cohn. – Minél előbb érünk el a folyóhoz, annál jobb.

101

– Nekem mindegy, mikor indulunk – mondta Bili. – Minél előbb, annál jobb.

Egy darabig még az Irunában üldögéltünk, megkávéztunk, aztán egy kis sétát tettünk, előbb az arénához, aztán a földeken átvágva, fák árnyékában a sziklapartig, nézegettük a sötét folyót, aztán aludni mentem. Bili és Cohn sokáig maradt a kávéházban, azt hiszem, mert mire hazajöttek, én már aludtam.

Reggel megvettem a három buszjegyet Burgue-téba. A kétórai menetre szólt, korábban nem indult busz. Az Irunában ültem, s az újságokat olvasgattam, amikor láttam, hogy Cohn a téren át a kávéház felé tart. Egyenesen az asztalomhoz jött, leült az egyik nádszékre.

– Kellemes kis kávéház – mondta. – Hogy aludtál, Jaké?

– Mint a tej.

– Én nem aludtam valami jól. Bill-lel sokáig kimaradtunk.

– Hol voltatok?

– Itt. S amikor itt zártak, átmentünk abba a másik kávéházba. Az öregember ott németül és angolul is beszél.

– A Suizo kávéház?

– Az – mondta Cohn. – Kedves öreg fickónak látszik. Azt hiszem, jobb kávéház, mint ez itt.

– Napközben nem jó – mondtam. -- Nagyon meleg. Egyébként megvettem a buszjegyet.

– Én még nem megyek. Eriggyetek előre Bill-lel.

– A te jegyedet is megvettem.

– Add ide, majd visszaváltom.

– Öt pezeta.

Róbert Cohn kivett egy ezüst ötpezetást a zsebéből, átnyújtotta.

– Itt kell maradnom – mondta. – Attól félek, valami fcireérk:>s történt.

– Miért történt volna? – kérdeztem. – Meg-

eshetik, hogy még három-négy napig maradnak San Sebastianban, ha jó társaságra találnak.

– Erről van szó – mondta Róbert. – Lehet, arra számítottak, hogy még engem is ott találnak, s azért maradtak ott.

– Ezt miért gondolod?

– Mert ezt ajánlottam Érettnek, amikor írtam neki.

„Hát akkor mi az ördögnek utaztál el, s nem vártad meg őket!” – akartam neki mondani, de idejében elharaptam. Azt hittem, ezt a kérdést ő is fel fogja tenni magának, de az a gyanúm, hogy erre sohasem került sor.

Most már bizalmas volt hozzám.

Szemlátomást öröme telt abban, hogy velem úgy beszélhet, mint akiről feltételezheti, hogy tudom, mi történt közte és Brett között.

– Jól van – mondtam. – Bili és én rögtön ebéd után indulunk.

– Bár én is mehetnék veletek – mondta. – Egész télen át erre készülődtem. – Elérzékenykedett. – De hát nem mehetek. Itt kell maradnom. Mihelyt megjönnek, odaviszem őket.

• Gyere, menjünk el Biliért!

– A fodráshoz kell mennem.

– Ebédnél találkozunk.

Bill a szobájában volt, borotválkozott.

– Tudom, tudom – mondta Bili. – Mindent elmondott nekem az éjjel. Minden kis titkát. Azt mondta, találkája volt Brett-tel San Sebastianban.

– Hazug dög!

– No nem, no nem! – mondta Bili. – Ne dühödj fel már most az út elején! Egyébként is, hol szedted fel ezt az alakot?

– Mi közöd hozzá?

Bili hátranézett félig borotvált arcával, aztán újra a tükör felé fordult, abba beszélt bele.

– Nem te küldted hozzám ajánlólevéllel múlt télen New Yorkban? Szerencsére gyakran el va-

gyok utazva. Nincs még egynéhány zsidó barátod, akit magunkkal vihetnénk? – Hüvelykujjával megdörzsölte az állat, jól szemügyre vette, aztán újra rátette a kést.

– Magad is ismeresz jó néhány rendes fiút köztük.

– Hogyne – mondta Bili. – Nem is egyet. De egyik sem hasonlít Cohnra.

– Amellett még helyes gyerek is, az a furcsa. Szeretem is, pedig elviselhetetlen.

– Tud ő fenemód kedves is lenni.

– Tudom. Ez a szörnyű a dologban. Nevettem.

– Hát csak röhögj! – mondta Bili. – Nem te ültél vele együtt az éjjel, hajnali két óráig.

– Nagyon untad?

– Szörnyen – mondta Bili. – Egyébként, mi dolga volt neki Brett-tel? Volt valami köztük?

– Persze hogy volt – mondtam. – Brett vele volt San Sebastianban.

Felemelte az állat, jobbra-balra végigsimított rajta.

–•– Isten elvette az eszét. Miért utazott el vele?

– Mert torkig volt Párizssal, egyedül pedig nem tud megmaradni. Azt mondta, abban a hiszem-ben volt, hogy jót fog neki tenni.

• Micsoda átkozott ostobaságokat csinálnak az emberek! Miért nem vitt magával valakit a saját fajtájából? Például téged? Vagy engem? – tette hozzá gyorsan. – Miért nem engem? – Gondosan megnézte arcát a tükörben, egy-egy ecsetnyi szappanhabot kent mind a két pofacsontjára. – Ez egy jóra való arc. Erre az arcra minden nő rábízhatja magát.

– Brett még nem ismerte.

– Ismernie kellett volna. Minden nőnek ismernie kellene. Ezt az arcot le kellene vetíteni az ország minden mozivásznán. Minden arának a markába kellene nyomni a fényképét, amikor lelép az oltártól. Az anyáknak erről kellene beszélniük lá-

nyaiknak. – Fiam – bökött felém borotvájával –, ezzel az arccal bátran

nyugatra vándorolhatsz, s lépteid nyomán fel fog virágozni az ország.

A mosdótál fölé hajolt, hideg vízzel lemosta az arcát, bekente szesszel, aztán gondosan szemügyre vette magát a tükörben, miközben hosszú felső ajkát az alsó fölé nyomta.

– Uramisten – mondta --, micsoda egy ronda pofa!

Hosszan nézte magát a tükörben.

– Róbert Cohnt pedig törje ki a nyavalya – mondta. – Beteg vagyok, ha csak látom is. Menjen a pokolba! Nagyobb öröm nem is érhetett volna, mint hogy lemarad.

– Engem sem – mondtam.

– Pisztrángot megyünk halászni. Pisztrángot fogunk halászni az Irati folyóban, délben pedig leisszuk magunkat helybeli borokkal, s istenien fogunk szórakozni a buszban.

– Gyerünk! – mondtam. – Gyerünk az Iru-nába, s lássunk neki!

11

. A téren pattogott a száraz hőség, amikor ebéd után bőröndjeinkkel és a horgászfelszerelésekkel kiértünk a burguetéi buszhoz. Már a busz tetején is ültek, mások épp most kapaszkodtak fel a' létrán. Bili is felszállt, s Róbert melléje ült, hogy lefoglalja a helyemet, mialatt én visszamegyek a szállóba két üveg borért, arnit magunkkal akartunk vinni az útra. Mire visszaértem, a busz már tömve volt. A tetején poggyászukon üdögéltek az emberek, férfiak és nők vegyest, s az asszonyok legyezői szüntelenül surrogtak a tűző napban. Rek-kenő hőség volt. Róbert leszállt, s én benyomultam a helyére, Bili mellé, az egyetlen hosszú fapadon, amely a tető egyik végétől a másikig nyúlt. Róbert Cohn az árkdok árnyékában várta meg

105

a busz indulását. Előttünk egy baszk férfi ült a padlón, lábainknak támaszkodva, egy hatalmas < bortömlővel az ölében. Bilit is, engem is megkínált a borával, s amikor szájamhoz emeltem a tömlőt, hirtelen egy autódudaféle hangot hallatott, oly váratlanul és oly tökéletes hűséggel utánozva a dudát, hogy meglepetésemben kiloccsantotlam egy kevés bort. Mindenki nevetett. A baszk mentegetőzött, s tovább kínálgatott. Aztán újra eldudálta magát, s én újra bedőltem neki. Nagyon jól csinálta, a baszkok szemlátomást örültek neki. Bili szomszédja valamit mondott neki spanyolul, s minthogy Bili nem értette meg, megkínálta őt az egyik üveg borral. A férfi a kezével egy elhárító mozdulatot tett. Azt mondta, túl meleg van, s hogy már ebédre sokat ivott. De amikor Bili másodszorra is megkínálta, egy nagyot húzott belőle, s utána az üveg végigvándorolt a busztetőn. Udvariasságból mindenki ivott belőle, aztán azt mondták, hogy dugaszoljuk be, és tegyük félre. Mindegyik a saját bortömlőjéből akart megitatni. Parasztok voltak, a hegyekbe utaztak.

Végül is, néhány további áldudálás után, a busz elindult, Cohn búcsút intett nekünk, a baszkok pedig valamennyien visszaintegettek neki. Alighogy kiértünk a városból, a levegő lehült. Jólesett az utazás odafenn, a tetőn, közvetlenül a fák lombja alatt. A busz elég gyorsan haladt, a szél az arcunkba csapódott, s nyomunkban vastag porfelhő lepte be a fákat, amelyek közül, hátrafelé szép kilátás nyílt a folyó párájából kiemelkedő városra. Az a baszk, aki a térdemnek támaszkodott, a borosüveggel a táj felé bökött, s intett nekünk. A fejével is bólintott hozzá. – Szép, mi?

– Milyen rendes emberek ezek a baszkok! – mondta Bili.

A lábamhoz támaszkodó baszknak olyan cserzett barna színe volt, mint egy nyeregnek. Fekete zubbonyt viselt, mint a többiek is. Feketére égett nyaka csupa ránc volt. Hátrafordult és megkínálta

106

Bilit a tömlőjéből. Bili átnyújtotta neki az egyik üvegünket. A baszk mutatóujjával nemet intett, a tenyerével visszanyomta a dugót az üvegbe, s visszaadta Bilinek. Felemelte a tömlőt.

– Arriba! Ariiba! – mondta. – Ebből igyék!

Bili felemelte a tömlőt, s fejét hátravetve, a nyílásából a szájába csurgatta a bort. Amikor abbahagyta s letette a tömlőt, néhány csöpp bor leszi-várgott az állán.

– Nem ... Nem! – mondták a baszkok. – Nem így!

Az egyik kikapta a tömlőt tulajdonosának kezéből, aki láthatóan épp be akarta mutatni a helyes nekiállást. Fiatal legény volt, egyik kezével magasan,

kartávolságnyira felemelte a tömlőt, a másikkal pedig összenyomta a fenekét, úgy, hogy a bor nagy ívben a szájába fröcskölt. Jó ideig tartotta így a tömlőt, a bor egyenesen, simán szökelt a szájába, s ő nyugodtan, egyenletesen kortyolta.

– Hé! – kiáltotta a tömlő tulajdonosa. – Kié ez a bor?

A legény a kisujjával feléje intett, a szemével pedig mosolyogva ránc hunyorított. Aztán hirtelen elharapta a szájába ömlő sugarat, a magasba emelte a tömlőt, meglengette, majd visszaadta a tulajdonosának. Újra felénk vágott a szemével. A tulajdonos szomorúan rázogatta a tömlőt.

Áthaladtunk egy városban, a busz megállt egy posada előtt, csomagokat vett fel. Aztán újra elindultunk, s az út a városból kiérve, emelkedni kezdett. Megművelt földek közé kerültünk, melyekből itt-ott sziklás dombok emelkedtek ki. A szántóföldek felkapaszkodtak a lejtőkre. Most, hogy magasabbra kerültünk, a szél is erősebben fújt, meg-megringatta a kalászatokat. Az út fehér volt és poros, a por felcsavarodott a kerekek alól, és függve maradt a levegőben. Mind feljebb kerültünk a hegyoldalon, a dús gabonablákok mögöttünk maradtak. Most már csak itt-ott sárgállott egy-egy tábla a kopár lejtőkön és a vízmosások

107

mentén. Egy éles kanyarral az út szélére kerültünk: hosszú sorban hat öszvér jött velünk szemben, egyik a másik mögött, egy magasán megrakott szekeret húzva. A szekereket és az öszvéreket belepte a por. Szorosán mögöttük egy újabb sor öszvér és egy újabb szekér közeledett. Ez szálfákkal volt megrakva, s az öszvéreket hajtó arrie-ro hátrahajolt közeledtünk, s ráengedte a kerekekre a faragott vastag fapapucsokat. Itt fönt a föld már egészen kopár volt, a dombok sziklásak, a sziklák között esővájta, keményre sült agyag.

Egy újabb kanyar egy kis városba vezetett le, mely egy hirtelen kitért zöld völgyben feküdt. A város közepét folyó szelte át, a szőlőföldek egészen a házfalakig értek.

A busz egy posada előtt állt meg. Az utasok közül sokan leszálltak, a csomagok egy részét kirakták a hatalmas ponyvával letakart poggyásztartóból. Bili és én leszálltunk és bementünk a posada-ba. Egy alacsony, sötét helyiségben, nyergek, lószerszámok, fehér fából készült gereblyék között kötélaltalpu vászoncipők füzerei lógtak a mennyezetről, sonkák, szalonnarudak, fokhagymafüzérek és hosszú kolbászok társaságában. A helyiség jó hűvös és poros volt, a fasöntés mögött két asszony szolgálta ki a vendégeket. Mögöttük a polcok magasán meg voltak rakva élelmiszerekkel és egyéb árukkal.

Megittunk egy-egy pohár aguardiente-t. Negyven centimes-ot fizettünk a két italért. Ötvenet adtam az asszonnak, borraival, s visszaadott egy rézpénzt, abban a hiszemben, hogy nem jól értettem az árat.

Baszk útitársaim "közül ketten bejöttek a boltba, s mindenáron meg akartak vendégelni bennünket, így hát fizettek nekünk egy-egy pohárral, aztán mi fizettünk nekik egy-egy pohárral, aztán megveregették a hátunkat, és még egy pohárral fizettek. Aztán mi rendeltünk még egy-egy pohárral, s utána valamennyien kimentünk a napra, s a hő-

108

ségben újra felmáztunk a busz tetejére. Most már bőven volt hely a fapadon is, s a baszk, aki eddig a bádognyón feküdt, most kettőnk között helyezkedett el a padon. Az asszony, aki odabent az italt felszolgált, kijött a ház elé, kötényébe törölgetve kezét, és beszélgetni kezdett valakivel, aki a busz belsejében ült. Aztán a sofőr is kijött lapos postatáskát lóbálva, felkapaszkodott az ülésre, aztán valamennyien integettünk, és a busz elindult.

Az út azonnal kikanyarodott a zöld völgyből, újra hegyek közé kerültünk. Bili és a bortömlős baszk beszélgetésbe ereszkedett. Az ülés másik oldaláról az egyik utas előrehajolt, s angolul megkérdezte, hogy amerikaiak vagyunk-e.

– Természetesen – mondtam.

– Én is jártam ott – mondta. – Negyven évvel ezelőtt.

Öregember volt, fehér borosták ütköztek ki az arcán, amely éppoly barnára volt sülve, mint a többieké.

– Hogy érezte ott magát?

– Mit mond?

– Milyen volt Amerika?

– Ó, én Kaliforniában voltam. Jó volt.

– Miért ment el?

– Mit mond?

– Miért jött ide vissza?
– Ő, házasodni jöttem, haza. Aztán vissza akartam menni, de a feleségem nem szeret utazni. Maguk hová valósiak?

– Kansas City.

– Voltam ott – mondta. – Voltam Chicagóban is. St. Louisban, Kansas Cityben, Denverben, Los Angelesben, Salt Lake Cityben.

Gondosan felsorolt minden helyet, ahol megfordult.

– Hány évig volt odaát?

– Tizenöt évig. Aztán hazajöttem és megházasodtam.

– Iszik egy korty bort?

109

– Nem bánom – mondta. – Ilyesmit nem lehet kapni Amerikában.

– Kaphat dögivei, ha meg tudja fizetni.

– Maguk miért jöttek át?

– A fiestára megyünk, Pamplonába.

– Szeretnek bikaviadalra járni?

– Hogyne – mondtam. – Hát maga?

– Meghiszem – mondta. Aztán egy idő múlva:

– Most hova mennek?

– Burguetéba, horgászni.

– Hát sok szerencsét! – mondta.–

Kezet fogott, aztán visszaült a hátsó ülésre. Szemlátomást nagy benyomást tett a többi baszkra. Kényelmesen hátradőlt az ülésen, s rám mosolygott, valahányszor hátrafordultam, hogy egy-egy pillantást vessek a tájra. De az amerikaiakkal való társalgás láthatólag kimerítette, többé nem szólalt meg.

A busz pedig tovább kapaszkodott a hegyek közé. A környék kopár volt, az agyagos földek között sziklák meredeztek. Az út mentén nem nőtt fű. Ha az ember hátranézett, messzire beláthatott az alá^nt elterülő tájon. A szántóföldek zöld, és barna négyszögekként feküdtek a hegyoldalakon. A láthatárt barna hegyek zárták le. Különös formájúak voltak. De ahogy egyre följebb kapaszkodtunk, a szemhatár is változott. Az út egyre tovább emelkedett, s dél felől egyre újabb hegyek merültek fel. Aztán feljutottunk a tetőre, az út kisimult, s bekanyarodott egy erdőbe. Tölgyerdő volt, a napfény széles foltokban hullt át a lomb között, a fák alatt egy csorda legelt. Áthaladtunk az erdőn, kijutottunk belőle, s az út egy újabb magaslatra kapaszkodott fel. Mélyen alattunk egy hullámos zöld síkság terült el, mögötte újabb sötét hegyek. De ezek már nem hasonlítottak azokra a barna, napban kisült hegyekre, amelyeket magunk mögött hagytunk. Erdő borította hegyek voltak, a lejtőkön lassan lefelé ereszkedő felhőkkel. A zöld sík-

110

ság egyre jobban tágult. Sövénykerítések szelték át, az országút fehér csikja élesen kirajzolódott a fák törzsei közül, amelyek két hosszú sorban szegélyezték észak-déli irányban. S amikor a magaslat peremére értünk, megpillantottuk Burguete piros cseréptetőit és fehér házait, s mögöttük az első sötét hegyoldalon a roncevailles-i koiostor szürke bádogtetejét.

– Az ott Roncevaux – mondtam.

– Hol?

– Ott hátul, ahol a hegyek kezdődnek.

– Hideg van itt – mondta Bili.

– Magasan járunk – mondtam. – Legalább ezerkétszáz méternyire.

– Nagyon hideg van – mondta Bili.

A busz leereszkedett a Burguetéba vezető egyenes útra. Egy útkereszteződéshez értünk, aztán egy hídon átkeltünk a folyón. Burguete házai az országút két oldalán álltak, mellékutcai nem voltak. Elhaladtunk a templom és az iskolaudvar előtt, a busz megállt. Leszálltunk, a sofőr leadta bőröndjeinkét és a horgászfelszereléseket. Egy karabinieri állt meg mellettünk, kucsmában, sárga bőr derékszíjjal.

– Mi van ebben? – kérdezte, a horgászfelszerelés ládájára mutatva.

Kinyitottam, megmutattam neki. Horgászengedélyünket akarta látni.

Megmutattam. Megnézte, mikorról van keltezte, aztán intett, hogy mehetünk.

– Rendben van? – kérdeztem.

– Természetesen – mondta.

A fehérre meszelt kőházak mentén, amelyeknek kapualjából kíváncsian

nézegettek bennünket az emberek, elindultunk a fogadó felé.

A vendéglősné, egy kövér asszony, kijött a konyhából, és kezét fogott velünk. Levette orráról pápaszemét, megtörölte, újra felrakta. Hideg volt benn a fogadóban, odakünn szél kerekedett. Az asszony beszólított egy lányt, aki felvezetett az

in

emeletre, s megmutatta a szobát. Két ágy állt benne, egy mosdó, egy ruhaszekrény, s a falon egy nagy, bekeretezett rézmetszet függött, amely Nuestra Senora de Roncevalles-t ábrázolta. A szél meg-megrázta a zsalugátéereket. A szoba északra nézett. Megmosakodtunk, szvettert húztunk, s lementünk az étterembe. Kőpadlója volt, alacsony mennyezete, a falakon tölgyfa burkolat. A zsalugátéerek mind csukva voltak, s a helyiségben mégis olyan hideg volt, hogy látni lehetett az ember leheletét.

– Uramisten – mondta Bili. – Holnap ne legyen ilyen hideg! Én ilyen időben nem megyek be a vízbe.

Az étterem egyik messzi sarkában egy pianínó állt a faasztalok mögött, Bili eléje ült, és játszani kezdett.

– Talán felmelegít – mondta.

Kimentem, megkerestem a vendéglősnét, s megkérdeztem, mibe kerül a szoba és az ellátás. Köténye alá dugta kezét s elnézett.

– Tizenkét pezeta.

– Pamplonában sem fizettünk többet – mondtam.

Nem felelt, épp csak levette a pápaszemét, s megtörölgette kötényével.

– Sok – mondtam. – Nagy szállodában sem kérnek el többet.

– Fürdőszobánk is van – mondta az asszony.

– Olcsóbb szobája nincs?

– Nyáron nincs. Most van a főidény.

Mi voltunk a fogadó egyedüli vendégei. Hát nem baj, gondoltam, hisz csak néhány napról van szó.

– Borral együtt tizenkét pezeta?

– Persze – mondta az asszony.

– Jól van, rendben van – mondtam.

Visszamentem Bilihez. Felém lehelt, hogy bebizonyítsa, hogy milyen hideg van, és tovább zongorázott. Leültem az egyik asztalhoz, s a falon lógó képeket nézegettem. Az egyik döglött nyulakat

112

ábrázolt, a másik döglött fácánokat, a harmadik döglött vadkacsákat. A képek sötétek voltak és füstösek. A pohárszék tele volt likőrös üvegekkel. Végignézttem a sort. Bili még mindig zongorázott.

– Mit szólnál egy forró rumpuncshoz? – kérdezte. – Ez a zongora nem ad tartós meleget.

Kimentem, s elmagyaráztam az asszonynak, hogy mi egy rumpuncs, és hogy kell elkészíteni. Néhány perc múlva a lány egy gőzölgő kőkorsót hozott be a helyiségbe. Bili felállt a pianínó mellől, megittuk a puncsot, s hallgattuk a szél zúgását.

– Nem sok rum van ebben.

A pohárszékhez mentem, elhoztam a rumosüveget, s egy jó fél pohárnyival töltöttem a korsóba.

– Öntevékeny kiszolgálás – mondta Bili. – Szükség törvényt bont.

A lány újra bejött, és vacsorához terített.

– Átkozott huzat van itt – mondta Bili.

A lány egy nagy tálban forró zöldséglevest hozott, s egy üveg bort. Utána sült pisztrángot kaptunk, majd valamilyen becsináltfélét és egy nagy tál erdei szamócát. A borért nem kellett külön fizetnünk, s a lány eleinte kissé félszeg volt, de aztán szorgalmasan hordta az üvegeket. Egyszer benézett a vénasszony is, s megszámlálta az üres üvegeket.

Vacsora után felmentünk a szobánkba, cigarettáztunk, aztán, lefeküdtünk, hogy felmelegítsük magunkat s olvastunk. Éjszaka egyszer felébredtem. Odakint füttyült a szél. Jó volt meleg ágyban feküdni.

12

Mikor reggel felébredtem, az ablakhoz mentem, kinéztem. Az idő kitisztult, a hegycsúcsokról eltűntek a felhők, lent az utcán az ablak alatt néhány szekér állt, mellettük egy öreg postakocsi, repedezett, hasadozott

fatetővel. Feltehetően még a

113

motoros buszjáratok előtti időkből maradt itt. Egy , kecske ugrott fel az egyik szekérrre, majd onnét a postakocsi tetejére. Fejét a lent maradt többi kecske felé szegte, s amikor barátságosan integettem neki, leugrott.

Bili még mindig aludt, tehát felöltöztem, a folyosón felhúztam a cipőmet és lementem. Még semmi mozgás nem hallatszott. Elhúztam a reteszt a kapuról, s kimentem az utcára. Hűvös volt odakint a hajnali világosságban, a nap még nem szárította fel a harmatot, amely a szél elállta után a kövezetre hullt. Szétnéztem a fogadó háta mögött álló pajtában, találtam is valamilyen csákányféjét, és lementem a folyóhoz, gilisztát ásni csaléteknek. A folyó tiszta vizű volt és sekély, de nem úgy festett, mintha sok pisztráng volna benne. A füves parton, ott, ahol nedves volt a föld, a csákányt belevertem a talajba, s kifordítottam néhány füves göröngyöt. Férgék mászkáltak alattuk. Rögtön eltűntek, amikor felemeltem a göröngyöket. Óvatosan továbbástam, csak úgy hemzsegték a csákány alatt. A nedves földből két cigarettadobozra való gilisztát szedtem ki, színültig megtöltöttem velük a dobozokat, fölējük egy kis földet szórtam. Körülöttem kecskék álltak és néztek.

Mire visszaértem a fogadóba, az asszony már a konyhában volt. Kávét kértem, s hogy csomagolja be az ebédünket. Bill is ébren volt, az ágy szélén üldögélt.

– Láttalak az ablakból – mondta. – Nem akartalak zavarni. Mi a fenét csináltál? Elástad a pénzedet?

– Lusta dög!

– A köz javára munkálkodtál? Isteni! Ezt minden reggel meg fogód ismételni, ugye?

– Gyerünk! – mondtam. – Kelj fel!

– Micsoda? Hogy keljek fel? Nem szoktam fel-kehii.

Visszamászott az ágyba, álláig húzta takaróját.

114

– Most győzz meg arról – mondta –, hogy fel kell kelnem.

Összeszedtem horgászholminkat, s beraktam a zsákba.

– Nem érdekellek? – kérdezte Bili.

– Én lemegyek – mondtam – s megreggelizek.

– Megreggelizel? – kérdezte Bili csodálkozva. – Azt mondtad, megreggelizel? Miért nem azzal kezdted? Szóval ezért zavarsz ki az ágyból, nem kajánságból? Megreggelizni? Isteni! Értelmesen kell beszélni az emberrel. Eriggy ki, gyújts még néhány gilisztát, addig én elkészülök.

– Eriggy a fenébe!

– Dolgozz a közért! -- Bili belelépett az alsónadrágjába. – Szánalommal és jókedvűen.

Kimentem a szobából a horgászszsákkal, a hálókkaal és a horgászbotokkal a hátamon.

– Hé, gyere vissza! Hátrafordultam.

– Mondom, mi lesz a szánalommal és jókedvvel?

A hüvelykujjammal felnyomta az orromat.

– Ez volna a jókedv?

A lépcsőn lemeriet hallottam, hogy Bili énekelni kezd. – Szánalom és jókedv!... Ha azt érzed, hogy... Ő, adj neki szánalmat, s adj neki jókedvet ! Ó, adj neki szánalmat!... Ha azt érzed, hogy ... Csak egy csipetnyi jókedvet! Csak egy csipetnyi szánalmat. – Addig nem is hagyta abba az éneklést, amíg le nem jött az étterembe. A Kettőnknek szól a harang dallamára énekelt. Egy egyhetes spanyol újságot olvastam.

– Miféle dolog ez a jókedv és szánalom?

– Mi? Nem tudod, mi a jókedv és szánalom?

– Nem tudom. Dalszöveg?

– Mindenki énekli. Egész New York meg van veszve vele. Mint annak idején a Fratelliniekkel.12

12 Világhírű bohócok

"5

A lány behozta a kávét, s a pirított vajjas kenyeret. Jobban mondva, pirítós kenyér volt, meg-vajazva.

– Kérdezd meg tőle, nincs-e dzsemjük? –j-mondta Bili. – Kérdezd jókedvűen és szánalommal!

- Nem kaphatnánk dzsemet? - kérdeztem a lánytól.
- Nem jó - mondta Bili. - Se jókedv, se szájalom nincs benne. Bár tudnék spanyolul.
A kávé jó volt, egy-egy nagy köcsöggel ittunk. A lány egy üvegtányéron málnadzsemet hozott.
- Köszönöm - mondtam.
- Rosszul beszélsz - mondta Bili. - Mondj neki valami jókedvűt és szánakozót. Mondj egy szójátékot Primo de Riveráról.¹³
- Megkérdezhetem tőle - ajánlottam -, hogy Marokkóban milyen dzsemet szolgáltak fel neki.
- Gyenge - mondta Bili. - Nagyon gyenge. Ezt nem teheted meg velem. Nincs benned igazi jókedv. Nincs benned szájalom. Mondj valami szájalmasat.
- Róbert Cohn.
- Nem rossz - mondta Bili. - Javulsz. Most közöld, hogy Cohn miért szájalmas! Jókedvűen közöld!
Jókora kortyot nyelt a kávéból.
- Eriggy már a pokolba! - mondtam! - Nagyon korán van még.
- Rossz! - mondta Bili. - S te írónak tartod magad? Közönséges újságíró vagy. Hazátlan, bitang újságíró. Jókedvűnek kellene lenned attól- a pillanattól kezdve, hogy felébredszen. Úgy kellene felébredned, hogy a szájalom nyálként csurogjon a szájadból.
- Beszélj csak - mondtam. - Hol szedted fel ezt a sok baromságot?
- Nem olvasol újságot? - kérdezte Bili. -
13 Spanyol fasiszta diktátor 116
Nem jársz emberek közé? Tudod, mi vagy te? Egy hontalan földönfutó. Miért nem élsz New Yorkban? Ha New Yorkban élnél, mindig tudnád, miről van szó. Mit csináljak veled? Keljek át minden évben az óceánon, hogy tájékoztassalak?
- Igyál még egy kis kávé! - mondtam.
- Helyes. A kávé jót tesz az embernek. A koffein tesz jót benne. Koffein, itt vagyunk! Koffein, nyeregbe segíti a férfit, és sárba a nőt. Tudod, mi a te bajod? Hontalan földönfutó vagy. A legrossz-szabb fajta. Nem mondták még neked? Aki elhagyja hazáját, annak írása egy fillért nem ér többé. Újságba sem szabad írnia.
Kiitta a kávéját.
- Hontalan bitang vagy. Elvesztetted a földet a talpad alól. Modoros lettél. Megméteyeztek az európai téveszmék. Tönkreiszod magad, érzékeid rabja lettél. Pofázol, ahelyett, hogy dolgoznál. Hazátlan bitang vagy, érted? Hitvány kávéháztöltelék.
-- Nem is lehet olyan rossz élet kávéházi tölteléknek lenni - mondtam. - S mit gondolsz, mikor dolgozom?
- Nem dolgozol - mondta Bili. - Van, aki azt tartja, hogy nők tartanak ki, mások, hogy impotens vagy.
- Nem vagyok impotens - mondtam. - Balesetem volt.
- Erről ne beszéljünk! - mondta Bili. - Ilyesmiről nem beszél az ember. Misztérium játékot kellene ebből írnod. Mint Henrik a kerékpárjáról.
Nagy tempóban indultunk neki, de hirtelen elhallgatott. Féltem, azt hiszi, hogy megbántott, amikor impotenciámra célzott. Újra el akartam indítani.
- Nem kerékpár volt - mondtam -, lóhátról zuhant le.
- Egy háromkerekű kerékpárról - mondta Bili. - A repülőgép is háromkerekű.
- De az nem pedállal jár.
117
- Nem, nem pedállal.
- Hagyjuk ezt! - mondta Bili.
- Jól van - mondtam. - Csak a háromkerekű kerékpár védelmében szólaltam fel.
- Különben ő sem rossz író - mondta Bili. - Te pedig aranyos vagy. Mondták már neked valaha, hogy aranyos vagy?
- Még nem mondták.
- Ide figyelj! - mondta Bili. - Remek gyerek vagy, s jobb szeretlek, mint bárkit a világon. Ezt persze nem közölhettem veled New Yorkban. Azt mondták volna rám, hogy buzeráns vagyok. Ezért tört ki a polgárháború is. Lincoln Ábrahám is buzeráns volt, Grant tábornok volt a szeretője. Jefferson is 'az volt. Lincoln fogadásból szabadította fel a rabszolgákat. A Dred

Scott esetet az Antisaloon Liga robbantotta ki. A nemi ösztön diadala. Az ezredes felesége és Judy O'Grady még a bőrük alatt is lesbiánusok. Elhallgatott.

– Folytassam?

– Láss neki! – mondtam.

– Nem tudok többet. Majd ebédnél folytatom.

– öreg Bili! – mondtam.

– Tökfej! – mondta.

Beraktuk az ebédet és két üveg bort a hátizsákba, s Bili a vállára vette. Én a horgászszákot vittem a kezemben, a hátamon a varsákat. Előbb az országúton meneteltünk, aztán átvágtunk egy réten, s egy ösvényre találtunk, mely a mezőkön át egy erdős hegyoldal felé tartott. Az ösvény homokos volt, és nagy, füves területek közé vezetett, a fűvet már kurtára legelték a birkák. A nyáj most fenn volt a hegyekben, hallani lehetett ko-lompolását.

Az ösvény egy folyóhoz ért, s egy pallón folytatódott, melyen egy ívben meghajlított fiatal fa szolgált korlátul. A folyómeder melletti tócsákban ebihalak nyüzsgöttek. Felkapaszkodtunk a meredek partra, majd tovább gyalogoltunk a hullám-

118

zó földek között. Ha az ember hátranézett, látni lehetett Burguete fehér házait és piros cseréptetőit meg a fehér országutat, egy teherautó haladt rajta lassan, s mögötte porfelhő.

A réteken túl egy újabb gyors vizű folyóhoz értünk. Homokos csapás vezetett a gázlójáig s azon túl be az erdőbe. Az ösvény maga, a gázlón túl, egy másik pallóhídon si-alte át a folyót, majd az országúiba torkollt. Bejutottunk az erdőbe.

Bükkfaerdő volt, nagyon öreg fákkal. Gyökereik kidudorodtak a földből, ágaik egymásba fonódtak. Az öreg bükkfák vastag törzsei között meneteltünk az úton, a napfény a lombozaton keresztül világos foltokban hullott a fűre. A fáknak nagyon vastag törzsük és -sűrű lombjuk volt. az erdő mégsem volt komor. Cserjés nem nőtt az erdőben, csak puha fű, nagyon zöld és friss és a hatalmas szürke fák olyan távol álltak egymástól, hogy az ember szinte parkban érezte magát.

– Ez aztán a táj! – mondta Bili.

Az út egy dombra kanyarodott, egy sűrűbb erdőbe jutottunk, az út tovább emelkedett. Néha leereszkedett, aztán megint meredeken nekiugrott. Egész idő alatt hallottuk a kolompszót. Végül is az út a dombtetőn kijutott az erdőből. Az erdő borította dombok közül, amelyeket Burguetéből láttunk, a legmagasabbra értünk fel. A fák között, egy kis tisztáson, a hegygerinc napos oldalán erdei szamóca nőtt.

Valamivel följebb kikerültünk az erdőből, az ösvény a gerinc alatt vezetett tovább. Szemben, a távolabbi dombokon már nem nőtt erdő, a lejtőkön nagy foltokban sárgállott a rekettye. Az út vége felé pedig megpillantottuk a meredek sziklapartot, szürke kőzetével és sötét facsoportjaival, melyek már az Irati medrét szegélyezték.

– Itt kell tovább mennünk a hegygerinc mentén – mondtam Bilinek – . át kell vágnunk azokon a hegyeken, át az erdőkön s onnét le az Irati völgyébe!

119

– Pokoli egy kirándulás – mondta Bili.– Túl messze van, hogysen az ember egy nap alatt kényelmesen odaérjen, horgásszon és estére hazakerüljön.

– Kényelmesen? – mondtam. – Fején találsz a szöveget. Vágtatnunk kell, mint egy lónak, hogy egyáltalán jusson valami időnk a horgászásra.

A táj nagyon szép volt. de jócskán elfáradtunk, mire végül is lejutottunk a meredeken lejtő útra, amely az erdős hegyhátról levezetett a Rio de la Fabrica völgyébe.

Az út az erdő árnyékából a tűző napra futott ki. A folyó völgye előttünk feküdt. A folyón túl egy meredek domb emelkedett, lejtőjén egy hajdinatábla zöldellt. Egy fehér ház tekintett le ránk néhány fa árnyékos lombja alól. Nagyon meleg volt, leültünk a folyó zsilipje mellett egy fa árnyékában.

Bili a fához támasztotta a hátizsákot. Feltekertük a zsinórokat a botokra, rátettük a horgokat s az úszókat. Felkészültünk a horgászáshoz.

– Biztos, hogy ebben az izében van pisztráng? – kérdezte Bili.

- Tele van pisztráanggal.
- Én léggel fogok horgászni. Van McGintys-ed?
- Van egynéhány.
- Te villogtatóval horgászol?
- Igen - mondtam. - Itt maradok a zsilip mellett.
- Jó. Én majd legyekkel próbálkozom. - Egy legyet húzott a horogra. - Merre menjek? Le vagy föl?
- Lejjebb jobb, azt hiszem. De azért itt fönn is jócskán vannak. Bili lefelé indult.
- Vidd magaddal a gilisztás dobozt.
- Nem kell. Ha nem veszik a legyet, majd pe-regtetem a zsinórt.

120

Lement a partra, s a vizet figyelte.
- Ide figyelj! - kiáltotta a zsilip dörgésében. - Be kéne hűteni a bort. Az út mentén van egy kis forrás.
- Rendben van - kiáltottam. Bili búcsút intett, és elindult lefelé, a folyó mentén. Kiszedtem a hátizsákból a két borosüveget, s felvittem őket a csobogóhoz, ahol friss forrásvíz csurgott egy vascsőből. A víz egy mélyedésbe gyűlt össze, amely fedéllel volt letakarva, ezt felemeltem, s miután erősen benyomtam a dugót az üvegekbe, beállítottam őket a vízbe. A víz olyan hideg volt, hogy a kezem meg a csuklóm meggémberedett. Visszatettem a fedőt a helyére. Ha minden jól megy, gondoltam, nem fogják ellopni a borunkat.

A horgászbotom egy fának volt támasztva, felvettem, zsebre tettem a gilisztás dobozt, a varsát a vállamra vettem, s visszamentem a zsiliphez. Fát úsztattak a folyón, nyilván ezért volt szükségük a duzzasztógátra. A zsilip most le volt zárva, leültem az egyik négyszögletes cölöpére, figyeltem a víz simán futó szalagját. Néhány lépéssel arrébb kezdődött a vízesés. A zsilipen innen a víz fehér volt és mély. Mialatt felerősítettem a csalétket a horogra, a fehér vízből egy pisztráng kiugrott a zuhatagba, s az ár elsodorta. Még el sem készültem a horoggal, amikor máris egy újabb pisztráng vetette le magát a vízesésbe, ugyanolyan karcsú szép ívben, mint az első, s a következő pillanatban már el is tűnt a zuhatag dörgő vizében. Egy jókora ólmot akasztottam a zsinogra, aztán kivettem a horgot a fehér vízbe, közvetlenül a zsilip cölöpéinek szomszédságába.

Észre se vettem, amikor az első bekapta a horgot. Csak akkor éreztem meg, hogy rajta van, amikor húzni, kezdtem a zsinórt. Úgy küzdött, hogy majdnem kétrét hajlította a botot, kirántottam a zuhatag tövében forrongó vízből, s egy lendülettel felcsaptam a zsilipre. Szép nagy pisztráng

121

volt. A gerendához vágtam a fejét, egyet vonaglott, majd kimúlt, s én beletettem a tarisznyába.

Mialatt az elsővel dolgoztam, még négy-öt pisztráng vetette belé magát a vízesésbe. S mikor újra kivettem a horgot, a második pisztráng rögtön bekapta. Ugyanúgy húztam partra, mint az elsőt. Csakhamar hatra szaporodott a számuk. Nagyjából egyforma nagyok voltak. Egymás mellé fektettem őket, fej fej mellé, nézegettem a zsákmányt. Szép színük volt, a húruk dermedt kemény a hideg víztől. Minthogy forrón süttött a nap, felvágtam a hasukat, kizsigereltem őket, kivágtam a kopoltyúikat. a hulladékot bedobtam a folyóba. Aztán megmostam őket, a zsilip melletti csendes sima vízben, aztán valamennyit frissen szedett páfrány közé ágyazva, becsomagoltam a tarisznyába, hármat egy réteg páfrányra, rá egy újabb réteg páfrányt, arra megint három halat, s az egészre újra egy réteg páfrányt. Jól festettek a zöld levelek között, a tarisznya degeszig volt, egy fa árnyékába állítottam.

Nagyon meleg volt a zsilipen, a gilisztás dobozomat is az árnyékba vittem a tarisznya mellé, aztán egy könyvet szedtem elő a csomagból, s letelepedtem egy fa alá. Gondoltam, olvasok, amíg Bili vissza nem jön.

Dél múlt, kevés volt az árnyék. Két összenőtt fa törzsének támasztva a hátamat olvastam. A. E. W. Masonnek valamelyik könyve volt, remek történet egy emberről, aki megfagyott az Alpeseekben, beleesett egy gleccserszakadékba, nyoma veszett, s a menyasszonya huszonnégy évig várt rá, amíg holtteste előkerült a morénából, s a menyasszony szeretője is hűségesen várt. hogy előkerüljön, s még egyre várták, amikor Bili előkerült.

- Fogtál? - kérdezte. Egy kézben fogta össze horgászbotját,

tarisznyáját, hálóit, s izzadt. A vízesés úgy dörgött, hogy nem hallottam meg a lépteit.

– Hatot. Te hányat fogtál?

122

Leült, kibontotta tarisznyáját, egy nagy pisztrángot tett le a fűbe. Aztán még hármat szedett elő, egyik nagyobb volt, mint a másik, s 9 fa árnyékában egymás mellett kitergette őket. Izzadt arca ragyogott a boldogságtól.

– A tieid milyenek?

– Kisebbek.

– Mutasd!

– Már el vannak csomagolva.

– Mekkora?

– Akkorák, mint ezek közül a legkisebb.

– Nem ugratsz?

– Bár ugrathatnának.

– Mind gilisztával fogtad?

– Gilisztával.

– Lusta disznó.

Bili visszarakta a pisztrángokat, s a tarisznyát ide-oda lóbálva, elindult a folyó felé. Csípőtől lefelé csuromvizes volt, látnivaló volt, hogy belegázolt a folyóba.

Felmentem a forráshoz, s kivettem a vízből a két üveg bort. Jéghidegek voltak, gyöngyözött róluk a víz. Újságpapírt terítettem a földre, kiraktam az ebédünket, kibontottam az egyik üveget, a fának támasztottam. Bili kezeit szárítgatva, vissz-szajött egy nagy csomó frissen szedett páfránnyal.

– Lássuk azt a bort! – mondta. Kihúzta a dugót, szájához emelte az üveget, ivott. – A min-denit! Belefájdul az ember szeme.

– Add ide!

A bor jéghideg volt, és kissé rozsdázú.

– Nem rossz bor – mondta Bili.

– Használt neki a hideg – mondtam. Kibontottuk a kis élelmiszeres csomagokat.

– Csirke!

– Kemény tojás!

– Van só?

– Előbb a tojást! – mondta Bili. – Aztán a csirkét. Bryan sem csinálná másképp.

123

– Meghalt – mondtam. – Benne volt tegnap az újságban.

– Komolyan mondod?

– Komolyan.

Bili letette a tojást, amelyet már hámozni kezdett.

– Uraim – mondta és kibontott egy csirkecombot az újságpapírból. – Bryan kedvéért megváltoztatom a sorrendet, a nagy demokrata iránt érzett nagybecsülésem jeléül. Előbb esszük meg a csirkét, aztán a tojást.

– Mikor teremtette Isten a csirkét?

– Ki tudná azt megmondani? – kiáltotta Bili, a csirkecombot szopogatva.

– Ne firtassuk! Földi életünk rövidre szabott. Élvezzük, rendületlen hittel és ki nem fogyó hálával.

– 'Egyél egy tojást!

Bili egyik kezében a csirkecombal, másikban a borosüveggel hadonászni kezdett.

– Élvezzük Isten adományait! Élvezzük szárnyas teremtményeit! Élvezzük a szőlőtőke gyümölcsét. Akarsz élvezni, testvér?

→ Csak utánad, testvér!

Bili nagyot húzott az üvegből.

– Élvezz, testvér! – mondta, felém nyújtva a borosüveget. – Ne kételkedjünk, testvér! Ne szennyezzük be tisztátalan kezünkkel a tyúkól szent titkait! Fogadjuk hívó lélekkel és egyszerűen azt, ami megadatik nekünk, és hirdessük – csatlakozz ahhoz, amit mondók! – és hirdessük . . . Mit is hirdessünk, testvér? – Felém bökött a csirkecombal, aztán folytatta. – Hallgass ide! Hirdessük . . . s én a magam részéről büszkén

vállalom, és szeretném, testvér, ha térdre esve mondanád utánam, mert itt, a szabad természet ölében nincs okunk szégyenkezni, hogy térdre esünk, mert emlékezz vissza, az erdő volt Isten első szentélye, essünk hát térdre, és mondd utánam: „Ne vegyen ebből, nagysád!...” szabadon Mencken után.

124

– Fogd – mondtam. – Ebből is élvezz, egy keveset!

Kibontottuk a másik üveget. – Mi van veled? – kérdeztem. – Nem szereted Bryant? , – Rajongtam Bryanért – mondta Bili. – Olyanok voltunk egymáshoz, mint a testvérek.

– Hol ismerkedtél meg velem?

– Ő és Mencken és én, mindhárman együtt jártunk a Holy Crossba.

– Frankié Fritsch is odajárt.

– Hazugság. Frankié Fritsch Fordhamben végzett.

– Nos – mondtam – én meg Manning püspökkel végeztem a Loyolában.

– Hazugság – mondta Bill. – Manning püspökkel én végeztem a Loyolában.

– Megkergültél? – kérdeztem. . – A bortól?

– M! egyébtől?

– A nedvesség az oka – mondta Bili. – Miért nem tüntetik el innét ezt a ronda nedvességet?

– Igyál még egy kortyot!

– Több borunk nincs?

– Csak ez a két üveg.

– Tudod, mi vagy te? – kérdezte Bili, gyöngéd pillantást vetve az üvegre.

– Nem tudom – mondtam.

– Az Antá-Saloon Liga bérence vagy.

– Én Wayne B. Wheelerrel végeztem a Nqtre-Dame-ban.

– Hazugság – mondta Bili. – Én végeztem Wayne B. Wheelerrel az Austin Business Kollégiumban. Osztályelső volt.

– Vond vissza az Anti-Saloont – mondtam.

– Igazad van, öreg cimborá – mondta Bili. – Visszavonom a Saloont, s magammal viszem.

– Mégiscsak meg vagy kergülve – mondtam.

– A bortól?

– A bortól.

– Lehet – mondta Bili.

125

– Aludjunk egyet?

– Aludjunk! * Elnyúltunk a földön, fejünk az árnyékban, és felnéztünk a fák lombjába.

– Alszol?

– Nem – mondta Bili. – Elmélkedem. Lehunytam a szemem. Jólesett a földön feküdni.

– Mondd csak – kezdte Bili –, mi ez a Brett dolog?

– Mit akarsz tudni?

– Szerelmes voltál belé?

– Természetesen.

– Meddig?

– Hol voltam, hol nem voltam. Sokáig tartott.

– A fenét! – mondta Bili. – Sajnálom, öregem.

– Ne sajnálj I – mondtam. – Már füttyülök az egészre.

•
– Biztos?

– Biztos. De azért jobb szeretném, ha nem beszélénk róla.

– Nem haragszol, hogy megkérdeztem?

– Haragszik a hóhér!

– Akkor alszom egyet – mondta Bili, és újságot terített az arcára.

– Ide figyelj. Jaké! – mondta egy idő múlva. – Te tényleg katolikus vagy?

*

– Közigazgatási értelemben.

– Hogy érted ezt?
– Nem tudom.
– Rendben van, akkor most alszom – mondta Bili. – Ne beszélj már annyit, nem tudok aludni.

Én is elaludtam. Amikor felébredtem, Bili már a hátizsákot csomagolta. Késő délután volt, a fák árnyékai megnyúltak, már ráfutottak a zsilipre. Hátam merev volt a fekvéstől.

– Mit művelsz? Csak nem akarsz felkelni? – kérdezte Bili. – Miért nem töltöd itt az éjszakát?

126

Nyújtózkodtam, kidörzsöltem az álmat a szememből.

– Remeket álmodtam – mondta Bili. – Nem tudom, hogy mit, de isteni álom volt.

– Én nem álmodtam, azt hiszem.

– Miért nem álmodsz? – mondta Bili. – A nagy amerikai üzletemberek mind álmodoztak. Vedd Fordot! Vedd Coolidge elnököt! Vedd Rockefellerert! Vedd Jó Davidsont!

Szétszedtem a horgászböteket, az enyémet és Biliét, betettem őket a dobozba. A dobozokat beraktam a szerszámos zsákba. Bili időközben elkészült a hátizsákkal, az egyik tarisznyát is beleraktuk, a másikat én vettem a vállamra.

– Minden megvan? – kérdezte Bili.

– Még a giliszták!

'– A gilisztáid! Add ide!

A hátizsák már a vállán volt, az egyik külső zsebébe tettem a dobozt. – Most már minden együtt van? Szétnéztem a fák alatt, a fűben.

– Együtt.

Nekivágtunk az erdőbe vezető útnak. Jókora út volt Burguetéig, s már besötétedett, amikor a földeken keresztül lejutottunk az országútra, majd az országútról a városivilágított ablakai alatt haza a szállodába.

Öt napot töltöttünk Burguetében. Jókat horgásztunk. Az éjszakák hidegek voltak, a nappalok forrók, de a legrekkenőbb hőségben is mindig volt egy kis szellő. Olyan meleg volt, hogy jólesett belegázolni a hideg folyóba, s ha az ember kijött a vízből, s leült a partra, hamar megszáradt. Találtunk egy másik folyót is egy mély öböllel, amelyben naponként megfürödtünk, úszni is lehetett benne. Esténként hármásban bridzseztünk egy Harris nevezetű angollal, aki Saint Jean Pied de Port-ból jött ide horgászni, ő is a fogadóban lakott. Kellemes ember volt, kétszer elkísért bennünket az Iratihoz. Cohnról nem hallottunk semmit, sem Éretről.

13

Egy nap, amikor reggelizni mentem, az angol már az asztalnál ült. Pápaszemmel az orrán, újságot olvasott. Rám nézett, elmosolyodott.

– Jó reggelt! – mondta. – Levele van. A postáról jövök, s odaadták nekem.

A levél az asztalon volt, a kávéscsészémhez támasztva. Harris tovább olvasta az újságot. Felbontottam a levelet. Pamplonából küldték utánam. Vasárnapról volt kelteztve, San Sebastianból.

\

Kedves Jaké,

pénteken érkeztünk ide. Brett rosszul lett a vonaton, három napra idehoztam, hogy itt néhány régi barátunk társaságában kipihenje magát. Kedden érkezünk Pamplonába, a Montoya Hotelba, nem tudom, hány órákor. Küldj néhány sort a busszal, s írd meg, hol találkozhatnánk veletek szerdán. Sokszor üdvözlünk, sajnáljuk, hogy késtünk, de Brett tényleg formán kívül volt, s keddre már rendbe kerül, alapjában véve már ki is heverte a dolgot'. Jól ismerem, s vigyázok rá, amenny-nyire tudok, de nem könnyű. Szeretettel ölelem a fiúkat, Michael.

– Milyen nap van ma? – kérdeztem Harris-tól.

– Azt hiszem, szerda. Igen, szerda. Milyen jó dolog itt fönt a hegyekben, hogy az ember nem számolja a napokat.

– Az – mondtam. – Már majd egy hete itt vagyunk.

– Csak nem akarnak már elmenni?

– De igen, sajnós. A délutáni busszal.

– Kár – mondta az angol. – Azt reméltem, hogy még egyszer

lemegyünk hármásban az Ira-tihoz.

128

-. El kell mennünk Pamplonába. Ismerőseink érkeznek.

- Nincs szerencsém - mondta Harris. - Milyen jól megvoltunk itt, Burguetében.

- Jöjjön velünk Pamplonába! Esténként brid-zsezhetnénk, s megnézhetné a fiestát is.

- Nem rossz ötlet - mondta Harris. - Mindenesetre köszönöm a meghívást. De azt hiszem, itt maradok. Már nincs sok időm.

- Nem akarja elszalasztani a pisztrángjait?

- Bevallom, nem - mondta Harris. - Óriási példányokat láttam az Iratiban.

- Én sem szívesen hagyom itt őket.

- Nos - mondta Harris -, maradjanak még egy napig. Embereljék meg magukat!

- Sajnos, be kell mennünk a városba - mondtam.

- Kár! - mondta Harris.

Reggeli után kiültünk Bill-lel napozni a fogadó előtti padra, meghánytuk-vetettük a dolgot. Egy lány jött felénk a városból vezető úton.

Megállt előttünk, egy -sürgönyt vett elő a szoknyáját verdeső bőrtáskából.

- Pára ustedese? Megnéztem: „Barnes, Burguete.”

- Igen, nekünk szól.

Egy könyvet vett ki a táskájából, aláírtam, két rézpénzt adtam a lánynak. A sürgöny spanyolul volt megszóvegezve.

---Vengo Jueves Cohn.13

Átnyújtottam Bilinek.

- A Cohn szót nem értem - mondta.

• Rohadt egy sürgöny - mondtam. - Ugyan- • annyi pénzért tíz szót is írhatott volna. „Csütörtökön érkezem.” Nem sokat tudunk meg belőle.

- Amennyit Cohn tudatni akart - mondta Bili.

14 Maguknak jött?

15 Csütörtökön jövök, Cohn

129

- Mindenesetre visszamegyünk - mondtam.

- Nincs értelme, hogy kihozzuk ide Érettet és Mike-ot egy nappal a fiesta előtt. Sürgönyözzünk Cohnnak?

- Sürgönyözzünk! - mondta Bili. - Ne legyünk kicsinyesek!

Elmentünk a postára, kértünk egy távirati űrlapot.

- Mit sürgönyözzünk? - kérdezte Bili.

- „Este érkezünk.” Ennyi elég.

Kifizettük a sürgönyt, s visszamentünk a fogadóba. Harris ott volt, s erre mindhárman felmentünk Roncevalles-ba. Megnéztük a kolostort.

- Figyelemre méltó hely - mondta Harris, amikor kijöttünk.

- Bár őszintén szólva, nem rajongok ezekért a helyekért.

- Én sem - mondta Bili.

- Figyelemre méltó hely - ismételte Harris.

- örülök, hogy láttam. El voltam határozva, hogy naponta megnézem.

- De horgászni csak jobb? - kérdezte Bili. Megkedvelte Harrist.

- Jobb - mondta ez.

A kolostor'öreg kápolnája előtt álltunk.

- Nem kocsma az odaát? - kérdezte Harris.

- Vagy rosszul látok?

- Én is kocsmának nézem - mondta Bili.

- Olyan, mintha az volna - mondtam.

- Uraim - mondta Harris -, ne fesszük meg magunkat attól az élvezettől, hogy használatba vegyük.

Bilitől tanulta- a szót.

Megittunk személyenként egy-egy üveg bort. Harris nem engedte meg, hogy fizessünk.

Elég jól beszélt spanyolul, s a kocsmáros nem fogadta el a pénzünket.

- Nem is tudják, fiúk - mondta Harris -, milyen öröm volt számomra, hogy magukkal lehettem.

– Remekül telt az idő, Harris.

130

Harris egy kicsit el volt ázva.

– Uraim – mondta –, nem tudják, milyen élvezet volt számomra. A háború óta nem sok örömöm volt.

– Fogunk mi még együtt horgászni, ezt ne felejtse el, Harris!

– Fogunk hát. Elsőrangú időtöltés volt, uraim.

– Iszunk még egy üveggel?

– Elsőrangú ötlet – mondta Harris.

– De most én fizetek – mondta Bili. – Másképp nem iszunk.

– Ha megengedik, uraim, ezt is én fizetném. Rendkívül boldog lennék.

– Most én szeretnék boldog lenni – mondta Bili.

A kocsmáros behozta a negyedik üveget. Töltöttünk, Harris felemelte a poharát.

– Uraim – mondta –, ne restelljük élvezeteinket!

Bill a hátára vert.

– Jó öreg Harris!

– A nevem – mondta Harris – nem»^Harris, hanem Wilson-Harris. Egybe írva. Kötőjellel, természetesen.

– Jó öreg Wilson-Harris – mondta Bili. – Azért hívjuk Harrisnak, mert szeretjük.

– Barnes – mondta Harris –, ön nem tudja, milyen rendkívüli élvezet ez számomra.

– Élvezzen még egy pohárral! – mondtam.

– Nem tudhatja, Barnes, nem tudja elképzelni. Szavamra; Barnes, nem tudja.

– Hajtsa fel, Harris.

Harrist kétoldalt közrefogva mentünk haza Ron-cevalles-ból. A vendéglőben megebédeltünk, aztán Harris kikísért bennünket a buszhoz. Átadta névjegyét is londoni magán-, klub- és üzleti címével, s amikor felszálltunk a buszra, mindegyikünknek még egy-egy borítékot nyomott a kezébe. Kinyitottam az enyémet, egy tucat légy volt benne.

131

Harris maga fogta őket. Minden legyet maga fogott.

– Kérem, Harris... – kezdtem.

– Egy szót se! – mondta, miközben lekászálódott a buszról. – Nem elsőrangú legyek. De arra gondoltam, ha egyszer majd felhasználják őket, eszközbe fogják juttatni, hogy milyen jól éreztük magunkat együtt.

A busz megindult. Harris a postaépület előtt állt, integetett. Amikor a kocszi gyorsított, megfordult és visszaballagott a fogadóba.

– Kedves fiú! – mondta Bili.

– Azt hiszem, csakugyan jól érezte magát velünk.

– Azt lefogadhatod nálam – mondtam.

– Kár, hogy nem jött el Pamplonába!

– Horgászni akar.

– Azt akar. Egyébként sem lehet tudni, hogy az angolok hogy fértek volna meg egymással.

– Sehogy – mondtam.

Késő délután érkeztünk Pamplonába, a busz a Montaya-hotel előtt állt meg. Kint a téren villanyhuzalokat szereltek fel a fiesta tiszteletére. Néhány gyerek csődült össze, amikor megállt a busz, s a vámhivatalnok mindenkit leszállított a kocsiról, s a járdán mindenkivel kinyitotta a batyuját. Bementünk a szállodába, s a lépcsőn talákoztunk Montoyával. Kezet fogott, ránk mosolygott a maga félszeg módján.

– Megjöttek a barátai – mondta.

– Campell úr?

– Igen. Cohn úr, Campell úr és Lady Ashley. Ravaszul rám mosolygott, mintha még tartogatna számomra valamilyen hírt.

– Mikor érkeztek?

– Tegnap. Az önök szobáját természetesen fenntartottam.

– Kitűnő – mondtam. – Campell úrnak is térre nyíló szobát adott?

132

– Hogyne – mondta Montoya. – Azokat a szobákat, amelyeket megtekintettek.

- Hol vannak most a barátaink?
- Azt hiszem, a pelota-pályára mentek.
- Mit hallani a bikákról?

Montoya elmosolyodott. – JXía este – mondta. – Ma este hét órakor hozzák be a Villar-bikákat, holnap a miurasiakat. Mind megnézik?

– Hogyne – mondtam. – A barátaim még nem láttak desencajonadát.¹⁶

Montoya a vállamra tette kezét.

– Hát akkor ott látjuk egymást.

Újra rám mosolygott. Mindig mosolygott, mintha a bikaviadal a kettőnk külön titka volna, mély, bár némiképp botrányos titok, melyről csak mi ketten tudunk. Úgy mosolygott, mintha valamilyen sikamlós titokról volna szó, kívülálló számára érthetetlen titokról, amelyet csak ketten értünk meg. Olyan titokról, amelybe kár volna idegeneket beavatni, mert úgysem ' méltányolnák.

• A barátja is aficionado? – Montoya rámosolygott Bilire.

– Az – mondtam. – Egyenesen azért jött New Yorkból, hogy megnézzék a San Ferminesst.

– Valóban? – kételkedett Montoya udvariasan. – De nyilván nem olyan aficionado, mint ön.

Félszeg mozdulattal újra a vállamra tette kezét.

– Dehogynem -- mondtam. – Igazi aficionado.

– De nem olyan aficionado, mint ön? Aficion szenvedélyt jelent.

Aficionadónak azt

nevezik, aki szenvedélyesen érdeklődik a bikaviadatok iránt. A jó torerók tehát, azok, akik szenvedélyesen szerették a mesterségüket, mind Montoyánál szálltak meg. Akik pusztán a kereset kedvéért tanulták ki a szakmát, azok talán egyszer megszálltak nála, de többször nem jöttek vissza,

16 Elővezetést

133

Az „igaziak” minden évben visszatértek hozzá. Montoya a szobájában őrizte fényképeiket, amelyek mind Juanito Montoyának, vagy a nővérének voltak dedikálva. Azoknak a fényképei, akikben Montoya különösen megbízott, be voltak keretezve. A többiekét, akikből hiányzott az aficion, íróasztala fiókjában tartotta. Gyakran a leghí-zelgőbb ajánlásokkal voltak ellátva, de Montoya semmire sem becsülte őket. Egy nap mind kivette az íróasztalából, s az egész köteget a papírkosárba hajította. Látni sem akarta őket.

Gyakran beszélgettünk vele bikákról és tore-rókról. Már több éve a Montoyában szálltam meg. Sohasem beszélünk egymással hosszabb ideig, beértük annak a megállapításával, hogy a másik mit érez és gondol. Néha messzi földről érkeztek ide emberek, de mielőtt elutaztak volna Pamplonából, okvetlenül megkeresték Montoyát, és néhány percig elbeszélgettek vele a bikákról. Ezek voltak az aficionadók. Akkor is kaptak szobát a Montoyában, ha a szálloda már tönkbe volt. Montoya némelyiket bemutatva nekem. Kezdetben mindig nagyon udvariasak voltak, mulattatta őket, hogy állítólag amerikai vagyok. Nem fért meg a fejükben, hogy amerikai is lehet aficionado. Vagy színleli, gondolták, vagy az izgalommal téveszti össze az aficiót, de érteni nem érthet hozzá. Sem keresztkérdésekkel, sem szakkifejezésekkel nem lehet kihozni az emberből, hogy van-e benne aficion, legfőljebb valamilyen szellemi vizsgálat során, óvatosan tartózkodó kérdésekkel, melyek látszólag mindig a felszínen maradnak; de amikor látták, hogy megállóm a próbát, ugyanazzal a félszeg mosollyal tették a kezüket a vállamra, mint Montoya. „Búen hombre”¹⁷ mondták. A kezüket mindig a vállamra tették ilyenkor, mintha az uj-jaikkal akarnák kitapintani, hogy nem tévednek-e.

17 Derék ember

134

Montoya mindent megbocsátott azoknak a tore-róknak, akikben volt aficion, idegösszeroppanást, pánikot, helytelen, érthetetlen viselkedést, mindennemű hibát elnézett nekik. Elnézte nekem a barátaimat is. Sohasem tette szavá, de olyasféle, kissé szégyenletes dolognak tartotta a társaságukat, mint azt, amikor a bikák felszakítják a lovak hasát.

Bili rögtön felment a szobájába, amikor megérkeztünk. Mosakodott, átöltözött.

– Spanyol nyelvleckét vettél? – kérdezte.

- A bikákról beszélt - mondtam. - Ma este érkeznek.
- Keressük meg a bandát, s menjünk le!
- Rendben van - mondtam. - Valószínűleg a kávéházban lesznek.
- Megvetted a- jegyeket?
- Megvettem - mondtam. - Mindegyik kirakodáshoz.
- Az mi? - A pofacsontja fölött felhúzta a bőrt,
megállapítani, hogy az állán nem maradt-e borotválatlari rész.
- Érdekes ügy - mondtam. - A bikákat egyenként kiengedik
a ketreceikből; az arénában ökrök fogadják őket, s megakadályozzák,
hogy egymásnak menjenek, a bikák pedig nekik róna-tanak, az ökrök meg
kqrbeszaladgálnak, mint az aggszüek, amíg a bikák le nem csillapodnak.
- És felöklelik az ökröket?
- Természetesen. Megesik, hogy egyenesen nekik mennek, és megölik
őket.

- És az ökrök túrik?
- Mit tehetnek? Barátkozni próbálnak velük.
- S erre miért van szükség?
- Hogy lecsillapítsák a bikákat, s elejét vegyék, hogy a
szarvukat beletörjék a falba, vagy felökleljék egymást.
- Jó dolog lehet ökörnek lenni. Lementünk a lépcsőn, ki a
szállodából, s a térén
átvágva, a Café Iruna felé tartottunk. Két, elha-

135

gyottnak látszó jegyárúsító bódé állt a térén. „Sol, Sol y sombra” és
„Sombra”18 feliratú ablakaik csukva voltak. Csak közvetlenül a fiesta előtt
nyitják meg őket.

A tér túloldalán a kávéház fehér kosárszékeit és asztalait ezúttal az
árkádokon túl, egészen a járda széléig rakták ki. Néztem, Brett és Miké itt van-
e már. Itt voltak. Brett, Mike és Robert Cohn. Brett fején egy baszk sapka.
Mike-on is. Cohn hajadonfőtt ült, pápaszemmel az orrán. Brett meglátott
bennünket, integetett. A szeme sarka apró ráncokba húzódott, amikor melléjük
értünk.

- Hello, fiúk! - kiáltotta.

Jókedvű volt. Miké bensőséges érzelmeket is ki tudott fejezni
kézszorításával. Cohn azért fogott kezét velünk, mert* visszaérkeztünk
Burguetéből.

- Hol a fenében voltatok? - kérdeztem.

- Én hoztam el őket - mondta Cohn.

- Kutya gumit - mondta Brett. - Korábban jöttünk volna meg, ha nem
jön el értünk.

- Sohasem értek volna ide.

- Kutya gumit! Milyen barnák a fiúk! Nézd meg Bilit!

- Hogy sikerült a horgászás? - kérdezte Miké. - Szívesen elmentünk
volna mi is.

- Jó volt. Kár, hogy nem jöttetek.

- Én lementem volna - mondta Cohn -, de azt gondoltam, előbb el kell
hoznom őket.

- Ma2a? Bennünket?

- Tényleg jól sikerült? - kérdezte Miké. - Sokat fogtatok?

- Volt nap, hogy személyenként egy tucatot. Égy angollal
is találkoztunk.

- Égy Harris nevezetűvel - mondta Bili. - Nem ismered
véletlenül, ő is megjárta a háborút?

- Szerencsés fickó - mondta Miké. - Nagy idők voltak. Hogy,
visszasírom e boldog napokat!

- Hülye vagy, Miké!

18 Nap és árnyék

136

- Maga is volt harctéren, Mike? - kérdezte Cohn.

- Lehet, hogy. voltam - mondta Miké.

- Kiváló katona volt - mondta Brett. - Beszélj el nekik, Miké, hogy
vágatott végig a lovad a Piccadillyn!

- Nincs kedvem - mondta Miké. - Már legalább négyszer elmondtam.

- Nekem még nem - mondta Cohn.

- Nem mondom el. Rossz fényt vet rám.
- Akkor beszélj a kitüntetéseidről!
- Nincs kedvem. Az is rossz fényt vet rám.
- Az meg miféle történet? - kérdeztem.
- Brett majd elmondja. Boldogan elmond minden történetet, amely rossz fényt vet rám.
- Halljuk, Brett! - mondtam.
- Mondjam?
- Majd inkább én - mondta Miké.
- Milyen kitüntetéseid vannak, Miké?
- Nincs kitüntetésem.
- Kell hogy legyen - mondtam.

• Felteszem, hogy van - -mondta Miké -, legalábbis azok, amelyeket mindenki megkapott. De nem hozattam el őket. Egyszer részt kellett vennem egy marha nagy fogadáson, amelyre a walesi herceg is bejelentette megjelenését, s a meghívón az állt, hogy a rendjelek viselése kötelező. Nekem nem volt egy sem, tehát bementem a szabóhoz, akire szemlátomást mély benyomást tett a meghívó, gondoltam, kössünk vele üzletet. „Lásson el néhány rendjellel!” - mondtam neki.

- „Miféle rendjelekkel, uram?” Azt mondtam neki: „Mindegy, hogy mifélékkel, de szerezzen be néhányat!” - „De milyen rendjelei vannak, uram?” - kérdezte. - „Honnét tudjam?” - mondtam. - „Azt hiszi talán, hogy nincs más dolgom, mint a rohadt újságokat olvasni? Adjon nekem egy jó marékkal! Válogassa ki maga őket!”

- így hát szerzett nekem néhányat, persze, gomblyukformában, kicsinyítve, s berakta őket egy do-

137

bozba, én meg zsebre tettem a dobozt, és szerencsésen ott "felejtettem. Elmentem a fogadásra, aznap volt, amikor Sir Henry Wilsont agyonlőtték, így hát a walesi herceg nem jött el, a király sem jött el, senki sem viselt rendjeleket, az egész társaság azzal szórakozott, hogy leszedte őket, s én ott álltam ..zsebemben a dobozzal. Elhallgatott és várta a hatást.

- Ez minden?

- Ez minden - mondta Miké. - Talán nem jól mondtam el?'

- Nem - mondta Brett. - De nem baj! Valamennyien neveltünk.

- Várjunk csak! - mondta Miké. - Még nem mondtam el a végét.

Istentelenül unalmas fogadás volt, nem lehetett kivárni a végét, tehát elmentem egy lokálba. Később, még az este folyamán, megtaláltam a dobozt a zsebemben. „Hát ez mi? - kérdeztem magamban. - Rendjelek? Rohadt katonai rendjelek?” Levagdaltam őket a szalagról ... tudjátok, hogy szalagra teszik őket? ... és valamennyit szétosztogattam. Mindegyik lány kapott egyet. Emlékbe. Nagyon tetszett nekik, nem tudom, mit gondoltak, hogy miféle pokolból szabadult fenevad lehettem a harctéren. Rendjeleket osztogat a lokálban! Veszett fickó!

- A végét is! - mondta Brett.

- Nem jó? - kérdezte Miké. Nevettünk;

- Csodálatos volt - folytatta Miké. - Becsületszavamra! Egy nap levelet kapok a szabómtól, kéri vissza a rendjeleket. A lakásomra is küldött valakit. Hónapokig levelezett velem. Ügy látszik. valaki nála hagyta a rendjeleit, hogy tisztítsa ki őket. Katonás, rendszerető ember volt, eget-földet megmozgatott, hogy visszaszerezze a rendjeleit. - Elhallgatott. - Balszerencsés szabó volt!

- Miért? - kérdezte Bili. - Ellenkezőleg, épp hogy szerencsés volt.

- Remek jó szabó volt - mondta Miké. -

1

138

Nem hiszem, hogy egyhamar viszontlátna. Évenként száz fontot fizettem neki, hogy nyugton' maradjon. Szörnyű csapás lehetett számára, hogy csődbe mentem. Közvetlenül a rendjelek után. Leveleink hangja kissé keserűvé vált utána.

- Hogy kerültél csődbe? - kérdezte Bili.

- Kétféleképp - mondta Miké. - Előbb fokozatosan, aztán váratlanul.

- S mi volt az oka?

- A barátaim - mondta Miké. -. Rengeteg barátom volt. Albarátok. Hitelezőim is voltak. Azt hiszem, több hitelezőm volt, mint

bárki másnak Angliában.

– Beszélj el a fiúknak a tárgyalást! – mondta Brett.

– Nem emlékszem rá – mondta Miké. – Azt hiszem, egy kissé el voltam ázva.

– Elázva! – kiáltotta Brett. – Tökrészeg voltál.

– Különös dolog történt velem a minap – mondta Miké. – Találkoztam a volt üzlettársammal. Meghívott egy pohár whiskyre.

– Beszélj el a fiúknak, mit tanácsolt a jogia-nácsosod! – mondta Brett.

– Nincs kedvem – mondta Miké. – A jogtanácsosom is tökrészeg volt. Sötét történet ez, hagyjuk! Megyünk a bikakirakodáshoz, vagy nem megyünk?

– Menjünk!

Odaintettük a pincért, fizettünk, s nekivágtunk a városnak. Én elől mentem Brett-tel, de Cohn mellénk szegődött, így hát hármásban mentünk tovább, elhaladtunk az Ayuntamiento 19 fellobogózott erkélye alatt, átvágtunk a piacon, majd végimentünk azon a meredek utcán, amely az Ar-go hídjához vezetett. Sok ember jött el a bikakirakodáshoz, mindenfelé kocsik, szekerek ereszkedtek le a dombokról, átjöttek a hídon, a kocsisok,

19 Városháza

139

a lovak feje s az ostorok magasan kiemelkedtek a gyalogjárók közül. A hídon átérve, elértük az utat, amely a karámok felé vezetett. Egy bodega előtt Jialadtunk el. ablakában egy táblával: „Jó bor. Literje 30 centimes.”

– Ide fogunk járni, ha leégünk – mondta Miké.

Egy asszony állt a bódé ajtajában, s megnézett bennünket, amikor elmentünk mellette. Aztán hátraszólt a házba, s három lány jelent meg az ablakban, s utánunk bámult. Brettet nézték.

A karámok bejáratában két ember szedte a jegyeket. Bementünk. Bent néhány fa között egy alacsony köépület állt. A karámok túlsó végén kőfal húzódott, mindegyik karámmal szemben egy-egy lőrészterű nyílással. A falhoz létrák voltak támasztva, és a nézők felmászta a létrán, s elhelyezkedtek a két karámot elválasztó kőfalon. A fák alatt fű nőtt, s a létra felé menet elhaladtunk a nagy, szürkére mázolt ketrecek mellett, amelyekben a bikákat ideszállították. Minden ketrecben egy-egy bika volt. Egy castíliai bikafarmról érkeztek vonaton, lapos teherkocsikon, az állomáson lerakták, s idehozták a ketrecek, s a ketrecekből itt fogják őket a karámokba engedni. Minden ketrecen fel volt tüntetve a bikatenyésztő cégére és neve. ,

Felkapaszzkodtunk a létrán, s helyet kerestünk magunknak a falon, ahonnét leláthatunk a karámokba. A falak fehérre voltak meszelve, a föld fel volt hintve szalmával, vályúk és vizes sajtárok álltak a falak mentén.

– Odanézzetek! – mondtam.

A folyó túlsó partjáról idelátzott a fennsíkon elterülő város. A város és az erődítmények falain mindenütt emberek álltak. Az erődítmények három vonala feketéllett az emberektől. A falak fölött a házak ablakaiban és mindenfelé fejek látszottak, a fennsík távoli végén pedig a gyerekek a fákat is megszállták.

140

– Ezek alighanem várnak valamire – mondta Brett.

– A bikákat akarják látni.

Miké és Bili a karám túlsó keresztfalán állt. Felénk integettek. Akik nálunk később jöttek, szoroson nekünk dőltek, a mögöttük érkezők nyomása alatt.

– Miért nem kezdik már? – kérdezte Cohn.

Az egyik ketrec elé ösvért fogtak, amely a ketrecet a karám bejáratához húzta. A ketrecet emelővasakkal igazították be a helyére. Emberek álltak a falon, arra várva, hogy kinyithassák a ketrecet. A karám túlsó végén egy kapu nyílt ki, s fejét himbálva, beesett horpaszokkal két sovány ökör ügetett be az udvarra. A túlsó végén álltak

, meg, fejjel a kapu felé, amelyen majd a bikákat beengedik.

– Nincs valami jó kedvük – mondta Brett.

A falon álló emberek hátrafeszltek, s felhúzták előbb a karám, s rögtön utána a ketrec ajtaját.

Mélyén előrehajoltam a falról, hogy belássak a ketrecbe. A ketrec sötét volt. Valaki egy vasrúddal döngette az oldalát. Bent mintha valami felrobbant volna. A bika a ketrec dészkaoldalait döf-ködde szarvával, s pokoli lármát

csapott. Előbb csak a fekete orrát láttam és a szarva árnyékát, a deszkafalak döngtek, aztán a bika hirtelen nekiindult, s bevágatott a karámba, majd megállt, s mellső lábaival a szalmát kapálva, fejét magasra vetve, kidagadó nyakizmokkal, egész testében reszketve felpillantott a falakon álló tömegre. A két ökör fejét lógatva a falhoz farolt, onnét figyelték a bikát.

A bika meglátta őket, és támadásra indult. A palánk mögött egy ember elordította magát, kalapjával csapkodta a gerendát, s a bika, mielőtt még elérte volna az ökröket, megfordult, egész testével megfeszülve, a palánk felé vágatott, amely mögött az ember állt, s jobb szarvának öt-

141

hat, villámgyorsan kutató döfésével megdöngette a gerendákat.

– Milyen szép, uramisten! – mondta Brett. A bika közvetlenül alattunk állt.

– Figyeld meg, hogy milyen ügyesen használja a szarvát! – mondtam. Ügy használja, hol a balt, hol a jobbot, mint az ökölvívók a bal s a jobb öklüket.

– Komolyan?

– Figyeld!

– Túl gyorsan mozog.

– Várj! – mondtam. – Mindjárt itt lesz a következő.

Új ketrecet vontattak a kapu elé. A karám től-só végében egy ember a deszkapalánk mögé húzódva, foglalkoztatta a bikát, s mialatt ez hátat fordított a bejáratnak, felvonták a csapóajtót, s beengedték a második bikát a karámba.

Ez is nyomban támadásra indult az ökrök ellen, s a palánk mögül két ember futott feléje, nagyokat ordítva, hogy eltereljék a figyelmét. De a bika nem hederített rájuk, az emberek kiáltoztak. „Ha! Ha! Törő!”, a karjukkal integettek, a két ökör oldalt fordult, hogy felfogja a támadást, s a bika belevágatott az egyikbe.

– Ne nézz oda! – mondtam Érettnek. Brett feszülten figyelt.

– Jól van – mondtam. – Ha a gyomrod bírja.

– Láttam – mondta. – A jobb szarvával támadt, és a ballal döfött.

– Remekül csinálta.

Az ökör kinyúlt nyakkal, elferdült fejjel már a földön feküdt. Nem mozdult meg. A bika hirtelen megfordult, s a másik ökör után vetette magát, amely fejét himbálva, az udvar túlsó végéből nézte, hogy mi történik. Az ökör esetlenül futni kezdett, a bika utolérte, könnyedén oldalba döfte, aztán elfordult, s kidagadó izmokkal, fejét felemelve, felpillantott a falakon álló embergyűrűre. Az ökör melléje került, orrát szimatolva feléje

142

em'elte, s a bika hanyagul feléje döfött, majd meg-' szagolta az ökröt, aztán mind a ketten odaügettek az első bikához.

Amikor a harmadik bikát beengedték, mind a hárman, a két bika és az ökör szorosan egymás mellett álltak, leszegett fejekkel, ' szarvaikat az újonnan érkezettnek szegezve. De az ökör néhány pillanat alatt befogta az új bikát, lecsillapította és becsábította a csordába. S mikor végül kirakták a két utolsó bikát is, néhány perc alatt ezek is beálltak a csordába.

A felöklelt ökör felállt, és a kőfalhoz támaszkodott. Egyik bika sem ment a közelébe, s ő sem csatlakozott a csordához.

A tömeggel együtt lemásztunk a falról, majd a lőréseken át még'egy utolsó pillantást vetettünk a bikákra. Lehorgasztott fejjel, nyugodtan álldogáltak. Kocsit fogadtunk, s visszamentünk a kávéházba. Miké és Bili egy félórával utánunk állított be. Ütközben több helyen betértek egy pohár borra.

Ültünk a kávéházban.

– Pokolian érdekes volt – mondta Brett.

– Vajon az utolsók is olyan jók lesznek-e, mint' az első? – kérdezte Róbert Cohn. – Ügy láttam, nagyon hamar lecsillapodtak.

– Ismerik egymást – mondtam. Csak akkor veszélyesek, ha egyedül vannak, vagy csak kettő, három van együtt.

– Hogy érted azt, hogy veszélyesek? – kérdezte Bili. – Ügy néztem, mind veszélyes.

– Csak akkor gyilkolnak, ha egyedül vannak. Persze, megtörténhetik, ha közéjük mennél, hogy az egyik vagy a másik kiválna a csordából, s akkor megint veszélyessé válnék.

– Ez nekem bonyolult – mondta Bili. – Nehogy kicsalj engem a csordából, Miké!

- Remek bikák voltak - mondta Miké. - Láttad a szarvukat?
143

- Láttam ;- mondta Brett. - Nem tudtam eddig, hogy milyen egy bika.

- Láttad azt, amelyik az ökröt felnyársalta?

- kérdezte Miké. - Remek volt.

- Ökörnek lenni nem élet - mondta Cohn.

- Ugyan - .mondta Miké. - Pedig meg voltam róla győződve, hogy jobb szerettél volna ökörnek születni.

- Ezt hogy érted, Miké?

- Nyugodt életük van. Keveset beszélnek, lődörögnek.

Kínos volt. Bili nevetett, Róbert bosszankodott. Miké tovább mondta:

- Azt hittem, szívesen cserélnél velük - mondta Miké. - Nem kellene beszélned. No, gyerünk, Róbert, mondj már valamit! Miért némultál meg?

- Úgy emlékszem, épp az imént mondtam valamit, Miké - mondta Cohn. - Nem emlékszel? Az ökrökről beszéltem.

- Mondj még valamit! Mondj valami jókedvűt! Nem látod, hogy mind milyen jókedvűek vagyunk?

- Hagyd abba, Michael, részeg vagy! - mondta Brett.

- Nem vagyok részeg - mondta Miké. - Komolyan beszélek. Kérdem, Róbert Cohn nem úgy futkos-e Brett után, mint egy ökör?

- Fogd be'a szádat, Michael! - mondta Brett.

- Nem tudsz tisztességesen viselkedni?

- Tisztességesen? Köpök a tisztességre. Úgyis csak a bikák tisztességesek. A bikák bájosak. Te is szereted a bikákat, ugye, Bili? Miért hallgatsz, Róbert? Ne ülj itt, mint egy temetésrendező! Mit vágsz fel azzal, hogy Brett lefeküdt veled? Különb emberekkel is lefeküdt már, mint te vagy.

- Fogd be a szád! - mondta Cohn. Felállt. - Fogd be a szád, Miké!

- Ne állj fel, Cohn - mondta Miké -, s ne tégy úgy, mintha le akarnál ütni. Azt hiszed, törődöm veled? Ide figyelj, Róbert! Miért követed
144

mindenhova Érettet, mint egy nyavalyás ökör? Nem veszed észre, hogy terhére vagy? Én észre szoktam venni, ha terhére vagyok valakinek. Te miért nem veszed észre, ha'terhére vagy valakinek? Eljöttél San Sebastianba, ahova senki sem hívott, s itt lődörögsz Brett körül, mint egy szegény nyavalyás ökör. Azt hiszed, ez rendben van?

- Fogd be a szádat! Részeg vagy.

- Lehet, hogy részeg vagyok. Te miért nem vagy részeg? Te miért nem vagy soha részeg, Róbert? Miért nem vallód be, hogy rosszul éreztél magad San Sebastianban, mert egyetlen barátunk sem hívott meg a társaságába? Amit nem is lehet rossz néven venni tőlük, igaz? Vagy lehet? Felelj, igennel vagy nemmel! Rossz néven vettél tőlük?

- Eriggy a pokolba!

- Én nem veszem tőlük rossz néven. Te rossz néven vettél tőlük? Miért jársz állandóan Brett nyomába? Nem tudsz tisztességesen viselkedni? Arra nem gondolsz, hogy én mit érzek, amikor itt lődörögsz Brett körül?

- Teneked aztán minden jogod megvan arra - mondta Brett -, hogy másokat jó modorra taníts. Mert neked remek modorod van, ügyel-

- Gyere velem, Róbert! - mondta Bili. .*

- Miért lődörögsz folyton Brett körül? - mondta Miké.

Bili felállt, és megfogta Cohn karját.

- Ne menjetek! - mondta Mike. - Robert Cohn épp rendelni akart nekünk.

Bili és Cohn elment. Cohn arca falfehér volt. Miké tovább beszélt. Én ültem és hallgattam. Brett elkomorodott.

- Ostoba számár vagy - mondta, félbeszakítva ;Mike-ot. - Persze, nem mondom, hogy nincs igaza - tette hozzá, felém fordulva.

Miké hangja már nyugodtabb volt. Egymás között voltunk, jó barátok.

- Nem vagyok olyan részeg, mint amilyennek látszom - mondta.

145

- Tudom - mondta Brett. •

- De józanok sem vagyunk - mondtam.

– Azt mondtam, amit gondoltam – mondta Miké.
 Brett elnevette magát.
 – De nagyon gorombán – mondta.
 – Hülye – mondta Miké. –J- Eljött San Se-bastianba, ahova a kutya sem hívta. Állandóan Brett körül sündörög. Nem csinál semmit, csak nézi. Belebetegszik az ember.
 – Ostobán n viselkedett – mondta Brett.
 – Ezt feljegyezzük – mondta Miké. – Egyébként tudom, hogy Érettnek már volt dolga férfiakkal. Nekem mindent elmond. Cohn leveleit is odaatita nekem, hogy olvassam el őket. De nem volt kedvem elolvasni.
 – Mert az úr a pokolban is úr – mondta Brett.
 – Ide hallgass, Jaké! Érettnek már máskor is volt dolga férfiakkal. De zsidókkal még nem volt, s utána nem jártak a nyakára, s nem lődörögtek körülötte.
 – Rendes gyerekek voltak – mondta Brett. – Mi a fenének beszélünk erről? Michaellel jól megértjük egymást.
 – Odaadta Róbert Cohn leveleit. De nem akartam elolvasni őket.
 – Mert nem szeretsz leveleket olvasni, szívem. Az enyéimet sem olvasod el.
 – Nem szeretek leveleket olvasni – mondta Miké. – Különös, mi?
 – Semmit sem szeretsz olvasni.
 – Ez nem igaz – mondta Miké. – Ebben tévedsz. Néha olvasok is. Otthon gyakran olvasok.
 – Legközelebb már írni is fogsz – mondta Brett. – Gyerünk, Michael, embereid meg magad! Ezt a békát most már le kell nyelned. Cohn itt van velünk. Ne rontsd el a fiestát!
 – Hát akkor viselkedjék tisztességesen. ,
 146
 – Jól van – mondta Brett –, majd beszélek veled.
 – Te beszélj veled, Jaké! Mondd meg neki, hogy vagy tisztességesen viselkedik, vagy menjen a pokolba!
 – Jól van – mondtam. – Boldog vagyok, hogy engem bízol meg ezzel a feladattal.
 – Brett – mondta Miké. – Közöld Jaké-vel, hogy Róbert mit mondott rólad. Hogy minek nevezett el. Példátlan, öregem.
 – Nem közlöm – mondta Brett.
 – Gyerünk, Brett! – mondta Miké. – Elvégre barátok vagyunk. Ugye hogy barátok vagyunk, Jaké?
 – Nem mondom meg. Túl nevetséges!
 – Majd megmondom én.
 – Hagyd abba, Michael! Ne örülj meg!
 – Kirkének nevezi – mondta Miké. – Azt állítja, hogy Brett disznóvá változtatja a férfiakat. Te jó Isten; ha egyszer én is író lehetnék!
 – Jó író lenne – mondta Brett. – Csodálatos leveleket szokott írni.
 – Tudom – mondtam. – Nekem is írt San Sebastianból.
 – Az semmi – mondta Brett. – De pokolian mulatságos leveleket is tud írni.
 – Azt a levelet ő íratta velem – mondta Miké. – Minthogy állítólag beteg volt.
 – Az is voltam.
 – Hát akkor fejezzük be! – mondtam. – Még nem vacsoráztunk.
 – Én meg most mihez kezdjek Cohnnal? – kérdezte Miké.
 – Tégy úgy, mintha semmi sem történt volna!
 – Énvelem nincs baj – mondta Miké. – Én nem vagyok zavarban.
 – Ha szóba hozza, mondd azt, hogy részeg voltál.
 – Majd mondom. Persze lehet, hogy tényleg az voltam.

147

• – Induljunk! – mondta Brett. – Ezek a löty-työk már ki vannak fizetve? Még meg- kell füröd-nöm vacsora előtt.

Átvágtunk a téren. Már besötétedett, körös-körül csak a kávéházak fényei csillogtak az árkadok alatt. A fák alatti kavicsos sétányon visszamentünk a szállodába.

Brett és Miké felment a szobába, én meg megálltam Montoyával beszélgetni.
- Hogy tetszettek a bikák? – kérdezte.
- Tetszettek. Jó bikák!
- Elég jók – Montoya fejét csóválta –, de nem elsőrendűek.
- Mi nem tetszett rajtuk?
- Nem tudom – mondta. – De az az érzésem, hogy nem elsőrendűek.
- Értem, hogy mire gondol – mondtam.
- Nem rossz bikák azért.
- Nem rossz bikák – mondtam.
- A barátainak hogy tetszettek? – Nagyon tetszettek – mondtam.
- Helyes – mondta Montoya. Felmentem a lépcsőn. Bili már fent volt, az erkélyen állt, és lenézett a térre. Mellé álltam.
- Hol van Cohn?
- Fent a szobájában.
- Már magához tért?
- Nyavalyásán van. Miké szörnyű volt. Elviselhetetlen, ha részeg.
- Nem is volt olyan részeg.
- Hogyne lett volna részeg! – mondta Bili. – Tudom, hogy mit ittunk, mielőtt a kávéházba értünk.
- De aztán kijózanodott.
- Annál rosszabb. Elviselhetetlen volt, Jaké. Nem szeretem Cohnt, Isten látja lelkemet, átkozott ostobaság volt, hogy elment San Sebastianba, de ahhoz senkinek sincs joga, hogy úgy beszéljen velem, ahogy Miké tette.

- Hogy tetszettek a bikák?

148

- Isteniek ' voltak – mondta Bili. – Remek volt, amikor kieresztették őket.
- Holnap Miurasból is megjönnek.
- A fiesta mikor kezdődik?
- Holnapután.
- Ügyelni kell, hogy Miké le ne igya magát. Utálok a jeleneteket.
- Öltözzünk át! – mondtam.
- Öltözzünk! Kellemes vacsora lesz!
- Az lesz – mondtam.

Ami a vacsorát illeti, jobban sikerült, mintsem gondoltuk volna. Brett ujjatlan fekete estélyi ruhában jött le. Szép volt. Miké úgy tett, mintha semmi nem történt volna. Én hoztam le Róbert Cohnt a szobájából. Eleinte kimért volt, tartózkodó, az arca fehér és merev, de végül felengedett. -Nem állta meg, hogy ne nézze Érettet. Látszott rajta, boldog, hogy nézheti. Jólesett neki, hogy oly szép, s hogy a szeretője volt, s hogy ezt mindenki tudta. Ezt nem vehetik el tőle. Bili remek jókedvében volt, Michael is. Jó összejátékuk volt:

A háborúból emlékszem ehhez hasonló vacsorákra. Sok bor, sok visszafojtott izgalom, annak a tudata, hogy nem lehet megakadályozni azt, ami történni fog. A bor hatása alatt elfeledkeztem csömörömről, jól éreztem magam. Úgy láttam, kellemes társaságban vagyok.

14

Nem tudom, mikor kerültem ágyba. Emlékszem, hogy levetkőztem, fürdőköpenybe bújtam, kiálltam az erkélyre. Tudtam, hogy halálosan részeg vagyok, s amikor visszajöttem a szobába, az ágyfej fölött meggyújtottam a lámpát, s olvasni kezdtem. Egy Turgenyev-könyvet olvastam. Valószínűleg többször is elolvastam ugyanazt a két oldalt. Egy vadász feljegyzései-nek az egyik novel-

149

Iáját olvastam, amelyet már ismertem, de most teljesen újnak tetszett. A környezet világosan rajzolódott fel előttem, s fejemben enyhült a nyomás. Nagyon részeg voltam, s nem akartam lehunyni a szememet, mert tudtam, hogy akkor a szoba rögtön forogni kezd körülöttem. Ha tovább olvasok, talán elmúlik ez az érzés.

Hallottam, amint Brett és Róbert Cohn feljön a lépcsőn. Cohn a szobám előtt jó éjt kívánt Érettnek, aztán továbbment a lépcsőn. Hallottam, amint Brett kinyitja a szomszéd szoba ajtaját. Miké már ágyban volt. Együtt jöttünk haza, egy órával ezelőtt. Felébredt, amikor Brett bement, beszélgetni kezdtek. Hallottam, hogy nevettek. Eloltottam a villanyt, aludni próbáltam. Már nem volt

szükségem a könyvre, már be tudtam hunyni a szememet, anélkül hogy elszédültem volna. De elaludni nem bírtam. Pedig semmi oka, hogy az ember sötétben másként, lássa a dolgokat, mint világosban! Fenét nincs oka!

Egyszer már mindezt végiggondoltam, s hat hónapig villanyfénynél aludtam. Az is jó ötlet volt! Pokolba a nőkkel! Pokolba veled, Brett Ashley!

Nőkből kitűnő barátok lesznek. Elsőrangú, jó barátok. Előbb beléjük kell szeretni, hogy az ember megalapozza a barátságot. Brett a barátom volt. Nem gondolkodtam róla, hogy ő hogy nézi ezt a barátságot. Kaptam valamit – semmiért. De ez 'csak haladék volt, a számlát előbb-utóbb csak benyújtották. A számlát mindig benyújtják. Ez is egyike azoknak a kitűnő dolgoknak, amelyeket az ember ne felejtessen ki a számításból.

Azt hittem, már mindenért megfizettem. Nem úgy, ahogy a nők fizetnek, fizetnek, egyre csak fizetnek. Nem visszatérítésképp, vagy büntetés fejében. Egyszerű értékcsere. Lemondasz valamiről, és kapsz helyette valami mást. Vagy megdolgozol valamiért. Az ember megfizet mindenért, aminek hasznát veszi, vagy ami örömet szerez neki. Sokszor volt már jó dolgom az életben, de mindig

150

megfizettem érte. Megfizettem azzal, hogy kitanultam, hogy tapasztalatokat szereztem, hogy kockáztattam, olykor pénzt is adtam érte. Csak az élvezi az életét, aki megkapja a pénze ellenértékét, s tudja, hogy mikor kapta meg. Az ember mindig megkaphatja a pénz ellenértékét. A világ olyan üzlet, ahol jól lehet vásárolni. Úgy látszott, mintha ez használható életelv volna. De öt év múlva, gondoltam, éppoly ostobának fogom tartani, mint eddigi hasznosnak vélt életelveimet.

Vagy talán ez sem igaz, gondoltam. Lehet, hogy az ember útközben hozzátanul. Hogy mi az élet, azzal nem törődtem, mindössze azt szerettem volna tudni, hogy én hogy éljek ebben a világban. Lehet, ha az ember megtanulja, hogy miképp kell élnie, végül azt is megtudja, hogy mi az élet.

Mégis sajnáltam, hogy Miké oly kegyetlenül elbánt Cohnnal. Miké elviselhetetlen volt, ha ivott. Brett kedves volt, ha ivott. Bill is kedves volt. Cohn soha nem itta le magát. Miké egy bizonyos határon túl undorító. Nekem jólesett, hogy megsértette Cohnt. Szerettem volna, ha nem esik jól, mert olyankor undorodtam magamtól. Ez az erkölcs: utólag undorodni önmagától. Nem, ez talán erkölcstelen. Csodálatos tétel! Éjjel milyen állati ostobaságok jutnak az ember eszébe!... „Rohadt dolgok” – mondta Brett. Rohadt dolgok! Ha az ember angolokkal kerül össze, az ő szavaikkal kezd gondolkodni. Az élő angol nyelvnek – legalábbis a felsőbb osztályok nyelvének – kisebb a szókincse, mint az eszkimónak. Igaz, hogy semmit sem tudok az eszkimókról. Lehet, hogy az eszkimó szép nyelv. Lásd az irokézek nyelvét! Az irokézekről sem tudok semmit. Az angolok kész fordulatokkal beszélnek, egy mondattal százfélét fejeznek ki. 'Szeretem a beszédüket. Teszem Har-risét. Bár Harris nem tartozik a felsőbb osztályokba.

Újra meggyújtottam a villanyt, olvastam. Tur-gegyevet olvastam. Tudtam, hogy ha most, részeli

gen a konyaktól, túl érzékeny állapotomban fogom olvasni, egyszer majd úgy jut eszembe, mintha ezek a történetek velem estek volna meg. Megmaradnak nekem. Ez is azok közé a jó dolgok közé tartozott, amelyekért megfizet az ember, s megmaradnak neki. Valamivel később megvirradt, s én elaludtam.

A következő két nap nyugodtarr" telt el, botrányok nélkül. A város felkészült a fiestára. Felállították a deszkapalánkokat, amelyek majd elzárják a keresztutcák torkolatait, amikor reggel a bikákat kieresztik a karámokból, s azok végigrohannak az utcán, az aréna felé. A munkások gödröket ástak, beléállították a cölöpöket, amelyek sorszámokkal voltak ellátva. Kinn a fennsíkon, a városon kívül az aréna alkalmazottjai a picadörök merev lábú lovait futtatták a kemény, napsütötte földön, az aréna mögötti terepen. Az aréna kapuit kinyitották, belül az amfiteárumot kitakarították, a talajt megdöngölték, fellocsolták. Az ácsok kicserélték a barrera20 korhadó vagy megrepedt deszkáit. Ha az ember megállt lent, a simára hengerelt, homokos terep szélén, látni lehetett az üres széksorokat és a páholyokban söprögető öregasz-szonyokat.

A palánk, mely a város végétől az aréna kapujáig nyúlt, mint egy igen hosszú karám, már elkészült; a tömeg itt fog végigrohanni, sarkában a bikákkal, a viadal első napján. Távolabb, a síkságon, ahol a ló- és marhavásárt fogják megtartani, néhány cigány ütötte fel sátrát a fák alatt. A bor- és aguardiente-árusok felállították bódéikat. Az egyik bódé „ariís dél toró"-t hirdetett. A

vászontábla a deszkákra volt szögezve, fehéren az izzó napsütésben. De a város közepén, a nagy téren, még semmi sem változott. A kávéház teraszán ültünk, a fehér nádszékeken, s néztük a városba befutó buszokat, néztük a buszokról leszálló

20 Korlát

152

parasztokat, akik a vásárra jöttek, néztük, hogy telnek meg újra a buszok azokkal a parasztokkal, akik már bevásároltak, s most degeszre tömött nyeregzsákjaikkal hazautaztak. Csak a magas, szürke buszok hoztak valami életet a térre, amelyen galambok röpködtek, s egy ember időnként gumitömlőjével megöntözte a kavicsos sétányokat s az utcákat.

Este paseo volt. Vacsora után egy órával minden csinos lány, a helyőrség valamennyi tisztje, a várost előkelő családjai korzózni jöttek le a térre, a tér egyik oldalára, a kávéház pedig megtelt a köznapi vacsora utáni közönséggel.

Reggelente rendszerint a kávéházban üldögéltem, elolvastam a madridi lapokat, aztán sétára indultam a városban vagy környékén. Néha Bili is velem tartott, máskor a szobájában dolgozott. Cohn délelőttönként spanyolul tanult, vagy a borbélynál várta, hogy megborotválják.

Brett és Miké sosem kelt fel dél előtt. Megittunk egy-egy vermutot a kávéházban. Nyugalmas élet volt, senki sem rúgott be. Néhányszor elmentem a templomba is, egy alkalommal Brett-tel-együtt. Azt mondta, szeretne meghallgatni a gyón-tatószéken, de megmondtam neki, hogy ez nemcsak hogy lehetetlen, de nem is olyan érdekes, mint amilyennek képzelem, s hogy egyébként sem értene meg egy szót sem, mert nem tud spanyolul. A templomból ki jövet szembe találkoztunk Cohnnal, s noha nyilvánvaló volt, hogy követett bennünket, rokonszenves és kedves volt, s mind a hárman kísérteltünk a cigánytelepre, s ott Brett-nek jövendőt mondtak.

Szép reggel volt, magasan a hegyek fölött nagy, fehér felhők úsztak. Éjszaka egy kevés eső esett, hűvös, friss szél fújt a fennsíkon, s gyönyörű kilátás nyílt a városra. Jól éreztük magunkat, egészségesek voltunk, baráti érzelmekkel viseltettem

21 Séta

153

Cohn iránt is. Ilyen napon semmi sem hozhatja ki az embert a sodrából. Az utolsó nap volt a fiesta előtt.

15 v ,

Július hatodikán, vasárnap délben kirobbant a fiesta. Nincs más szó, amivel le lehet írni. A környékről egész nap özönlöttek az emberek, de minthogy szétszóródtak a városban, az ember nem vette őket észre. A tér éppoly csöndesen terült el a forró nap alatt, mint más napokon. A parasztokkal a kültelki csapszékekben üldögéltek. Ittak, készülődtek a fiestára. Most érkeztek a síkságról és a hegyek közül, lassan, fokozatosan fel kellett készülniük a fiesta új értékrendszerére. A csapszékekben megkapták pénzük ellenértékét. A pénznek egyelőre még munkaórákban és véka gabonákban meghatározható értéke volt, később, a fiesta során már nem fogják nézni, hogy mit fizetnek, s hői vásárolnak.

Ezen a napon, San Fermín fiestájának első napján már kora reggel óta a város szűk utcáinak kocsmáiban üldögéltek.- Amikor reggeli után elindultam a székesegyházba reggeli misére, a csapszék nyitott ajtóin át hallottam, hogy már énekelnek. Bemelegítettek. Sok ember volt a tizenegy órai misén. San Fermín napja egyházi ünnep is.

A székesegyházból kijövet, lementem a domboldalra, s betértem a kávéházba. Délfelé járt az idő. Cohn és Bili már az egyik asztalnál ült. A kis márványasztalkákat és a fehér nádszékeket elvitték, vasasztalokat és összehajtható székeket állítottak fel a helyükre. A kávéház úgy festett, mint egy ütközetre készülő hadihajó. Ezúttal a pincérek nem túrták el, hogy az ember egész délelőtt békésen olvasgassa az újságjait, anélkül hogy rendelne valamit. Alighogy leültem, már mellettem termett egy.

154

- Mit isztok? - kérdeztem Bilitől és Róberttől.

- Sherryt - mondta Cohn.

- Jerez - mondtam a pincérnek.

Még mielőtt elhozhatta volna, felröppent a térről a fiesta megnyitását jelező rakéta. Szemben velünk, a tér túlsó oldalán, magasan a Gayarre színház

fölött pukkant szét. A füstlabda úgy függött az égen, mint egy felrobbant srappnel, s miközben néztem, egy második rakéta repült fel melléje, füstjét széthintve a ragyogó napsütésben. Láttam, amint vakító lángot vett, amikor szétpattan, s nyomában egy újabb kis füstfelhő jelent meg az égen. Mire a második rakéta is felrobbant, már annyi ember tolongott az árkádok alatt, amelyek egy perccel előbb még üresek voltak, hogy a pincér, az üveget magasan a feje fölött tartva, alig bírt átvergődni a tömegen. Mindenfelől a tér felé tódult a nép, s lejjebb, az utcák felől már hallani lehetett a közeledő sípokat, dudákat és dobokat. A riau-riau-t fújták, a sípok élesen sipítva, a dobok tompán dübörögve, s mögöttük táncolva jöttek a férfiak és a fiúk. Ha a sípok elhallgattak, valamennyien lekuporodtak a földre, ha újra felrikkantotják, s a lapos, száraz szavú dobok is közbedörmögnek, táncolva felrúgták magukat a magasba. A tömegből csak a táncosok fel-le mozgó feje és válla látszott ki.

A téren egy ember haladt át, mélyen előrehajolva, hangos sípszóval, egy csapat ordítózó gyerek lökdösődve, ruháját ráncigáiba követte. Átment a téren, a gyerekhaddal a nyomában, s tovább fújva a sípját, a kávéház mögött befordult egy mellékutcába. Amikor elhaladt a kávéház mellett, látni lehetett himlőhelyes képét. Az ordítózó, ta-szigáló gyerekhad nem tágitott mellőle.

– Ez alighanem a falu bolondja – mondta Bili. – Uramisten, nézzetek oda!

A térre nyíló utcán egy táncoló menet közeledett. Teljesen betöltötte az utcát. Csupa férfi volt,

155

csapatosan táncoltak saját dobosaik és síposaik mögött. Alighanem valamiféle egyesülethez tartoztak, mindannyian kék munkászubbonyt viseltek, a nyakuk körül piros zsebkendőt. Két rúd között kifeszítve egy hatalmas zászlót hoztak, mely fel-alá táncolt a tömeg feje fölött.

– Éljen a bor! Éljenek az idegenek! – ez volt a zászlóra festve.

– Hol vannak az idegenek? – kérdezte Róbert Conn.

– Mi vagyunk az idegenek – mondta Bili. Egész idő alatt rakétákat eregettek a magasba.

A kávéház időközben megtelt. A tér gyorsan elnéptelenedett, a tömeg a kávéházakba özönlött.

– Hol van Brett és Miké? – kérdezte Bili.

– Majd elmegyek értük – mondta Cohn.

– Idehozd őket!

A fiesta valóban megkezdődött. Egy hétig tartott éjjel-nappal. Egy hétig tartott a tánc, az ivás, az ordítózás. Ami e héten történt, csak a fiesta alatt történhetett meg. Végül már minden teljesen valószínűtlennek hatott, s úgy tetszett, semminek sem lehet semmilyen következménye. Következményekkel törődni képtelen dolognak tetszett a fiesta alatt. A fiesta egész tartama alatt az embernek az volt az érzése, még a legcsöndesebb pillanatokban is, hogy kiabálnia kell, ha azt akarja, hogy meghallják. Ez volt az érzése minden cselekedetével kapcsolatban is. Ez volt a fiesta, ez tartott hét napig.

Délután tartották meg a nagy egyházi körmenetet. San Fermint egyik templomból a másikba hordozták. Valamennyi egyházi és polgári méltóság részt vett a körmenetben. A körmenet előtt és mögött táncoltak a riau-riau táncosok, de a tömeg oly sűrű volt, hogy nem láttuk őket. Sárga inges emberek is táncoltak a tömegben, zárt csoportokban. Akkora tömeg szorongott a mellékutcákban, hogy az egész körmenetből csak a harminc láb magas trafikreklám óriásbábukat láttuk, indiáno-

156

kát, mórokat, egy királyt és egy királynét, amelyek méltóságteljesen forogtak, keringtek a riau-riau hangjaira.

A tömeg a kápolna előtt állapodott meg. San Fermín szobra s a kíséretében levő közéleti személyiségek eltűntek a kápolna belsejében, s csak egy katonai őrség maradt künn, s körülöttük az óriás bábuk a férfiakkal, akik a belsejükben táncoltak, s most a lábuk favázai. mellett álldogáltak, s a törpék, akik hatalmas kopasz fejükkel átnyomakodtak a sűrű emborsorok között. A ká-p'olna ajtajában erős tömjénszag érzett, az emberek hosszú sorokban özönlöttek vissza a templomba, de alighogy átléptük a küszöböt, Érettet megállították, mert nem volt kalapja; így hát visszafordultunk, s elindultunk a keskeny utcán, amely visszavezetett a városba. Kétoldalt a járdaszélen rengeteg ember szorongott, a körmenet visszaér-keztére várva. Néhány táncos közrefogta Érettet, s táncolni

kezdett körülötte. Nyakukban vastag koszorúk lógtak, fehér fokhagymából. Bilit s engem is megragadtak a kezünkön fogva, s beállítottak a körbe. Bili azonnal táncolni kezdett. Valamennyien énekeltek. Brett is szeretett volna táncolni, de nem engedték. Bálványnak állították a kör közepébe, amely körül táncolhatnak. * S amikor az ének egy éles riau-riau-val véget ért, valamennyiünket betuszkoltak egy csapszékbe.

A söntés előtt álltunk. Érettet egy hordóra ültették. Sötét volt a helyiségben, amely tele volt férfiakkal, rekedten daloló férfiakkal. Hátralát a söntés mögött hordókból fejtették a bort.

Pénzt tettem le az asztalra, "de az egyik férfi felmarkolta, s visszatette a zsebembe.

– Egy borostömlőt szeretnék – mondta Bili.

– Láttam künn az utcán, egy üzletben – mondtam. – Hozok kettőt.

A férfiak nem akartak kiengedni. Hárman közülük Brett mellett ültek, a magas hordón, s tanították, hogyan kell tömlőből inni. Fokhagyma-

157

koszorút akasztottak a nyakába. Egy férfi Bilit egy dalra tanította. A fülébe énekelte, s a hátán ütötte ki a taktust.

Megmagyaráztam nekik, hogy visszajövök. A szabadba kiérve, végigmentem az utcán, de sehhol sem találtam meg azt az üzletet, ahol a borostömlőket árusították. A járdákat sűrűn ellepte a tömeg, a legtöbb üzletnek le volt húzva a redőnye, hiába kerestem, nem találtam meg az üzletet. Felmentem egészen a templomig, az utca mind a két oldalát figyelve. Aztán megkérdeztem egy embert, aki megfogott a karomnál s odavitt. A redőnye le volt húzva, de az üzlet nyitva volt.

A helyiségnek frissen cserzett bőr- és meleg kátrányszaga volt. Egy férfi a kész tömlőket pecsételte. Csomókba fűzve lógtak a mennyezetről. Leakasztott egyet, felfújta, szorosra csavarta a csutoráját, aztán ráugrott.

– Lássá – mondta –, nem ereszt.

– Még egyet kérek – mondtam. – Egy jó nagyot.

Levett egyet a mennyezetről, amelybe legalább •• öt liter fért.

Felfújta, a tömlő mögül kilátszottak kidagadó orcái, aztán ráállt a botá-ra²² egy székbe kapaszkodva, hogy el ne veszítse egyensúlyát.

– Mihez kezd vele? Eladja Bayonne-ban?

– Nem adom el – mondtam. – Inni fogok belőle.

A hátamra ütött.

– Derék! – mondta. – Nyolc pezeta a kettő. Olcsón számítom.

Az ember, aki az új tömlőket pecsételte, s halomba rakta őket, abbahagyta a munkát.

– Ez igaz – mondta. – Nyolc pezeta, az olcsó.

Fizettem, kimentem s visszatértem a csapszékbe. Odabent még sötétebb volt, még több az ember. Nem láttam Érettet és Bilit, valaki azt mondta, hogy a hátsó szobában vannak. A söntésnél a

22 Borostömlő

lány megtöltötte mind a két tömlőmet. Az egyikbe két liter fért, a másikba öt. Három pezetát és hatvan céntimóst fizettem a borért. A söntés mellett egy férfi, akit még sohasem láttam, ki akarta fizetni, de végül is magam fizettem ki. Ezután a kocsmából vendégelt meg egy pohárral, de nem engedte meg, hogy én is rendeljek; viszonzásképp, mondta, az új tömlőből szeretné egy korttyal kiöblíteni a száját. Felemelte az ötliterest, megnyomkodta, a bor egyenesen a torkába fröcs-csent.

– Jól van – mondta s visszaadta a tömlőt.

A hátsó szobában Brett és Bili hordókon ült, a táncosok szorosán körülfogták őket. Egymás vállát karolva énekeltek. Miké néhány ingujjas férfi társaságában egy asztalnál ült, s egy tálból hagymás, ecetes tonhalat evett* Valamennyien bort ittak, s kenyérdarabokkal törülték fel az olajat és az ecetet.

– Hello, Jaké, hello! – kiáltotta Miké. – Gyere ide! Bemutatlak a barátainknak. Épp a hors d'oeuvre-nél tartunk.

– Ne edd meg a vacsorájukat, Jaké! – kiáltotta Brett a hordó tetejéről.

– Nem akarom megenni a vacsorájukat – mondtam, amikor valaki a kezembe nyomott egy villát.

– Egyél! – mondta. – Mit gondolsz, mire van itt?

Lecsavartam a nagyobbik tömlő dugóját, a tömlő körbejárt. Mindenki ivott belőle, kartávolságnyira tartva magától a tömlőt.

Az utcáról, a benti éneket túlharsogva, behallatszott az elvonuló körmenet zenekara.

– Ez nem a körmenet? – kérdezte Miké.

– Nada – mondta valaki. – Ez semmi. Igyál! Emeld fel a tömlőt!

– Hol találtak meg téged? – kérdeztem Mike-ot.

159

– Valaki idehozott – mondta Miké. – Azt mondták, te is itt vagy.

– Hol van Cohn?

– Lemaradt – kiáltotta. Brett. – Eldugták valahová.

– Hol van?

– Nem tudom.

– Honnét tudhatnék? – kérdezte Bili. – Lehet, hogy meghalt.

– Nem halt meg – mondta Miké. – Tudom, 'hogyan nem halt meg. Anís dél Monót ivott és kilett.

Az Anís del Mono szavak hallatára az egyik férfi az asztalnál felnézett, majd zubbonya belső zsebéből egy üveget vett elő, s felém nyújtotta.

– Nem kell – mondtam. – Köszönöm, nem kell.

– Yes. Yes. Arriba. Fel, fel az üveggel! Ittam egy kortyot. Fűszeres íze volt, felfűtötte

az ember gyomrát.

– Hol az ördögben van Cohn?

– Nem tudom –• mondta Miké. – Majd megkérdem. Hol van a részeg barátom? – kérdezte spanyolul.

– Látni akarod?

– Igen – mondtam.

– Én nem – mondta Miké. – Ez az úriember itt.

Az ávizspalinkás férfi megtörölte száját, felállt.

– Gyere!

Cohn egy hátsó szobában nyugodtan aludt néhány hordón. Olyan sötét volt, hogy alig lehetett az arcát látni. Egy kabáttal takarták le, egy -másik kabátot a feje alá gyűrtek, a nyakában egy nagy koszorú fokhagyma lógott.

– Hagyd aludni! – súgta az ember. – Nincs semmi baja.

Amikor két órával k'ésőbb beállított a sötét-be, a fehér fokhagymakoszorú még a nyakában

160

lógott. Láttára a spanyolok kiáltozni kezdtek. Cohn a szemét dörzsölte, vigyorgott.

– Úgy látszik, aludtam – mondta.

– Dehogyan aludtál – mondta Brett.

– Épp csak halott voltál – mondta Bili.

– Nem megyünk vacsorázni? – kérdezte Cohn.

– Csak nem akarsz enni!

– Miért ne ennék? Éhes vagyok.

– Egyél fokhagymát! – mondta Miké. – Mondom, edd meg ezeket a fokhagymákat!

Cohn állt. A néhány órai alvástól magához tért.

– Gyerünk vacsorázni! – mondta Brett. – Meg is kell fürödnöm.

Elbúcsúztunk egy csomó embertől, kezét szorítottunk egy csomó emberrel, kimentünk. Oda-künn, az utcán sötét volt.

– Mit gondoltok, hány óra van? – kérdezte Cohn.

– Holnap van – mondta Miké. – Két teljes napig aludtál.

– Hagyjuk! – mondta Cohn. – Hány óra van?

, – Tíz óra.

– Sokat ittunk.

– Úgy érted, hogy mi sokat ittunk? Te aludtál. • A sötét utcákon, a szálloda felé tartva láttuk, hogy a téren még egyre eregetik a rakétákat. Az emberekkel zsúfolt mellékutcákból jól ki lehetett látni a térre; sűrű tömeg hullámozott a házak között, a közepén táncoltak.

A szállodában nagy vacsorát ettünk. Az első étkezés volt, 'amelyet a fiesta tiszteletére dupla áron számítottak fel, de néhány új fogást is

felszolgáltak. Vacsora után kimentünk a városba. Emlékszem, elhatároztam, hogy egész éjjel fenn maradok, hogy lássam, amikor reggel kiengedik a bikákat az utcára; de olyan álmos voltam, hogy négy órakor lefeküdtem. A többiek fennmaradtak. "

A szobám zárva volt, nem találtam a kulcsát,
161

tehát felmentem Coho- szobájába, s lefeküdtem az egyik üres ágyra. Kintről hallani lehetett a fiesta lármáját, de túl álmos voltam, hogysem tovább is fenn maradhattam volna. Rakétarobbanásra ébredtem; tudtam, azt jelzi, hogy kiengedik a bikákat a város túlsó szélén levő karámokból. Végig fognak futni az utcákon, be az arénába. Mélyen aludtam, s mikor felébredtem, már éreztem, hogy elkéstem. Felvettem Cohnnak egy kabátját, s kimentem az erkélyre. Alattam a szűk utca üres volt, de az erkélyek tömve voltak emberekkel. Hirtelen egy nagy tömeg tűnt fel az utcán. Az emberek szorosán egymás mellett futottak, az erkély alatt haladtak el, az aréna felé tartva, mögöttük még többen jöttek, még jobban rohanva, s még hátrább néhány sereghajtó, akik teljes erejükből futottak. Mögöttük, rövid ideig üresen maradt az utca, aztán feltűntek a vágató bikák, ide-oda hányva fejüket. A sarkon túl már csak rövid ideig lehetett őket látni. Egy ember elesett, az esőcsatornáig gurult, s ott csöndesen fekvé maradt. A bikák elvágattak mellette^ nem vettek róla tudomást. Valamennyien egy csoportban haladtak.

Alighogy eltűntek, hatalmas üvöltés hallatszott az aréna felől. Sokáig lehetett hallani. Aztán újra rakéta robbant, jelezve, hogy a bikák áthaladtak az arénán, az őket közrefogó embergyűrűn, s befutottak a karámokba. Visszamenteni az ágyba, lefeküdtem. Mezítláb álltam az erkély kőpadlóján. Tudtam, hogy a banda minden valószínűség szerint kinn van az arénában. Alighogy lefeküdtem, elaludtam.

Cohn ébresztett fel, mikor hazaért. Vetközni kezdett, aztán az ablakhoz ment és becsukta, mert a szemben levő ház erkélyéről az emberek épp beláttak a szobába.

- Láttátok a bevonulást? - kérdeztem.
- Láttuk. Mind ott voltunk.
- Történt sebesülés?

162

- Az egyik bika az arénában nekiment a tömegnek, s felöklelt hat vagy hét embert.

- Brett mit szólt hozzá?

- Oly hirtelen történt, hogy az ember úgyszólván észre sem vette, hogy mi történik.

- Sajnálom, hogy elmulasztottam.

- Nem tudtuk, merre vagy. Kerestünk a szobádban, de zárva volt.

- Aztán hova mentetek?

- Valamilyen klubban táncoltunk.

- Álmos voltam - mondtam.

- Hát én még milyen álmos vagyok! - mondta Cohn. - Meddig tart ez még?

- Még egy hétig.

Bili kinyitotta az ajtót, bedugta a fejét.

- Hát te hol voltál, Jaké?

- Az erkélyről néztem végig a dolgot. Hogy tetszett?

- Isteni volt.

- Most hova mész?

- Lefekszem - mondta Bili.

Délig senki sem kelt fel. Az árkádok alá kira-kott asztalokon ebédeltünk. A város zsúfolva volt. Várnunk kellett, amíg asztalhoz jutottunk. Ebéd után átmentünk az Irunába. Már tele volt, s ahogy a bikaviadal órája közeledett, egyre többen jöttek, s egyre sűrűbben ülték körül az asztalokat. Sűrű, összeállt zümmögés hallatszott mindenfelől, mely a bikaviadal előtti órákban ezután is mindig visszatért.

Máskor sohasem lehetett hallani ezt a hangot a kávéházban, akármennyire zsúfolt volt is, de most csak ez hallatszott, s mi az asztalnál bent ültünk a zümmögés kellős közepén, s magunk is részei voltunk.

Hat jegyet váltottam a mérkőzések tartamára. Három barrerát az aréna körüli első sorban, és három sobrepuertost, fatámlás üléseket az amfiteátrum közepe felé. Miké úgy vélte, jobb, ha Brett kezdetben messzibb ül, s Cohn velük

akart

163

lenni. Bill és én elfoglaltuk helyünket, s a megmaradt jegyet odaadtam egy pincérnek, hogy adja el. Bili valamit mondott Cohnnak, hogy mit tegyen, és hova nézzen, ha majd a lovakra kerül a sor. Bili már végignézett egy egész ideny bikaviadalt.

– Attól nem félek, hogy nem bírom nézni – mondta Cohn. – Inkább attól, hogy unatkozni fogok.

– Azt hiszed?

– Ne nézz a lovakra azután, hogy a bika fel-öklelte őket – mondtam Érettnek. – Figyeld, amíg támad, s a picador ki próbálja védeni a támadást, de aztán többé ne nézz oda, amíg a ló meg nem döglik.

– Kissé idegesít a dolog – mondta Brett. – Nem tudom, kibírom-e végig?

– Kibírod – mondtam. – Más nincs, ami felidegesíthetné az embert, csak a lovak, s azok minden bikánál csak néhány percig maradnák az arénában. Csak ne nézz oda, amikor rosszra fordul az -ügy.

t

– Nem lesz semmi baj – mondta Miké. – Majd én vigyázok rá.

– Nem hiszem, hogy unatkozni fogsz – mondta Bili Cohnnak.

– Átmegek a szállodába a látcsövekért és a borostömlőkért – mondtam. – Itt találkozunk. El ne báméskodjatok!

– Megyek veled – mondta Bili. Brett rámosolygott.

Az árkádok alatt mentünk körül a téren, kikerülve a napot.

– Nem bírom ezt a Cohnt – mondta Bili. – Ez a maga héber fölényével attól fél, hogy unatkozni fog a bikaviadalon. Mástól nem fél.

– Majd figyelni fogjuk a látcsövei – mondtam.

– Menjen a pokolba! – mondta Bili. '

– Idejének egy jó részét amúgy is ott tölti.

164

– Bár maradna ott végképp!

A szállóba érve, a lépcsőn Montoyával találkoztunk.

– Nem akarnak megismerkedni Pedró Rome-róval? – kérdezte.

– Remek – mondta Bili. – Hol látható? Felmentünk Montoyával az emeletre, s végig a

•folyosón.

– A nyolcasban lakik – magyarázta Montoya. – Most öltözik be a bikaviadalhoz.

Megkopogtatta az ajtót, benyitott. Homályos szoba volt, a szűk utcára nyíló ablakon csak kevés fény szűrődött be. Két ágy állt benne, köztük egy sima válaszfal. Égett a villany. A fiú nagyon egyenesen, mosolytalanul állt a szoba közepén, már toréről viseletében. Kabátja egy széktámlára volt akasztva. Épp az övét csavarták a dereka köré. Fekete haja megcsillant a villanyfényben.

Fehér vászoningben volt. Kardhordó legénye épp végzett az övvel, felállt és hátralépett. Pedro Romero bólintott – nagyon mélyen el lehetett merülve gondolataiban, amikor kezét fogtunk vele. Montoya néhány szóban elmondta neki, hogy nagy aficionadók vagyunk, s hogy szerencsét akartunk neki kívánni. Romero mélységes komolysággal hallgatta, aztán felém fordult. A legszebb férfi volt, akit valaha láttam.

– Megnézi a bikaviadalt? – kérdezte angolul.

– Angolul is tud? – kérdeztem, mint egy hülye.

– Nem – mondta s mosolygott.

Az ágyakon üldögélő három férfi közül az egyik felállt, és megkérdezte, hogy tudunk-e franciául.

– Nincs szükségük tolmácsra? Van valami, amit meg akarnak kérdezni Pedro Romerótól?

Megköszöntük. Mit kérdezhettünk volna tőle? A fiú tizenkilenc éves volt, kardhordozóján és három kísérőjén kívül senki sem volt körülötte, s húsz' perc múlva mesikndődött a bikaviadal. „Mucha suerté”-t kívántunk neki, kezét fogtunk

165

és kimentünk. Amikor behúztuk magunk mögött az ajtót, ott maradt magába mélyedve a szoba közepén, egyenesen, délcegen, kísérői között.

– Nagyszerű gyerek, ugye? – kérdezte Mon-toya.

– Csinos gyerek – mondtam.
– Olyan, amilyenek egy torerónak lennie kell – mondta Montoya. – Az a fajta.

– Nagyszerű fiú.

– Majd meglátjuk, milyen lesz az arénában – mondta Montoya.

Szobámban megtaláltuk a falnak támasztva a nagy borostömlőt, magunkhoz vettük a látcsövekkel együtt, lezártuk a szobát, és lementünk a lépcsőn.

Jó bikaviadal volt. Bill-lel együtt nagyon izgultunk Pedro Romero miatt. Montoya körülbelül tíz ülésnyire volt tőlünk. Amikor Romero megölte első bikáját, Montoya elfogta a tekintetemet és bólintott. Vérbeli matador! Ilyet már rég nem láttunk. A másik kettő közül az egyik ügyes volt, a másik tűrhető. De egyiket sem lehetett Romeró-hoz mérni, jóllehet a bikái nem nagyon tettek ki magukért.

A viadal során távcsöveimmel több alkalommal is szemügyre vettem Mike-ot és Cohnt. Úgy látszott, minden rendben van. Brett is nyugodtnak látszott. Mind a hárman kikönyököltek a betonpárkányra.

– Add ide a távcsövet! – mondta Bili.

– Cohnnak unott az arca? – kérdeztem.

– Rohadjon meg!

Azután hogy a viadal véget ért, az ember mozdulni sem bírt a tömegben. Nem tudtunk utat vágni magunknak, a tömeggel együtt egy darabban, lassan, mint egy gleccser sodródtunk vissza a városba. Az a fajta zavaros izgalom és jó hangulat vett rajtunk erőt, ami mindig megszállja az embert egy jól sikerült bikaviadal után. A fiesta folyt tovább. Döngtek a dobok, sívítottak a sí-

166

pók, s a tömeg sűrű folyamát mindenfelé kis táncos csoportok szigetei szakították meg. De a tömeg oly szorosan körülzárta őket, hogy az ember nemigen láthatta lábaik bonyolult mozdulatait. Csak a fejük és a válluk látszott, fel- és letűnő, villámgyorsan mozgó fejek és vállak. Végül ki-nyomakodtunk a tömegeből, és elindultunk a kávéház felé. A pincér a többiek számára is helyet rezervált, s mi egy-egy abszintet rendeltünk, s néztük a téren hullámozó tömeget, és a táncosokat.

– Mit gondolsz, miféle tánc ez? – kérdezte Bili.

– Valamiféle jota lesz.

– Nem egyformán táncolják – mondta Bili. • Minden dallamra másképp táncolnak.

– Szép tánc – mondtam.

Szemben velünk, az utcán egy kis szabadon maradt térségen egy csapat fiú táncolt. Tánclépéseik nagyon bonyolultak voltak, arckifejezésük elmélyült és feszült. Valamennyi maga elé nézett a földre tánc közben. Kötél talpú cipőik kopogtak, dobogtak a kövezeten. Lábujaikkal verték a kövezetét. Sarkukkal verték a kövezetét, talpukkal verték a kövezetét. Aztán a zene hirtelen egy vad akkorddal véget ért, a stepp abbamaradt, s a fiúk eltáncoltak az utca másik vége felé.

– Jönnek az arisztokraták – mondta Bili. Brették átjöttek a túlsó oldalról.

– Hello, emberek! – mondtam.

– Hello, bajtársak! – mondta Brett. – Helyet foglaltatok nekünk?

Milyen kedves!

– Közlöm – mondta Miké –, hogy ez a Romero vagy minek hívják, ember a talpán. Nincs igazam?

– Angyali fiú – mondta Brett. – S micsoda zöld nadrágja van!

– Brett le nem vette róla a szemét.

– Holnapra idekölsz a látcsövet, ugye?

– Rendben volt minden?

– Remek volt. Tökéletes. Mindent megért.

– S a lovak?

– Nem bírtam:1 másfelé nézni.

– Nem tudta rólok levenni a szemét – mondta Miké. – Óriási nő!

– Pedig elég ronda dolgok történtek velük – mondta Brett. – De nem tudom levenni rólok a szememet.

– Nem lettél rosszul?

– Nem. Egyáltalán nem".

– Róbert Cohn rosszul volt – jegyezte meg Miké. – Egész

zöld voltál, Róbert.

– Az első ló kissé felidegesített – mondta Cohn.

– Nem unatkoztál? – kérdezte Bili. Cohn nevetett,

– Nem, nem unatkoztam. Remélem, megbo-csátsz, Bili?

– Ha nem unatkoztál, megbocsátunk – mondta Bili.

– Nem úgy festett, mint aki unatkozik – mondta Miké. –

Attól félttem, hogy roeszul lesz.

– Annyira nem voltam – mondta Cohn. – Csak egy percig tartott.

– Azt hittem, rosszul lesz. De ugye, nem unatkoztál, Róbert?

– Hagyd abba, Miké! Már mondtam, hogy sajnálom, amit mondtam.

– Pedig rosszul volt, higgyétek el! A szó szoros értelmében

zöld volt.

– Hagyd abba, Michael!

– Az ember ne unatkozzék élete első bikaviar dalán, Róbert! – mondta

Miké. – Nagy bptrány lehet belőle.

– Fejezd be végre, Michael! – mondta Brett.

– Azt állította, hogy Brett szadista – mondta Miké. – Brett nem szadista. Brett egy búbajos, egészséges nőstény.

– Szadista vagy, Brett? – kérdeztem.

– Remélem, nem – mondta Brett.

– Azt mondta, hogy Brett szadista, pedig csak egészséges, jó gyomra van.

168

– Már nem sokáig lesz.

Bili lekapcsolta Mike-ot Cohnról. A pincér ab-szintot hozott.

– Tényleg tetszett neked a dolog? – kérdezte Bili Cohntól.

– Nem tetszett – mondta Cohn. – Azt nem mondhatom, hogy tetszett. De remek látvány volt.

– Szavamra az volt – mondta Brett.

– De azt a lovas részt ki lehetne hagyni – mondta Cohn.

– Az amúgy sem számít – mondta Bili. – Ha az ember megszokta, egy idő múlva észre sem veszi, hogy undorító.

– Eleinte egy kissé megviseli az embert – mondta Brett. – Számomra az a szörnyű, amikor a bika nekimegy a lónak.

– Jó bikák voltak – mondta Cohn. – Nagyon jók – 'mondta Miké.

– Legközelebb lent akarok ülni – mondta Brett, abszintjét kortyolgatva.

– Közelről akarja látni a matadorokat – mondta Miké.

– Érdemes megnézni őket – mondta Brett. – Ez a Romero még félig gyerek.

– Átkozottul csinos fiú – mondtam. – Fenn voltunk a szobájában, s mondhatom, életemben nem láttam még szebb férfit.

;– Mit gondolsz, hány éves lehet?

– Tizenkilenc-húsz.

– No lám! – mondta Brett.

A másnapi viadal sokkal jobb volt az elsőnél. Brett köztem és Miké között ült a barrerán, s Bili és Cohn felment az amfiteátrumba. Minden érdeklődés Romero felé fordult. Nem hiszem, hogy Brett másvalakire is figyelt volna. Egyébként senki más sem, kivéve a szűkfejű szakértőket. Mindenki csak Romerót nézte. Még két matador küzdött, de nem számítottak. Brett mellett ültem, s elmagyaráztam neki, hogy miről van szó. Figyelmeztettem, hogy amikor a bikák megtámadják

169

a picadorokat, a bikát nézze, ne a ,lovat, s rávettem, figyelje meg, mint döfi bele a picador lándzsája hegyét a bikába, hogy megérthesse, miről is van szó tulajdonképpen. Megértettem vele^ hogy a küzdelemnek célja és értelme van, s több, mint esztelen kegyetlenségek érthetetlen sorozata. Megmutattam neki, hogyan tereli el Romero köpenyével a bika figyelmét a földön heverő lóról, hogy forgatja s viszi el sima, könnyed mozdulatokkal, anélkül, hogy bántaná a bikát. Láttam, hogy Romero kerüli a szertelen mozdulatokat, s kíméli a bikát, egészen addig a pillanatig, amikor végül is megmérkőzött vele. Nem csigázta el, nem kínozza meg a bikát, könnyed, sima mozdulatokkal végzett vele. Láttam, hogy Romero milyen közel dolgozik a bikához, s megmagyaráztam neki, hogy más matadorok milyen trükkökkel élnek, hogy azt a látszatot keltsék, mintha a bika

közelében dolgoznának. Megértette, hogy miért tetszik neki Romero köpenymunkája, s miért nem tetszik neki a többieké.

Romero nem torzította el mozdulatait, mindig egyenes volt, tiszta vonalú és természetes. A többiek ide-oda görbültek, mint egy dugóhúzó, magasra húzott könyökkel, s ha a bika szarvaival túljutott rajtuk, az oldalának támaszkodtak, hogy a veszély és kockázat érzését keltsék a közönségben. De a hamis látszat csakhamar lelepleződött, s kelletlen érzést keltett az emberben. Romero küzdélme azért volt izgalmas, mert vonalvezetése hibátlan és tiszta volt, s teljes nyugalommal s biztonsággal engedte a közelébe a bika szarvait. Nem volt szüksége arra, hogy kihangsúlyozza közelségüket. Brett lassanként megértette, hogy ami a bika közelében valóban bátor és szép, az egy fél lépéssel odább már nevetséges. Elmondtam neki, hogy Joselito halála óta minden matador azt a technikát fejleszti tovább, amely egy látszólagos veszély érzésével hamis izgalmat kelt a nézőkben, holott a matadorok valójában semmilyen veszély-

170

ben nem forogtak. Romero a régi iskolát képviselte, a legtisztább vonalvezetést, a legnagyobb tényleges kockázat mellett, s azzal nyűgözte le a bikát, hogy maga megközelíthetetlennek látszott, mialatt előkészítette halálára.

– Nincs egy ügyefogyott mozdulata sem – mondta Brett.

'<

– Nem is lesz, amíg nem kezd félni – mondtam.

–r- Sohasem fog félni – mondta Miké. – Nagyon érti a dolgát.

• Már akkor értette, amikor először lépett az arénába. A többiek még megtanulni sem tudják azt, amit ő már a születésekor magával hozott.

– És milyen szép, uramisten! – mondta Brett.

– Azt hiszem, beleszeretett ebbe a fiúba – mondta Miké.

– Nem lepne meg.

– Tegyél nekem egy szívességet, Jaké! – mondta Miké. – Ne beszélj neki többé róla. Arról beszélj, hogy a matadorok otthon hogy verik az anyjukat.

– S hogy egész nap holtrészegek.

– Undorítóan részegesek – mondta Miké. – Egész nap isznak, s minden idejüket azzal töltik, hogy szegény öreg anyjukat verik.

– Meg is látszik rajta – mondta Brett.

– Meg hát – mondtam.

Az öszvéreket a megölt bika elé fogták, az ostorok csattogtak, a férfiak előreszaladtak, s az öszvérek megfeszültek, kinyúltak, majd hirtelen ügetni kezdtek, s a bikát félrecsuklott fejével s egyik, égnek meredő szarvával a puha homokon át kivonszolták a vörös kapun.

– Még egy jön.

– Már csak egy? – mondta Brett. Előrehajolt, a barrerára támaszkodott.

Romero a helyükre intette a picadorokat, aztán köpenyét a melléhez szorítva, a porondon át abba

171

az irányba fordult, amelyből az új bika ki fog futni.

Amikor vége volt, elmentünk. Az összepréselődött tömegben mozdulni sem lehetett.

– Pokoliak ezek a bikaviadatok – mondta Brett. – Olyan vagyok, mint egy rongy.

• Majd iszol valamit – mondta ^Mike.

Másnap Pedro Romero nem mérkőzött. Miura bikák szerepeltek a műsoron, rossz viadal volt. A következő napra nem tűztek ki bikaviadalt. De a fiesta egész nap és egész éjjel tartott.

16

Reggel esett az eső. A tenger felől jövet, a hegyekről köd ereszkedett a városra. A hegyek nem látszottak. A fennsík sötét s komor volt, a házak és fák körvonalai elmosódtak a ködben. Kisétáltam a városból, megnézni, odakünn milyen idő van. A rossz idő a hegyeken át a tenger felől jött.

A téren a zászlók nedvesen lógtak fehér póznáikon, a fellobogózott házakról ázottan lógtak az utca fölött, s az állandóan szemerkélő eső mindenkit az árkádok alá kergetett, s nagy tócsákat vert a térre, az utcák nedvesek, sötétek és népte-lenek voltak, de a fiesta tovább folyt. Ezúttal fedél alatt.

Az aréna fedett ülőhelyei megteltek emberekkel, akik az eső ellen védve, a baszk és navarrai táncosok és énekesek versenyét figyelték. Az eső tovább

esett, a Val Carlos táncosok vizes jelmezeikben végigtáncolták az utcát, a dobok nedvesen, üresen kongtak, s a táncsoportok vezetői nagy, vastag lábú lovaikon ülve, ázott jelmezeikben a lovak ázott takarói fölött, legelől lovagolva vezették a menetet. Az emberek a kávéházban ültek, s később a táncosok is bejöttek, és szorosan becsavart fehér lábukat kinyújtva az asztalok

172

alatt, leültek, leverték a vizet csörgősapkájukról, s a székek támláira akasztották piros és bíbor zubbonyaikat. Odakünn zuhogott az eső.

Elmentem a zsúfolt kávéházból, vissza a szállodába. Vacsora előtt meg akartam borotválkozni. Miközben borotválkoztam, kopogtattak az ajtón.

– Szabad – mondtam. Montoya volt.

– Hogy van? – kérdezte.

– Remekül – mondtam.

– Ma nincs bikaviadal.

– Nincs – mondtam. – Semmi nincs, csak eső.

– Hol vannak a barátai?

– Az Irunában.

Montoya a maga félszeg módján elmosolyodott.

– Mondja kérem – kezdte –, ismeri az amerikai követet?

– Hogyne – mondtam. – Mindenki ismeri az amerikai követet.

– Itt van Pamplonában.

– Tudom – mondtam. – Valamennyien láttuk.

– Én is láttam – mondta Montoya. Elhallgatott. Tovább

borotválkoztam.

– Üljön le! – mondtam. – Hozatok valami italt.

– Nem lehet – mondta Montoya. – El kell mennem.

Elkészültem a borotválkozással, megmártottam arcomat a mosdótálban, leöblítettem hideg vízzel. Montoya mellett állt, látszott rajta, hogy egyre nagyobb zavarban van.

– Ide figyeljen, kérem – mondta. – Most kaptam tőlük üzenetet a Grand Hotelből, hogy szívesen látják Pedro Romerót és Marcial Lalan-dát ma este vacsora után egy csésze feketére.

– Helyes – mondtam. – Marcial nem fog megsértődni.

– Marcial egész napját San Sebastianban töl-

173

hogy tötötte. Kocsin mentek el ma reggel Marquesével. Nem hiszem, estére visszajönnek.

Montoya zavartan álldogált. Látszott rajta, szeretné, ha megszólalnék.

– Ne adja át Romerónak az üzenetet! – mondtam neki.

– Úgy véli?

– Feltétlenül.

Montoyának kő esett le a szívéről.

– Azért kérdeztem, mert maga is amerikai – mondta.

– A maga helyében ezt tenném.

– Lássa – mondta Montoya –, az emberek nem értenek ezekhez a fiúkhoz. Nem tudják, hogy ez a gyerek mit ér. A külföldiek nem tudják. Hízelegnek neki, beleviszik az ilyen Grand Hoteldolgokba, s a fiú egy év alatt tönkremegy.

– Mint Algabeno – mondtam.

– Igen, mint Algabeno.

amerikai nő, aki matadoro-kat gyűjt. – Figyelemre méltó társaság – mondtam. – Van köztük most egy

– Tudom. De csak a fiatalokat.

– Csak – mondtam. – Mert az öregek elhíztak.

– Vagy megőrülnek, mint Gallo.

– Nos – mondtam –, a dolog egyszerű. Nem kell átadni az üzenetet.

– Olyan kitűnő gyerek – mondta Montoya. – Maradjon a maga fajtajabeliek között! Ne keveredjék bele ebbe az ügybe!

– Nem iszik valamit? – kérdeztem,

–r Nem iszom – mondta Montoya. – El kell mennem.

Kiment.

Lementem a lépcsőn, majd ki az utcára, s az árkádok alatt megkerültem a teret. Még mindig esett. Benéztem az Irunába, de a banda nem volt ott, tehát még egyszer megkerültem a teret, s visz-

szamentem a szállóba. Az alagsori étteremben vacsoráztak.

Már jócskán megelőztek, már amúgy sem tudtam volna behozni őket.

Bili cipőkenőcsöt vásárolt Mike-nak. A cipőtisztítók bejöttek az ajtón, s Bili mindegyiket odahívta, s munkába állította őket Miké cipőin.

– Tizenegyszer fényesítik ki a cipőmet – mondta Miké. – Bili megvadult.

A cipőfényesítők nyilvánvalóan továbbadták a hírt. Megint jelentkezett egy.

– Limpia botas? – kérdezte Bilitől.

– Nem – mondta Bili. – Ennek a senornak! A cipőtisztító letérdelt a társa mellé, aki Miké egyik lábát fényesítette, és a másik szabadon hagyott cipőjére vetette magát, amely pedig már villogott a lámpafényben.

– Bili tréfás kedvében van – mondta Miké. Én vörös bort ittam, s mivel le voltam maradva

a többiektől, a dolog idegesített. Szétnéztem a teremben. Pedro Romero ült a szomszéd asztalnál. Felállt, amikor üdvözöltem, s megkért, jöjjenek át az asztalához, hogy bemutathassa egy barátját. Asztala a miénkkel szomszédos volt, majdnem hozzáért. Romero barátja egy madridi bikaviadalkritikus volt, alacsony termetű, hosszú arcú ember. Megmondtam Romerónak, hogy rendkívül tetszett a munkája, s látszott rajta, hogy örül a dicséretnek. Spanyolul beszélgettünk, de a kritikus valamit tudott franciául is. Átnyúltam az- asztalunkra, borosüvegemért, de a kritikus lefogta a karomat.

Romero nevetett.

– Ebből igyék! – mondta angolul. Látnivaló volt, hogy szégyell angolul beszélni,

holott valójában büszke volt angol tudására, s ahogy tovább beszélgettünk, fel-felhozott egy-egy szót, amelynek jelentését nem egészen értette s megkért, magyarázzam meg neki. Szerette volna tudni, mi a pontos fordítása a Corrida de Toros-

nak. A bikaviadal szót gyanúsnak találta. Megmagyaráztam neki, hogy bikaviadal spanyolra visszafordítva india de toros-t jelent. A spanyol Corrida angolul bikafuttatást jelent, franciául course de taureaux-t. Ezt a kritikus jegyezte meg. Bikaviadalra nincs spanyol szó.

Romero elmondta, hogy Gibraltárban tanult angolul. Rondában született, Gibraltár közelében. A matadoriskolát Malagában végezte, de csak három évig látogatta. A kritikus olykor ugratta malagái tájszavai miatt. Tizenkilenc éves, mondta' Romero. Bátyja banderilleróként dolgozik mellette, de nem ebben a szállodában lakik. Egy kisebb szállpdában szállt meg a többiekkel együtt, akik a keze alatt dolgoznak. Megkérdezte tőlem, hányszor láttam az arénában. Azt mondtam neki, hogy csak háromszor. Valójában csak kétszer láttam, de nem volt kedvem hosszasan magyarázkodni, ha már elvitettem a dolgot.

– Hol látott harmadszor? Madridban?

– Igen – hazudtam. Madridi szerepléséről elolvastam a tudósításokat mind a két madridi bikasportújságban, tehát tájékozódva voltam.

– Az első vagy a második alkalommal?

– Az elsőnél.

– Az rosszul sikerült – mondta. – Másodszorra jobb voltam. Emlékszik? – fordult a kritikushoz.

Nem volt zavarban. Ügy beszélt munkájáról, mint valamiről, ami teljesen rajta kívül áll. Nem volt benne semmi nyegleség, sem hivalkodás.

– Nagyon örülök neki, hogy tetszik a munkám – mondta. – De még nem ismerheti. Holnap, ha jó bikát kapok, talán meg tudom mutatni, mit tudok.

Mosolyogva beszélt attól való féltében, hogy a kritikus vagy én kérdésnek nézhetjük, amit mond.

– Alig várom, hogy láthassam – mondta a kritikus. –: örülnék, ha meg tudna győzni.

– Nem sokra becsüli a munkámat – fordult felém Romero. Az arca komoly volt.

A kritikus elmagyarázta, hogy igenis becsüli a munkáját, noha még nem

teljesen meggyőző.

- Várjon holnapig, feltéve persze, hogy egy jó bikát kapok.
- Látta a holnapi bikákat? – kérdezte tőlem a kritikus.
- Láttam, amikor a karámokba engedték őket. Romero előrehajolt.
- Mit tart rólok?
- Szépek – mondtam. – Körülbelül huszonhat arrobát nyomnak.

Kurta szarvúak. Még nem látta őket?

- Dehogynem – mondta Romero.
- Nem hiszem, hogy huszonhat arrobát nyomnának – mondta a kritikus.
- Én sem – mondta Romero.
- Banánt viselnek szarv helyett – mondta a kritikus.

*.

- Banánt? – Romero felém fordult, mosolygott. – Ön is banánnak nevezné a szarvukat?

- Nem – mondtam. – Tisztességes, jó szarvak.
- Kurták – mondta Romero. – Nagyon kurták. De azért nem nevezném őket banánoknak.

- Jaké – kiáltotta Brett a szomszéd asztal mellől –, elszöktél tőlünk?

- Mondd meg neki, hogy a bikáinak nincs szarva! – kiáltotta Miké. Részeg volt.

Romero kérdő tekintettel nézett rám.

- Részeg – mondtam. – Borracho. Muy bor-racho.

- Bemutathatnád a barátaidat – kiáltotta Brett. Egy pillanatra sem vette le a szemét Pedro Romeróról.

Megkérdeztem, nem innának velünk egy kávét. Mind a ketten felálltak.

Romero area nagyon barna volt. Kitűnő volt a modora is.

Sorban bemutatam őket mindenkinek, de amikor le akartak ülni, kiderült, hogy nincs elég

177

hely, így hát átköltöztünk a fal melletti nagy asztalhoz. Miké egy palack Fundadort rendelt, s poharakat mindannyiunk számára. Részeg beszélgetés kezdődött.

- Mondd meg neki, hogy írónak lenni tetves mesterség – mondta Bill.

- No, mond meg neki! Mondd meg neki, hogy szégyellem, hogy író vagyok.

Romero Brett mellett ült, figyelt.

- No, gyerünk, mond meg neki! – kiáltotta Bili.

Romero mosolyogva felütötte fejét.

- Ez az úr író – mondtam. Romero szemlátomást megilletődött.

- Ez a másik is író – mondtam Cohnra mutatva.

- Hasonlít Villaltára – mondta Romero, Bill-re nézve. – Rafael, ugye, Villaltára hasonlít?

- Nem veszem észre – mondta a kritikus.

- Pedig hasonlít – mondta Romero spanyolul. – Nagyon emlékeztet Villaltára. S ennek a részeg úrnak mi a foglalkozása?

- Nincs foglalkozása.

- Ezért iszik?

- Nem ezért. Arra vár, hogy feleségül vehesse ezt a hölgyet.

- Mondd meg neki, hogy a bikáinak nincs szarvuk! – kiáltotta Miké nagyon részegen az asztal túlsó végéről.

- Mit mond?

- Részeg.

- Jaké – kiáltotta Miké –, mond meg neki, hogy a bikáinak nincs szarvuk!

- Értette? – kérdeztem.

- Igen.

Tudtam, hogy nem értette. Tehát nem történhetik baj.

- Mondd meg neki, hogy Brett látni szeretné, amikor felveszi a zöld nadrágját.

- Fogd be a szádat, Miké!

178

- Mondd meg neki, Brett majd meghal azért, hogy megtudhassa, hogy bújik bele a zöld nadrágjába!

- Fogd be a szádat!

Romero közben a poharát forgatta, s Brett-tel beszélgetett.
Brett franciául beszélt. Romero spanyolul és angolul, s nevetett.
Bili megtöltötte a poharakat,

– Mondd meg neki, hogy Brett be akar men-^ ni...

– Az ég áldjon meg, fogd be a szád, Miké! Romero mosolyogva felnézett.

– „Fogd be a szád!”... azt tudom, mit jelent. Montoya épp ekkor lépett be a helyiségbe. Épp

rám akart mosolyogni, aztán megpillantotta Pedro Romerót nagy pohár konyakkal a kezében, amint nevetve ült köztem és egy meztelen vállú nő között, egy asztalnál, amely meg volt rakva italokkal – s még csak nem is köszönt, amikor elfordult, és kiment a kávéházból.

Miké felállt, s egy felköszöntőbe fogott.

– Igyunk valamennyien ... – kezdte el.

– Pedro Romero egészségére – mondtam. Mindannyian felálltak. Romero komoly volt,

koccintottunk, kiittuk poharainkat, én a többinél valamivel gyorsabban, mert Miké épp el akarta magyarázni, hogy egyáltalán nem Pedro Romero egészségére akarta üríteni poharát, s ezt meg kellett akadályoznom. Szerencsésen túl is estünk rajta, s Romero mindenkivel kezét fogott, aztán a kritikussal együtt elment.

– Istenem, milyen egy édes gyerek! – mondta Brett. – S milyen szívesen megnézném, amikor felölti ezt a ruhát! Biztos, cipőkanállal csúsztatják bele.

– Épp meg akartam neki mondani... – kezdte Miké. – És Jaké félbeszakított. Miért szakítasz félbe, Jaké? Azthiszed, jobban beszélsz spanyolul, mint én?

179

– Fogd be a szád, Mike! Senki sem szakított félbe.

– Márpedig ezt tisztáznunk kell! – Elfordult tőlem. – Te meg mit gondolsz, Cohn, ki vagy te, mi vagy te? Azt hiszed, közénk való vagy? Egy társaságba, amely szórakozni kíván? Az Isten áldjon meg, ne lármázz, Cohn!

– Hagyd abba, Miké! – mondta Cohn.

– Azt hiszed, Brett örül neki, hogy itt vagy? Azt hiszed, emeled a társaság fényét? Miért nem beszélsz már?

– Már a múltkor elmondtam, Miké, ami mondanivalóm van.

– Nem vagyok irodalmár – mondta Miké. Kissé ingatagon állt a lábán, az asztalnak támaszkodva. – Nem vagyok művelt. De azt tudom, hogy mikor vagyok valakinek a terhére. Te miért nem tudod, hogy mikor vagy az emberek terhére, Cohn? Miért nem mész a fenébe? Menj már el, az Isten szerelmére! Hordd el innét azt a szomorú zsidó pofádat! Nem gondoljátok, hogy igazam van?

– Persze – mondtam. – Menjünk át valamennyien az Irunába!

– Nem megyek. Igazam van, vagy nincs igazam? Szeretem ezt a nőt.

– Ne kezd újra, Michael! – mondta Brett. – Gyerünk, tolass el innét!

– -Nem gondold, hogy igazam van, Jaké? Cohn még az asztalnál ült. Arca sápadt volt és

merev, mint mindig, amikor megsértették, de úgy látszott, mintha ezúttal élvezné is a helyzet esetlen, gyerekes hősiességét. Az ő ügyéről volt elvégre szó, egy arisztokrata hölgyel való ügyéről!

– Jaké! – mondta Miké majdnem sírva. – Tudod, ugye, hogy igazam van. – Újra Cohn felé fordult. – Menj el! Menj el!

– Nem megyek el, Miké – mondta Cohn.

– Akkor majd én menesztelek! – Miké az

180

asztalt megkerülve, feléje tartott. Cohn felállt, levette szemüvegét. Várakozva állt, merev arccal, leengedett kezekkel, büszkén és keményen, készen arra, hogy megküzdjön hölgye szerelméért. Elkaptam Mike-ot.

– Gyerünk a kávéháza! – mondtam. – Nem verheted meg itt a szállodában.

– Jó – mondta Miké. – Igazad van.

Elindultunk. Mialatt Miké feltámolygott a lépcsőn, hátranéztem, s láttam, hogy Cohn már vissz-szatette szemüvegét az orrára. Bili az asztalnál ült, s

Fundadort töltött a poharába. Brett is ülve maradt, s meredeken maga elé nézett a levegőbe.

Odakint a téren már elállt az eső, a hold felhők között bujkált. Szél fújt. Katonazene szólt, a tömeg a tér másik végén tömörült, ahol egy tűzijáték-szakértő, fia segítségével azon igyekezett, hogy csillaghányó rakétákat eregessen a magasba. Egy rakéta végül is ferdén felszökött a levegőbe, de a szél félrecsapta, és egy ház falának vágta. Néhány szikra a tömeg közé esett. A magnézium kigyulladt, a tűzijátékkészlet felrobbant, és szétvágódott az emberek között. A téren senki sem táncolt, a kavicsos utak fel voltak ázva.

Brett Bill-lei együtt kijött a szállóból, és hozzánk csatlakozott. Álltunk a tömegben, és néztük Don Manuel Orquitót, a tűzijátékkirályt, aki egy kis emelvényen állva, magasan a tömeg fölött, nagy körültekintéssel eregette rakétáit, amelyeket a szél minduntalan lenyomott. Don Manuel Orquito izzadt arca jól látszott bonyolult röppentyűi lángjánál, amelyek a tömeg közé vágódtak, s recsegve, szikrázva szétsisteregtek az emberek lábai között. A tömeg nagyokat üvöltött, valahányszor a színes papírgömbök az oldalukra fordultak, lánggra lobbantak és lezuhantak.

– Nem irigylem Don Manuelt – mondta Bili.

– Honnét tudod, hogy Don Manueinek hívják? – kérdezte Brett.

181

– Rajta van a neve a műsoron. Don Manuel Orquito, pirotécnieo de esta ciudad.²³

– Globos iluminadosK – mondta Mike. – Egy kollektív globos iluminadosból. Ez áll a reklámon.

A szél elfújta a katonabanda zenéjét.

– Bárcsak egy sikerülne már neki – mondta Brett. – Nagyon dühösnek látszik.

– Valószínűleg hetekig dolgozott rajtuk – mondta Bili. – Hogy lángbetűkkel vessék az égre: Éljen San Fermín!

– Globos iluminados – mondta Miké. – Egy köteg rohadt globos iluminados.

– Gyerünk el innét! – mondta Brett. – Nem állhatunk itt örökké.

– A Lady inni óhajt – mondta Miké.

– Á vesékbe látsz – mondta Brett.

A kávéház zsúfolva volt, nagy volt a lárma. Senki sem törődött velünk. Asztalt sem találtunk. Pokoli z sivaj volt.

– Gyerünk ki innét! – mondta Bili.

Künn az árkádok alatt folyt a paseo. Az asztaloknál itt-ott Biarritzból érkezett, sportruhás angolok és amerikaiak ültek. A nők közül némelyik lornyonnal nézegette a sétálókat. Nemrég talákoztunk Bilinek egyik biarritzi nőismerősével, aki egy másik lánnyal a Grand Hotelban szállt meg. Az a másik lány most fejfájás miatt otthon maradt.

– Itt egy kocsmá – mondta Miké. A Milano bár volt, egy züllött kis bár, ahol enni is lehetett, a hátsó helyiségében pedig táncoltak. Valamennyien leültünk egy asztalhoz, s egy üveg Funda-dort rendeltünk. A bár félig üres volt.

– Hitvány egy hely – mondta Bili.

– Még korán van.

– Vigyük magunkkal az üveget, és jöjjünk

23 A város tűzszerésze 34 Világító gömb

182

RT V

vissza később! – mondta Bill. – Nem töltöm itt az éjszakát.

– Gyerünk, nézzük az angolokat! – mondta Miké. – Örültem szeretek angolokat nézni.

– Szörnyűek – mondta Bili. – Honnét a fenéből jöttek ezek ide?

– Biarritzból – mondta Miké. – Meg akarják nézni ezt az érdekes kis spanyol ünnepet.

– Majd én megünneplem őket – mondta Bili.

– Maga egy isteni nő – mondta Mike Bill barátnőjének. – Mikor jött ide?

– Szállj le róla, Michael!

– Hát nem édes? – mondta Miké. – Hí>va tettem a szememet? Mondjátok, hol hagytam a szememet? Gyönyörű vagy, aranyom. Nem talákoztunk mi már? Gyere el velem és Bill-lel! Gyere, ünnepeljük meg

az angolokat!

– Majd én megünneplem őket – mondta Bili. – Mi a fenét keresnek itt a fiestán?

– Gyere, gyönyörűm! – mondta Miké. – Gyere el velünk hármásban! Megünnepeljük ezeket a rohadt angolokat. Remélem, nem vagy angol? Én skót vagyok. Utálom az angolokat. Meg fogom ünnepelni őket. Gyere, Bili!

Az ablakon át láttuk, amint mind a hárman, egymásba karolva a kávéház felé tartottak. A téren rakéták pufogtak. f– Én itt maradok – mondta Brett.

– Veled maradok – mondta Cohn.

– Az Isten áldjon meg, ne maradj! – mondta Brett. – Menj el valahová! Nem látod, hogy beszélni akarunk Jaké-vel?

– Nem tudtam – mondta Cohn. – Azt hittem, itt maradhatok, mert úgy látom, egy kissé el vagyok ázva.

-- Az nem ok arra, hogy az ember nyakán maradj. Ha el vagy ázva, feküdj le!

– Most elég goromba voltam hozzá? – kérdezte Brett. Cohn már elment. – Isten látja lelke-met, nem bírom.

183

– Nem szórakozható társaság.

– Haláiosan idegesít. – Rosszul viselkedik.

– Rohadtul. Pedig módjában lett volna, hogy rendesen viselkedjék.

– Most valószínűleg megvár bennünket az ajtó előtt.

– Biztos, hogy megvár. Persze, tudom, hogy mit érez. Képtelen elhinni, hogy semmit sem jelentett a számomra.

– Képtelen elhinni – mondtam.

– Senki más ilyen rosszul nem viselkednék. Istenem, bele fogok betegedni. És Michaelbe is. Michael is remekül viselkedik.

– Mike-nak is átkozottul nehéz a dolga.

– Igaz – mondta Brett. – De azért nem kellett volna úgy viselkednie, mint egy disznónak.

– Mindenki rosszul viselkedik – mondtam. – Ha módja van rá.

Brett rám nézett. – T.e nem viselkednél rossz-szul.

– Épp olyan számár volnék, mint Cohn – mondtam.

– Drágám – mondta Brett –, hagyjuk abba ezeket a rohadt hülyeségeket!

– Rendben van – mondtam. – Beszéljünk másról! Amiről akarsz.

– Most már te is megsértődsz? – mondta Brett. – Az egyetlen ember vagy, akire számíthatok. Gyalázatosan érzem magiam ma este.

– Mike-ra is számíthatsz.

– Miké is búbajos volt – mondta Brett.

– Mike-nak sem könnyű a dolga – mondtam. – Cohnnal a nyakában, aki le nem száll rólad.

– Tudom – mondta Brett. – Tudom, hogy nem könnyű a dolga.

Miért keserítesz el még jobban?

Brett olyan ideges volt, amilyenek még nem láttam. Elkerülte a tekintetemet, maga elé nézett a falra,

184

– Járjunk egyet?

– Járjunk! – mondta. – Gyere!

* Bedugaszoltam a

Fundador üveget, és odaadtam

a kocsmárosnak.

– Igyunk még egy pohárral! – mondta Brett.

– Teljesen kivagyok.

Ittunk egy-egy pohárral a gyöngé amontilladó-ból. Amikor kiléptünk az ajtón, Cohn kijött az árkádok alól.

– Mondom, hogy ott volt – mondta Brett.

– Nem tud meglenni nélküled.

– Szegény ördög!

– Én nem sajnálom. Utálom.

– Én sem sajnálom – mondta Brett reszketve.

– Gyűlölöm, hogy ilyen rondán szenved miattam. Egymásba karolva végigmentünk a szűk mellékutcán, el az emberektől és a kivilágított tér

fényeitől. Az utca sötét volt és nedves, s a városszéli erődítményekhez vezetett. Csapszékek előtt mentünk el, amelyeknek ajtói mögül fény szűrődött ki a sötét nedves utcára, kihallatszott a zenének egy-egy böffenése.

– Be akarsz menni?

– Nem akarok.

Átgázoltunk a nedves fűvön egészen az erődítmények kőfaláig. Újságpapírt terítettem a kőre, s Brett leült. Előttünk a síkság sötét volt, de túlhan látni lehetett a hegyeket. A szél magasan fent fújt, s elterelte a felhőket a hold elől. Alattunk a sötét sáncárok húzódtak, mögöttünk a hegyek és a székesegyház árnyéka, arrább egy holdfényben fürdő domb körvonalai.

– Ne hagyd el magad! – mondtam.

– Gyalázatosan érzem magam – mondta Brett. – Ne beszéljünk!

Néztük a síkságot. A fák hosszú, fekete vonalakként váltak ki a holdfényből. Az országúton egy autó reflektora mászott fel a hegyre. A hegytetőn látni lehetett a vár messzi fényeit. Bal kézről mélyen alattunk a folyó.

Megduzzadt az eső-

185

tői, sima volt és fekete. Partjain fák sötétlettek. Brett egyenesen maga elé bámult. S hirtelen megreszketett.

– Hideg van.

– Vissza akarsz menni?

– A parkon át – mondta. Lebotorkáltunk. Az ég újra beborult. Sötét volt a parkban, a fák alatt.

– Szeretsz még, Jaké?

– Szeretlek – mondtam.

– Elveszett ember vagyok – mondta Brett.

– Micsoda?

– Elveszett ember vagyok. Belebolondultam ebbe a Romeróba.

Azt hiszem, szerelmes vagyok bele.

– Rosszul teszed.

– Nem tehetek róla. Elveszett ember vagyok. Csupa seb vagyok belül.

– Végy erőt magadon!

– Nem tudok változtatni rajta. Sohasem tudtam semmin sem változtatni.

– De ezt abba kell hagynod!

– Hogy tudnám abbahagyni? Semmit sem tudok abbahagyni. Fogd meg a kezemet!

A keze reszketett.

– Belülről is ez van.

– Nem szabad elengedned magad!

– Nem tehetek róla. Tudom, elveszett ember vagyok. Nem látod, miről van szó?

– Nem látom.

– Meg kell tennem. Amit komolyan megkívánok, azt meg kell tennem. Már elvesztettem minden önérzetemet.

– Nem szabad, Brett!

– Édesem, ne akadékoskodj! Azt hiszed, könnyű a dolgom ezzel az átkozott zsidóval a nyakamon, s a tetejében Mike-kal?

– Nem könnyű – mondtam.

– Nem részegedhetek le mindennap.

– Nem.

186

– Édesem, segíts rajtam! Nagyon kérlek, segíts rajtam, segíts át ezen!

– Segítek – mondtam.

– Nem mondom, hogy helyes, amit teszek. De nem tehetek mást. Isten a megmondhatója, még soha ilyen ringyónak nem éreztem magam.

– Mit kívánsz tőlem?

– Gyere! – mondta Brett. – Gyere, keressük meg!

Végimentünk a kavicsos úton, a parkban, a sötétben, a sötét fák alatt, aztán kikerültünk a fák alól, s a kapun át kijutottunk az utcára, amely visszavezetett a városba. '

Pedro Romero a kávéházban volt. Matadorok és sporttudósítók ültek az asztalnál. Szivaroztak. Amikor beléptünk a kávéházba, felénk néztek. Romero mosolygott, és a fejével biccentett. A helyiség közepe táján leültünk egy asztalhoz.

- Szólj neki, hogy üljön át hozzánk, és igyék velünk valamit!
- Még nem kell szólani! Átjön majd magától.
- Nem tudok a szemébe nézni - mondta. Brett.
- Pedig szép férfi.
- Mindig azt tettem, amihez kedvem volt.
- Tudom.
- Ringyó vagyok - mondta Brett.
- Hát igen - mondtam.
- Uramisten! - mondta Brett. - Hogy a nők mit szenvednek!
- Tényleg? - kérdeztem.
- Ringyó vagyok - mondta Brett.

Az asztaluk felé néztem. Pedro Romero mosolygott. Valamit mondott a többieknek, aztán felállt. Átjött az asztalunkhoz.

Felálltam, kezet fogtunk.

- Nem inna velünk egy pohárral?
- Megengedi, hogy a vendégeim legyenek? - Leült mellém, szavak nélkül engedélyt kérve

187

Brett-től. Kitűnő modora volt. De a szivarját nem oltotta el. A szivar jól állt neki.

- Szeret .szivarozni? - kérdeztem.
- Szeretek - mondta. - Csak szivart szívok.

Ezzel is tekintélyét igyekezett növelni: szivarozva idősebbnek tetszett. Néztem a bőrét, tiszta, puha és nagyon barna volt. Az egyik járomcsontja fölött egy háromszögű forradás látszott. Láttam, hogy Érettet figyel. Úgy látszik, észrevett valamit, amikor Brett kezet adott neki. De nagyon óvatos volt. Azt hiszem, biztos volt a dolgában, de nagyon vigyázott, hogy ne kövessen el valami hibát.

- Holnap fellép? - kérdeztem.
- Igen - mondta. - Algabeno ma megsebesült Madridban. Nem hallott róla?
- Nem - mondtam. - Súlyosan?
- Semmi. Itt! - mutatta a tenyerét. Brett megfogta a kezét, és szétfeszítette ujjait.
- Ó, tud jósolni? - kérdezte angolul. -- Szoktam néha. Nem szereti?

- Dehogynem. - Kezét az asztalra fektette. - Jósolja azt, hogy örökké fogok élni, és milliomos leszek.

Még mindig nagyon udvarias volt, de már magabiztosabb. - Sok bikát lát a tenyeremben? - kérdezte.

Nevetett. Nagyon finom keze volt, keskeny csuklója.

- Ezernyi bikát látok - mondta Brett. Már egyáltalán nem volt ideges. Nagyon bájos volt.
- Helyes - Romero nevetett. - Ezer durójá-val darabját - mondta felém fordulva, spanyolul. - Még mondjon valamit!
- Jó keze van - mondta Brett. - Azt hiszem, sokáig fog élni.

- Hozzám beszéljen, ne a barátjához!
- Azt mondtam, sokáig fog élni.
- Tudom - mondta Romero. - Sosem fogok meghalni.

rSS

Lekopogtam. Romero észrevette, fejét rázta.

- Ezt ne tegye! A bikák a legjobb barátaim. Lefordította Érettnek.

- Maga megöli a barátait? - kérdezte Brett.
- Mindig - mondta angolul és nevetett. - Hogy ők meg ne öljenek. - Az asztalon át Brett-re nézett.
- Maga jól beszél angolul.
- Igen - mondta. - N.éha jól beszélek. De erről nem kell mindenkinek tudnia. Nem jó dolog az, ha egy torero angolul tud.

- Miért? – kérdezte Brett.
- Nem lenne jó. Az emberek nem szeretik. Még nem szeretik.
- Miért nem?
- Az emberek nem szeretik. A matadorok másfajta emberek.
- Miféle fajta emberek?

Elnevette magát, aztán szemére húzta kalapját, szivarját más szögbe igazította szájában, arckifejezése is megváltozott.

- Mint ott az asztalnál – mondta. A túlsó asztal felé néztem. Hajszálnyira utánozta Nációnál arckifejezését. Újra elmosolyodott, ezúttal a maga természetes modorában. – El kell felejtennem, hogy angolul tudok.

- Most még ne felejtse el! – mondta Brett.
- Ne felejtsem el?
- Ne.

- Helyes. Ojra nevetett.
- Szeretnék egy ilyen kalapot, mint a magáé – mondta Brett.
- Helyes. Majd szerzek egyet.
- Nem felejtí el?

- Még az éjjel megszerzem. Felálltam, Romero is felállt.
- Üljön vissza! – mondtam neki. – Megkeresem a barátaimat, és idehozom őket.

Rám nézett. Még egyszer meg akart bizonyo-
189

sodni róla, hogy értjük-e egymást. Értettük egymást.

- Üljön le! -- mondta Brett. – Tanítson spanyolra !

Leült és az asztal fölött a szemébe nézett. Kimentem a kávéházból. A matadorasztalnál ülők hideg, fürkésző tekintetet vetettek rám. Nem volt kellemes érzés. Amikor húsz perc múlva visszajöttem a kávéháza, Brett és Pedro Romero már nem volt ott. A kávé csészék és a három üres konyakos pohár még az asztalon állt. Egy pincér odajött, felszedte a poharakat, és asztalkendőjével letörülte az asztalt.

17

A Milano bár teraszán találtam rá Bilire, Mike-ra és Ednára. Ednának hívták Bili barátnőjét.

- Kidobtak – mondta Edna.

- A rendőrség – mondta Miké. – Odabent van néhány ember, akik nem kedvelnek.

- Négy verekedést akadályoztam meg eddig – mondta Edna. – Remélem, segítségemre lesz.

Bilinek vörös volt az arca. – Visszamegyünk, Edna! – mondta. – Jöjjön be velünk, és táncoljon Mike-kal!

- Ostobaság – mondta Edna. – Még egy botrány lenne.

- Rohadt biarritzi disznó – mondta Bili.

- Gyerünk! – mondta Miké. – Elvégre az kocsmá, nem foglalhatnak le a maguk számára egy egész kocsmát.

- Jó öreg Miké! – mondta Bili. – Ezek a rohadt angol disznók idejönnek, sértegetik Mike-ot, s elrontják a .fiestánkat.

- Rohadtak – mondta Miké. – Utálok az angolokat.

- Nem szabad Mike-ot sértegetniük – mondta

190

Bill. – Nem tűröm el. Mi közük ahhoz, hogy csődbe ment? Elfulladt.

- Mi közük hozzá! – mondta Miké. – Ha én nern törődöm vele. Jaké sem törődik vele. Maga törődik vele?

- Nem – mondta Edna. – Maga csődbe ment?

- Természetesen – mondta Miké. – Te sem törődsz vele, ugye Bili?

Bili átölelte Miké vállát.

- Hogy az a jóisten miért nem engedi meg, hogy én is csődbe menjek! Majd megmutatnám ezeknek a kuttyáknak.

- Csak angolok – mondta Miké. – Nem számít, hogy az angolok mit mondanak.

- Piszkos disznók – mondta Bili. – Ne félj, kiverem én őket onnét.

- Bili! – Edna rám nézett. – Kérem, Bili, ne menjen még egyszer vissza! Olyan ostobák.

- Ez az - mondta Miké. - Ostobák. Erről van szó.
- De ne mondjanak olyasmit Mike-ról, mint amit mondtak!
- Ismered őket? - kérdeztem Mike-tól.
- Sosem láttam őket. Ők mondják, hogy ismernek.
- Nem tűröm - mondta Bili.
- Gyerünk, menjünk át a Suizóba! - mondtam.
- Egy egész banda Edna biarritzi barátaiból - mondta Bili.
- Egyszerűen ostobák - mondta Edna.
- Az egyik közülük Charley Blackman, Chicagóból - mondta Bili.
- Sohasem voltam Chicagóban - mondta Miké.

Edna nevetni kezdett, s nem bírta abbahagyni.

- Vigyen el engem innét, maga csódtömeg! - mondta.
- Miféle botrány volt ez? - kérdeztem tőle.

191

átváltunk a téren a' Suizo felé. Bill eltűnt.

- Nem tudom, mi történt, de valaki rendőrt hívott, hogy vezesse ki Mike-ot a különteremből. Voltak ott néhányan, akik {smerték Mike-ot Cannes-ból. Mi baj van tulajdonképp Mike-kal?

- Bizonyára tartozik nekik - mondtam. - Az ilyesmi rendszerint elkeseríti az embereket.

A téren, szemben a jegyárusító bódékkal, emberek álltak sort. Székeken is ültek, vagy a földön kuporogtak újságpapíron vagy pokrócokon. A reggeli pénztárnyitást várták, hogy megvásárolhassák a másnapi jegyeket. Az ég időközben kitisztult, a hold is kisütött. A sorban itt-ott egy-egy ember elaludt.

Alighogy leültünk a Suizóban, s megrendeltük a Fundadort, megjelent Cohn.

- Hol van Brett? - kérdezte.

- Nem tudom.

- Veled volt!

- Talán lefeküdt.

- Nem feküdt le.

- Nem tudom, hol van.

Arca sápadt volt a lámpafényben. Felállt.

- Mondd meg, hogy hol van?

- Ül le! - mondtam. - Nem tudom, hogy hol van.

- Fenét nem tudod.

- Hagyd abba! - mondtam.

- Mondd meg, hogy hol van?

- Egy bűdös szót nem mondok.

- Te tudod, hol van'!

- Még ha tudnám, sem mondanám meg.

- Eriggy a pokolba, Cohn! - kiáltotta Miké az asztal túlsó végéről. - Brett megszökött a to-reróval. Most élnek a mézesheteiket.

- Fogd be a szádat!

- Eriggy a pokolba! - mondta Miké lankád-tan.

- Tényleg ott van? - Cohn felém fordult.

- Eriggy a pokolba!

192

- Veled volt Tényleg ott van?

- Eriggy a pokolba!

- Majd én szóra bírlak ... - előrelépett - ró-' hadt kerítő!

Megcéloztam az öklömmel, de kitért az ütés elől. A világosságban jól láttam nyakába húzott fejét. Megütött s én leültem a földre.

Miközben fel akartam állni, még kétszer eltalált az öklével. Hátraestem, egy asztal alá. Újra lábra akartam állni, de az volt az érzésem, hogy nincs lábam. De fel kellett állnom, s újra megkísérelnem, hogy el tudom-e találni. Miké segített fel. Valaki egy üveg vizet öntött a fejemre. Miké az egyik karjával átölelt, s egyszerre csak azt láttam, hogy egy széken ülök. Miké a fületem ráncigálta.

- Kikészültél - mondta Miké.

- Hát te hol a fenébe voltál?

- Itt voltam - mondta Miké.

- S nem akartál beavatkozni, mi?

- Mike-ot is leütötte - mondta Edna.

- Engem nem ütött le - mondta Miké. - Épp csak egy ideig a földön

feküdtem.

– Minden este így szórakoznak a maguk fies-táján? – kérdezte Edna.
– Nem Cohn úr volt ez?
– Már rendben vagyok – mondtam. – Csak az agyam egy kicsit kásás. Néhány pincér állt körülöttünk, mögöttük egy csomó ember.
– Vaya! – mondta Miké. – Kotródjatok! Gyerünk!
A pincérek kitessékelték a kíváncsiakat.
– Nem volt érdektelen dolog – mondta Edna.
– Tanult ökölvívó?
– Az.
– Kár, hogy Bili nem volt itt – mondta Edna.
– Nem bántam volna, ha Bilit is leüti. Már rég szerettem volna látni, amikor valaki leüti Bilit. Olyan jó kövér.
– Azt reméltem, hogy leüt egy pincért és le-

193

tartóztatják – mondta Mike. – Szeretném Cohn urat börtönben látni.
– Azt már nem! – mondtam.
– Nem, nem! – mondta Edna is. – Ezt nem gondolod komolyan.
– Komolyan gondolom – mondta Miké. – Nem tartozom azok közé a fickók közé, akik szeretik, ha leütik őket. Azért is nem sportolok.
Ivott.
– Vadászni sem szeretek – mondta. – Az ember sohasem tudhatja, hogy mikor esik rá a ló. Hogy vagy, Jaké?
– Jól – mondtam.
– Maga tetszik nekem – mondta Edna Mike-nak. – Tényíleg csődbe ment?
– Irtózatosan – mondta Miké. – Mindenkinek tartozom. Maga nem tartozik senkinek?
– Vagyonokkal – mondta Edna.
– Én mindenkinek tartozom – mondta Miké. – Montoyától is száz pezetát kértem az este.
– Azt nem jól tetted – mondtam.
– Meg fogom fizetni – mondta Miké. – Mindenkinek mindent visszafizetek.
– Ezért ment csődbe, igaz? – mondta Edna. Felálltam. Úgy tetszett, amikor beszéltek, hogy nagyon messziről hallom őket. Az egész úgy hatott, mint egy rossz színdarab.
– Átmegyek a szállóba – mondtam. Aztán hallottam, hogy valamit mondanak mellettem.
– Már rendbe jött? – kérdezte Edna.
– Jobb lesz, ha hazakísérjük.
– Már rendben vagyok – mondtam. – Ne kíséretetek haza! Majd találkozunk. Kimentem a kávéházból. Az asztalnál maradtak. Megfordultam s -láttam őket s az üres asztalokat. Az egyik asztalnál egy pincér ült, s két kezével fogta a fejét.

Amikor a téren át visszamentem a szállóba, mintha minden megváltozott volna körülöttem. Minden vadonatúj volt. Sohasem láttam még eze-

194

két a fákat. Nem láttam a zászlórudakat sem, sem a színház homlokzatát. Minden másmilyen volt. Olyasféleképp éreztem magam, mint amikor egy ízben egy külvárosi labdarúgó-mérkőzésről jöttem haza. Egy kezitáskát cipeltem, benne a futball-felszerelésem, s hazamenet, abban a városban, amelyben az egész életemet töltöttem, minden vadonatújnak látszott. A pázsitot gereblyézték, égették az avart az útszélen, s én megálltam, és sokáig néztem, mit, csinálnak. Különös volt. Aztán továbbmentem, s úgy tetszett, mintha a lábam messze előttem járna, minden nagyon messziről jött felém, s úgy hallottam, mintha a cipőm jókora távolságban kopogna előttem. A mérkőzés elején fejbe rúgtak. Az is ugyanaz az érzés volt, mint most, amikor átmentem a téren. S mint amikor felmentem a szállóba lépcsőjén. Sokáig tartott, amíg felmentem a lépcsőn, s az volt az érzésem, mintha egy kezitáskát cipelnék a kezemben. Az egyik szobában égett a lámpa. Bili jött ki az ajtón, a hallban összeértünk.
– Te – mondta –, eriggy fel Cohnhoz! Valami baj van vele, s látni akar.
– Vigye el az ördög!
– Menj csak fel! Nézd meg, mi baja van! Nem volt kedvem ahhoz, hogy még

egy emeletet másszak.

– Miért bámulsz rám? – kérdeztem.

– Nem bámulok. Eriggy fel Cohnhoz, s nézd meg, mi baja! Rossz hangulatban van.

– Az előbb még részeg voltál – mondtam.

– Most is az vagyok – mondta Bili. – De te eriggy fel, és nézd meg Cohnt! Látni akar.

– Jól van – mondtam. Elvégre csak arról volt szó, hogy megmászok még egy emeletet. Felmentem a lépcsőn, kezemben a kísértet-kézitáskával. Végigmentem a folyosón, egészen Cohn szobájáig. Az ajtó be volt csukva, kopogtam.

– Ki az?

– Barnes.

195

– Gyere be, Jake!

Kinyitottam az ajtót, beléptem és letettem a kézitáskámat. Cohn az ágyon feküdt, arccal lefelé, a sötétben.

– Hello, Jaké!

– Neked nem vagyok Jaké.

Az ajtónál álltam. Pontosan úgy, mint amikor a labdarúgó-mérkőzésről jöttem haza. Egy forró fürdőre lett volna szükségem. Sok forró vízzel, amelyben jó mélyen hátra lehet dűlni.

– Hol a fürdőszoba? – kérdeztem.

Cohn sírt. Az ágyon feküdt, arccal lefelé és sírt. Fehér pólóing volt rajta, az a fajta, amelyet Princetownban viselt.

– Bocsáss meg, Jaké! Nagyon megbántam.

– Bocsásson meg az ördög!

– Kérlek, bocsáss meg, Jaké! Nem feleltem. Az ajtónál álltam.

– Örült voltam. Hisz tudod, hogy mi történt!

– Rendben van – mondtam.

– Brett megőrzített.

– Kerítőnek nevezted.

Bánta a fene, hogy kerítőnek nevezett. Egy forró fürdőre vágytam. Egy forró fürdőre, sok vízzel.

– Tudom. Kérlek, ne emlegesd! Örült voltam.

– Rendben van.

Sírt. Furcsa volt a hangja. Ott feküdt az ágyon, a sötétben, fehér ingében. A pólóingében.

– Reggel elutazom. Hangtalanul sírt.

– Nem bírtam el ezt a dolgot Brett-tel. Minden poklot megjártam már, Jaké. Ez maga a pokol. Amikor itt újra találkoztunk, Brett úgy bánt velem, mint egy idegennel. Nem bírtam. San Se-bastianban együtt éltünk. Felteszem, hogy tudod. Nem bírom tovább.

Ott feküdt az ágyon.

– Rendben van – mondtam –, megyek fürödni.

196

– Te voltál az egyetlen barátom, s halálosan szerettem Bretteket.

– Vizontlátásra – mondtam.

– Azt hiszem, semmi értelme sincs – mondta. – Semmi értelme a világon.

– Minek?

– Semminek. Kérlek, mondd, hogy megbocsátasz, Jaké!

– Természetesen – mondtam. – Minden rendben van.

– Gyalázatosan éreztem magam. Maga vült a pokol, Jaké. Most mindennek vége. Mindennek.

– Hát vizontlátásra – mondtam. – Most el kell mennem.

– 'Vizontlátásra, Jaké – mondta. – Nem akarsz kezét fogni velem?

– Dehogynem. Miért ne fognék veled kezét? Kezét fogtunk. A sötétben nem jól láttam az arcát.

– Hát akkor reggel találkozunk – mondtam.

– Elutazom reggel.

– Hát persze – mondtam.

Kimentem a szobából. Cohn az ajtóban állt.

– Te rendben vagy, Jaké? – kérdezte.

– Tökéletesen – mondtam.

Nem találtam meg a fürdőszobát. Egy idő múlva mégis megtaláltam. Mély kőkádja volt. Megeresztettem a vizet, de a víz nem folyt. Leültem a kád szélére. Amikor felálltam, hogy elmegyek, észrevettem, hogy nincs rajtam cipő. Megkerestem a cipőmet, meg is találtam, a kezemben levittem a lépcsőn. Megtaláltam a szobámat is, bementem, levetköztem és ágyba feküdtem.

Fejfájósan ébredtem, odakünn az utcán egy zenekar vonult el az ablak alatt. Eszembe jutott, hogy megígértem Bili barátnőjének, Ednának, hogy megmutatom neki a bikákat, amikor reggel végigfutnak az utcán, be az arénába. Felöltöztem,

197

lementem a lépcsőn, ki a kora reggeli hidegbe. Emberek siettek át a téren, az aréna felé tartva. A jegyárúsító bódék előtt két hosszú sor húzódott. A jegyekre vártak, amelyeket reggel hét órakor kezdenek árusítani. Siettem a kávéházba. A pincér közölte, hogy a barátaim már itt voltak és elmentek.

– Hányan voltak?

– Két úr és egy hölgy.

Ez hát rendben volt. Bili és Miké volt itt, Ed-nával. Edna attól félt, vízben fogjuk hagyni, ezért kellett megígérnem, hogy érte megyek. Megittam a kávémat, s a tömeggel együtt az aréna felé siettem. Már kihevertem az ütést, csak a fejem fáj még. Minden tárgynak tiszta, éles körvonala volt, a városnak friss reggeli szaga.

A város széle és az aréna 'között nagy volt a sár. A kerítés mentén rengeteg ember állt, s a házak erkélyei s körös-körül a kőfal is feketéllett az emberektől. Hallottam, hogy rakéta robban, s tudtam, hogy már nem érek be idejében az arénába, hogy a bikákat láthassam, tehát a tömeg között átnyomakodtam a palánkhöz. Szorosan a deszkákhoz nyomtak. A két palánk között, a futópályán a rendőrség terelgette az embereket. Az emberek mentek, siettek az aréna felé. Aztán megérkeztek az első futók. Egy részeg ember elcsúszott és elesett. Két rendőr felkapta, és a palánk felé lökte. Az emberek most már gyorsabban futottak. Hatalmas kiáltás hallatszott a tömeg felől. A palánk két deszkája között kidugtam a fejemet, a bikák épp akkor fordultak be az utcáról a futópályára. Gyorsan jöttek, egyre közelebb a menekülő tömeghez. Épp ebben a pillanatban egy másik részeg kiugrott a palánk mellől, egy zubbonyal a kezében. Úgy látszik, köpenyjátékkal akarta magára vonni a bikák figyelmét. A két rendőr elkapta a gallérjánál, az egyik fejbe vágta egy bottal, visszavonszolták a palánkhöz, nekitámasztották, s a bikák elvágtattak mellette.

198

• • -• . f

I

f

Annyian futottak a bikák előtt, hogy a rohanó tömeg összetorlódott, lelassult az aréna bejárata^ nál, s amikor a bikák egy csomóban 'megérkeztek, dobogva, súlyosan, sáros vékonyakkal, fejüket himbálva, az egyik hirtelen előreugrott, szarvára kapott valakit a rohanó tömegből, s a magasba emelte. Az embernek mind a két karja lehanyatlott, a feje hátracsuklott, amikor a bikaszarv beléje döfött, s a bika magasan felemelte, aztán leejtette. A bika még egy másik előtte futó embert is elkapott, de az eltűnt a tömegben, s a tömeg átfutott a kapun, be a porondra, mögöttük a bikák. Az aréna vörös kapuja bezárult, a külső erkélyeken szorongó tömeg betódult az aréna belsejébe, aztán egy kiáltás hallatszott, s utána még egy második.

A felökleit ember arccal lefelé feküdt az összetaposott sárban. Az emberek átmásztak a palfin-kon, de a sebesültet nem lehetett látni, olyan sűrű volt a tömeg körülötte. Bentről az arénából újabb kiáltás hallatszott. Mindegyik tífalás azt jelentette, hogy valamelyik bika a tömegnek támadt. Az ordítás erejéből meg lehetett állapítani, hogy a bikák mekkora kárt okoztak. Aztán újabb rakéta robbant, annak jeléül, hogy az ökrök befogták a bikákat, s az arénából kicsalogatták őket a corralokba. Visszamentem a városba.

Bent a városban újra betértem a kávéházba, még egy kávé ittam, s vajazott pirított kenyeret ettem hozzá. A pincérek söprögettek, az asztalokat törölgették. Az egyik az asztalomhoz jött, a rendelést felvenni.

– Történt valami az encierró-n ?25

- Nem láttam mindent. Egy ember súlyos co-gfidá-t26 kapott.
- Hol?
- Itt. - Egyik kezemet a hátamra tettem, a

23 Bikaterelés viadal előtt 26 Sérülés

199

másikat elől a mellemre, jelezve, hogy a bika szarva átdöfte az embert. A pincér fejét csóválta, s asztalkendőjével elsöpörte a morzsákat az asztalról.

- Súlyos cogida - mondta. - S mindez a sportért! A szórakozásért!

Elment, majd elhozta a hosszú nyelű kávé- és tejeskannákat. Beöntötte a tejet és a kávé, a két edény hosszú csőréből vastag sugárban ömlött a folyadék a nagy bögrébe. A pincér bólintott.

- A háta közepébe? Csúnya cogida! - Letette a kannákat az asztalra, s leült mellém. - Egy nagy szúrt seb! Szórakozásból! Tisztára szórakozásból! Maga mit gondol erről?

- Nem tudom.

- Pedig csak erről van szó. Szórakozásról! Érti?

- Maga nem aficionado?

-- Mármint én? Mihez kezdhet az ember egy bikával? Egy otromba barommal? - Felállt, kezét a hájára tette.

- A hátán keresztül! Egy cornada-' egyenesen a hátán keresztül. Szórakozásból? ... Érti?

Fejét csóválva' elment, kezében a kannákkal. Két férfi ment el az utcán. Átkiáltott hozzájuk. Az arcuk komor volt, az egyik a fejét rázta. - Muerto! - kiáltotta.

A két férfi továbbment. Valamilyen megbízatásuk volt. A pincér visszajött az asztalomhoz.

- Hallotta? Muerto. Meghalt. A bika keresztüldöfte. Egy kis reggeli szórakozás. És muy flamenco.28

- Szomorú - mondtam.

- Nem nekem való multság - mondta. - Nem, nem nekem való.

Később, a nap folyamán megtudtuk, hogy a halottat Vicente Gironesnek hívták, és Tafalla kör-

27 Szarvasdöfés

28 Nagyon vagány

200

nyékéről jött Pamplonába. Másnap az újságból értesültünk arról, hogy huszonnyolc éves volt, saját tanyáján élt, s felesége és két gyereke volt. Házassága után is minden évben ellátogatott a fiestára.

Másnap a felesége eljött Tafallából a holttestet virrasztani, a rákövetkező napon pedig misét mondtak érte, a "San Fermín-kápolnában, s a koporsót a tafallai tánc- és borozó társaság tagjai kivitték az állomásra. Elöl a dobosok meneteltek, mögöttük a sípok szállak, s az emberek mögött, akik a koporsót vitték, az özvegy és két gyereke haladt ... A család mögött felvonultak a pamplo-nai, estellai, tafallai és sangesai tánc- és borozó társaságok tagjai közül mindazok, akik a városban tudtak maradni. A koporsót beemelték a vonat poggyászkocsijába, s az özvegy a két gyerekkel, szorosán egymás mellé húzódva, egy nyitott harmadosztályú kocsiba szállt. A vonat meglódult, majd simán tovaördült, lassan leereszkedve megkerülte a fennsík peremét, s a síkságon a szélben ide-odalengő kalászkok között lassan távolodott Tafalla felé.

A bika, amely Vicente Gironest megölte, a Bo-canegra nevet viselte, Taberno Sanchez bikatelepének listáján a 118-as szám alatt volt elkönyvelve, és Pedro Romero ölte meg aznap délután, a viadal harmadik összecsapásán. Közkívánatra levágták egyik fülét, és Pedro Romerónak adták, aki ./vizsont Brettnek ajándékozta, az meg az én zsebkendőmbe csavarta be. s mindkettőt, a bikafület és a zsebkendőt egy halom Murati cigarettavéggel együtt az ágya mellett álló éjjeliszekrény fiókjába gyömöszölte, s ott felejtette Pamplonában, a Hotel Montoyában.

Otthon, a szállodában, az éjjeli portás a kapu mögött üldögélt egy padon. Egész éjszaka ott ült, s már nagyon álmos volt. Felállt, amikor benyitottam a szállóba. Velem egyidejűleg három pincérlány is hazaért. Nevetve mentek fel a lépcsőn. Én is felmentem mögöttük a szobámba, levetet-

tem a cipőmet, s lefeküdtem az ágyra. Az erkélyre nyíló ajtó nyitva volt, a nap besütött a szobába. Nem. voltam álmos. Körülbelül fél négy óra lehetett,

amikor lefeküdtem, s a zenekar hat órákor felébresztett. Az állkapcsom jobbról-balról is fájt. Végigtapogattam az ujjaimmal. Az ördög vigye el Cohnt! Akkor bokszolt volna, amikor először sértették meg, s utána ment volna a fenébe! De oly bizonyosra vette, hogy Brett szereti! Itt marad, s az igaz szerelem végül is győzni fog. Valaki kopogott az ajtón.

– Szabad.

Bili és Miké jött be. Leültek az ágyamra.

– Valami encierro – mondta Bili. – Valami encierro.

– Te meg hol voltál? – kérdezte Miké. – Hozass sört, Bili!

– Micsoda reggel! – mondta Bili, s megtörülte arcát. – Uramisten, micsoda egy reggel! És itt a, jó öreg Jaké! öreg Jaké, az eleven homok-zsák!

– Mi történt bent az arénában?

– Uramisten! – mondta Bili. – Mi is történt?

– Jöttek azok az átkozott bikák – mondta Miké. – A tömeg meg szaladt előttük. Egy alak megbotlott, s az egész bandát magával rántotta.

– A bikák pedig átgázoltak rajtuk – mondta Bili.

– Hallottam az üvöltést.

– Az Edna volt – mondta Bili.

– Néhány alak feléjük szaladt, s az ingével integetett nekik.

– Az egyik bika meg végigfutott a barrera mellett, s mindenkit felökleit.

– Húsz tagot a kórházba szállítottak – mondta Miké.

– Micsoda egy reggel! – mondta Bili. – Az a rohadt rendőrség pedig letartóztatott egy csomó pasast, akik a bikák segítségével öngyilkosságot akartak elkövetni.

202

– Az ökrök végül elvezették őket – mondta Miké.

– Eltartott vagy egy óráig.

– Jobban mondva, egy negyed óráig – vetette ellen Miké.

– Eriggy a pokolba! – mondta Bili. – Te jártál háborúban. Az én számomra két és fél óráig tartott.

– Hol a sör? – kérdezte Miké.

– Mi lett a búbájos Ednával?

– Épp most kísértük haza. Lefeküdt.

– Tetszett neki?

– Nagyon. Azt mondtuk neki, hogy ez minden reggel megismétlődik.

– Nagy benyomást tett rá.

– Azt kívánta, hogy mi is menjünk ki a porondra. Azt mondta, hogy szereti a tetterős embereket.

– Azt mondtam neki, nem volna becsületes dolg a hitelezőimmal szemben.

– Micsoda egy reggel! – mondta Bili. – És micsoda egy éjszaka.

– Hogy van az állkapcsod, Jaké?

– Fáj – mondtam. Bili nevetett

– Miért nem ütötted le egy székkal?

– Te könnyen beszélsz -- mondta Miké. – Téged is kiütött volna. Észre sem vettem, amikor ütött. Ügy emlékszem, egy pillanattal előbb álltam, s utána már a földön ültem, Jaké pedig az asztal alatt feküdt.

– Utána hova ment? – kérdeztem.

– Megjött! – mondta Miké. – Megjött az isteni nő a sörrel.

A szobalány az asztalra tette a sörösüvegekkel és poharakkal megrakott tálcát.

– Most hozzon fel még három üveggel! – mondta Miké.

– Hova ment Cohn azután, hogy engem leütött? – kérdeztem Bilitől.

203

– Nem tudod? – Mike kinyitott egy sörösüveget, majd felemelte az egyik poharat, szorosán az üveg alá és töltött.

– Tényleg nem tudod? – kérdezte Bili.

– Addig kereste Érettet, amíg rá nem talált a matador szobájában, aztán félholtra verte a szegény rohadt kis matadort.

– Nem igaz!

– Igaz – mondta Miké.

- Micsoda egy éjszaka! - mondta Bili.
- Majdhogy agyon nem ütötte a szegény rohadt kis matadort.
Aztán magával akarta vinni Érettet. Gondolom, tisztességes nőt akart faragni belőle. Átkozottul érzelmes jelenet lehetett.
Nagyot húzott a sörből.
- ökör.
- Aztán mi történt?
- Brett megmondta neki a magáét. Nem szé-gyellte magát. Remek nő.
- Meghiszem - mondta Bili.
- Aztán Cohn megtört, elsírta magát, és kezét akart fogni a szegény rohadt kis matadorral. Brett-tel is kezét akart fogni.
- Tudom. Velem is kezét fogott.
- Ügy? De ők nem álltak kötélnek. A szegény kis rohadt matador jól bírta az iramot. Nem sokat beszélt, de újra meg újra talpra állt, s Cohn folyton leütötte. De kiütni nem bírta. Pokolian élvezetes lehetett.
- Hol hallottad mindezt?
- Brett-től. Találkoztam vele reggel,
- S végül mi történt?
- A szegény rohadt kis matador az ágy szélén ült. Cohn már vagy tizenötször leütötte, de tovább akart verekedni. Brett lefogta, nem engedte, hogy felálljon. Gyöngé volt, de Brett mégsem bírt vele, s végül mégis feltápáskodott. Cohn erre azt mondta, hogy nem üti le többször. Nem teheti, mondta. Hitvány dolog volna, mondta, így hát a

204

szegény rohadt kis matador tántorogva elindult feléje. Cohn egészen a falig hátrált. „Egyszóval nem akar leütni?” „Nem - mondta Cohn. - Szégyellném.”

- A kis rohadt matador erre teljes erejéből szájon vágta, s utána leült a földre. Nem bírt felállni, mondta Brett. Cohn fel akarta emelni, és az ágyra vinni, de a matador azt mondta, ha hozzányúl, megöli, s egyébként is megöli, ha reggelig nem hagyja el a várost. Cohn újra sírva fakadt, s Brett elmondta neki a véleményét, s Cohn kezét akart fogni vele. De ezt már elmondtam.

- A végét se hagyd el! - mondta Bili.

- A kis rohadt matador tehát a földön kuporgott, s arra várt, hogy újra erőre kapjon, és még egyszer szájon vágassa Cohnt. Brett nem akart kezét fogni, és Cohn sírt, és arról beszélt, hogy mennyire szereti, s Brett címeres ökörnek nevezte. Aztán Cohn lehajolt, hogy kezét fogjon a matadorral. Bocsássunk meg ellenségeinknek! Ne legyünk bosszúállók! A matador meg újra szájon vágta.

- Remek fiú! - mondta Bili.

- Tönkretette Cohnt - 'mondta Miké. - Azt hiszem, Cohnnak egy életre elvette kedvét a verekedéstől.

- Mikor láttad Érettet?

- Reggel. Egypár holmiját elvitte a szobából. Ápolja ezt a Romerót.

Egy újabb üveg sört nyitott ki.

- Brett is teljesen kivan. De nem tud meglenni anélkül, hogy valakinek gondját ne viselje. Mi is így kerültünk össze. Elhatározta, hogy a gondomat fogja viselni.

- Tudom - mondtam.

- Azt hiszem, részeg vagyok - mondta Miké. - Azt hiszem, most már az is maradok. Mindez nagyon szórakoztató, de nem valami kellemes. Nem kellemes számomra.

Újra ivott.

205

- Én is megmondtam a magamét Érettnek. Megmondtam, ha zsidókkal és matadorokkal szűri össze a leveket, előbb-utóbb mindig bajba fog kerülni. - Előrehajolt. - Mondd, Jaké, nem baj, ha megiszom a sörödet? Hozatok másikat.

- Tessék! - mondtam. - Ügysem ittam volna meg.

Nekiállt, hogy kinyitja az üveget. - Nem nyitnád ki? - kérdezte.

Felnyomtam a bádognakupakot, s töltöttem a poharába.

- Tudod - mondta Miké -, Brett megint remek formában volt. Mindig remek

formában van. Miután leadtam neki, hogy mit tartok a zsidókról s a matadorokról, s egyéb hasonszőrű társaikról, mit gondolsz, mit felelt? „Az hiszed – mondta –, hogy az angol arisztokrácia körében olyan boldogan éltem?”
Újra. ivott.

– Jó felelet volt. Ashley, akitől a címét kapta, a tengerészeknél szolgált. Kilencedik baronet. Ha otthon volt, nem akart ágyban aludni. Érettnek a földön kellett vele aludnia. Végül, amikor már teljesen meggárgyult, azzal fenyegette Brettet, hogy lelövi. Esténként, mielőtt lefeküdt, megtöltötte a szolgálati revolverét. Amikor elaludt, Brett kiszedte a töltényeket. Nem mondhatni, hogy zavartalan boldogságban élt. Szégyen, gyalázat! Úgy tudna örülni az életnek.

Felállt. A keze reszketett.

– Átmegek a szobámba. Megpróbálom, hátha tudok aludni.

Elmosolyodott.

– Keveset alszunk ezen a fiestán. Azt hiszem, most bepótolom. Rohadt dolog, ha az ember nem tud elaludni. Felidegesíti az embert.

– Viszontlátásra, délben az Irunában – mondta Bili.

Miké kiment az ajtón. A szomszéd szobában hallottuk motoszkálni.

Csöngetett, a szobalány bekopogott hozzá.

206

– Hozzon hat üveg sört és egy üveg Funda-dort! – mondta neki Miké.

– Si, Senorito.

– Én is lefekszem – mondta Bili. – Szegény jó Miké! Pokoli botrányom volt miatta az este.

– Hol? A Milano bárban?

– Ott – mondta Bili. – Volt ott egy alak, aki egyszer segítségére volt Mike-nak és Érettnek, hogy elutazhassanak Cannes-ból. Undorítóan viselkedett.

– Ismerem a történetet.

– Én nem ismertem. De senkinek sincs joga arra, hogy Mike-kal pimaszkodjék.

– Rossz vért szül – mondtam.

– Senkinek sincs joga arra, hogy pimaszkod-jék vele. Legalábbis nem szabadna, hogy joga legyen rá. A pokolba vele! Nem szabadna, hogy joga legyen rá.

– Haláleset is volt az arénában?

– Nem hiszem. Csak súlyos sebesülések.

– A futópályán meghalt egy ember.

– Ugyan? – mondta Bili.

18

Délre valamennyien a kávéházban voltunk. Tömve volt. Rákot- ettünk, és sört ittunk hozzá. A város zsúfolva volt. Minden utca zsúfolva volt. Biarritzból és San Sebastianból megállás nélkül érkeztek az autók, a téren parkíroztak. A bika-viadalhoz hozták a nézőket. Kiránduló-autóbuszok is érkeztek. Az egyikben huszonöt angol nő ült. Ültek a hatalmas fehér kocsiban, és a látcsőn nézték a fiestát. A táncosok már mind részegek voltak. A fiesta utolsó napja volt.

A fiesta töretlenül, töményen folyt, s az autók és autóbuszok kis szigeteket képeztek az áramban. Amikor a kocsik kiürültek, utasaik nyomtalanul eltűntek a tömegben. Az ember nem látott

207

belőlük mást, csak sportöltönyeik sorozatát egy-egy asztal körül, kiválva a fekete zubbonyú parasztok sűrű tömegéből. A fiesta még a biarritzi angolokat is elnyelte, az ember csak akkor vette őket észre, ha történetesen elment az asztaluk mellett. Az utcákon egész idő alatt szólt a zene. A dobok peregtek, a sípok vijjogtak. Belül, a kávéházakban a parasztok az asztalba kapaszkodva, vagy egymás vállát karolva énekelték rekedt énekeiket.

– Ott jön Brett – mondta Bili. Kinéztem.

Jött a tömeg között, lassan, emelt fejjel, mintha az egész fiestát az ő tiszteletére rendezték volna, s nagyon meg volna elégedve mindennel, ami történik.

– Hello, fiúk! – mondta. – Mondom, szomjas vagyok.

– Hozzon még egy nagy üveg sört! – mondta Bill a pincérnek.

– Eszel rákot?

- Gohn elutazott? - kérdezte Brett.

- El - mondta Bili. - Kocsit bérelt.

A pincér elhozta a sört. Brett felemelte az üvegekorsót, de a keze reszketett. Észrevette, elmosolyodott, s előrehajolva szürcsölt a sörből.

- Jó sör.

- Nagyon jó - mondtam. Ideges voltam Miké miatt, nem bíztam benne, hogy el tudott aludni az éjjel. Az volt a gyanúm, hogy reggelig ivott, bár most úgy látszott, hogy uralkodik magán.

- Hallom, Jaké, hogy Cohn megbántott - mondta Brett.

- Nem bántott meg - mondtam. - Csak leütött. Más nem történt.

- Pedro Romerót is leütötte - mondta Brett. - Csúnyán leütötte.

- Hogy van?

- Rendben lesz rövidesen. Nem akar kimenni a szobájából.

208

- Meglátszik rajta?

- Nagyon. Csúnyán elbántak velem. Mondtam neki, hogy látni akarlak benneteket, s egy percre elszöktem.

- Kiáll délután?

- Azt hiszem. Velel megyek majd, Jaké, ha megengeded.

- Hogy van a barátod? - kérdezte Miké. Semmit sem hallott meg abból, amit Brett elmondott.

- Brett beszerezett egy matadort - mondta. - Előzőleg beszerezett egy Cohri nevű zsidót, de a dolog rosszul ütött ki.

Brett felállt.

- Hagyd abba ezt a mocskos beszédet, Michael! Nem vagyok hajlandó tovább hallgatni.

- Hogy van a matador barátod?

- Remekül - mondta Brett. - Majd figyelj meg délután.

- Brett beszerezett egy matadort - mondta Miké. - Egy isteni, rohadt kis matadort.

- Eljőnnél velem, Jaké? Beszélni szeretnék veled.

- Mondj el neki mindent a rohadt kis matador-rodói! - mondta Miké. - Eriggy a pokolba a matadoroddal! - Miké akkorát lökött az asztalon, hogy valamennyi sörösüveg és tányér csörömpölve a földre vágódott.

- Gyere! - mondta Brett. - Gyerünk el innét!

A téren, a tömeg között préselődve, megkérdeztem: - Mi történt?

- Csak ebédig maradhatok velem - mondta Brett. - Amíg le nem megy az arénába, illetve, amíg az emberei nem jönnek, hogy felöltöztessék. Azt mondja, nagyon dühöse vagyok rám.

Brett sugárzott. Boldog volt. Sütött a nap. Gyönyörű idő volt.

- Mintha újjászülettem volna - mondta Brett.

- El nem tudod képzelni, Jaké.

- Segítségére lehetek valamiben?

209

-*• Csak abban, hogy kísérj el délután.

- Ebédnél látjuk egymást? ; -- Nem. Vele* ebédelek.

Az árkádok alatt álltunk, a szálloda kapuja előtt. Asztalokat hoztak ki, s felállították őket az árkádok alatt.

- Járjunk egyet a parkban? - kérdezte Brett. - Még nem akarok felmenni. Talán alszik.

Elmentünk a színház mellett, lekanyarodtunk a térről, s a vásár bódéi közt a tömeggel együtt sodródtunk a kiakasztott borostömlők között. Egy mellékutcába kerültünk, amely a Paseo ele Sarasaiéba torkollt. Az utca nyílásán át látni lehetett a sétáló tömeget, a divatosan öltözött vendégek vonulását.

A park túlsó részén köröztek.

- Ne menjünk arra! - mondta Brett. - Nincs most kedvem arra, hogy megbámuljanak.

Napsütésben álltunk. Jólesett a meleg, az eső és a tenger felől érkező felhők után.

- Remélem, eláll a szél - mondta Brett. - Néni szereti a szeles időt.

- Én is remélem - mondtam. - Azt mondja, jók a bikák.

- Nagyon jók - mondtam.

- Ez San Fermín?

Brett a kápolna sárga falára mutatott.

– Igen – mondtam. – Innét indult vasárnap reggel a fiesta.

– Menjünk be! Ha van kedved hozzá! Szeretnék imádkozni érte, ahogy mondani szokták.

Beléptünk a bőrrel kárpitozott, nehéz ajtón, amely meglepően könnyen forgott. Bent sötét volt. Sokan imádkoztak odabent, de csak akkor láttuk meg őket, amikor szemünk már hozzászokott a félhomályhoz. Letérdeltünk az egyik hosszú fapad előtt. Egy idő múlva megéreztem, hogy Brett hirtelen megmerevedik, s láttam, hogy egyenesen maga elé bámul.

210

– Gyere! – súgta rekedten. – Gyerünk ki innét! Átkozottul idegesít.

Odakünn a forró napsütésben Brett felnézett a szélben hajladozó fák közé. A kápolna szemlátomást nem tett jót neki.

– Nem tudom, miért idegesítenek a templomok – mondta. – Sosem érzem magam jól bennük.

Tovább sétáltunk.

– A vallásos hangulat nem az én esetem – mondta Brett. – Úgy látszik, nem az a fajta vagyok.

– Tudod – mondta –, még csak nem is féltem őt. Egyszerűen boldog vagyok vele.

– Helyes – mondtam.

– Azért nem bánám, ha elállna a szél.

– öt órára valószínűleg el fog állni.

– Reméljük!

– Talán, ha imádkoznál – mondtam nevetve.

– Nem tesz jót nekem. Még sohasem kaptam meg semmit, amiért imádkoztam. Hát te?

– Én igen – mondtam.

– Rohadt dolog ez is – mondta Brett. – Bár lehet, hogy van, akinek .használ. Te sem látszol nagyon vallásosnak, Jaké.

– Pedig az vagyok – mondtam.

– Marhaság – mondta Brett. – De ha meg akarsz téríteni, ne ma kezd el! Elég rossz napom lesz ma amúgy is.

Amióta Cohnnal elutazott, ma először láttam –ismét a maga régi módján gondtalannak, boldognak. Visszaértünk a szálló elé. Időközben már minden asztalt megterítették, némelyiknél már ebédeltek is.

– Foglalkozz Mike-kal! – mondta Brett. – Nehogy teljesen megvaduljon.

– A hölgy társasága fel van menve – mondta rossz angolságával a német főpincér. Jellegzetes kulcslyukleselkedő volt. Brett feléje fordult.

211

– Hálásan köszönöm – mondta. – Van még egyéb közölnivalója is?

– Nincs ma'am.

– Jobb is – mondta Brett.

– Tartson fenn egy asztalt három személy részére! – mondtam a németnek. Rám mosolygott mocskosan ártatlan mosolyával.

– A hölgy nem itt eszik?

– Nem – mondta Brett.

– Akkor talán egy kétszemélyes asztal is elég lesz?

– Ne felelj neki! – mondta Brett. – Mike alighanem rossz állapotban volt – mondta a lépcsőn. Felfelé menet Montoyával találkoztunk, meghajtotta magát, de ne'm mosolygott.

– A kávéházban találkozunk – mondta Brett. – Nagyon köszönöm, Jaké.

Felérkeztünk az emeletre, amelyen a szobáink voltak. Brett egyenesen továbbment a folyosón, s benyitott Romero szobájába. Nem kopogott, egyszerűen kinyitotta az ajtót, bement és behúzta maga után az ajtót.

Én Miké ajtaja előtt álltam meg s bekopogtam. Senki sem felelt.

Megnyomtam a kilincset, az ajtó kinyílt. A szobában nagy rendetlenség volt. A bőröndök nyitva, a ruhák szanaszét a szobában. Az ágy mellett üres üvegek álltak. Miké az ágyon feküdt, az arca, mint a saját halotti maszkja.

Kinyitotta a szemét, rám nézett.

– Hello, Jaké! – mondta nagyon halkán. – El-aludtam. Már nagyon ré-ge-n sze-ret-nék a-lud-ni;

- Hadd takarjalak be!
- Nem kell. Melegem van. Ne menj, még nem aludtam.
- Majd elalszol, Miké. Ne bánkódj, fiam!
- Brett szerzett magának egy kis matadort. De a zsidaja meglógott. Felém fordította fejét, nézett.
- Jó dolog, mi?

212

- Igen. Most aludj el, Mike! Szükséged van egy kis alvásra.
- Már alszom is. Mind-járt el-al-szom.

Behunyta a szemét. Kimentem a szobából, csendesen behúztam az ajtót. Bill a szobámban ült, újságot olvasott.

- Voltál Mike-nál?
- Voltam.

«

- Menjünk ebédelni! De ne ott, ahol az a német főpincér szolgál ki! Átkozottul pimasz volt, amikor Mike-ot felvittem a lépcsőn.

- Velünk is pimasz volt.

• Ebédeljünk meg a városban! Lementünk a lépcsőn. Egy szobalány jött velünk szembe, letakart tálcával a kezében.

- Brett ebédje - mondta Bili.
- S a fiúé.

Kint a teraszon, az árkádok alatt, a német fő-pincér jött felénk, zsirosán fénylő, piros arcával. Ezúttal udvarias volt.

- Van nekem egy asztal • a két gentlemannek. - Ülj melléje! - mondta Bili. Kimentünk, átvágtunk az úttesten.

A tér egyik mellékutcájában ebédelünk meg, egy kis vendéglőben. A vendéglőt csak férfiak látogatták. Nagy volt a füst, a vendégek sokat ittak, énekeltek. Az ételek, italok jók voltak. Keveset beszélünk. Ebéd után átmentünk a kávéházba, és figyeltük,, hogy a fiesta mint közeledik forrpont-jához. Kevéssel ebéd után Brett is bejött a kávéházba. Azt mondta, benézett Mike-hoz, aludt.

Amikor a fiesta végül is felforrt, a tömeggel együtt elindultunk az aréna felé. Brett a földszinten ült, köztem és Bili között. Közvetlenül alattunk húzódott a callejón,, az átjáró az állóhelyek és a barrera vörös deszkakerítése között. Hátunk mögött a betonból épült tribün rohamosan megtelt. Szemben velünk, a vörös deszkakerítésen túl, a porond sárga homokja simára volt gereblyézve. Az embernek az volt a benyomása, mintha egy

213

kissé elnehezült volna az esőtől, de a nap már felszárította, s keményen, simán összeállt. A kardhordozók és az aréna alkalmazottjai végigvonultak a callejónon, vállukon a köpenyeket és mule-tákat tartalmazó fonott kosarakkal. A vérfoltos kelmék szorosan be voltak csomagolva a kardok nehéz bőrtokjaiba, s amikor a tokokat a kerítéshez támasztották, kilátszott a kardok vörös posztóval becsavart markolata. Széthajtogatták a mu-leták sötét foltos, vörös flanelliját, s botokra feszítették, hogy a matadoroknak kényelmesebb fogásuk legyen. Brett élesen figyelt, látnivaló volt, hogy a technikai részletek is érdekelték.

- A neve rá van nyomva minden köpenyére és muletájára - mondta. - Miért hívják ezeket muletának?

- Nem tudom.
- Mossák ezeket?
- Nem hiszem. Megfakulnának.
- Pedig már megkeményedtek a vértől - mondta Bili.
- Furcsa - mondta Brett -, hogy van, aki nem borzad a vértől.

Lent, a callejón keskeny folyosóján a kardhordozók befejezték előkészületeiket. Most már minden hely megtelt. Fent a páholyok is tele voltak. Az elnök páholyának kivételével nem volt egy üres hely sem. Ha az elnök megérkezik, kezdetét veszi a viada-1. A porond puha homokján túl, a bejárat magas boltíve alatt, amely a corralokba vezetett, álltak a matadorok, s köpenyüket karjukra vetve beszélgettek s várták a jelt, hogy bevonulhassanak az aréna. Brett látcsóval figyelte őket.

- Nesze! Nézd meg őket!

A látcsövön szemügyre vettem a három mata-dort. Romero középen állt, Belmonte a balján, Marcial a jobbán. Hátuk mögött várakoztak az embereik, s a

banderillerók mögött az átjáró vége felé s a corralok nyitott előterében megpillantottam a

214

picadorokát is. Romero feketében volt. Háromszögletű kalapját mélyen a szemébe húzta. A kalap alatt nem vehettem ki világosan az arcát, de úgy láttam, hogy csúnyán el van nyomorítva. Egyenesen maga elé nézett. Marcial lassan, megfontoltan cigarettázott. Belmonte szintén maga elé bámult sovány, sápadt arcával, hosszú farkasállát előrenyújtva. Látszatra sem ő, sem Romero semmiben sem tartott közösséget a többiekkel. Magukkai voltak elfoglalva. Az elnök megérkezett; fölöttünk, a nagy tribünön tapsolni kezdtek. Megszólalt-a zenekar. Brett újra a szeméhez emelte a -látcsövet.

- Nesze, vedd el! -- mondta.

A látcsövön át láttam, hogy Belmonte Romeró-val beszélget. Marcial kihúzta magát, eldobta cigarettáját, s egyenesen maguk elé nézve, hátravetett fejjel, szabad karjukat lóbálva a három matador elindult a porond felé. Mögöttük vonult a kísérők menete, szélesen kibontakozva, ütemes lépésben, egyik karjukon a köpennyel, a másikat szabadon lóbálva, s mögöttük lovon a picadorok, pikáikat magasra emelve, mintha lándzsák volnának. Leghátul két csapat ösvér baktatott, mögöttük az aréna alkalmazottjai. Az elnök páholya előtt a matadorok, kalappal a fejükön meghajtották magukat, aztán átjöttek a barrerának arra az oldalára, ahol mi ültünk. Pedro Romero ledobta súlyos, aranyhímzéses köpenyét, s a deszkakerítés fölött átnyújtotta kardhordozójának. Valamit mondott közben. Közvetlenül alattunk állt, látni lehetett, hogy a szája dagadt, mind a két szeme vér-aláfutásos, az arca is dagadt és véraláfutásos. A kardhordozó átvette a köpenyt, felnézett Brettre, majd hozzánk lépett, s felnyújtotta a köpenyt.

- Terítsd a korlátra magad elé! - mondtam. Brett előrehajolt. A köpeny nehéz volt, sima és merev az aranytól. A kardhordozó hátranézett, megrázta fejét,-és valamit mondott. Szomszédom Éretthez hajolt.

215

- Nem, akarja, hogy kiterítse - mondta. - Hajtsa össze, és tartsa az ölében!

Brett összehajtogatta a nehéz köpenyt.

Romero nem nézett fel ránk. Belmontéval beszélgetett. Belmonte néhány barátjának küldte el díszköpenyét. Felénk nézett s mosolygott farkasmosolyával, mely csak a száját mozgatta meg. Romero áthajolt a barrerán, a vizeskorsót kérte. A kardhordozó odaadta, s Romero vizet öntött harci köpenyének perkáljára, s ennek alsó redőit cipőjével beletaposta a homokba.

- Ez mire jó? - kérdezte Brett.

- Hogy a köpenynek súlya legyen a szélben.

- Csúnyán össze van-verve az arca - mondta Bili.

- Nagyon nem jól van - mondta Brett. - Agyban kellett volna maradnia.

Belmonte kapta az első bikát. Jól végezte a dolgát, de minthogy harmincezer pezetát kapott, s az emberek egész éjszaka sort álltak, hogy jegyhez juthassanak és láthassák, a tömeg nem érte be azzal, hogy jól végezte a dolgát. Belmonte főképp azzal vonzotta a nézőket, hogy egészen közel engedte magához a bikát. A bikaviadal szakértői két körzetet különböztetnek meg: a bika körzetét és a matador körzetét. Amíg a matador a maga körzetében tartózkodik, aránylag biztonságban van. De valahányszor átlép a bika körzetébe, nagy veszélybe kerül. Belmonte legjobb napjaiban mindig a bika körzetében dolgozott, s ezzel egy közeledő tragédia előérzetét keltette a nézőben. Az emberek azért jártak bikaviadalokra, hogy láthassák Belmontét, hogy érezzék a tragédia szelét, s talán azért is, hogy láthassák Belmonte halálát. Tizenöt évvel ezelőtt, ha az ember meg akarta nézni Belmontét, azt tanácsolták, hogy siessen, hogy még élve láthassa. Azóta több mint ezer bikát ölt meg. Amikor visszavonult, legendák keletkeztek arról, hogy hogy dolgozik az arénában, s amikor újra fellépett, a közönség csalódott volt,

216 N

mert élő ember nem tud oly közel dolgozni a bikához, mint ahogy Belmontéről a legenda elterjesztette - még maga Belmonte sem tudhatott.

Ehhez járult, hogy Belmonte csak azzal a kikötéssel volt hajlandó fellépni, hogy nem túl nagy bikákat, s nem túl veszélyes szarvúakat léptetnek fel ellene, s így a légkörből hiányzott a fenyegető tragédia érzése, s a

közönség, amely háromszor annyit követelt meg tőle, mint amennyit Belmonte adhatott, nem szólva arról, hogy ezúttal egy fisztulától is szenvedett, meglopottnak, becsapottnak érezte magát, s Belmonte farkasálla egyre megvetőbben meredt előre, az arca mind sárgább lett, s ahogy a fájdalmai növekedtek, egyre nehézkesebben mozgott, míg végül is a tömeg végleg ellene nem fordult, amit kihívó közönnnyel s megvetéssel fogadott. Azt hitte, ez a nap életének egyik nagy napja lesz, de csak a gúny s a sértegetések napja lett, repülő vánkosokkal, feléje hajigált kenyérdarabokkal, zöldséggel, épp azon a porondon, ahol azelőtt legnagyobb diadalait aratta. Az álla egyre jobban meredezett. Ha valamilyen különösen pimasz sértés érte, elmosolyodott hosz-szú fogú, hosszú állú, ajaktalan mosolyával, s minthogy minden mozdulata nagy és egyre növekvő fájdalommal járt, sárga arca végül is pergamen színűvé vált, s amikor második bikáját is megölte, s a párna- és kenyérhéjeső is véget ért, s az elnököt is üdvözölte már farkasmosolyával, és megvető szemeivel, s a deszkakerítés fölött átnyújtotta kardját, hogy megtörüljék, és visszahelyezzék tokjába, s behúzódott a callejonba, épp alattunk, akkor két karjára hajtva fejét, nekítámaszkodott a barrerának, és se nem látva, se nem hallva, átengedte magát fájdalomának. S amikor végül is felnézett, egy pohár vizet kért. Egy kortyot lenyelt, aztán kiöblítette száját, kiköpte a vizet, felvette a köpenyét, és visszament a porondra.

A közönség, minthogy Belmonte ellen fordult, Romero mellé pártolt.

217

Attól a pillanattól kezdve, hogy Romero elhagyta a barrerát, s elindult a bika felé, tapsolni kezdtek neki. Belmonte látszólag .oda se nézve, figyelte Romerót. Marciallal nem törődött.- Marcial az a fajta volt, akit kívül-belül ismert. Visszavonultságával szakítva azért lépett fel, hogy megmérkőzzék Marciallal, s tudta, hogy a verseny már előre le van futva. Arra számított, hogy csak Marciallal s a bikaviadal dekadenciájának más képviselőivel kell versenyre kelnie, s tudta, hogy ezek szemfényvesztő technikájukkal csak annyit fognak elérni, hogy kiugrasszák s még jobban megértessék a közönséggel a maga tisztet, őszinte harcmodorát. Semmi másra nem lesz szüksége, mint hogy megjelenjék a porondon. De Romero keresztülhúzta számítását. Romero oly simán, nyugodtan és előkelően dolgozott, ahogy neki, Bel-monténak ma már csak kivételes pillanatokban sikerült. S ezt a tömeg megértette, sőt megértet-téjs a biarritzi látogatók is, s végül még az amerikai követ is megértette. Belmonte már nem kelhetett versenyre Romeróval, mert csak az lehetett volna a vége, hogy a bika csúnyán belédőf vagy halálra tapossa. Belmonte már hanyatlott. A porondon már csak ritkán voltak nagy pillanatai. Sőt, már abban is kételkedett, vajon egyáltalán vannak-e még nagy pillanatai. Eljárt fölötte az idő, már csak ritka fellobbanásai voltak. S valójában már ezeknek sem volt jelentőségük, mert már előre leértékelték őket azzal, hogy egy kocsi belsejéből kitekintve, vagy a karám kerítésének támaszkodva, egy bikatenyésztő barátjának a csordájából maga választotta ki azokat a bikákat, amelyek ellen biztonsággal kiállhat. Ezúttal is két kezes, igénytelen szarvú, kis bikával volt dolga, s amikor állandó fájdalmai közepette is megérezte, hogy újra közeledik egy nagy pillanata, ennek értékét is már előre leszámította, s nem telt benne öröme. Még volt benne nagyság, de maga a viadal már elvesztette régi nagyszerűségét.

218

Pedro Romeróban is megvolt ez a nagyság. Szeretett küzdeni a bikákkal, s azt hiszem, szerette a bikát, s azt hiszem, szerette Érettet. Amennyire módjában volt, egész délután úgy helyezkedett, hogy Brett szemtől szembe láthassa. De egyszer sem nézett fel Érettre. S így tette még érthetőbbé és kifejezőbbé azt, hogy a maga kedvéért küzd, s egyben Érettért is. Minthogy nem nézett fel • megkérdezni, hogy tetszik-e Érettnak, amit csinál, bensőleg valójában a maga kedvéért csinálta, s ez erőt adott neki, holott végeredményben Érettért is csinálta. De úgy csinálta, hogy maga ne veszítsen általa. S ahogy múlt a délután, egyre jobban csinálta.

Első quite-je²⁹ épp alattunk ment végbe; A három matador sorjában veszi át a bikát, valahányszor ez megtámad egy picadort. Belmonte volt az első. Marcial a második. Utánuk következett Romero. Mindhárman a ló bal oldalán álltak. A pi-cador, kalapját szemébe húzva, pikáját éles szögben a bikának szögezve, megsarkantyúzta lovát, s a gyeplőt bal kezében tartva, a lovat a bika felé irányította. A bika figyelt. Látszatra a fehér lovat figyelte, valójában a pika háromszögű acélhegyét tartotta szemmel. Romero, élesen figyelve észrevette,

hogy el akarja fordítani a fejét, nem volt kedve támadni. Meglengette köpenyét, hogy színével elfogja a bika tekintetét. A bika azonnal ösztönszerűen támadott, de a villogó színfolt helyett már csak egy fehér lóba ütközött, s fölötte egy előrehajló férfibá, aki hosszú nyelvű lándzsájának hegyét a bika vállán dagadozó izomcsomóba dőfte, majd a pikára támaszkodva, oldalt rántotta lovát, s a bika vállában fennakadt acélheggyel kiszélesítette a sebet, vért csapolt a bikából, előkészítette Belmonte számára.

A bika nem újította meg támadását. Tulajdonképpen nem is akarta megközelíteni a lovat. Meg-

29 összezsapás

219

fordult, a csoport szétugrott, s csak Roméro maradt ott, s köpenyét meglengette, magára vonta a bikát. Sima, puha mozdulatokkal dolgozott, majd hirtelen leállt, szemben a bikával, s felkínálta neki a köpenyt. A bika magasra tartott farokkal támadott, s Roméro, karjait a bika feje fölött lengetve, megfeszült lábbal ide-oda forgott. A nedves, sártól nehéz köpeny szétnyílt, mint ahogy a vitorla megtelik levegővel, s Roméro megforgatta a bika feje előtt. A menet végén újra szemben álltak egymással. Roméro mosolygott. A bika újra támadni kívánt, s Roméro köpenye újra szétterült, és megtelt levegővel, ezúttal a bika másik oldalán. Valahányszor a bika támadott, Roméro oly közel engedte magához, hogy az ember, a bika s a bika feje előtt forgó köpeny egyetlen, élesen kivésott tömeggé olvadt össze. Mindez lassú, fegyelmezett mozdulatokkal ment végbe. Úgy festett, mintha álomba akarná ringatni a bikát. Négyszer ismételte meg a veronicá-t, s egy fél veronicával fejezte be, amely háttal állította a bikának, s mikor felcsattant a taps, elébe ment, kezét csípőjére téve, köpenyével a karján, háta mögött a mozdulatlanul figyelő bikával.

Tökéletes volt a munkája akkor is, amikor a saját bikáival mérkőzött. Első bikája nem jól látott. Az első két köpenymenet után Roméro már pontosan tudta, hogy az állatnak rossz a szeme. Ennek megfelelően dolgozott. Nem volt szép küzdelem, de tökéletes volt. A tömeg azt kívánta, hogy cseréljék ki a bikát. Hatalmas botrányt rendeztek. Semmi jót nem lehet várni az olyan bikától, amely nem látja jól az ellenfél játékát, de az elnök nem rendelte el a bika kicserélését.

– Miért nem cserélik ki? – kérdezte Brett.

– Mert megvásárolták. Nem akarják elveszíteni a pénzüket.

– Nem méltányos dolog Romeróval szemben.

– Figyeld meg, hogy kezel egy bikát, amely nem látja a színeket.

220

– Nem szeretek ilyesmit nézni.

Nem is volt kellemes látvány, ha az ember a szívéen viselte annak a sorsát, aki odalent küzdött. Ha a bika nem veszi ki a köpeny színét, vagy nem látja meg a muleta vörös flanelljét, a mata-dornak a saját testével kell kielégítenie. Roméro kénytelen volt oly közel engedni magához a bikát, hogy az meglássa a testét, és támadásra induljon ellene, s utána átirányítani a támadást a vörös flanell ellen, hogy végül a menetet a klasz-szikus stílusban befejezhesse. Ez nem tetszett a biarritziaknak. Azt hitték, hogy Roméro fél, s azért tér ki egy lépéssel a bika elől, valahányszor ennek támadását a saját testéről a muletára vezeti át. Jobb tetszett nekik az, ahogy Belmonte utánozta önmagát, vagy Marcial utánozta Bel-montét. Mögöttünk is ült három biarritzi.

– Mitől van megijedve? Hisz ez a bika olyan ostoba, hogy csak a kendő után kapkod!

– Még kezdő. Úgy látszik, még nem tanult bele.

– Pedig az előbb ügyesen dolgozott a köpenynyel.

– Talán ideges most.

Lent a porond közepén Roméro újra és újra megismételte ugyanazt a fogást. Olyan közel engedte magához a bikát, hogy az világosan kive-hette egész alakját, felkínálta neki magát, aztán még közelebb engedte, a bika zavaros szemével nézte, s Roméro még .közelebb lépett, oly közel, hogy a bika azt hitte, hogy most már eléri. S Roméro újra felkínálta magát még közelebbről, s mikor a bika végül is támadott, egy pillanattal előbb, hogy a szarvai elérték, hirtelen a vörös kendő felé térítette azzal az alig észrevehető, apró mozdulattal, amely annyira sértette a biarritzi szakértők szépérzékét.

– Most meg fogja ölteni – mondtam Érettnek. – A bika még erős. Nem várja

meg, amíg elfáradv

Lent, a porond közepén Romero most szemben

221

állt a bikával. Kihúzta 'a kardot a muleta redői közül, lábujjhegyre állt, végignézett a kardján. A bika és Romero egy időben támadt. Romero baljával a bika pofájára ejtette a muletát, hogy elvakítsa, bal válla befurakodott a szarvak közé, miközben az állatba döfte a kardot, s egy pillanatra teljesen összeolvadt a bikával, föléje emelkedett, jobb karja kifeszülve a kard markolatát fogta, ott, ahol az kiállt a bika lapockájából. Aztán szétvált a csoportozat. Egy hirtelen rángás futott végig rajta, mialatt Romero kivált belőle. S a következő percben Romero már újra ott állt a bika előtt, egyik karját feltartva, felhasadt ingujja lobogott a szélben, a bika pedig szemben állt vele, a véres kardmarkolattal két válla között, feje lassan lehanyatlott, lába megroggyant.

– Kész! – mondta Bili.

Romero oly közel állt a bikához, hogy az állat látta. Felemelt karral beszélt hozzá. A bika még egyszer összeszedte magát, de a feje egyre mélyebbre hanyatlott, s lassan előredült, hirtelen lezuhant, mind a négy lábával a levegőben kalim-pálva.

Romerónak visszaadták a kardját. Lefelé fordított pengével, másik kezében a muletával az elnöki páholy elé járult, meghajolt, kiegyenesedett, majd visszajött a barrerához, s átadta kardhordozójának a kardot és a muletát.

– Rossz bika volt – mondta ez.

– Megizzasztott – mondta Romero. Letörülte a verejtéket arcáról. A kardhordozó átnyújtotta neki a vizeskorsót. Romero megtörölte a száját. Viszolygott a korsótól. Nem nézett fel ránk.

Marcialnak nagy napja volt. Amikor Romero utolsó bikája kijött a porondra, még mindig Marcialnak tapsoltak. Az a bika volt, amely a reggeli futtatásnál kiugrott a csordából, és megölt egy embert.

Mialatt az első bikával küzdött, lehetetlen volt nem figyelni Romero összevert arcára. Bármit tett

222

is, minden az arcára irányította a figyelmet. El-?' mélyült, bonyolult munkája a rosszul látó bikával mind jobban kiugrasztotta az arcát. Összecsapása Cohnnal nem hagyott nyomot szellemén, csak az arca szenvedte meg, s az összevert teste. Most mindezt mintha elfújták volna. Az utolsó bikával folytatott küzdelmében minden mozdulata tisztábbra mosta az arcát. Jó bika volt, nagy bika, nagy szarvú, jól forgott, szívesen, könnyen támadott. Az a fajta "Bika volt, amelyet Romero szeretett.

Amikor befejezte a muleta-játékot, s a bika megölésére készült, a tömeg nem nyugodott bele abba, hogy a küzdelem véget ér. Nem akarták, hogy már megölje a bikát, azt követelték, hogy folytassa a küzdelmet: S Romero továbbküzdött. Mintha tanfolyamot tartott volna mesterségéből. Minden mozdulata befejezett volt, tökéletes, mindegyik fegyelmezett, lassú és kerek. Nem élt trükkökkel. Nem volt egyetlen elhamarkodott gesztusa. Ha elérte egy-egy menet csúcspontját, az embernek szinte belesajdult a teste az izgalomtól. S a tömeg nem akarta, hogy valaha is abbahagyja.

A bika négy lábát szétvetve várta, hogy megöljék, s Romero közvetlenül alattunk ölte meg. Nem úgy ölte meg, ahogy az első bikával végzett, hanem a maga kedve szerint. Oldalt fordítva a bika előtt kihúzta kardját a muleta redőiből, és végignézett rajta. A bika merően figyelte. Romero megszólította a bikát, s rávert az egyik lábára. A bika támadott, s Romero kivárta a támadást, megfeszült lábbal, kardját a szeme előtt tartva, a muletát előre szegezve. S anélkül hogy előrelépett volna, hirtelen egyé vált a bikával, kardmarkolata már -a bika válla között ült, s az alacsonyan lengő muleta, melyet a bika futtában követett, hirtelen eltűnt. Romero egyet lépett bal felé, s a küzdelem véget ért. A bika még folytatni akarta rohamát, de lábai megroggyantak, habozni látszott, aztán jobbra, majd balra dőlt, térd-

223

re ereszkedett, s Romero bátyja hátulról föléje hajolt, s egy rövid kést döfött a nyakába, közvetlenül a szarvai mögé. Előszörre elvétette. Újra beledöfte a kést, s a bika felfordult, még egyszer kirúgott s kinyúlt. Romero bátyja, egyik kezével a bika szarvát fogva, másik kezében a késsel, az elnöki páholy felé nézett. Végig az arénán min-' denfelé zsebkendők lobogtak. Az elnök

lenézett a páholyból, s meglobogtatta zsebkendőjét. Romero bátyja levágta a halott bika kajla, fekete fülét, s Romerohoz futott. A bika súlyosan, feketén feküdt a homokban, kilógó nyelvvel. Az aréna minden pontjáról suhancok futottak le a porondra, egy kis kört alkotva a bika körül. Táncolni készültek a holttes^ körül.

Romero átvette bátyjától a bika fülét, s felnyújtotta az elnök felé. Az elnök bólintott, s Romero, még mielőtt a tömeg közrefoghatta volna, hozzánk futott, s a barrerának támaszkodva felnyújtotta Érettnek a bika fülét. Fejével biccentett, mosolygott. A tömeg már utolérte. Brett lenyújtotta neki a köpenyét.

– Tetszettem? – kiáltotta Romero.

Brett nem felelt. Nézték egymást és mosolyogtak. Brett a kezében tartotta a bika fülét.

– Ne vérezze be magát vele! – mondta Romero nevetve. De a tömeg magának követelte. Néhány suhanc rákiáltott Brettre. A tömeg suhancokból, táncosokból s részegekből állt. Romero megfordult, utat akart vágni magának a tömegben. Közrefogták, a vállukra akarták emelni. Romero ellenszegült, kisiklott a kezük közül, a tömegen áttörve, futva elindult a kijárat felé. Nem akarta, hogy a vállukra emeljék. De lefogták és felemelték. Kényelmetlen helyzet volt, lábait szétfeszítették, összevert teste sajgott. A kijárat felé futottak vele. Egyik kezével egy vállra támaszkodva, bocsánatkérően nézett vissza felénk. A tömeg kirohant vele a kapun.

Mind a hárman visszamentünk a szállodába.

224

Brett felment az emeletre. Bill és én beültünk az alagsori ebédlőbe, néhány kemény tojást ettünk, néhány üveg sörrel. Belmonte is bejött, már utcai ruhában, menedzserének s két másik férfinak a társaságában. A szomszéd asztalhoz ültek s ettek. Belmonte keveset evett. A hét órai vonattal indultak vissza Barcelonába. Belmontén kék csíkos ing volt, sötét ruha, néhány lágy tojást evett. A többiek kiadósán megvacsoráztak. Belmonte nem beszélt, csak a hozzáintézett kérdésekre válaszolt.

Bili fáradt volt, én is. A bikaviadalok általában kimerítettek bennünket. Ültünk, tojást ettünk, én Belmontét és kísérőit figyeltem. Kemény arcú üzletemberek benyomását tették rám.

– Gyerünk át a kávéházba! – mondta Bili. – Egy pohár abszintot akarok inni. '

A fiesta utolsó napja volt. Odakünn újra beborult az ég. A tér megtelt emberekkel, és a tűzijáték-szakértők elhelyezték rakétáikat, s bükkfa-gallyakkal borították be őket. Egy nagy csapat gyerek vette őket körül. Bódékban is árultak rakétákat, hosszú bambusznyelekre voltak felszerelve. A kávéház' körül nagy tömeg nyüzsgött. Szólt a zene, folyt a tánc, Újra felbukkantak az óriásbábuk és a törpék.

– Hol van Edna? – kérdeztem Bilit.

– Nem tudom.

Figyeltük, hogy készülődik a város a fiesta utolsó éjszakájára. Az abszinttól lassan megszépült a világ. Cukor nélkül ittam, jólesően keserű volt.

– Sajnálom Cohnt – mondta Bili. – Szörnyen rossz dolga volt itt.

– Vigye el az ördög! – mondtam.

– Mit gondolsz, hova ment?

– Párizsba.

– S mit gondolsz, mihez fog kezdeni?

– Me/ijén a pokolba!

– Mit gondolsz, mihez fog kezdeni?

– Ki fog békülni a régi nőjével.

– Az ki volt?

225

– Francesnak hívják. Még egy abszintot ittunk.

– Mikor utazol vissza? – kérdeztem.

– Holnap. /

Egy idő múlva Bili megszólalt. – Jó fiesta volt.

– Az volt – mondtam. – Mindig történt valami.

– Az ember nem is hinné – mondta Bili. – Olyan volt, mint egy csodálatos lidércnyomás.

– Én már mindent elhiszek – mondtam. – Lidércnyomásokat is.

– Mi a baj? Le vagy törve?
– Pokolian.
– Igyál még egy abszintot! Pincér! NMég egy abszintot ennek az úrnak!

Már sötétedett. A fiesta még mindig tartott. Már kapatos voltam, de még mindig nyavalyásán éreztem magam.

– Nyavalyásán érzem magam – mondtam. -- Igyál még egy pohárral!
– Nem használ.
– Próbáld meg! Az ember sohasem tudhatja. Talán épp ez lesz az, ami használ. Pincér! Még egy abszintot ennek az úrnak! •

Ezúttal nem a szűrőn csöpögtettem az italt a vízbe, hanem beleöntöttem és felkavartam. Bili egy darabka jeget tett a poharamba. Kanállal ka-vargattam a jeget a barnás, felhős folyadékban.

– Milyen?
– Remek.
– Lassan idd, különben rosszul leszel. Letettem a poharat. Nem is akartam gyorsan kiinni. '– Ügy látszik, berúgtam.

– Az kell.
– Azt akartad, ugye?
– Természetesen. Rúgj be! Ki kell kerülni ebből a rohadt kedélyállapotból.

– Hát be vagyok rúgva. Azt akartad?

– Ülj le!

226

– Nem ülök le. Átmegyek a szállodába. Tökrészeg voltam. Részegebb, mint bármikor életemben. A szállóba visszaérkezve felmentem a lépcsőn. Brett ajtaja nyitva volt. Miké az ágyon ült, kezében egy üveggel, felém intett.

– Jaké! – mondta. – Gyere be, Jaké!

Bementem és leültem. A szoba forgott körülöttem, hacsak nem vettem 'szemügyre valamelyik szilárd pontját.

– Brett – mondta Miké – elutazott a mata-dorjával.

– Lehetetlen.

– Elutazott. Benézett hozzád, hogy s elbúcsúzzon. A hétórás vonajtal mentek.

– Elmentek?

– Rosszul tette – mondta Miké. – Nem szabadott volna megtennie.

:- Nem hát – mondtam.

– Iszol valamit? Várj, hozatok egy kis sört.

– Részeg vagyok – mondtam. – Megyek s lefekszem.

– Tökrészeg? Én is az voltam.

" – Igen – mondtam. – Tökrészeg.

– Helyes – mondta Miké. – Aludd ki magad, öregem!

Kimentem az ajtón, be a szobámba, s lefeküdtem az.ágyra. Az ágy elindult velem, felültem s a falra néztem, hogy megállítsam. Odakint, a téren folyt a fiesta. Már semmi értelme nem volt. Később Bili és Miké értem jött, el akartak vinni vacsorázni. Alvást színleltem.

– Alszik. Hagyjuk aludni!

' – Hullarészeg – mondta Miké. Kimentek.

Felkeltem, kimentem az erkélyre, s a táncosokat néztem lent, a téren. A világ már nem forgott körülöttem. Minden nagyon világos és fénylő volt, a széleken egy kissé elmosódva. Megmosakodtam, megkeféltam a hajamat. Idegen volt a tükörképem. Lementem a lépcsőn az étterembe.

227

– Megjött – mondta Bill. – Jó öreg, Jaké! Tudtam, hogy kibírod.

– Hello, te vén kefekötő! – mondta Miké.

– Megéheztem s lejöttem – mondtam.

– Egyél egy kis levest! – mondta Bili. Hárman ültünk az asztalnál, s úgy éreztük, mintha legalább hatan hiányoznának.

HARMADIK KÖNYV

Reggelre mindennek vége volt. A fiesta véget ért. Kilenc órakor ébredtem, megfürödtem, felöltöztem, lementem az utcára.

A tér üres volt, az utcák is néptelenek. Néhány gyerek rakétanyeleteket keresgélt a téren. A kávéházak épp most nyitottak, s a pincérek már ki-hordták a kényelmes fehér nádszékeket, s felállították őket az árkádo'k árnyékában, a kis márványasztalkák köré. Söprögették az utcát, gumicsőből locsolták.

Leültem az egyik nádszékebe, kényelmesen hátradültem. A pincér már nem sietett. Az árkádok oszlopain még ott lógtak a bikakirakodások hirdetései s a különvonatok nagy menetrendjei. Egy kék köpenyes pincér egy vödör vízzel s egy törlőronggyal a kezében az oszlopok mellé állt, s letépte a falragaszokat. Előbb széles csíkokban letépte a papírt, aztán lemosta azt, ami még a kőhöz ragadt. A fiestának vége volt.

Ittam egy kávé, s egy idő múlva Bill is beállított. Láttam, amint átvág a téren. Leült az asztalomhoz, s egy kávé rendelt.

– Hát vége van – mondta.

– Vége – mondtam. – Mikor utazói?

– Nem tudom. Kocsit kellene szerezni. Nem mész vissza

Párizsba?

– Még nem. Még van egy hetem. Azt hiszem, San Sebastianba megyek.

– Én már hazamennék – mondta Bili.

– Miké mihez fog kezdeni?

^ – Saint Jean de Luzbe készül.

– Szerezzünk egy kocsit, és menjünk együtt

231

Bayonne-ig! Onnét még az éjjel továbbmehetsz vonaton.

– Jól van – mondtam. – Ebéd után indulhatnánk.

– Helyes. Majd én megrendelem a kocsit. Megebédeltünk, kifizettük a számlánkat. Mon-

toya a közelünkbe sem jött, az egyik . szobalány hozta a számlát. A kocsi már kint várt. A sofőr részben a kocsi tetejére kötözte, részben maga mellé gyömöszölte a poggyászt, beszálltunk. A kocsi átvágott a téren, végighajtott egy mellékutcán, ki a fák közé s le a hegyoldalra, elhagyta Pamplonát.

Ügy látszott, nem lesz hosszú utunk. Miké hozott egy üveg Fundadort. Én mindössze kétszer ittam belőle. Átjutottunk a hegyeken, ki Spanyolországból, s a lejtős, fehér országutakon, a sűrű lombú, nedves, zöld baszk vidéken át végül is elértünk Bayonne-ba. Bili poggyászát az állomáson hagytuk, mindjárt meg is váltotta jegyét Párizsba. Vonatja hét tízkor indult. Kijöttünk az állomásról.

Szemben az állomással, ott állt a kocsi.

– Mihez kezdünk a kocsival? –a kérdezte Bili. – Ne törődj vele! – mondta Miké. – Megtartjuk.

– Helyes – mondta Bili. – Hova megyünk most?

– Biarritzba, valamit inni.

– Miké, az adakozó!

Átmentünk Biarritzba, megálltunk egy Ritz-mé-retű szálloda előtt.

Bementünk a bárba, felültünk a magas bárszékekre, s whiskyt ittunk szódával.

– Ezt én fizetem – mondta Miké.

– Kivetjük kockán!

Egy kockavető bőrpohárból ráztuk ki a póker-kockákat, s Bili már az első fordulóban kiesett. Miké is veszített velem szemben, s egy százfrankos bankjegyet nyújtott át a mixernek. A whisky po-

232

haranként tizenkét frankba került. Újra dobtunk. Miké újra veszített. Mindannyiszor nagy borralalót adott a mixernek. A bár egyik helyiségében jó dzsessz játszott. Kellemes bár volt. Egy újabb fordulót játszottunk, az első dobásnál négy király-lyal nyertem. Bili és Miké újra dobott. Elsőre Miké nyert négy bubival, másodsorra Bili nyert. Az utolsó dobásnál Miké három királyt dobott, s megállt, átadta a serleget Bilinek. Bili megrázta, s kivetette a kockákat. Három királya volt, egy ása és egy királynője.

– Vesztettél, Miké – mondta Bill. – Mike, a szerencsejátékos!

– Sajnálom – mondta Miké. – Nem fizetek.

– Mi- baj?

– Nincs pénzem – mondta Miké. – Leégtem. Húsz frankom maradt

összesen. Nesze, vedd el!

Bili arca elváltozott.

– Épp annyi pénzem volt, hogy Montoyát ki tudtam fizetni. Még szerencse, hogy annyi is maradt.

– Adj egy csekket, beváltom – mondta Bili.

– Marha kedves vagy – mondta Miké. – De lásd, öregem, nem értek a csekkíráshoz.

– Mihez fogsz kezdeni, hogy pénzhez juss?

– Valami majd csak történik – mondta Miké. – Kétheti zsebpénzem is esedékes már. S addig, míg meg nem érkezik, hitelre élek Saint Jean-ban.

– Mihez kezdünk a kocsival? – kérdezte tőlem Bili. – Meg akarod tartani?

– Mindegy – mondtam. – Persze hülyeség volna.

– Gyerünk, igyunk még egyet! – mondta Miké.

– Remek ötlet – mondta Bili. – Ezt most én fizetem. Érettnek van pénze? – kérdezte Mikétől.

– Nem hiszem. Amit az öreg Montoyának kifizettem, azt is javarészt tőle kaptam.

233

– Semmi pénze nincs? – kérdeztem.

/– Nem hiszem, hogy volna – mondta Miké. – Soha sincs pénze, ötszáz font jár neki egy évre, s abból háromszázötven font kamatot kapnak a zsidók.

– Nyilván közvetlenül a forrásnál?

– Természetesen. Egyébként nem igazi zsidók, csak mi nevezzük őket zsidóknak. Azt hiszem, skótok.

– Nincs is nála semmi pénz? – kérdeztem.

– Alig hiszem. Mind odaadta nekem, amikor elutazott.

–r Helyes – mondta Bili. – Akkor igyunk még egyet!

– Isteni ötlet – mondta Miké. – .Ügy sem lyu-' kád ki az ember sehova, ha pénzügyi természetű fejtegetésekbe bocsátkozik.

– Sehova – mondta Bili.

Bili és én még egyszer dobtunk a két következő kör italért. Bili vesztett s fizetett. Kimentünk a kocsihoz.

– Hova szeretnél menni, Miké? – kérdezte Bili.

– Hajtsunk körbe! – mondta Miké. – Növelné a hitelemet. Hajtsunk jobbra-balra!

– Remek – mondta Bili. – Ogyis meg szeretném nézni a tengerpartot.

Menjünk Hendaye felé!

– A parton már nincs hitelem – mondta Miké.

– Az ember sohasem tudhatja – mondta Bili.

Végighajtottunk a tengerpart mentén vezető országúton. Vörös tetős fehér villák álltak a zöld mezők között. Erdők sötétlettek, a tenger nagyon kék volt, s a növekvő dagállal a víz mélyen be-göndörödött az öbölbe. Áthajtottunk St. Jean de Luzon s még néhány part menti falun. A hullámozó dombok mögött, melyeken áthaladtunk, újra megpillantottuk a hegyeket, amelyek között Pamp-lonából jövet áthaladtunk. Az országút egyenes vonalban nyúlt el előttünk. Bili az órájára nézett.

234

Ideje volt visszafordulni. Bili kikopogott az üvegen, s szólt a sofőrnek, hogy forduljon meg. A sofőr a fűbe faroltatta a kocsit, megfordultunk: hátunk mögött elmaradtak az erdők, lejjebb egy csík rét következett, azután a tenger.

•>> '

A saint-jean-i szálloda előtt, amelyben Miké meg akart szállni, megállítottuk a kocsit. Miké kiszállt, a sofőr bevitte bőröndjeit. .Mike a kocsi mellett állt.

– Viszlát, fiúk – mondta Miké. – Remek fiesta volt.

– Viszlát, Miké – mondta Bili.

– Hamarosan látni fogjuk egymást – mondtam.

– A pénzre pedig ne legyen gondod! – mondta Miké. – Fizesd ki a kocsit, Jaké, majd megküldöm a részemet.

– Viszlát, Miké.

– Viszlát, fiúk. Aranyosak voltatok.

Kezet fogtunk. Integettünk Mike-nak a kocsiból. Állt az úton, nézett

utánunk. Bayonne-ba épp vonatindulás előtt értünk be. Egy hordár kihozta Bili bőröndjeit a poggyászmegőrzőből. Kikísértem a pályaudvarra, egészen a sorompóig.

- Viszlát, komám – mondta Bili.
- Viszlát, fiam.
- Remek volt. Remekül éreztem magam.
- Látlak Párizsba'n?
- Nem. Tizenhetedikén indul a hajóm. Viszlát, komám.
- Viszlát, öregem.

Kiment a pályatestre, a vonat felé, a hordár a poggyással előtte szaladt. Megvártam, míg a vonat elindul. Bili az ablakban állt. Az ablak eltűnt, eltűnt a vonat, a sínek újra üresek voltak. Kimentem a kocsihoz.

- Mennyivel tartozunk? – kérdeztem a sofőrt. Százötven pezeta járt neki Bayonne-ig.

- Kétszáz pezeta.

235

- Mit kér, ha hazámenet elvisz San Sebastia-nig? '
- ötven pezetával többet.
- Ne ugrasson!
- jegyen harmincöt pezeta.
- Annyit nem ér – mondtam. – Vigyen a Hotel Panier Fleuribe.

A szálloda elé érve kifizettem a sofőrt, borraivalót is adtam neki. A kocsin vastagon feküdt a por. Kezemet végighúztam a poros dobozon, amelyben horgászszerszámaimat tartottam. Ügy tetszett, ez az utolsó kapocs, amely Spanyolországhoz és a fiestához köt. A sofőr gázt adott s elindult. Megvártam, amíg rá nem fordult a Spanyolországba vezető útra. Aztán bementem a szállodába, és szobát kértem. Ugyanazt a szobát kaptam, amelyben Bill-lel és Cohnnal szálltunk meg, amikor átutaztunk Bayonne-on. Ügy tetszett, egy örökkévalóság múlt el azóta. Megmosakodtam, inget váltottam, s lementem a városba.

Egy újságosbódében vettem egy New York He-rald-ot, és beültem egy kávéházba. Furcsa érzés volt, hogy megint Franciaországban vagyok. Biztonságos, jó érzés, városias érzés. Sajnáltam, hogy nem mentem Bill-lel Párizsba, bár Párizs további fiestákat jelentett volna. Elegem volt a fiestákból egy időre. San Sebastianban nyugodt életem lesz. Az idény csak augusztusban kezdődik. Lesz egy jó szállodaszobám, olvasni, úszni fogok. Jó strand van. Az öböl fölött a sétányon gyönyörűek a fák, s a koraidényben sok család leküldi a gyerekeket nevelőnőikkel. Esténként a fák alatt, szemben a Café Marinasszal zenekar játszik. Elüldögélhetek a Marinásban, hallgathatom.

, - Milyen itt a koszt? – kérdeztem a pincértől. A kávéházban meleg konyha is volt.

- Jó a koszt – mondta a pincér. – Elsőrendű. Elsőrendű a konyha.
- Helyes.

Bementem, vacsorát rendeltem. Francia mérték-

236

kel mérve nagy vacsora volt, de Spanyolország után szegényesnek hatott. Társaságnak megittam egy üveg bort. Chateau Margauy volt. Jólesett lassan inni, ízlelgetni a bort, magányosan iddo-gálni. Egy üveg bor nem rossz társaság. Utána megfeketéztem. A pincér egy Izzarra nevű baszk likőrt ajánlt. Behozta az üveget, töltött egy pohárral. Azt mondta, hogy az Izzarrát a Pireneusok virágaiból párolják. Igazi pireneusi virágokból. Olyan színe volt, mint a hajolajnak, s olyan szaga, mint az olasz stregának. Megkértem, hogy vigye vissza a Pireneusok virágait, és hozzon egy vieux-marc-ot. A marc jó volt. Fekete után még egy pohárral ittam!

A pincér szemlátomást egy kissé meg volt bántva a Pireneusok virágai miatt, tehát sok borraivalót adtam neki. Rögtön megbékélt. Jó érzés volt egy országban lenni, ahol oly könnyen ki lehet elégíteni az embereket. Hogy egy spanyol pincér mikor elégedett, azt sohasem lehet tudni, de Franciaországban mindennek világosan áttekinthető anyagi alapja van. Ebben az országban lehet a legsimábban élni. Senki sem bonyolítja az ember életét azzal, hogy valamilyen felderíthetetlen okból barátjává fogadja. Ha az ember azt akarja, hogy szeressék, semmi másra nincs szükség, mint hogy egy kevés pénzt költsön. Pénzt adtam a pincérnek, tehát megszeretett. Értékelni tudta tiszteletre méltó tulajdonságaimat. Boldog lesz, ha viszontláthat. Egyszer majd újra itt fogok vacsorázni, s boldog lesz, hogy újra találkozhatik velem, s .az asztalához ülök. Egészséges rokonszenv lesz ez, mert egészséges alapja van. Újra Franciaországban

voltam.

Másnap reggel a szállodában mindenkinek valamivel több borraivalót adtam, mint amennyi járt volna neki, hogy még néhány jó barátot szerezzek, majd a reggeli vonattal átmentem San Se-bastianba. Az állomáson a hordárnak nem adtam több borraivalót, mint amennyi járt neki, mert

237

nem tartottam valószínűnek, hogy még valaha is találkozni fogok vele. Mindössze Bayonne-ban akartam néhány jó barátot hátrahagyni arra az esetre, ha valaha visszatérnék. Meg voltam róla győződve – ha megismernek –, őszinte barátsággal fognak fogadni.

Irunban át kellett szállni, s bemutatni az útleveleket. Nem szívesen hagytam el Franciaországot. Franciaországban oly egyszerű az élet. Tudtam, ostobaság visszamenni Spanyolországba, de azért csak álltam a sorban, az útlevéllel a kezemben, a vámnál kinyitottam a bőröndjeimét, megváltottam a jegyet, átmentem a sorompón, felszálltam a vonatra, <és negyven perc és nyolc alagút után San Sebastianba értem.

San Sebastianban még a forró napoknak is kora reggeli szaguk van. Úgy tetszik az embernek, mintha a fák lombjáról sohasem száradna fel a harmat, s mintha az utcákat épp e percben locsolták volna fel. A legmelegebb napon is találni árnyékos és hűvös utcákra. Egy szállodába mentem, amelyben már régebben is megszálltam. Er-kélyes szobát adtak, az erkélyről látni lehetett a város tetőit. A tetőkön túl egy zöld hegyoldal látszott.

Kicsomagoltam, könyveimet felállítottam egy asztalra, mely az ágyam mellett állt, előszedtem borotvaszerszámaimat, a nagy szekrénybe beakasztottam néhány ruhát, a szennyesemet batyuba kötöttem. Aztán lezuhanyoztam a fürdőszobában, s lementem ebédelni. Spanyolországban nincs bevezetve a nyári időszámítás, tehát korán érkeztem. Hátraigazítottam az órám. Egy teljes órát nyertem azzal, hogy San Sebastianba jöttem.

Az étterembe menet a portás egy bejelentőlapot adott át. Kitöltöttem s két sürgönyűrlapot kértem tőle. Az egyik sürgönyt a Montoya-szállodá-ba küldtem, azzal a kéréssel, hogy minden postámat és sürgönyömet küldjék utánam. Kiszámítottam, hány napig maradhatok San Sebastian'ban, s

238

a második sürgönyben megbíztam az irodámat, hogy hat napig tartsák vissza a postámat, de továbbítsanak minden sürgönyt San Sebastianba. Aztán bementem az étterembe és megebédeltem. Ebéd után felmentem a szobába, egy ideig olvasgattam, aztán aludtam. Fél ötkor ébredtem fel. Megkerestem a fürdőruhám, becsavartam egy fésűvel együtt egy törülközőbe, lementem az utcára, s lesétáltam a Conchára. Apály volt. A strand sima volt és kemény, a homok sárga. Bementem egy fürdőkabinba, levetköztem, felvettem a fürdőtrikómat, s a sima homokon elindultam a tenger felé. Meztelen lábam alatt meleg volt a homok. Még csak kevés ember volt a strandon, kevesen fürödtek. Messze kinn a tengeren, ahol a concha két sziklafoka majdnem összeér, látni lehetett a hullámok fehér vonalát s azon túl a nyílt tengert. A dagály már visszahúzódott, de azért olykor egy-egy nagyobb hullám még felfutott a partra, vizet gyűjtött maga alá, meggörgette a vizet, aztán puhán megtört a puha homokon. Belegázoltam a vízbe. A víz hideg volt. Ha egy nagyobb hullám jött, lebuktam, víz alatt úsztam egy ideig, majd újra felmerültem. Már nem fáztam. Kiúsztam a tutajhoz, felhúzódkodtam rá, s lefeküdtem a forró deszkákra. A tutaj túlsó oldalán egy fiú és egy lány napozott. A lány leeri-gedte fürdőruhája vállpántját, a hátát süttette a nappal. A fiú is arccal lefelé feküdt, s beszélt a lányhoz. A lány nevetett, a háta barnára volt sülve. A tutajon maradtam, amíg meg nem 'száradtam, aztán újra bementem a vízbe. Egymás után többször víz alá buktam. Egyszer mélyen lemerültem, és lefelé úsztam, a tengerfenék felé. Nyitott szemmel úsztam, a víz zöld volt és sötét. A tutaj sötét árnyékot vetett. A tutaj mellett buktam fel, felkapaszkodtam, aztán újra lebuktam, hosszú ideig maradtam víz alatt, majd kiúsztam a partra. A parton hevertem, míg meg nem száradtam, aztán bementem a fürdőkabinba, levettem a für-

239

dőruhát, friss vízzel ledörzsöltem magam, megtörülköztem.

A fák árnyékában körbejártam a kikötőt, fel-' sétáltam a* kaszinóhoz, majd az egyik hűvös utcán át a Caffée Marinasig sétáltam. Bent a kávéházban zenekar játszott. Kiültem a teraszra, jólesett a forróságban a hűvös árnyék, ittam egy jeges citromszörpöt, aztán egy nagy pohár whiskyt szó-dával. Sokáig

üldögéltem a Marinas előtt, olvasgattam, néztem az embereket, hallgattam a zenét.

Később, amikor sötétedni kezdett, újra megkerültem a kikötőt, végigmentem a sétányon, majd visszatértem a szállodába vacsorázni. Kerékpárverseny volt aznap, a Tour du Pays Basque, s a versenyzők az éjszakát San Sebastianban töltötték. Az étterem egyik oldalán, egy hosszú asztalnál vacsoráztak trénerikkel és menedzsereikkel együtt. Mind francia és belga volt, nagy gondot fordítottak vacsorájukra, és szemmel láthatóan jól érezték magukat. Az asztalon két csinos francia lány ült, a Rue du Faubourg Montmartre ízlése szerint öltözve. Képtelen voltam megállapítani, hogy kikhez jártoznak. A hosszú asztalnál mindenki párizsi tájszóval beszélt, vicceket meséltek, az asztal túlsó végén pedig olyan történeteket, amelyeket nem ismételték meg, amikor a lányok hallani szerették volna őket. Másnap reggel öt órakor fogják lebonyolítani a verseny utolsó szakaszát, San Sebastiantól Bilbaóig. A kerékpárosok sokat ittak, valamennyien barnára voltak sülve. Nem vették komolyan a versenyt, legföljebb egymás között. Annyit versenyeztek már egymással, hogy már nem érdekelte őket, melyikük nyer, főképp külföldi versenyekről volt szó. A pénzkérdést amúgy is megoldják.

Az a versenyző, akinek két perc előnye volt a versenyben, egy keléssel bajlódott, amely szemmel láthatóan nagy fájdalmakat okozott neki. Fél fenékkal ült a székén. Nyaka téglavörös volt. szőke haját kiszívta a nap. A versenyzők ugratták.

240

– Ide figyeljete! – mondta villájával az asztalra ütve. – Holnap reggel az orromat úgy odanyomom a kormányhoz, hogy a kelésemet nyereg helyett csak a hűvös tengeri szél fogja simogatni.

Az asztalfőn az egyik lány feléje nézett, a kerékpáros vigyorgott és elvörösödött. >A spanyolok, mondják, nem értenek a kerékpározáshoz.

Egy nagy kerékpárgyár versenymenedzserével feketéztem a teraszon. Azt mondta, hogy jól sikerült verseny volt, s érdemes lett volna megnézni, ha Bottechia nem adja fel Pamplonában. Ott ugyan nagy a por, de Spanyolországban jobbak az utak, mint Franciaországban. Az országúti Kerékpárverseny az egyetlen sport a világon, mondta. Láttam-e valaha a Tour de France-t? Hogy csak az újságokban követtem? A Tour de Francé a világ legnagyobb sporteseménye. Az országúti versenyek rendezése során ismert[^] meg Franciaországot. Kevesen ismerik Franciaországot. Minden tavaszt, minden nyarat s minden őszt az országúton tölt kerékpárosaival. Figyeljem meg, hány autó kíséri mostanában a kerékpárosokat városról városra! Gazdag ország ez, s egyre jobban érdeklődik a sport iránt. Rövidesen a leg-sportszeretőbb ország lesz a világon. S ezt az országúti kerékpárversenyeknek köszönheti. Meg a labdarúgásnak. Ismeri Franciaországot. La Francé Sportive-ot. Tudja ő, hogy mi az országúti verseny. Konyakot ittunk. Mindent megmondolva, nem is lesz olyan rossz dolog, ha rövidesen újra Párizsban leszek. Csak (egy Paname30 van a világon. Az egész világon csak egy, Párizs, a világ legsportkedvelőbb városa. Hogy ismerem-e a Chope du Nègre-tl Hogy nem ismerem? Ott talál-kozhathék vele. Reméli, eljövök. Megiszunk együtt egy konyakot. Hogyne innánk. Másnap reggel háromnegyed hatkor indulnak. Hogy megtekinteném-e a startot? Minden bizonnyal. Hogy felkölt-

30 A bohémek Paname néven becézik Párizst 241

sön-e? Majd felköltetem magam a portással. De ő szívesen f elkölt. Nem engedhetem meg, hogy maga fáradjon, majd szófok a portásnak. Viszontlátásra, másnap reggel.

Amikor másnap reggel felébredtem, a kerékpárosok is az őket követő gépkocsik már három óra óta az országúton voltak. Ágyban reggeliztem, elolvastam az újságot, aztán felöltöztem, s levittem fürdőruhám az öbölbe. Minden friss, hűvös és nedves volt ezekben a reggeli órákban. Egyenruhában vagy népviseletben dadák sétáltatták a gyerekeket a fák alatt. Szépek voltak a spanyol gyerekek. Néhány cipőtisztogató üldögélt egy fal alatt, egy katonával beszélgetve. A katonának a fél karja hiányzott. Dagály volt, jó erős szél fújt, a tenger erősen hullámozott.

Levetköztem az egyik kabinban, s az elkeske-nyült strandon át lementem a vízhez. Belegázoltam, Megpróbáltam, át tudok-e úszni a hullámtörésen, de többször is víz alá kellett buknom. A hullámtörésen túljutva, a hátamra feküdtem, vitettem magam a vízzel. Most csak az eget láttam • magam fölött, s csak a tenger emelkedését és süllyedését éreztem magam alatt. Visszaúsztam a

hullámtöréshez, egy hosszú hullám hátán, arccal lefelé közelítettem meg, aztán megfordultam, s tovább úsztam, azon igyekezve, hogy a hullámvölgyekben maradjak, s a hullámok* ne fölöttem törjenek meg. Fárasztó volt, tehát megfordultam, s kiúsztam a tutajhoz. A víz kavargóit, s hideg volt. Az ember azt érezte, hogy nem lehet elmerülni. Lassan úsztam, az erős dagályban csak lassan jutottam előre, aztán felkapaszkodtam a tutajra, s csuromvizesen leültem a deszkákra, melyek már átforrósodtak a naptól. Nézegettem az öblöt, az óvárost, a kaszinót, a sétány hosszú fasorát, s a nagy szállókat fehér portáljaikkal s aranybetűs cégérükkel. Jobb kéz felől, közvetlenül a kikötő mögött kastély állt egy zöldellő domb tetején. A tutaj lassan himbálózott. A kikötőből egy keskeny

242

csatorna vezetett a nyílt tengerbe. Ennek a másik oldalán is egy magas szirtfok állt. Arra gondoltam, jó volna átúszni az öblöt, de attól féltem, hogy görcs áll a lábamba.

Ültem a napon, s néztem a fürdőzőket a strandon. Nagyon aprók voltak. Egy idő múlva felálltam, lábujjaimmal belekapaszkodtam a tutaj szélébe, amely kissé lesüllyedt súlyom alatt, s lefejest ugrottam a vízbe, jó mélyen, aztán újra felbuktam a világos, fénylő felszínre, kiköptem a sós vizet, s lassú, egyenletes tempókkal kiúsztam a partra.

Miután felöltöztem, s kifizettem a kabinomat, visszasétáltam a szállodába.

A kerékpárversenyzők az olvasóteremben hagyták a L'Auto néhány számát, összeszedtem őket, s kiültem velük a napra, tájékozódni akartam a francia sportéletéről. Olvasás közben a portás hozzám lépett. Egy kék boríték volt a kezében;

'•- Sürgönye jött, uram.

Mutatóujjammal feltéptem a borítékformára összehajtogatott papírlapot, kiterítettem .és elolvastam. Párizsból küldték utánam:

el tudnál jönni Madridba, Hotel Montana, bajban vagyok, Brett

Borravalót adtam a portásnak, s újra elolvastam a sürgönyt. Egy postás jött az utcán, befordult a szállodába. Nagy bajsza volt, katonás külseje. Kilépett a szállodából. A portás mögötte.

- Még egy sürgöny, uram.

- Köszönöm - mondtam.

Kinyitottam a sürgönyt. Pamplonából küldték utánam.

„el tudnál jönni Madridba, Hotel Montana, bajban vagyok, Brett”

243

A portás mellettem várakozott, nyilván még egy borraivalóra.

- Mikor indul Madridba vonat?

- A reggel kilenc órai már elment. Tizenegykor megy egy személy, este tízkor pedig az expressz.

- Vegyen egy hálókocsijegyet az expresszre! Adjam oda a pénzt?

- Ahogy kívánja, uram. Fel is írathatom a számlára.

- írassa!

San Sebastiant tehát eltolták. Azt hiszem, valahogy el voltam rá készülve. A portás a kapuban álldogált.

- Hozzon kérem egy sürgönyűrlapot! Hozott. Kivettem a töltőtollamat, s nyomtatott

betűkkel a következő szöveget írtam rá:

Lady Ashley Hotel Montana Madrid holnap érkezem expresszrel szeretettel

Jaké

Ez hát el volt intézve. Jól volt elintézve. Előbb elküldtem a nőt egy férfival. Aztán bemutattam neki egy másikat, hogy most azzal utazzék el. Most meg megyek, s hazahozom a nőt. S azt sürgönyzöm neki: szeretettel! Jól elintéztem mindent. Ebédelni mentem.

Nem sokat aludtam aznap éjjel az expresszben. Reggel megkávéztam az étkezőkocsiban, s nézegettem a sziklás, fenyvesekkel borított tájat Avila és Escorial között. Néztem az Escorialt az ablakon át, szürkén, ridegen, hosszan terült el a napban, pokolian untam. Láttam Madridot felmerülni .a síkság fölött, tömör, fehér tömegeit egy kis sziklás fennsíkon, a naptól keményre égett tájban. Untam.

A madridi Északi Pályaudvar végállomása a vasútvonalnak. Innét nem megy tovább vonat. Kint lovas kocsik és taxik várakoztak, s hosszú sorban a szállodák

küldöncei. Tisztára vidéki városkép

244

volt. Taxiba ültem, a parkok között felkapaszkodtunk – magunk mögött hagyva az • üres királyi kastélyt és a befejezetlen templomot – a sziklás fennsík peremére, majd onnét tovább, fel a magasan fekvő, rekkenően meleg, modern városrészbe. A taxi végigfutott egy sima utcán, egészen a Puerta dél Sóiig, átvágott a zsúfolt téren, ki a Carrera San Jeronimóba. A hőség miatt minden üzlet leengedte napellenző ponyváit. Az utca napos oldalán mindenütt leengedték a redőnyöket. A taxi megállt a járda mellett. Lenéztem a járdára. Felnéztem a Hotel Montana cégére a második emeleten. A sofőr bevitte poggyászatot a szállodába, letette a felvonó mellé. Nem értettem a felvonó kezeléséhez, tehát gyalog mentem fel a giásodik emeletre. Egy réztábla vésett betűkkel hirdette: Hotel. Montana. Csöngettem, senki sem nyitott ajtót. Újra csöngettem. Egy durcás arcki-fejezésű lány nyitott ajtót.

– Lady Ashley itthon van? – kérdeztem. Bután bámult rám.

– Nem lakik itt egy angol nő?

Megfordult, beszólt valakinek. Egy nagyon kövér asszony jött az ajtóhoz. Haja ősz volt, vastagon beolajozott csigák keretezték be arcát. Kurtán, katonásan beszélt.

– Muy buenos – mondtam. – Lakik itt egy angol nő? Szeretnék beszélni vele.

– Muy buenos. Igen, lakik itt egy nőnemű an-" gól. Be is mehet hozzá, ha fogadni óhajtja.

– Fogadni óhajt.

– Majd a chica³¹ megkérdezi.

– Nagyon meleg van.

– Nyáron nagyon meleg van Madridban.

– S milyen hideg van télen!

– Igen, télen nagyon hideg van.

Hogy magam is meg akarnék-e szállni a Hotel Mon tanában?

31 Lány

245

Erre még nem tudnék felelni, mondtam, de hálás volnék, ha a poggyászatot felhoznák a földszintről; még mielőtt ellopják. A Hotel Montaná-ban még soha semmit sem loptak el. Más fondák-ban³² – igen. Itt soha. Nem, itt nem lopnak. A személyzet szigorúan ki van válogatva. Ennek örülök, mondtam. Mindazonáltal hálás volnék, ha felhoznák a poggyászatot.

A lány visszajött, és közölte, hogy a nőnemű angol azonnal beszélni akar a hímnemű angollal.

– Helyes – mondtam. – Látja, igazat mondtam.

– Nem is kételkedtem benne – mondta az asz-szony.

A lány háia mögött egy hosszú, sötét folyosón mentem végig. A folyosó végére érve, a lány bekopogott egy ajtón.

– Hello – mondta Brett. – Te vagy az, Jaké?

– Én vagyok.

– Gyere be! Gyere be!

Benyitottam. A lány becsukta mögöttem az ajtót. Brett ágyban feküdt. Épp a haját kefélte, a keféjét még a kezében tartotta. Az a fajta rendetlenség volt a szobában, amelyet csak cselédekhez szokott emberek tudnak maguk' körül csinálni.

– Édesem! – mondta Brett. Az ágyhoz léptem s átöleltem.

, Megcsókolt, de . láttam, hogy mialatt csókol, másra gondol. Reszketett a karomban. Nagyon kicsinek és soványnak tetszett.

– Drágám, olyan pokolian rossz dolgom volt.

– Mondd el!

– Nincs mit elmondani. Csak tegnap ment el tőlem. Én küldtem el/

– Miért küldted el?

– Nem tudom. Nem maradhattam vele. De azt hiszem, nem bántottam meg.

– Biztosan nagyon jó voltál hozzá.

32 Étterem

246

– Nem szabadna neki nővel élnie. Ezt hamar megértettem.

– Megértetted?

– A pokolba is! – mondta Brett. – Ne beszéljünk erről! Sose beszéljünk többé erről!

– Rendben van.
– Szörnyű volt, hogy szégyelltt engem. Tudod, az elején szégyelltt egy ideig.
– Szégyelltt?
– Igen. Valószínűleg ugratták miattam a kávéházban. Azt akarta, hogy növesszem meg a hajamat. Hogy növesszem meg a hajamat, képzeld! Ronda volnék, mint a pokol.
– Mulatságos – mondtam.
– Azt akarta, hogy nőiesebb legyek. Hosszú hajjal olyan lennék, mint egy madárijesztő.
– Aztán mi történt?
– Letett róla végül. Már nem szégyelltt.
– De hogy kerültél bajba?
– Nem tudtam, hogy miképp fogom elküldeni, s nem volt egy vasam sem, hogy magam elmehettem volna tőle. Egy csomó pénzt akart adni, tudod? Mondtam neki, hogy dögivei van. Tudta, hogy hazudok. De csak nem fogadhattam el a pénzét!

– Nem – mondtam.
– Ó, ne beszéljünk erről! – mondta Brett. – Pedig történt egy csomó mulatságos dolog is. Adj egy cigarettát!
Meggyújtottam a cigarettáját.
– Pincér volt Gibraltárban, ott tanult meg angolul.
– Értem – mondtam.
– A végén feleségül akart vennL
– Ne mondd!
– Persze – mondta Brett. – Pedig Mike-hoz sem megyek hozzá.
– Talán azt hitte, hogy ő is lord lesz, ha feleségül vesz.
– Nem. Másról volt szó! Tényleg el akart ven-

247

ni feleségül. Hogy ne hagyhassam el, mondta. Bizonyos akart lenni abban, hogy sohasem fogom elhagyni. Tudniillik, ha már nőiesebb lettem.

– S ez meghatott, mi?
– Igen – mondta Brett. – De már rendben vagyok. S elfeledtette velem ezt a rohadt Cohn-dolgot is.
– Helyes.
– Tudod, megmaradtam volna mellette, ha nem látom, hogy nem tesz jót neki. Istenien megfértünk egymással.
– Csak "a külsőd nem tetszett neki.
– Ő, megszokta volna. Eloltotta a cigarettáját.
– Harmincnégy éves múltam, tudod, ugye? Nem vagyok az a fajta szajha, aki gyerekeket tesz tönkre.
– Nem – mondtam.
– Nem, azt nem akarom. S tudod, most meg vagyok nyugodva, most jól érzem magam.

Elfordult. Azt hittem, másik cigarettát keres. Aztán észrevettem, hogy sír. Éreztem, hogy sír. Hogy sír és reszket. Nem nézett rám. Átöleltem.
– Ne beszéljünk erről-többé! Soha többé ne beszéljünk erről!
– Drága Brett! – mondtam.
– Visszamegyek Mike-hoz. – A karjaimban feküdt, éreztem, hogy sír. – Olyan édes gyerek, s olyan utálatos. Az én fajtám.
Még mindig nem nézett fel. A haját simogattam. Éreztem, hogy reszket.
– Nem vagyok szajha – mondta. – De drága Jaké, soha többé ne beszéljünk erről!

Elköltöztünk a Hotel Montanából. Az asszony, aki a szállodát vezette, nem fogadott el pénzt. Brett számlája már ki volt fizetve.

– Hagyd! – mondta Brett. – Most már mindegy.
tTaxin lementünk a Hotel Palace-ba, otthagytuk a poggyászsunkat, hálókocsijegyet vettünk az éj-

248

szakai expresszre, s lementünk a bárba, egy koktéltre. Felültünk a magas székekre, mialatt a mixer egy nagy nikkelleverőben a Martinit rázta.
– Érdekes – mondtam –, hogy az ember egy nagy szálloda bárjában mily átkozottul előkelőnek érzi magát.
– Manapság már csak a mixerek és a zsokék udvariasak,

– Akármilyen rossz a szálloda, a bár mindig

Jó.

– Igaz. Furcsa.

– A mixerek mind rendesek.

– Nem fogod elhinni – mondta Brett. – ' Még csak tizenkilenc éves.

Megdöbbsentő, mi?

Összeértettük a két poharat, amely előttünk állt a bárasztalon.

Gyöngyöztek a hidegtől. Odakünn, a lehúzott függönyön túl, érezni lehetett a forró madridi nyarat.

– A Martinit olajbogyóval szeretem – mondtam a mixernek.

– Igaza van, uram – mondta a mixer. – Parancsoljon.

– Köszönöm.

– Meg kellett volna kérdeznem – mondta a mixer.

A bárasztal túlsó végére ment, nem hallhatta, hogy mit beszélünk.

Brett az asztalon álló pohara fölé hajolt, felszippantott egy kortyot.

Aztán felemelte a poharat. Az első korty után a keze már nem reszketett.

– Jó – mondta. – Jó ez a bár.

– Mind jó – mondtam.

– Először el sem hittem – mondta Brett. – 1905-ben született. Én akkor már iskolába jártam. Képzeld csak el!

– Közöld, hogy mit képzeljek.

– Ne számárkodj! Nem rendelnél a hölgynek valami innivalót?

– Még két Martinit kérünk.

249

– Ogy mint az előbb, uram?

– Nagyon jó volt – Brett rámosolygott.

– Köszönöm, asszonyom.

– Egészségedre! – mondta Brett.

– Egészségedre!

– Tudod, eddig még csak két nővel volt dolga. Semmi egyébbel nem törődött, >csak a bikáival.

• Van még bőven ideje.

– Nem tudom. Azt mondja, hogy épp csak én érdeklém. A nőkre fütyül.

– Hát igen. Csak te érdekléd.

– Csak én.

– Azt hittem, nem beszélünk erről többet.

– Mit tegyek? – mondta Brett.

– Csak rontasz a dolgon, ha beszélsz róla.

– Nem beszélek róla, épp csak megemlítem. Tudod, most már rendben vagyok, Jaké.

– Helyes.

– Jó érzés az, ha az ember elhatározza, hogy nem viselkedik szajha módra.

– Igen – mondtam.

– Az olyan, mintha az ember Istenben hinne.

– Vannak, akik hisznek benne – mondtam. – Jó sokan vannak.

– Velem nem volt szerencséje – mondta Brett.

– Igyunk még egy Martinit?

A mixer felrázott még két Martinit, friss poharakba öntötte őket.

– Hol ebédelünk? – kérdeztem Brett-től. Jó hűvös volt a borban.

Az ablakon keresztül is érezni lehetett a kinti meleget.

– Itt ebédeljünk? – kérdezte Brett.

– A szállodában rossz a konyha – mondtam. – Ismer egy Botin's nevű helyet? – kérdeztem a mixertől.

– Ismerem, uram. írjam fel a címét?

– Köszönöm.

A Botin's emeleti helyiségében ebédeltünk meg. A világ egyik legjobb étterme.

250

Roston sült tejes malacot ettünk, s rioja altat ittunk hozzá.

»

Brett nem sokat evett. Én nagyon sokat ettem, s három üveg rioja altat ittam meg.

– Hogy érzed magad, Jaké? – kérdezte Brett. – Jóságos isten, hogy

mennyit ettél!

– Remekül érzem magam. Eszel desszertet?

– Isten őrizz!

Brett már cigarettázott.

– Szeretsz enni? – kérdezte.

– Szeretek – mondtam. – Sok mindent szeretek.

– Mit szeretsz még?

– Sok mindent – mondtam. – Nem eszel desszertet ?

– Már kérdezted – mondta Brett.

– Igaz – mondtam. – Már megkérdeztem egyszer. Igyunk még egy'üveg rioja

altat!

– Jó ' bor – mondta Brett.

– Nem sokat ittál belőle.

– Dehogynem – mondta Brett. – Csak nem vetted észre.

– Hozassunk két üveggel! – mondtam. Elhozták a két üveget.

Előbb egy keveset a magam poharába öntöttem, aztán megtöltöttem Brettét, aztán a magamét is megtöltöttem. Koccintottunk. v

– Egészségedre! – mondta Brett. Felhajtottam, újra töltöttem.

Brett a karomra tette kezét.

– Ne idd le magad, Jaké! – mondta. – Nincs értelme.

– Honnét tudod?

– Ne idd le magad! – mondta, – Rendbe jössz anélkül is.

– Nem iszom le magam – mondtam, – Bo-rozgatok. Szeretek borozgatni.

– Ne idd le magad! – mondta. – Jaké, ne idd le magad!

– Hozassak egy kocsit? – kérdeztem, – Nézzük meg a várost?

251

– Nézzük meg! – mondta Brett. – Még nem láttam Madridot. Meg kellene nézni Madridot.

– Előbb még megiszom ezt – mondtam. Lementünk a lépcsőn, s a földszinti éttermen át

kijutottunk az utcára.

Egy pincér taxiért szaladt. Nagyon meleg volt, és nagyon világos. Az utca végében egy kis tér volt, fákkal, pázsittal, itt parkíroztak a taxik. Az egyik már jött is felénk, lépcsőjén a pincérrel. Borravalót adtam neki, aztán megmondtam a sofőrnek, hogy merre hajtson, s beültem Brett mellé. A taxi elindult. Elhelyezkedtem. Brett mellém húzódott.

Szorosan egymás mellett ültünk. Átöleltem, kényelmesen hozzám simult.

Nagyon meleg volt és nagyon világos, a házak vakító fehérek voltak.

Kikanyarodtunk a Gran Viára.

– Ó, Jaké! – mondta Brett. – Milyen jól meglettünk volna mi egymással!

Előttünk egy lovas rendőr, sárga egyenruhában, a forgalmat szabályozta. Felemelte botját. A kocsi hirtelen lelassított, –Brett nekem dőlt.

– Hát igen – mondtam. – Jó dolog volna ebben hinni.

Vége

UTÓSZÓ

„Az első világháborúban súlyosan megsebesültem – mondta Hemingway egy barátjának, valamikor a második világháború után. – Megsérültem testben, lélekben, szellemileg és erkölcsileg is. Az az igazság, hogy egész mivoltomban megsérültem, a végén már mintha kísértetek laktak volna bennem.”

A lelki sérülés magánügy; elleplezésére az író a nyilvánosság előtt kínos gonddal viselte a sztár- szerepet. A kísértetektől azonban így sem szabadulhatott; velük kellett benépesítenie az írásait. Ennek is megvolt a publicisztikai értéke: egy egész korosztály magára ismert bennük; azok a háborúviselt amerikaiak, akiknek Hemingway első regényét ajánlotta, „az elveszett nemzedék”.

Une generation perdue: hősök, kísértetek, vagy egyszerűen csak fiatal emberek? Fejlődésregényük, melynek cselekményét – brutális pedagógiai előrelátással – a legújabb kori történelem bonyolította, ma már irodalomtörténet. Dos Passes, Fitzge- raid, Faulkner, Cummings, Hemingway: ártatlan amerikai kamaszok, akik Európába készültek háborúsdit játszani. Volt, akit a tapasztalat sebzett meg; volt, akit a csalódás, hogy el sem juthatott a tettek mezejére. Próbatételük véget ért, mielőtt igazában elkezdődött volna, mielőtt még megtalálhatták vagy elveszíthették volna magukat. Ott maradtak

felajzottan és kielégítetlenül, bénító sokkélmeényükkel és felhasználatlan energiáikkal, illúziótlanul és harcra készen. Elidegenedett hazájuk, a megöregedett, nyárspolgári Újvilág kivetette magából őket; a győztesek nem nyertek sem-

253

mit. Kivándoroltak tehát a magánéletbe, a békés prosperitás idején újratereztették maguk körül a hadiállapotot.

New Yorkban, Párizsban, Svájcban, Spanyolországban – sportban, itálban, csavargásban, szerelemben: keresték a kockázatot, keresték a he-> lyukét, szerepüket, hivatásukat. S miért az önpusztító be-nem-illeszkedésben? Mén sorsuk meghatározó lényegét keresték: azt az egyszeri, soha-vissza-nem-térő, rombolóan konstruktív pillanatot, amikor az élesre állított érzékek és a kioltott tudat kettős feszültségében egyé olvad az életöröm és az életveszély; amikor a koncentrált céltalan-' ság eléri a robbanásponzt, s az intenzív semmiből – hogy, hogy nem – valami lesz. Produkció vagy produktum, mindenesetre cselekvő intenzitás, célratörő koncentráció.

Kényszeresen és módszeresen újrajátszották személyiségformáló belső drámájukat. Máról holnapra éltek, versenyben az idővel. Alkalmazkodtak a „jazzkorszak”, a „harsány húszas évek” tempójához; ha nem épp ők diktálták az iramot. Kívül és 'belül a társadalmon: anarchista vadbohémek voltak és koruk hősei. Életművészek, azaz, mindenekelőtt, művészek. Vérteli, hivatásos írók; úgy éltek, mintha írnának, s úgy írtafc, mintha élnének. Zabolátlan szórakozásaikat pontos rituálé fegyelmezte, szabados erkölcsöikhez puritán munkamorál járult: kötelezettségüknek tekintették, hogy megörökítsék a futó kalandot, együtt a mámort és a csömört. A veszélyre éppúgy szükségük volt, mint a szabályra; zavaros világban igyekeztek tisztán látni, érezni, fogalmazni.

Művészetüket úgy tisztelték, mint a vallást, s úgy gyakorolták, mint az iparostmesterséget. Tanultak Flaubert-től, a francia impresszionistáktól, Joyce-től, Poundtól, Eliottól, Sherwood Anderson-tól, akárkitől; inaskodtak a hírlapszerkesztőségekben és Gertrude Stein szalonjában, akárhol, ahol hasznos tudnivalókra tehettek szert. Mestermű-

254

vük : a tárgyilagosságában költői modern prózastílus, mely magában foglalta teljes esztétikájukat és etikájukat is. Mint apáik a részvényekkel és ingatlanokkal, merészen gazdálkodtak a tehetségükkel: vállalták a lehetetlent, az „igaz mondat”, a tökéletes sztori, az abszolút hatás igényét, de megkivánták vállalkozásuk becsületes hasznát is, az érvényesülést, a dicsőséget, a sikert. Mert ízig-vérig amerikaiak voltak, romantikusok és prakti-cisták. Európába is azért hajóztak át, hogy Amerikát fölfedezhessék magukban.

Ernest Hemingway kötelességtudóan végigjárta az elveszett nemzedék felfedezőútját. Élettörténete reprezentatív. A megfelelő pillanatban (tizenkilenc évesen) megsebesült és vitéségi érmet szerzett az olasz harctéren, a kellő időben (huszonegy évesen) hátat fordított a provinciális, szesztilalmas biznisz-Amerikának. Ahogy illet, korán nősült szerelemből; 1321-ben már párizsi márványasztalon vetette papírra sürgönytudósításait. Ugyanitt készült rá, hogy megújítsa az amerikai irodalmat. Ahogy lehetett, újságírásból csinált műalkotást. Kerülte a hitelüket vesztett nagy szavakat, elhagyott -minden toldalékot, konkrét cselekvésleírással próbált érzelmet kelteni. Tízszoros elbeszéléseket írt az erőszakos halálról. Mondhatnánk: próbálta kipiszkálni a sebből a repeszdarabokat. Rendszeresen kezelte magát, haladt a szakmában.

A seb tisztogatása után a szondázás következett. Az író egyszerű alaphelyzeteket teremtett, hogy egy-egy óvatlan pillanatban belekotorjon a feltárt lélek és a meghasadt Világ elevenjébe. A novellák bizonyos Nick Adamsszel foglalkoztak, akivel nem történt semmi különös. Olykor meg sem jelent a történeteiben, ilyenkor helyette zajlottak a triviálisan emlékezetes események. Gyerek volt, aztán felnőtt: van-e ennél különösebb? Minden- jelenet egy-egy felnőtté avatási szertartás; s ahogy összekapcsolódtak egymással és a tízszoros „vignettákkal”: kész lett a kötet, szilánkokra

255

tott nagy formátumú kordokumentum. A modern írásművészet pantheonjában ott a helye az Ulysses és az Atokföldje mellett. 1925-ben jelent meg A mi időnkben címmel; lelkes kritikusi szerint a világirodalom legjobb első kötete. A szerző, aki máris James Joyce-szal és T. S. Eliottal osztozhatott az avantgárdé-halhatatlanságban, alig múlt huszonhat éves.

Sokat dolgozott, kezdett feltűnni. Hem, a Bajnok. Teniszezett, bokszolt, horgászott, nyaranta Spanyolországba utazgatott bikaviadalra. Hogy megszolgálja a hírét, regényt kellett írnia. Bekötözni a sebet, gyógyultként elbocsátani a rokkantakat, hadd tanuljanak meg, ahogy tudnak, járni, élni. Iróilag: most már cselekménnyel kellett szervezni a szituációt, csoporttá a magánosokat, hogy mozgásba lendüljön, összeütközésekben jelenítse meg magát a rejtett trauma. Ez lett a Fiesta, egy nemzedék regénye.

Hemingway a feleségével, Hadley Richardson-nal látogatott Pamplonába 1923-ban, 24-ben és 25-ben. Bár a harmadik túra (ebből lett a könyv) rosszul sikerült, az író nem fenyegette veszély. Történetek jó dolgok. A bika fülét Hadley-nek ajánlotta fel Madridban a matador, Cajetano Ordóñez. Ez belekerült a regénybe. A kéziratot egy osztrák hegyifaluban, szünet közben javíttatta Hemingway. Mire jó dolgában észrevette magát, házassága felbomlott. A Vándorünnep-ben, utolsó, javítatlan hagyott írásában nosztalgikusán emlékezett vissza a tovatűnt Édenre. „Ha két ember szereti egymást, boldog, 'vidám, s akár az egyik, akár mindkettő értékes munkát végez, akkor úgy vonzzák az embereket, mint az erős fényű világítótorony a vándormadarakat...” Jöttek a gazdagok, hogy felfedezzék a leendő divatsztárt. „Csodálatos felfedezésnek tűnt a szememben, hogy mindennap egy-egy fiesta legyen. Még azt is megtettem, hogy hangosan felolvastam átdolgozott regényem részleteit, márpedig ennél mélyebbre író

256

aligha süllyedhet...” S az ember? Késő a bánat, ha „egy gazdag nő már behálózott minket...”

Az élet hozzáidomult az irodalomhoz; a szerzőnek osztoznia kellett szereplőivel. Tévedett, ha azt hitte, hogy kivétel maradhat. A regény 1926. október 22-én jelent meg 5090 példányban a Neítí York-i Scribner-kiadónál. Amikor az üzleti siker ráköszöntött, Hemingway már második jeleségével, Pauline Pfeifferrel élt.

Elveszett az ártatlanság: ezt a klasszikus (amerikai) regénytémát variálja a Fiesta. Fellengzős moralizálás? Inkább csak technikai megközelítés. Hemingway megtanulta az amerikai klasszikusok leckéjét, még akkor is, ha némelyiküket nem szívesen tartotta számon mesterei között. Ilyen a skarlát betű írója, Nathaniel Hawthorne, aki ezt jegyezte föl magának és utókorának: „Az erkölcsi vagy lelki 'bajt testi betegséggel lehetne szimbolizálni; így a bűn seb formájában jelenne meg a testen – a téma kidolgozandó.” A kidolgozás, egyebek közt, megtalálható a Fiestá-bara.

Hemingway regényére csupán a későbbi angol kiadás ragasztotta rá alkalmilag a kalandos Fiesta címet. Az eredeti, hiteles cím biblikus: És a nap feltámad. (Déry Tibor fordításában A nap is felkel.) Idézet, a Prédikátor Salamon könyvéből való, abból a részből, ahol az élet minden ajándékával elhalmozott király a földi dolgok hiába- valóságán elmélkedik. A protestáns neveltetésű amerikai olvasók jól ismerhették az ószövetségi kontextust. „Micsoda haszna van az embernek minden ő munkájában, mellyel munkálkodik a nap alatt? Egyik nemzetség elmegy, és a másik eljő; a föld pedig mindörökké megmarad. És a nap feltámad, és elnyugszik a nap; és az ő helyére siet, ahol ismét feltámad . . .”

Vajon milyen meggondolásból citálta a Prédikátor Hemingway elveszett nemzedéktársai fejére az

. 25?

Irgst? Bizonyára a precízebb meghatározás végett, hogy a helyére kerüljön a cselekményben rejlő divatos aktualitás. Szerkesztőjének magánlevélben azt bizonygatta, hogy a könyv „nem üres, keserű szatíra, hanem nagy jené tragédia, ahol a főszereplő a föld, mely mindörökké megmarad”.

Mielőtt kozmikus erkölcsi távlatokba ragadtatnánk magunkat, meg kell jegyeznünk, hogy a magyar közönség – tetszik, nem tetszik – kalandregénynek (vagy legfőljebb korszakregénynek) ismerte meg a Fiestá-í.

Kezdjük hát azzal, hogy a könyv egy életkor és egy életforma; pontosabban: egy vakáció története. A sztori nagyobb részét egy spanyol turistaút szolgáltatja, horgászkirándulás és helyi attrakció. Ahogy a budapesti külföldiek a mohácsi busójárássra, körülbelül olyan lélekkel ruccannak le Párizsból az amerikaiak a pamplonai bikaviadalra. Az amerikaiaknak egyébként a párizsi újságírás is vakáció, meghosszabbított fiatalság, rendszeresített kikapcsolódás. Vendéglők és padlásszobák, evések-ivások, sportmérkőzések,

szerelmek: élvezik vagy unják az életet, ahogy jön. Irigyeljük-e őket, hogy általában azért jól mulatnak? Nem mulatnak jól.

Dolce vitá-juk keserű, kényszeredett; nyoma sincs benne a boldog elengedettségnek. Úgy lum-polnak, mint a szabadságos katonák, két bevetés közt. Az élvezeteket (főleg a temérdek alkoholt) fájdalomcsillapítóul fogyasztják. Hiszen sebesültek: Jake Barnes testileg, Miké Campell anyagilag, Brett Ashley erkölcsileg – mind tönkrezúzott egzisztenciák. Nem úgy élnek, ahogy tetszik, hanem, ahogy muszáj: éber figyelemmel, maximális, érzékeny bekapcsoltságban. Vigyázniuk kell, mert minden rossz mozdulat felszakíthatja a sebet; illetve meg kell szokniuk az állandó újra-sebződést. Görcsös igyekezettel tanulják elviselni a fájdalmat.

Ha úgy vesszük, a könyv tulajdonképpen egy tanulmányút története. A spanyol túra célja és ér-

telme nem annyira az üdülés vagy akár a menekülés, mint inkább a megismerés és a begyakorlás. A horgászat, a borbehütés, a baráti beszélgetés mind egy-egy tantárgy az érzelmek újmódi iskolájában. A szereplők figyelik a környezetet és egymást, tanulnak és tanítanak. Turgenyevet is célszerűen olvassák. Az irodalom és az élet praxisából kivonatolnak magufcnak egy kötelező érvényű szolgálati szabályzatot. Nem úgy viselkednek, ahogy jön, hanem, ahogy kell; mert a vakáció is háború, ahol a szakszerűen végrehajtott tett létkérdés. Csak a professzionistának lehet esélye .a túlélésre.

Jobban mondvá: a beavatottnak. Az értőnek (a művésznek?), aki a lényegre redukálva tiszta formát ad a zürzavarnak, s így szertartássá rendezi az öldöklést és az áldozatot, heroikussá teszi a kiszolgáltatottságot és az elesettséget. A Fiesta igazában, mítosztörténet, középpontjában egy pogány-keresztény ösrítus játszódik: a fiesta, a spanyol bikaviadal. „Nem sport a szó angolszász értelmében – ahogy Hemingway később kifejtette –, azaz nem egyenlő esélyű vetélkedés a bika és az ember közt... Inkább tragédia, amelyben a bika halálát játssza el, jól vagy kevésbé jól, a részt vevő bika és ember...”

A fiesta: tragikus ünnep; csodája átsugárzik a hétköznapiakba, s ettől minden mitologikus megvilágításba kerül. A Hemingway-hős, mint a kultusz követője, aficionado. Olyan ember, mondja a Halál délután szómagyarázata, „aki általánosságban és részleteiben is érti a ... viadalt, és mégis szereti”. Szakértő szenvedélyének köszönhetően képes rá, hogy a megsemmisülésből mindig újrateremtse, tudatos-ösztönösen rekreálja magát. Ahogy a horgot kiveti, ahogy az étkezőkocsi ablakából kinéz az elsuhanó tájra, amikor tömlőből bort iszik, amikor a karámban a bikákat mustrálja: mintát követ, lehetőleg mintaszerűen.

Monomaniás pótcselekvés, technológiai megszáll-

259

lottság? Nyilván az is, „furror americanus”, amelynek áldozata az erkölcsi értékek miértjét a játékszabályok hogyanjával kénytelen helyettesíteni. De a szabályokban benne van a játék is, mely eredendően morális tartalmú. A Hemingway-hősök eljátsszak, minden gesztusukkal újraidézik azt a háborús pillanatot, amikor öntudatuk a világra eszmélt, és kihunyt. Elcelebrálják hősi halálukat, a kockázatos, szép élet értel~netlenségét.

Az előadott misztérium divatos kosztümökben és klasszikus beállításokban kerül színpadra. A ti-vornyázók hagymakoszorút viselnek rontás ellen, és dionüszoszi mértéktelenséggel isznak. Be is rúgnak viszont, minden klasszicizáló szépítés nélkül. A fönséges orgiákat ocsmány marakodások kísé-rik. Most meg olcsó („háború utáni”) naturalizmussal vádoljuk az író? A klasszikafileológiában ismerős olvasónak eszébe juthat a mómoristen másik neve: Zagreusz, a Vadász és a Vad. A valódi rítus mindig émbervért kíván; akik részt vesznek benne, megszaggatják magukat, egymást, bárkit, aki a közelükbe téved.

A mítoszi felfokozottság, a mánia izgató, erotikus élmény. Ezt meggondolva végül is nem kell restellnünk, ha Herningivay regényét szerelmi románcnak olvassuk. Az bizony: egy végzetes szerelem romantikus története. Hős és hősnő szeretik egymást, végtelenül, reménytelenül. A kizáró ok abszolút. Attól azonban, hogy az akadály natura-lisztikusan testi természetű, a sóvárgás nem kevésbé éteri. Ez teszi feszültté a helyzeteket: a le-begés, az örökös felfüggesztettség, hogy a vágy „kéjt hiába kér”. Mint bizonyíthatóan Fitzgeraldban és Faulknerban, meglehet, hogy Hemingwayben is maradandó nyomot hagyott Keats híres költeménye, az Oda egy görög vázához. Nyomot talán, de nem lenyomatot. Hemingwayt nem vigasztalja, s elátkozott hőseit*sem válthatja meg a „Szép: Igaz” bölcsessége. Ehhez túl fiatalok, vagy ami még rosszabb, nem elég

fiatalok, olyan fel-

nőttek (a szerzőnél nyomatékosan idősebbek, harmincnégy évesek), akiket örökifjúságra kárhoztatott a történelmi balszerencse. Vágyakozásuk, bár „örök” és „szép”, nem védi meg őket sem a her-vadástól, sem a csókoktól. A szerelmesek nem türelmes vázaképf figurák, hanem képprombolók; szerelmük tűrhetetlen. Mágia és tragédia.

Lássuk tehát a mutatványt, lépjen színre a mágikus-tragikus szerelmespár. Az előtérben Jaké Barnes, a csonka veterán, a profi újságíró, az életművész, a bonviván. Azaz: a férfias eunuch, a heroikus heréit, az aficionado, akiből hiányzik a viadalra készítő duende. Emiatt lesz minden ellenállhatatlan nagyszerűsége, kimeríthetetlen szakértelme, rendíthetetlen sztoicizmusa csupa „hiábavalóság és a léleknek gyötrelme”. Mellette Lady Brett Ashley, a nőietlen fémmé fatálé, a szűzies szajha, aki két igaz szerelmesének (a hősi halottnak és a hadirokkantnak) mutat be engesztelő áldozatot váltakozó szeretői karjában. Együtt a huszadik század Grál-legendájában a leszerelt, hátizsákos Halászkirály és a bubifrizurás Morgan Le Fay, együtt az antik mítoszmesében az utazó és a boszorkány: Odüsszeusz és Kirké, együtt a szentimentális példázatban a tanár és a tanítvány: Abe~ lard és Helo'ise. Milyen szomorú, hogy nem lehetnek egymásé. És milyen példaszzerű.

Mert szánalmas, már-már komikus vergődésük jelképi értékű. (Mint ahogy szimbolikus minden, amit éppen tesznek: Brett folyton fürdik, Jaké olykor nem meri behunyni a szemét...) Egyedül vannak, de küzdenek, „jó formában”, s harcos magányuk közösségformáló. Brettet körülöngják a férfiak, Jaké körül barátok csoportosulnak. Csapatot alakítanak, melynek összetételét és „összjátékát” szigorú csoportmorál szabályozza. Az etikai kódex meglehetősen arisztokratikus és nagyon amerikai. Nagyvonalúan tárgyyszerű és, gyermekdeden kíméletlen.

Csak az tartozhat közéjük, aki tud veszíteni,
261

magának és másoknak örömet szerezni, fizetni. Ilyen sorrendben. A külvilág megbotránkoztatása elmaradhatatlan, bár nem szükségképp kívánatos. Vannak befogadott kültagok: Párizsban egy öreg görög gróf, Pamplonában egy kiskorú cigány matador; van átutazó beltág: Bill Gorton, a sebezhetetlen playboy; és van kiutasított beltág: Róbert Cohn. Vele kezdődik a regény. Cohn akár hős is lehetne, lévén a társaságban az egyetlen szépíró, bokszbajnok, családapa és gazdag ember. De civil, nincs tartása, rosszul viselkedik. Nem bírja a kudarcot, s ezt megbocsáthatatlan bűnnek ítéli az áhított sikertől előre viszolygó Hemingway.

Az, egoistát számúzik – s ezzel vége is a fies-tának. Mindenkiről kiderül, hogy egoista, a csapat szétszéled. Az eposzi varázs – a hiánya nélkül – fenntarthatatlan. Most már mindegy, hogy kié lesz a Szép Heléna. A befejezés hiánya lesz az egyetlen maradék varázslat. A hős és a hősnő elárvultán kitaxizik a regényből, egymás ártatlan testközéletben, egymás számára egy eleve megrontott örökkévalóságig elérhetetlenül. Milyen kár. Milyen szerencse.

Mi lett volna, ha Jaké mégis meggyógyul, ha Brett jó útra tér? Boldogtalan házasság. Ma már az unokájuk is legalább harmincéves lenne. Hogy a Fiesta jelen kiadását mai harmincévesek olvassák: mellette szól, de ennyiben ellene is. Az élet nem ért rituális véget nagyszüleink viharos ifjúságával. Megváltozott a divat. Van-e még a régi történetnek mítosza? Van-e a Rómeó és Júliá-nak? Nekik már a tizedik ükunokájuk is rég betöltötte volna a harmincat.

Hemingway persze nem Shakespeare. A Fiestában sofc minden van, amit meg lehet mosolyogni. Sebezhető mű. De mit is mond Shakespeare hőse abban a jellegzetesen hemingway-i pillanatban, amikor már tudja, hogy mi érte, de még nem sejti, hogy mi vár rá?

„Sebet gúnyol, kit seb nem ért soha.”

Géher István

If]

ISBN 963 13 x7i2 6 ISSN 0133-1183

• Szépirodalmi Könyvkiadó Felelős kiadó Illés Endre igazgató

Athenaeum Nyomda 80.0592 Budapest

Felelős vezető Soproni Béla vezérigazgató

Felelős szerkesztő Benedek Mihály

Műszaki vezető Pintér László

Műszaki szerkesztő Ágotái Béláné

A sorozatterv Murányi István munkája

A fedélen Vásárhelyi Antal rajza
841. kötet. Megjelent igSo-ban, 11,72 A/5 ív terjedelemben
Sz